

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

"Tekstiilin pinta olisi kuin syli"

Lempitekstiileihin liitetyt sosiologiset, semioottiset ja yksilöpsykologiset mielikuvat

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteellinen tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Käsityötiede
Tammikuu 2020
Kukka-Maaria Viitala

Ohjaaja: Pirita Seitamaa-Hakkarainen

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta		
Tekijä - Författare - Author Kukka-Maaria Viitala		
Työn nimi - Arbetets titel "Tekstiilin pinta olisi kuin syli"		
Title Lempiteksteileihin liitetyt sosiologiset, semioottiset ja yksilöpsykologiset mielikuvat		
Oppiaine - Läroämne – Subject Käsityötiede		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Pirita Seitamaa- Hakkarainen	Aika - Datum - Month and year 2020	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 132 s + Liite 5 s
Tiivistelmä - Referat – Abstract <p>Tämän tutkimuksen tarkoitus on ollut kartoittaa mahdollisimman laajasti niitä eri tekijöitä, joita liitetään käsitteeseen "tunnetekstiili" ja miten nämä eroavat muista käytössä olevista tekstiileistä. Tutkimuksen taustalla oli J. P. Roosin sukupolviteoria, jonka avulla pyrittiin selvittämään miten eri sukupolvet nimeävät itselleen tärkeitä tekstiileitä ja mistä eri tekijöistä nämä merkityksenantoprosessit muodostuvat.</p> <p>Tutkimuksen tehtävä onkin selvittää, miten erilaiset tekstiilit ovat yksilölle tärkeitä elämän eri vaiheissa ja miten eri henkilöt käyttävät ja nimeävät itselleen tärkeitä tekstiilejä ja mikä merkitys tekstiileillä on yksilön identiteetille.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kesällä 2018 nettikyselynä <i>Taito</i>-lehden <i>Onni elää käsityössä</i>- sekä <i>PRO Kädentaitajat ry:n</i> facebook-sivuilla. Vastauksia tuli 257 kappaletta. Kyselylomake sisälsi pääasiassa avoimia kysymyksiä. Aineiston analyysi perustui laadullisiin tutkimusmenetelmiin. Aineiston käsittelytapa perustui grounded-theory-menetelmään, fenomenologiaan sekä yksilöpsykologiseen analyysiin. Aineistoanalyysin perusteella tunnetekstiilit jakautuivat seuraaviin luokkiin: <i>turvatekstiilit</i>, <i>muistitekstiilit</i>, <i>tuntotekstiilit</i>, <i>paikkatekstiilit</i>, <i>minätekstiilit</i>, <i>unelmatekstiilit</i> ja <i>epätekstiilit</i>. Erot erityyppisten tunnetekstiilien välillä perustuvat yksilöpsykologisiin tulkintoihin näiden tekstiilien merkityksellisyydestä yksilölle.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella voi todeta, että erityyppiset tekstiilit ovat tärkeitä eri ihmisille, mutta eri syistä. Nämä syyt ovat yksilöpsykologisia ja perustuvat kunkin henkilön omaan elämänhistoriaan. Eri tekstiilien merkityksellisyys voi vaihdella yksilön elämän varrella sen hetken elämäntilanteen mukaan. Tätä näkemystä tukevat myös J.P. Roosin sukupolviteoria, jonka mukaan kutakin sukupolvea yhdistää yksi yhteinen "kertomus", joka taas vaikuttaa sukupolven tapaan hahmottaa maailmaa ja antaa sille merkityksiä. Tekstiilistä voi tulla turvaolosuhteissa, joissa minuus on uhattuna tai minuus joutuu uudelleen tulkinnan kohteeksi. Yksilö liittyy tunnetekstiileihin merkityksiä, joita ei voi palauttaa suoraan tekstiilin fyysisiin ominaisuuksiin tai joita ei ole tavallisissa käyttötekstiileissä.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Tunnetekstiili, sukupolviteoria, minuus, tulkinta, uusintaminen		
Keywords Emotional textile, generation theory, interpretation, representation		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Educational Sciences		
Tekijä - Författare - Author Kukka Viitala		
Työn nimi - Arbetets titel Surface of the textile should be like a lap		
Title Lempiteksteiileihin liitettyt sosiologiset, semioottiset ja yksilöpsykologiset mielikuvat Sociological, semiotic and personal psychological conceptions attached to emotional textiles		
Oppiaine - Läroämne - Subject		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pirita Seitamaa.Hakkarainen	Aika - Datum - Month and year 2020	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 132 pp. + 5 pp appendice
<p>Tiivistelmä - Referat - Abstract</p> <p>Purpose of this research has been to find out as widely as possible all those factors which are attached to concept "emotional textile" and how these make difference from ordinary textiles in use.</p> <p>In the background of this research was generation theory of J.-P. Roos and by which tried to find out how different generations diverged between each other and how these generations named significant textiles to themselves and from what kind of factors these representation processes were made from and what kind of meaning these textiles have to the identity of individual people during the lifetime.</p> <p>This research carried out at the summer 2018 by web query on the pages <i>Onni elää käsityössä</i> of Taito magazine and on the facebook pages of PRO Kädentaitajat ry. I get 257 answers to my query. The query mainly consisted of open questions. The analysis of this research was based on the qualitative analysis, grounded method, phenomenology and personal psychology analysis.</p> <p>According to the analysis, emotional textiles were segmented to following categories: security textiles, memory textiles, sense textiles, place textiles, self textiles, dream textiles and anti textiles. Divergence between different kind of emotional textiles was based on the personal psychological analyse how these textiles were meaningful to individual persons.</p> <p>According to that research it can be said that different textiles are meaningful to people but for different reasons based on the life experience of each individual person. This meaning can change during the lifetime and life experience. The generation theory of J.-P. Roos support the idea of meanings of textiles because each generation has its own "generation story" which affect to the view of life of each generation. Textiles can become as secure in situations where the identity of individual is threatened or under re-evaluation. Individual person attach different meanigs to emotional textiles which are not included to ordinary textiles.</p>		
Avainsanat – Nyckelord Tunnetekstiili, sukupolviteoria, minuuus, tulkinta, uusintaminen		
Keywords Emotional textile, generation theory, interpretation, representation		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsinki University Library – Helda / E-thesis (theses)		
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information		

Sisällys

1. Aluksi	2
1.1. Johdanto	2
1.1.1. Tutkimuksen suorittamisesta	4
2. Tutkimuksen teoreettinen tausta	5
2.1. Sukupolviteoriat tunnetekstiilitutkimuksen taustalla	5
2.2. Tunne-esineet semioottisten ja sosiologisten merkitysten kantajina. Miten erilaiset esineet auttavat oman minuuden luomisessa ja ylläpitämisessä	8
2.2.1. Esineiden yksilöpsykologiset tulkinnat	8
2.2.2. Esineiden symboliset merkitykset	10
2.2.3. Tunnetekstiilien arvottamisesta	12
2.3. Modernin kuluttamisen lyhyt historia	13
2.3.1. Kulutuksen ensimmäinen aalto – luokka-aseman ylläpito	14
2.3.2. Kulutuksen toinen aalto – yksilön elämäntavan ylläpito	15
2.4. Esineiden semiotiikkaa	16
2.4.1. Ikoni, indeksi ja symboli	16
2.5. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen	19
2.5.1. Selfmade reality - itseohjautuva yksilö ja maailman konstruktiiivinen rakenne	19
3. Tutkimuksen toteutus	20
3.1. Tutkimuskysymykset	20
3.2. Tutkimusmenetelmä ja tutkimusaineisto	21
3.2.1. Joukkoistamisen ihmeitä tekevä voima	22
3.3. Fenomenologia, <i>grounded theory</i> sekä narratiivisuus tutkimusmenetelminä	23
3.3.1. Tutkimusaineiston analyysin toteuttaminen	29
4. Tutkimustulokset	31
4.1. Nettikyselyn tuloksia – joukkoistamisen ihmeitätekevä voima	31
4.1.1. Tekstiilien eri merkitykset elämän jäsentämisessä sekä ihmissuhteiden ilmentäjinä	31
4.1.2. Kokevan ruumiin ja esineiden välisistä rajoista	42
5. Tunnetekstiilit sukupolvikokemusten valossa	44
5.1. Ikäryhmäanalyysiä	45
5.2. Vastaajien demografinen rakenne ikäryhmittäin, 19 – yli 65-vuotiaat	46

5.2.1.	Ikäryhmä 19-24 -vuotiaat sekä 25-29 -vuotiaat.....	47
5.2.2	Ikäryhmä 30-34-vuotiaat sekä 35-39-vuotiaat.....	57
5.2.3	Ikäryhmä 40-44-vuotiaat sekä 45-49-vuotiaat.....	66
5.2.4	Ikäryhmä 50-54-vuotiaat sekä 55-59-vuotiaat.....	76
5.2.5	Ikäryhmä 60-64-vuotiaat sekä 65-69-vuotiaat.....	89
5.2.6	Ikäryhmä yli 69-vuotiaat	99
6.	Pohdinta.....	105
6.1.	Tutkimuksen etenemisen ja luotettavuuden analysointia	106
6.1.1.	Fenomenologia eri henkilöiden tunnetekstiileihin liittämien arvonantojen taustalla	107
6.1.2	Merkityksenannon muodostumisesta.....	108
6.2.	Tekstiilit sukupolvikokemusten valossa	111
6.3.	Lapsuudenkodin vaikutus oman kodin sisustukseen.....	113
6.3.1.	Tekstiileihin liittyvien mieltymysten ja kodin sisustuksen muutokset elämän varrella	114
6.3.2.	Asunto ja sisustus yksilön minuuden kuvastajana.....	116
6.3.3.	Tekstiilien, asunnon ja minuuden vuorovaikutuksen fenomenologiaa.....	117
6.3.4.	Viskeraalinen, toiminnallinen ja tulkitseva – tunnetekstiilin eri aspekteja.....	120
6.4.	Tunnetekstiilit ja <i>mana</i> – tekstiili kosmisen järjestyksen luoja.....	121
6.5.	Muiston, minuuden ja tunnetekstiileihin liittyvän tulkinnan pysyvyydestä.....	123
6.6.	Jatkotutkimuksen aiheita	126
LÄHTEET.....		129
Liite 1		133

1. Aluksi

Tämä työ on paitsi tulosta tutkimusmatkasta tuntemattomaan, mutta myös pro gradu, jonka pitäisi olla opinnäyte, että opiskelija hallitsee oman alansa tieteelliset metodit ja pystyy käyttämään niitä hyväkseen. Tarkistaessani asian wikipediasta, siellä kerrottiin selkeästi, että ”pro gradu (lat. arvoa varten, puhekielessä yleisesti vain gradu) on yliopistoissa maisterin tutkintoa varten pääaineessa laadittava syventävien opintojen tutkielma, jolla opiskelija osoittaa, että hän kykenee ilmaisemaan itseään selkeästi ja tieteellisesti sekä tuomaan esiin oman alansa tuntemusta.” Tämä vaatimus ei ole aivan pieni. Mielestäni tärkein ominaisuus tutkimustyössä on puhdas uteliaisuus. Ajattelen gradua matkana pisteestä A pisteeseen B. Tiedän miltä piste A näyttää, mutta piste B:n ominaisuudet paljastuvat vasta vähitellen matkan varrella. Niinpä lähdin matkaan kuin menneiden aikojen tutkimusmatkailijat, valmiina kartoittamaan tuntematonta...

1.1. Johdanto

Sain aiheen tähän työhön erään suuren siivousurakan tuloksena. Olin vakaasti päättänyt inventoida kaikki vaatekomeron tekstiilit ja keittiökomeron perälle unohtuneet astiat. Olin noin viikon verran käynyt läpi koko omaisuuttani ja kantanut kaiken turhan tavarankin joko roskikseen tai UFF:n kierrätyslaatikkoon. Ajattelin, että säilyttäisin vain sen tavarankin, mitä oikeasti tarvitsisin. Lopputuloksena kuitenkin oli, että nurkkiini jäi sellaista tavaraa, jota en oikeasti tarvinnut, mutta josta en raaskinut luopuakaan. Tämä ei johtunut siitä, että nämä esineet olisivat olleet rahallisesti arvokkaita, mutta niihin sisältyi paljon tunnetta. Tämä esineisiin liittyvä tunne ei liity esineen fyysisiin ominaisuuksiin sinällään, vaan kaikkiin niihin merkityksiin ja muistoihin, joita tuo esine kantaa. Kutsunkin tutkimuksessani kaikkia tällaisia esineitä ”tunne-esineiksi” verrattuna tavallisiin käyttö- ja kulutusesineisiin, joihin ei liity voimakasta tunnelatausta. Esim. joku vanha virkattu patalappu voi olla jollekin paljon arvokkaampi esine kuin joku Sand-logoa kantava vaate. Virkattu patalappu voi olla oman lapsen kansakoulun ensimmäisen luokan käsityötunnilla tehty tuote. Kansakoulu järjestelmänä on ajat sitten lakkautettu ja lapsikin on jo keski-ikänsä paremmalla puolella, mutta patalappu vain on entisellään ja muistuttaa samalla kaikesta siitä, mikä kerran oli. Sand-logoinen vaate on kuitenkin vain vaate, joka on helposti vaihdettavissa uuteen, huolimatta siitä, että vaatteen materiaali ja hinta on isompia kuin patalappuun käytetyn materiaalin hinta.

Tästä huomiosta heräsi kiinnostukseni tutkia ilmiötä tarkemmin. Halusin kysyä ihmisiltä, miksi jokin esine on heille rakas ja arvokas. Rajasin esineet vain tekstiileihin, jotta aihe ei rönsyile liikaa ja koska käsityötieteen opiskelijana mielenkiintoni liittyy juuri tekstiileihin ja tekstiilein rakennettuun ympäristöön.

Tämän tutkimuksen tarkoitus on selvittää, miksi toiset tekstiilit ja tekstiilimateriaalit herättävät ihmisissä enemmän tunnetta ja mielikuvia kuin toiset ja mistä tämä johtuu. Tekstiilit eivät ole pelkää mykkää materiaalia tai keino suojautua ulkomaailmaa vastaan, vaan ne ovat täynnä merkityksiä, joiden olemassaoloa ei arjen keskellä edes huomaa. Näin sama tekstiili, kuten Marimekon Unikko-kangas voi jollekin edustaa lapsuuden huolettomia kesiä isovanhempien kesämökillä ja jollekin toiselle kyseinen kangas voi edustaa kaikkea pahaa esim. lapsuudenkodin traumaattisten olosuhteiden takia.

Erilaiset esineet eivät muodostu omistajalleen tärkeiksi pelkästään niiden fyysisten ominaisuuksiensa vuoksi. Näiden lisäksi esineiden pintaan tarttuu erilaisia ns. annettuja merkityksiä, joita ei voi palauttaa näihin fyysisiin ominaisuuksiin. Kyse on sekä yksilöpsykologisista että kulttuurisista arvoista, muistoista sekä asenteista, jotka ovat olemassa niin kauan kuin näitä ominaisuuksia arvostetaan ja ylläpidetään. Toisin kuin fyysiset ominaisuudet, nämä annetut ominaisuudet ovat muuttua ajan saatossa. Näin myös erilaiset tekstiilit ovat eri lailla ja eri syistä tärkeitä eri ihmisille. Tällaisia syitä voivat olla esim. erilaiset sisäsyntyiset ja ulkosyntyiset tekijät. (Luutonen, 2007)

Tutkimus toteutettiin nettikyselynä, jonka tehtävänä onkin kartoittaa näitä eri tekstiileihin ja tekstiilimateriaaleihin liitettyjä merkityksiä. Tutkimuskysymyksiksi muodostui seuraavat asiat:

- Mitkä ulkoiset tekijät vaikuttavat siihen, että joku pitää tai inhoaa tiettyntyyppisiä tekstiilejä tai tekstiilimateriaaleja
- Miten nämä tunnetekijät muodostuvat yksilöpsykologisissa prosesseissa
- Miten nämä merkityksenannot näkyvät yksilön toiminnassa
- Miten näitä tekijöitä voi tarkastella eri sukupolviteorioiden avulla

Kysymysten asettelulla pyrin vertaamaan, miten eri sukupolvien kokemukset ja mielikuvat eri tekstiileistä ja tekstiilimateriaaleista poikkesivat toisistaan. Pyrin tässä yleisten vertailujen tekemiseen. Lähtökohtana tässä minulla olivat sekä Matti Alestalon teos Rakennemuutokset ja sukupolvet sekä vuonna 1984 J.-P. Roosilta ilmestynyt teos Suomalainen elämä. teokset. Kumpikin teos käsittelee yhteiskunnan rakennemuutosta ja sukupolvien välistä yhteyttä. Lisäksi Liikkanen et al. ovat vuonna 2005 julkaisemassaan tutkimuksessa Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002 lisänneet Roosin sukupolvimalleihin vielä kaksi luokkaa, 1970-l:lla syntyneen

lamasukupolven sekä 1980-l:lla syntyneen ns. uuden sukupolven. Erityisesti 1970-luvulla sekä 1980-luvulla syntyneille on annettu ahkerasti uusia vaihtuvia nimiä. Lamasukupolven ohella on puhuttu esimerkiksi "pullamössösukupolvesta", "tietotekniikkasukupolvesta" tai "kännykkäasukupolvesta" (Sarpila, 2012:15). Tällä tutkimuksella haluan selvittää miten ns. sukupolvikokemus vaikuttaa yksilön tapaan antaa merkityksiä eri teksteille. Esim. jollekin sota-ajan luovutetun Karjalan evakolle Käkisalmen kansallispukuun assosioituu eri asioita kuin hänen lapsenlapselleen. Siinä missä kyseinen puku muistuttaa jotain vanhusta menetetyistä kotiseudusta, muistuttaa se lapsenlasta hänelle rakkaasta mummista! Haluankin selvittää miten eri sukupolvet ylläpitävät ja uusintavat sekä omaa elämäänsä erilaisten tapojen ja käytänteiden kautta kuten myös hankitun esinemaailman kautta. Minua kiinnostaa mikä merkitys ns. tunneteksteillä on tässä prosessissa.

1.1.1. Tutkimuksen suorittamisesta

Tutkimuksen ”kenttätyö” suoritettiin nettikyselynä. Kohderyhmäksi valikoitui Taito-liiton *Onni elää käsityössä* -facebook-sivujen sekä PRO kädentaitajat ry:n nettisivujen käyttäjät. Tämä siksi, että ajattelin heillä jo valmiiksi olevan omakohtaista kokemusta eri käsityötekniikoista että yleinen positiivinen asenne koko alaa kohtaan yleensä. Nettikysely sisälsi paljon avoimia kysymyksiä, jotka sitten tyypittelin ja analysoin oman tutkimusteoriani mukaan.

Tutkimusteoriassa pyrin selvittämään miten eri sukupolvet kokevat itselleen merkitykselliset tekstit ja voiko näitä merkityksellisiä tekstejä luokitella eri luokkiin niille tyypillisten ominaisuuksien mukaan.

Tyypittelyn ja luokittelun jälkeen pyrin löytämään teorian jo kuvaisi kaikkia niitä merkityksiä ja arvonantoja, joita eri sukupolvet käyttävät itselleen tärkeiden tekstien nimeämiseen. Samalla pyrin selvittämään voiko eri sukupolvilla olla yhteisiä merkityksenantoprosesseja. Pyrin myös selvittämään yksilötasolla miten eri yksilöt kuvailevat itselleen tärkeitä tekstejä oman elämänhistoriansa valossa.

2. Tutkimuksen teoreettinen tausta

2.1. Sukupolviteoriat tunnetekstiilitutkimuksen taustalla

Lähtökohtana tässä tutkimuksessa olivat sekä Matti Alestalon teos *Rakennemuutokset ja sukupolvet* sekä vuonna 1984 J.-P. Roosilta ilmestynyt teos *Suomalainen elämä*. teokset. Kumpikin teos käsittelee yhteiskunnan rakennemuutosta ja sukupolvien välistä yhteyttä. Lisäksi Liikkanen et al. ovat vuonna 2005 julkaisemassaan tutkimuksessa *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002* lisänneet Roosin sukupolvimalleihin vielä kaksi luokkaa, 1970-l:lla syntyneen lamasukupolven sekä 1980-l:lla syntyneen ns. uuden sukupolven. Erityisesti 1970-luvulla sekä 1980-luvulla syntyneille on annettu ahkerasti uusia vaihtuvia nimiä. Eri ikäluokkien määrittelyssä on käytetty yleistystä, sillä ihmiselämä ja siihen liittyvä kokemusmaailma ei noudata mitään kymmenvuotiskausia. Todellisuudessa ikäluokkien rajat ovat liukuvia, mutta luokat ovat valittu siten, että niihin kuuluvat kokivat jonkin ns. suuren kokemuksellisen murroksen nuoruudessaan. Tällainen sukupolvia yhdistävä asia voi olla sota, maaltamuutto, lama tai äärimmäinen yksilöllisyyden korostus, johon liittyy myös ennennäkemätön teknologian ja digitalisaation kehitys. Kahta sukupolvea, sekä sota- että lamasukupolvea, yhdistää noin kahdenkymmenen vuoden iässä koettu suuri murros, ensimmäisellä toinen maailmansota ja jälkimmäisellä Suomen historian suurin talouslama. (Alestalo, 2007: 147-148) Vuosituhannen vaihteessa syntyneitä millieniaaleja taas yhdistää voimakas individualismi sekä Suomen historian nopein digitalisaation kehitys.

Roos (1984) jakaa sukupolvet seuraavasti:

1. Sotasukupolvi. Syntyneet: 1921-1925.
2. Jälleenrakennuksen sukupolvi. Syntyneet 1926-1939
- 3 Suuren murroksen sukupolvi. Syntyneet 1940-1949.
4. Lähiöiden sukupolvi. Syntyneet 1950-1959.
5. Hyvinvoinnin sukupolvi. Syntyneet 1960-1969
6. Lama-/mediasukupolvi. Syntyneet 1970-1979
7. Uusi sukupolvi. Syntyneet 1980-1989

Karl Mannheim esitti 1950-luvulla ilmestyneessä teoksessaan *Sukupolvien ongelma* kaksi hyvin erilaista sukupolvikäsitystä. Ensimmäinen näistä on hyvin positivistinen ja perustuu ranskalaiseen

valistusajatteluun. Tässä käsite ”sukupolvi” nähdään kvantitatiivisena ilmiönä, jonka ääripäissä ovat syntymä ja kuolema, joiden välissä on selkeästi mitattavissa oleva elämänkulku, jossa eri sukupolvet seuraavat toisiaan tasaisin väliajoin. Tällainen sukupolvikäsitys kuvaa hyvin staattisia ja muuttumattomia *ancient regime* -tyylisiä yhteiskuntia, joissa liikkuvuus sukupolvien sisällä on jähmeää ja sukupolvien rajat ovat selkeät.

Toista lähestymistapaa Mannheim kutsuu romanttis-historialliseksi. Teoriassa näkyy saksalainen historiallinen ajattelu, jossa historian kulkua ei käsitetä lineaarisesti. Sen sijaan eri sukupolvet vaikuttavat historiaan eri tavoin. Sukupolvi-käsitteen määrittelyssä Mannheim painottaa erityisesti nuoruusajan kokemuksia, jolloin yksilön omat kokemukset ja käsitykset elämästä syntyvät. Sukupolvien tarkasteleminen laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa tarjoaa käsitteestä ”sukupolvi” laajemman ja dynaamisemman käsitteen perinteiseen positivistiseen sukupolvikäsitteeseen verrattuna. (Alestalo, 2007: 146)

Suomalainen yhteiskunta muistutti aina 1900-luvun alkuun *ancient regime* -yhteiskuntaa, jossa yksilön elämänkulku kehdosta hautaan noudatti ennalta määrättyä kaavaa. Tilanne muuttui vasta Suomen modernisoituessa ja teollistuessa 1900-luvun alun jälkeen. Todellisuudessa suomalaisen yhteiskunnan keskeinen rakennemuutos tapahtui toisen maailmansodan jälkeen aina vuoteen 1980 asti. Tällöin Suomi muuttui ennen näkemättömän nopeasti OECD:n jäsenmaiden joukossa. Ainoastaan Kreikassa maatalousväestö väheni Suomea nopeammin. (Alestalo: 2007, 148)

Bourdieuun makua koskeva teoria on ehkä sovellettavissa ranskalaiseen tai brittiläiseen yhteiskuntaan, joiden molempien luokkarakenne on paljon hierarkkisempi Suomeen verrattuna. Suomalainen yhteiskunta on näihin verrattuna huomattavan homogeeninen sekä heikosti erikoistunut, etteivät pääosin ranskalaisesta kulttuurista peräisin olevia yleistyksiä voi suoraan soveltaa Suomalaiseen yhteiskuntaan, vaan niitä täytyy tulkita ”suomalaisuuden” filterin läpi.

Nykyisessä sosiologisessa tutkimuksessa on 1990-luvulta lähtien ollut vallalla näkemys, jonka mukaan yhteys kulttuurisen maun ja sosiaalisen aseman olisi höllentynyt. Tätä muutosta on selitetty mm. jälkimodernin yhteiskunnan entistä vahvemmallalla asemalla sekä hyvinvointivaltion nousulla että koulutuksen lisääntyminen yhä laajempien sosiaaliluokkien sisällä. Nämä kaikki ovat omiaan muokkaamaan tulonjakoa, elämäntyylejä ja tämän myötä myös ajattelutapoja. (Kahma, 2011: 25-26)

Minua kiinnostaa miten tämä kaikki on vaikuttanut suhtautumisessa fyysisin esineisiin. Jos sosiaaliluokka ei enää pakota esim. yläluokkaa sisustamaan asuntonsa säätynsä mukaisella tyyllillä, jää yksilölle mahdollisuus tuunata asuntonsa vain niillä esineillä, joilla on hänelle merkitystä. Näin tällainen henkilö voi huoletta ripustaa vanhan perintöryijynsä seinän somisteeksi Ludvig XIV:n aikaisten huonekalujen joukkoon. Ehkä tähän ryijyyn sisältyy joku tunnelataus, miksi se päättyy seinälle...

Bourdieuun mukaan kyse on distinktiosta, jonka avulla jokainen yksilö pyrkii erottautumaan toisista yksilöistä parhaimmalla mahdollisella tavalla, omaa makuaan ja tyyliään hyväksi käyttäen.

Tässä distinktiossa erottautuminen tapahtuu Bourdieun mainitseman kolmen pääoman (koulutus, varallisuus, luokka) kautta. Kokonaisuutena nämä tietyn yksilön tai ryhmän elämäntapaan liittyvät asenteet ja suhtautumistavat muodostavat yksilön ns. habituksen. Bourdieun mainitsema habitus on

”elämäntavan näkymätön perusta, elämäntavan ja kulttuurin yhteinen nimittäjä. Se on elämäntavan pääperiaatteiden kokoelma, jonka puitteissa on mahdollista toteuttaa useita keskenään yhdenmukaisia elämäntapoja. Habitus koostuu yksilön ruumiiseen sosiaalistumisen puitteissa tallentuneista suhteellisen pysyvistä, sisäistetyistä havaitsemisen, arvottamisen, käyttäytymisen ja toiminnan tavoista. Habitus ilmenee esimerkiksi asenteissa, valinnoissa, arvoissa, tavoissa, tyyliissä, maussa ja puhetavassa.”

(http://www.cs.tut.fi/~ihtesem/s2006/teoriat/esitykset/Raportti_Leskinen_Soronen_141106.pdf)

Bourdieuun mukaan habitus siis yhtenäistää tietyn ryhmän jäsenten elämäntapojen käytännöt. Tällöin habitus on toimintaa tuottava ja jatkuvasti muuttuva rakenne, joka määrittelee erottelut, yksilön sosiaalisen identiteetin sekä elämäntyylin. Minua kiinnostaa tutkimukseni kannalta, miten tämä Bourdieun määrittelemä habitus näkyy ihmisten suhtautumisessa ns. tunnetekstiileihin. Esim. miten tietystä tekstiilistä, kuten Marimekon kankaasta voi tulla yhdelle eräänlainen egon jatke, joka muistuttaa trendikkäästä elämäntavasta, kun se taas toiselle voi olla muistutus lapsuuden huolettomista kesäpäivistä isovanhempien luona ja kolmannelle ulkomailla asuvalle henkilölle kyseinen kangas voi olla side entiseen kotimaahan.

Roosin sukupolviteorioissa on havaittavissa Bourdieun vaikutus. Näissä teorioissa on havaittavissa kaksi tasoa, vertikaalinen ja horisontaalinen taso. Ensiksi mainittu koskee jo mainittuja sukupolviteorioita ja jälkimmäinen sekä sosiaalisen että kulttuurisen pääoman jakautumista tietyn sukupolven sisällä. Tällöin sosiaalisen rankenin yläpäässä ovat ne, joilla on paljon Bourdieun mainitsemaa ns. pääomaa, koulutusta, tuloja sekä varallisuutta. Rankenin pohjalla ovat ne, joilla on puutetta kaikesta. Tämä pääoman epätasainen jakautuminen noudattelee osin sukupolviteoriaa. Ns. pula-ajan sukupolvella oli keskimäärin vähemmän pääomaa verrattuna esim. lähiöiden sukupolveen.

Nykyisin lähes jokaisella on mahdollisuus hankkia itselleen tätä Boudieun pääomaa, kiitos hyvinvointiyhteiskunnan tarjoaminen palveluiden, kuten peruskoulun, tulee kulutuksesta ja tavaroista välttämättömyyshyödykkeiden sijaan tapa ilmaista omaa sosiaalista identiteettiä. (Heiskala, 1994: 243-266)

2.2. Tunne-esineet semioottisten ja sosiologisten merkitysten kantajina. Miten erilaiset esineet auttavat oman minuuden luomisessa ja ylläpitämisessä

Tunne-esine on erilaisten semioottisten ja sosiologisten merkitysten kantaja. Näillä esineillä on maailmaa merkityksellistävä ominaisuus. Näiden esineiden avulla maailmasta voi rakentaa eräänlaisen oman elämän kuvan samalla kun ne ylläpitävät ja merkityksellistävät omaa elämänhistoriaa. Esim. mainittu patalappu on tärkeä vain sille, jonka elämänhistoriaan se kuuluu. Esim. jos patalapun on valmistanut itse tai oma lapsi tai se liittyy muuten itselleen tärkeisiin elämäntilanteisiin. Katsomalla patalappua on henkilön mahdollista palauttaa mieleen kaikki ne elämänmuistot, joita patalappu merkityksellistää.

Tällainen tunne-esine on yleensä myös korvaamaton. Vaikka henkilöä saisi kadonneen patalapun tilalle täysin identtisen kopion, ei se olisi sama asia. Tällaiselta esineeltä puuttuu se salaperäinen ”voima”, joka alkuperäisellä esineellä on. Tällainen ”voima” voi tarttua esineeseen vain sen valmistajan kautta tai sen tilanteen kautta, joka esineeseen liittyy, kuten alakansakoulun käsityöntunnin kautta.

Tämä ”voima” on erilaisten muistojen ja yksilöpsykologisten tulkintojen ilmentymä. Se esiintyy ainoastaan esineillä, joilla on ollut suora kontakti siihen ihmiseen tai tapahtumaan, johon esine liittyy. Jos tällainen esine katoaa tai se korvataan uudella täysin identtisellä kopiolla, katoaa siitä auttamatta se ”voima”, joka alkuperäisellä esineellä on ollut. Tällaiset ”voimaesineet” liittävät ihmisen osaksi laajempaa elämäntilanteisuutta ja lujittavat henkilön minäkäsitystä. Tämä selittää sitä, että esim. tulipalossa koko omaisuutensa menettänyt henkilö suree yleensä eniten kadonneita valokuva-albumeita ja vastaavia esineitä, ei niinkään huonekaluja, vaikka ne olisivat olleet kalliitakin.

2.2.1. Esineiden yksilöpsykologiset tulkinnat

Ihminen elollistaa tai merkityksellistää itselleen tärkeitä objekteja, kuten esineitä tai tekstiilejä. Esim. rakkaan Fanny-tädin kahvikupit on voitu nimetä ”fannykupeiksi” erotuksena muista kodin astioista,

joihin ei liity samanlaista tunne/muistolatausta. Tällaisilla muistoesineillä on merkitys vain sille henkilölle, jolla on ollut suora kosketus esineen aikaisempaan omistajaan. Muille kyseisen henkilön ns. ”tunne-esineet” ovat tavallisia ”käyttöesineitä”. Nimeämällä tietty tavara tai tekstiili, se on samalla nostettu elämän ns. ”arkitason” yläpuolelle ns. ”sakraalitasolle”.

Roger Pol Droit teoksessaan *Esineiden luonto* (2003) esittää, että kaikki esineet viestivät olemassaolostaan muulle maailmalle. Arkiset käyttöesineet viestivät ympäristölleen tavallisuudesta ja arkisuudesta. Tällaisia esineitä käytetään, koska niitä ilmankaan ei tulla toimeen. Esimerkkinä mainittakoon mm. kahvinkeitin, pesukone, silitysrauta tai Lindexin alepaita ja vastaavat. Näihin ei liitetä mitään merkityksellisiä tunteita, joten helppo on vaihtaa uuteen entisen rikkouduttua. Tunnearvoltaan tärkeät esineet säilytetään, vaikka rikkinäisenäkin. Tällöin esineen arvo on muualla kuin sen käyttöarvossa – siihen liittyy paljon tunnetta, jota ei voi korvata rahalla!

Droid myös jatkaa, että kaupan hyllyllä olevat esineet ovat pelkkää ”mykkää materiaa” kunnes joku ottaa nämä tuotteet haltuunsa maksaessaan ne kassalla ja ottaessaan ne käyttöönsä. Tämä pieni tapahtuma sisältää esineen ns. haltuunotto-prosessin, jossa ennen mykkä esine tai tuote muuttuu aktiiviseksi yksilön egon jatkeeksi. Tällöin kyseisestä esine/tuotteesta tulee yksilön aineettomien toiveiden, unelmien ja halun materiaallinen ilmentymä. Tästä johtuu, että useimmat haluavat ajaa Porschella kuin Ladalla tai miksi joku hankkii olohuoneeseen 65-tuumaisen TV:n huippuluokan äänentoistolaitteineen, vaikka 35-tuuman ”töllötinkin” olisi ihan hyvä. Monet haluavat ostaa kuvitelman siitä, että ovat jotain muuta kuin ovat – osa unelmiensa viiteryhmiä! Katsellessaan MM-tason jalkapallo-ottelua tällaisesta TV:stä voi uskotella sekä itselleen että naapureille kuuluvansa tietyn elintason omaavaan kansanosaan.

Yksilön elämä kehdestä hautaan on reunustettu erilaisilla esineillä ja tekstiileillä. Nämä tuotteet ovat paitsi tekijänsä luomuksia niin myös käyttäjänsä kokemia tuotteen käyttötilanteesta riippuen. Näitä ns. artefakteja kuvataan usein sanoilla tavara, esine, tuote, hyödyke, valmiste tai jopa romu. Kaikille näille nimityksille, välittämättä niihin liitettyjen arvolatausten eroista, on yhteistä pysyvyys, rajallisuus, materiaalisuus sekä elottomuus. (Raunio et. al., 1999: 73)

Esine saa erilaisia merkitysulottuvuuksia näkökulmasta riippuen. Näitä merkitysulottuvuuksia on neljä kappaletta.:

1. *Tekijän merkitys*: tarkoittaa mitä tekijä on aikonut tai halunnut artefaktin esittävän, sanovan tai ilmaisevan. Tekijä voi olla suunnittelija, tuottaja tai suorittaja. Artefaktilla voi olla eri suunnittelija ja valmistaja. Käsityötuotteen kohdalla nämä molemmat tekee yleensä sama henkilö.

2. *Sisäinen merkitys*: suunnittelijalla on yleensä ajatus siitä, mitä artefakti ilmaisee. Valmistaja voi siirtää tämän ajatuksen artefaktiin. Tässä prosessissa artefaktille voi muodostua ns. sisäinen merkitys. Jota suunnittelija ei ole tietoisesti tarkoittanut. Esim. artefakti voi heijastaa aikaansa suunnittelijan tätä tietoisesti ajattelematta. Lisäksi vastaanottaja voi liittää artefaktiin omia merkityksiään, joita suunnittelija ei ole tarkoittanut. Tästä esimerkkinä voi olla suomalainen ryijy. Ryijyn valmistaja on ehkä ajatellut valmistavansa suomalaisen perinnetekstiilin, mutta ryijyn sisäinen merkitys saattaa liittyä sen asemaan suomalaisessa tekstiilitaiteessa.

3. *Kätketty merkitys*: kyseisellä ryijyllä voi olla myös ns. kätketty merkitys, joka kytkeytyy ryijyn väriytykseen tai kuviointisymboliikkaan. Nämä voivat kertoa esim. ryijyn valmistusaikakaudesta, mutta tämä ei ole tekijän tiedostamaa.

4. *Vastaanottajan merkitys*: tarkoittaa ryijyn omistajan antamia merkityksiä esim. sen merkitystä suomalaisen kansanperinteen ilmentäjänä. Tällaisilla vastaanottajan antamilla merkityksillä on yleensä minuutta ja identiteettiä vahvistava merkitys. (Raunio et. al. 1999: 74)

Yksilön ja esineen välistä suhdetta voi tarkastella kahdesta eri näkökulmasta, ensimmäinen on esineen käyttö (seinällä pidettävä ryijy tai päällä pidettävä villapaita) ja toinen henkilökohtaisen tulkinnan tekeminen tästä tuotteesta. Esineen käyttö perustuu puhtaasti esineen fyysisiin ominaisuuksiin. kun taas jälkimmäinen perustuu tulkitsijan subjektiivisille kokemuksille ja tulkinnoille sekä itse esineestä että sitä ympäröivästä maailmasta. (Luutonen, 1997: 19)

2.2.2. Esineiden symboliset merkitykset

Ihminen elää koko elämänsä kehdestä hautaan esineiden ja erilaisten tekstiilien ympäröimänä. Ihmisen ensimmäinen vaate on synnytyslaitokselta saatu kapaloliina ja viimeinen vaatekappale, jota ihminen elämässään käyttää on hautaustoimiston käärinliinat. Näiden kahden tapahtuman välillä elämäänsä elävä ihminen käyttää lukemattomia vaatekappaleita sekä erilaisia tarve-esineitä.

Kaikkiin näihin teksteihin ja esineisiin ei suhtauduta samalla tavalla. Osa näistä arkea helpottavista tuotteista on merkityksellisimpiä kuin toiset. Näitä tavaroita voi tarkastella ns. symbolimerkityksen kautta.

Janne Seppänen teoksessaan *Katseen voima. Kohti visuaalista lukutaitoa* (2002) esittää, että esineet (puhutun kielen ohella) eivät ainoastaan heijasta sosiaalista todellisuutta vaan myös rakentavat sitä. Hänen mukaansa kehollinen, näkevä ihminen on kielellisesti vuorovaikutuksessa maailman kanssa. Hänen mukaansa ”psykyen tiedostamattomissa kerroksissa kielellistä ja kuvallista (johon katson kuuluvan myös esineellisen maailman) on mahdotonta erottaa toisistaan”. Seppänen jatkaa ”kielellinen on kuvallista psykyen tietoisellakin tasolla...näin kuvallinen on myös kielellistä.” (Luutonen, 1997: 21-22)

Esim. kodin visuaalinen järjestys on tulvillaan eri merkityksiä, asioiden ja esineiden kertomuksia, jotka ”kertovat ulospäin” siitä maailmasta, jossa esineiden omistaja elää. Tällaiset Seppäsen mainitsemat visuaaliset järjestykset kytkeytyvät monin tavoin vallitseviin arvoihin, normeihin ja asenteisiin. (mt. 33) Näin esim. sisustaessaan kotinsa ruotsalaisen designyriitys Svenskt Tennin esineillä ja kankailla voi näyttää muille omaavansa elintason ja ns. hyvän maun, johon IKEA:n huonekaluilla kotinsa sisustava ei koskaan yllä. Samalla kyse on tietyn sosiaalisen rankenin ylläpidosta ja samalla koko yhteiskunnan läpäisevästä ”vallasta”. Ranskalainen filosofi Michael Foucault onkin esittänyt, että tämä ”valta ei ole instituutio vaan nimi monimutkaiselle strategialle, jonka sisään jokainen on suljettu...ne, jotka tätä valtaa käyttävät ja ne, joihin tätä valtaa käytetään”. (Luutonen, 1997:43 & Foucault, 1980)

Ranskalainen filosofi Guy Deborad loi modernin ajan *latrena magica* -tyylisen speaktaakkelin, jossa kuvia ei heijasteta taikalyhdyn avulla ihmisille vaan kyse on pikemminkin ”ihmisten välisestä toiminnallisesta suhteesta, jossa kuvilla (kuten myös esineillä) on keskeinen asema.” (Luutonen, 1997: 59) Näin maailmassa elävä ihminen katsoo tätä maailmaa erilaisten kuvien ja esineiden kautta, joita hän myös käyttää oman identiteettinsä rakentamiseen.

Debordin ajattelusta näkyy selvästi platonilainen epäluottamus kuvien (ja esineiden) välittämään todellisuuteen. Näin todellisuudesta on tullut Debordille eräänlainen taikalyhty, *laterna magica*, joka näyttää katsojilleen autenttisen todellisuuden sijasta pelkkiä heijastettuja kuvia. (Luutonen, 1997: 60)

Modernissa yhteiskunnassa yksilö tietoisesti tai alitajuisesti, luo tavaroiden ja sisustuksen avulla tietyn mielikuvan itsestään muun maailman katsottavaksi. Yhteiskunta vuorostaan tarjoaa jatkuvasti uusia

tavaroita identiteetin rakennusaineiksi. Tämä prosessi on päättymätön. Yksilö ei voi kuitenkaan koskaan saavuttaa *ideaaliminäänsä*, koska se on ideaali. (Luutonen, 1997: 61, 64)

2.2.3. Tunnetekstiilien arvottamisesta

Eri tekstiilien arvoa ja merkityksiä ei voi suoraan palauttaa niiden fyysisiin ominaisuuksiin kuten materiaaliin, ne ovat semioottisesti erittäin latautunutta. Esim. Luutosen tutkimuksessa mainitut korsnäsinpaidat olivat aikoinaan syntyneet rahvaan halusta matkia yläluokan vaateista, jota oli sitten muokattu kansanomaisemmaksi. Paidan rikas kuviointi on ollut osoitus paitsi korkeasta käsityötaidosta niin myös varallisuudesta, aivan köyhällä ei ollut varaa hankkia tällaista paitaa. Käyttämällä tällaista paitaa kylänraitilla tallustaessaan, saattoi yksilö näin osoittaa kuuluvansa paremmin toimeentulevaan väkeen. Paidan avulla yksilön on mahdollista samaistua tiettyyn viiteryhmään ja saada näin tukea omalle identiteetille. (Tuomi-Nikula et. al., 2013: 14, 48) Samoin on nykyäänkin. Haahuillessaan edestakaisin pitkin Aleksanterinkatua Armanin tai Versacen vaatteisiin kääriytyneenä yksilö saattoi näyttää tavalliselle rahvaalle olevansa osa ”bättre folkia”, viiteryhmää, johon haluaa samaistua.

Minua kiinnostaa voiko jossain tekstiilissä tai vaatteessa yhdistyä sekä makrotason mikrotason ominaisuuksia. Esim. jollakin voi olla hallussaan Versacen meduusapäisellä logolla varustettu paita, joka on kuulunut itselle läheiselle henkilölle tai joku haluaa hankkia tällaisen paidan itselleen, koska se on ”muotia”. Paita saa tällöin mikrotason ominaisuuksia, jotka eivät ole suoraan palautettavissa makrotason ominaisuuksiin. Tässä makrotasoa edustaa ”muoti”, jota yksilö haluaa tulkita omasta subjektiivisesta viitekehyksestään käsin ja mikrotasoa yksilön oma halu hankkia statusta käyttämällä tätä muotia. Kummassakin tapauksessa paita saa osakseen erityiskohtelua muihin käyttötekstiileihin verrattuna. Paitaa voidaan käyttää vain erikoistilanteissa ja siirtää myöhemmin eteenpäin, jolloin sen tehtävä on joko lujittaa itselle tärkeitä ihmissuhteita tai ylläpitää statusta tietyn elämäntavan edustajana.

Kansallisiin arvoihin liittyvät tuotteet, kuten tekstiilit, kuten korsnäsinpaita, jussipaita, kansallislippu tai kansallispuvut, ovat aina ideologisesti ja poliittisesti latautuneita ja niiden avulla on mahdollista korostaa tiettyjä ilmiöitä yhteiskunnassa. Usein kyse voi olla ns. ”keksityistä traditioista”, joiden avulla ihmiset luovat vuorovaikutussuhteen menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden välille. (Luutonen: 1997, Tuomi-Nikula et. al.,:2013, 62) Tällaisia keksittyjä traditioita voivat olla vaikka korsnäsinpaidan assosioituminen länsirannikon suomenruotsalaiseen elämäntapaan. yleensä. Käyttämällä korsnäsinpaitaa

voi päästä osalliseksi tästä elämäntavasta. Samoin käyttämällä vaikka isoäidiltä perittyä pöytäliinaa juhlapäivällisillä, voidaan jatkaa samaa juhlaperinnettä, jota jo edesmennyt isoäiti käytti ja samalla samaistua hetkeksi menneen tradition ylläpitäjäksi.

Suurten yhteiskunnallisten muutosten kourissa, kuten suuri maaltamuuttoaalto Suomessa 1950-70 - luvuilla, tällainen perinteestä nouseva korsnäsinpaita tai isoäidin juhlapöytäliina, voi muodostua yhteydeksi jo kadotettuun maatalousvaltaiseen elämäntapaan, koska ihmisen muodostamat pysyvät suhteet tiettyihin paikkoihin, alueisiin ja kulttuuriseen taustaan on katkaistu. Kaupunkiin muuttanut ihminen voi saada henkistä turvaa sekä vahvistusta omalle identiteetilleen käyttäessään esim. korsnäsinpaitaa tai laittaessaan pöydälle mainitun juhlapöytäliinan. Tunnetekstiileinä korsnäsinpaita tai juhlapöytäliina luo tuttuudentunnetta ja helpottaa kotoutumista uudessa kaupunkimaisessa ympäristössä. Näin tämä paita on saanut uusia määritteitä kuin vain lämmittää käyttäjänsä. Samoin juhlapöytäliina on enemmän kuin pelkkä pöydänpeitto. (Tuomi-Nikula et. al.,: 2013, 76, 155, 241)

2.3. Modernin kuluttamisen lyhyt historia

Tunnetekstiilien olemassaolo edellyttää, että maailmassa on niin paljon tavaraa, että osalla tavaroista on mahdollisuus nousta käsitteen ”peruskäyttötavara” yläpuolelle, jolloin esine, kuten arvokas isoäidiltä peritty pöytäliina, voidaan poistaa arkisesta käytöstä sijoittamalla se vaikka liinavaatekaapin ylähyllylle yhdessä muiden ns. arvotekstiilien kanssa.

Minua kiinnostaa se prosessi, jonka aikana perustarvetta palveleva esine siirtyy tunnetta ja minuutta lujittavaksi tunne-esineeksi. Esim. tietty tekstiili, kuten vanha räsymatto, on aluksi palvelnut käytännön tarvetta kylmää vastaan aikana, jolloin tavaraa ei ollut niin paljon kuin nyt, eikä kaikilla edes ollut mahdollisuutta hankkia satavilla olevia tavaroita. Myöhemmin tämä vanha ja kulunut räsymatto on sattuman oikusta kulkeutunut henkilölle, joka tietää maton tekijän ja sen käyttöhistorian. Tämän takia matto on siirretty pois käytöstä muistuttamaan maton valmistajan elämänvaiheista ja samalla henkilöistä, joita ei enää ole. Käyttötekstiilistä on tullut ns. ”tunnetekstiili”. Kummassakin tapauksessa maton fyysinen olomuoto ei muutu, mutta suhtautuminen mattoon on muuttunut.

Aina uuden ajan kynnykselle asti tuotantoa ja kulutusta ei voitu erottaa toisistaan. Tavarat tuotettiin ja kulutettiin paikallisesti ja samoin suurin osa käyttötavaroista valmistettiin ja käytettiin kotona. Tällaisia

olivat esim. tekstiilit, puuastiat ja vastaavat. Ihmiset käyttivät esineitä selvitäkseen jokapäiväisestä elämästään. Tällaista yksinkertaista vaihtoon ja ns. mekaaniseen solidaarisuuteen perustuvaa yhteiskuntaa kutsutaan Emil Durkheimin mukaan *Gemeinschaftiksi*. (Ilmonen, 1993: 17) Esineiden olemassaolo palveli tällöin tarvetta, ei halua. Tällaisessa ns. ylhäältä pakotetusta yhteiskuntajärjestelmässä elävä ihminen tietää paikkansa myyttis-fyysisessä kosmologiassa ja maailmanjärjestyksessä. Ihmiset omaksuvat ympäristönsä arvot ja asenteet niitä kyseenalaistamatta. Myös elämäntapojen ero ns. rikkaiden ja köyhien välillä ei perustunut niinkään laatuun vaan määrään. Kumpikin esim. pukeutui hyvin samalla tavalla ja söi hyvin samantapaisia ruokia. Ainoa ero oli, että esim. vuodenkierrossa lopputalvesta rikkaalla oli enemmän talkkunavelliä lautasellaan kuin köyhemmällä kanssaihmisellään!

Tällainen yhteiskuntarakenne vallitsi läntisessä Euroopassa aina 1500-luvulle asti, kunnes nouseva maailmankauppa muutti tilanteen radikaalisti. Tällöin tuotanto ja kulutus erkanivat toisistaan. Tavarat, etenkin uudet luksustavarat, kuten sokeri ja kaakao tuotettiin ja kulutettiin eri paikoissa. Tätä muuttunutta yhteiskunnallista tilannetta Durkheim kutsuu nimellä *Gesellschaft*. Sosiaalisen todellisuuden säilyttämiseen ja ylläpitoon pyrkivä ns. orgaaninen solidaarisuus korvautui tässä uudessa yhteiskuntamallissa päämäärätietoisella ja jatkuvaan kasvuun pyrkivällä ns. mekaanisella solidaarisuudella. Toisin kuin perinteisessä yhteiskunnassa, tässä uudessa järjestelmässä jokaisen toiminnon tai tavarankylkeen pystyi liittämään hintalapun!

Näyttämölle ilmaantui myös uusi yhteiskuntaluokka, feodaaliherat ja aateliset, jolla oli varaa hankkia näitä uusia hyödykkeitä. Tämä uusi luokka ei enää kuluttanut pelkästään tarpeeseen vaan myös oman yhteiskuntaluokkansa ylläpitämiseen, nautinnoksi. Tällöin eroa eri yhteiskuntaluokkien välillä ei enää tehty pelkästään esim. tavaroiden tai ruoan määrän perusteella vaan ennen kaikkea laadun ja kokonaisen yhtä yhteiskuntaluokkaa kuvaavan elämäntavan perusteella. Moderni kuluttaja oli syntynyt! (Ilmonen, 1993)

2.3.1. Kulutuksen ensimmäinen aalto – luokka-aseman ylläpito

Ensimmäinen tavaramäärän ja rahatalouden kasvuun perustuva kulutusbuumi syntyi 1500-luvun Englannissa. Tällöin Englannin kuningatar Elisabet I ja Ranskan kuningas Frans I käyttivät ensimmäisinä tietoisesti hyväkseen erilaisia kulutushyödykkeitä hallitsemiskeinoina. He onnistuivat kehittämään omista hoveistaan teatraalisia spektaakkeleita, joka samalla oikeutti heidän yksinvaltansa. (Ilmonen

1993, 26) Tätä muutosta tuki osaltaan uskonpuhdistuksen myötä syntynyt protestanttinen työetiikka, joka toisaalta edellytti lujaa työntekoa ja säästämistä, mutta jätti silti tilaa myös nautintohakuiselle elämäntavalle. Tämän ensimmäisen kulutusbuumin aikana ihmisen luokka-aseman pystyi päättelemään hänen tavastaan pukeutua, syödä ja käyttää erilaisia kulutushyödykkeitä – tavastaan elää. Tavarat palvelivat siis oman luokka-aseman ylläpitoa, mutta niihin ei ollut varsinaista tunnesidettä. (Ilmonen, 1993)

2.3.2. Kulutuksen toinen aalto – yksilön elämäntavan ylläpito

Kulutuksen toisen aallon harja osuu 1800-luvulle nousevan teollisuuden huipulle. Tavaroiden nopea massatuotanto teki tuotteet entistä edullisemmiksi ja esim. rautatien keksimisen myötä tapahtuva nopea kuljetus mahdollisti tavaroiden kuljettamisen entistä laajemmalle alueelle. Aikaisempaa tehokkaampi ja edullisempi tavaratuotanto synnytti myös ensimmäiset tavaratalot ja myymäläketjut 1800-luvun loppupuolella. Durkheiminin perinteisessä organisatorisessa *Gemainschaftissa* taloudellinen toiminta perustui yksilöllisiin tarpeisiin ja tuotteiden käyttöarvoon. Modernissa *Gesellschaftissa* tuotteen käyttöarvo korvautuu vaihtoarvolla, joka on ostettavissa tai myytävissä kunkin päivän kurssin mukaan! Tavaratuotantoa ei enää kohdenneta yksityishenkilöille, vaan kokonaisille tietyt yhteiset piirteet omaaville ihmisryhmille. Tällaisia ryhmiä voivat olla vaikka eri nuorisoryhmät, 30–40-vuotiaat virkanaiset tai ns. jupit. Tämän uuden tilanteen mahdollisti rahan ja palkkatyön aseman korostuminen yhteiskunnassa. Näin raha, palkkatyö ja kulutus määrittelevät toinen toisensa. Kenellä on paras palkkatyö saa yleensä työstään eniten rahaa, jolloin hänellä on enemmän mahdollisuuksia hankkia yhä uusia tavaroita, joka taas vaikuttaa siihen, mitä tavaroita markkinoille syydetään. (Ilmonen 1993, 32-33, 35) Ei siis ole ihme, miksi eri automerkit tai tietotekniikkafirmat uudistavat kilvan tuotteitaan seuraavan vuoden markkinoita silmällä pitäen!

Rahatalouden ja modernin palkkatyön yleistymisen myötä yhä suuremmalla osalla väestöä oli varaa hankkia tuotteita, jotka ennen massatuotannon kehittymistä oli ollut heidän taloudellisten resurssiensa ulottumattomissa. Tällöin ensimmäistä kertaa koko ihmiskunnan historiassa ihmisillä oli mahdollisuus hankkia tavaroita halunsa ja heidän yksilöllisten mieltymystensä mukaan, joka ei välttämättä pohjautunut perustarpeiden tyydyttämiseen. Hedonistinen kuluttaja oli viimein saapunut Dionysoksen ikuisiin pitoihin! (Ilmonen, 1993)

2.4. Esineiden semiotiikkaa

Tutustuessani Veivon ja Huttusen teokseen *Semiotiikka* (1999), he esittävät, että koko maailma ja siinä olevat esineet ja oliot muodostavat ns. merkkijärjestelmän, joka perustuu yksilön ja häntä ympäröivän yhteisön väliselle vuorovaikutukselle. Tämä yhteisö voi tarkoittaa esim. koko suomalaista yhteiskuntaa, jossa mm. Suomen lippu toimii erilaisten annettujen attribuutioiden kasaumana tai kyseessä voi olla tietty suku, jolla on omat ikoniset symbolinsa. Lisäksi monelle henkilölle on elämänsä aikana kertynyt lukuisia esineitä, jotka ovat merkityksellisiä vain hänelle. Esim. ns. tunnetekstiilit kuuluvat tähän ryhmään. Näiden symbolien ymmärtäminen ja tulkinta perustuu sen yhteisön tai yksilön elämänhistorian ymmärtämiselle, jossa kyseinen symboli esiintyy. (Veivo & Huttunen, 1999: 11,13)

2.4.1. Ikonit, indeksit ja symbolit

Semioottisen tulkinnan mukaan kaikkiin esineisiin voidaan liittää kolme käsitettä, ikoni, indeksi ja symboli. Ikonissa merkki muistuttaa kohdettaan. Esim. piirros jostakin kohteesta, kuten ihmisestä tai esineestä on tämän kohteen ikoni. Indeksillä on objektin kausaalisesti aiheuttama, jonka suhde kohteeseensa perustuu syyn tai seurauksen suhteeseen tai loogiseen päättelyyn. Näin esim. nuotiosta nouseva savu on tulen indeksi, tai jalanjälki on jalan indeksi. Esinettä kuvaava symboli ei viittaa suoraan kohteeseensa, vaan se on sopimuksen varainen asia, jolloin symboli on konventionaalisessa suhteessa objektiin, kuten sanat tai liikennemerkkit. Näiden merkintätapa sekä tulkinta ovat täysin sopimuksenvaraisia. Semioottisen tulkinnan käsitteet eivät ole aitoja ns. luokkia, vaan paremminkin ominaisuuksia, jotka voivat esiintyä myös samanaikaisesti. (Veivo & Huttunen: 1999)

Tunnetekstiileitä voi myös tarkastella edellä mainittujen käsitteiden kautta. Esim. valokuva itselle tärkeästä tekstiilistä toimii kyseisen tekstiilin ikonina. Muistikuva tekstiilin pehmeystään toimii indeksinä, sillä se perustuu loogiseen päättelyyn tekstiilin ominaisuuksista. Tekstiiliin liitetty symbolikäsitemä ei ole palautettavissa tekstiilin ominaisuuksiin, vaan se edustaa kaikkia niitä annettuja ominaisuuksia, joita kyseiseen tekstiiliin liitetään. Esim. makrotasolla Suomen lippu yhdistää kansallisella tasolla kaikkia suomalaisia, koska siihen liitetään paljon sellaisia arvoja, jotka edustavat suomalaisuutta yleensä. Mikrotasolla, kuten jonkin henkilön elämänhistoriassa, tiettyyn tekstiiliin voi liittyä paljon rakkaita muistoja itselle tärkeästä henkilöstä tai tekstiili ekologisenä tuotteena voi vahvistaa henkilön minäkuvaa ekologisenä ihmisenä.

Jos kaikki osaavat tulkita ikonin ja indeksin samalla tavalla, on symbolien tulkinnassa eroa. Jotta symbolilla olisi sama merkitys kaikille, täytyy kaikkien tulkita symbolia samalla tavalla. Esim. kansallislippuun liitetään paljon sellaista symbolista merkityksenantoa, kuten ”pyhyttä”, ”suomalaisuutta” tai ”isänmaallisuutta”, joka ei aukene sellaiselle henkilölle, jolla ei ole mitään tietoa kansallislippuihin liitetystä symbolisista merkityksistä.

Samaa symboliikkaa voidaan liittää myös tunnetekstiileihin tai -esineisiin, jotka ovat kuuluneet jollekin yksilölle tärkeälle henkilölle. Esim. rakkaan, mutta jo edesmenneen Fanny-tädin ”fannykupit” sisältävät sellaista symboliikkaa, joka ei aukea henkilölle, joka ei tiedä näiden kahvikuppien taustasta.

Esim. korsnäsinpaitoja ja niihin liitettyjä kulttuurisia ja semioottisia ominaisuuksia tutkinut Marketta Luutonen teoksessaan *Kansanomainen tuote merkityksenkantajana. Tutkimus suomalaisesta villapaidasta* (1997), esittää näkemyksen, jonka mukaan kaikki ihmisen valmistamat tuotteet ovat enemmän kuin pelkkiä mykkiä objekteja. Ne ovat ladattu symbolisilla merkityksillä ja arvoilla, joita ei voi suoraan palauttaa tuotteen materiaaliin tekijöihin. Luutonen pohjaa näkemyksensä amerikkalaisen Charles Peircen semiotiikkaan, jonka mukaan tieto ja koko maailma koostuvat erityisistä ”merkeistä”. Peruskäsite Peircen semiotiikassa on ns. *semiosis*, joka koostuu kolmesta eri tekijästä: 1. *Representamen* (sing/merkki), 2. *Objekti*, 3. *Interpretantti*.

Peircen semioksen mukaan representamen edustaa havaitsijalle objektia niin, että sen kautta muodostuu hänelle ns. interpretantti, joka edustaa objektia samalla tavalla kuin representamen.

Näin esim. Luutosen mainitsemiin korsnäsin- tai jussipaitoihin liitetty pehmeys tai kuviointi ovat olla yleistasolla se representament, jotka edustavat näitä objekteja niin, että yksilölle syntyy interpretanttina mielikuva värikkäistä kirjovirkkaus- tai sahalaitakoristeisista neulepaidoista

Peircelle semiosis on jatkuva prosessi, koska interpretantti (tapa havaita olion, kuten korsnäsinpaitojen kuviointia) synnyttyään muuttuu representameniksi (mielikuva näistä villapaidoista) ja synnyttää uuden interpretantin (uuden tavan havaita). Semiosuksen subjektina voi olla mikä tahansa elävä olio, ihmisyksilö tai ihmisyhteisö, kuten suomenruotsalaiset, jotka haluavat säilyttää korsnäsinpaitaperinteensä. (Raunio et. al., 1999: 75-76)

Semiosis-teorian lisäksi Peirce tulkitsee, että todellisuutta voi analysoida ns. triadisen lähestymistavan mukaan. Tähän liittyy kolme filosofista kategoriaa, *firstness*, *secondness* ja *thirdness*.

Firstness: analysoimaton, välitön ja hetkellinen tunne, kuten kipu, mielihyvä tai jonkin värin aistimus. Firstness edustaakin tätä hetkeä ja sitä voi kuvata termillä nyt.

Secondness: sisältää idean jostain toisesta ja joka perustuu toiminnan ja vastavaikutuksen dynamiikkaan. Tämän ns. idean kautta yksilö on kosketuksessa todellisuuteen. Esim. koettu kipu tai mielihyvä voi aiheutua siitä, että tämä yksilö on lyönyt varpaansa kiveen tai haukannut palasen makeasta hedelmästä. Kaikkea arkielämää koskevaa tietoa voidaankin kuvata termillä secondness. Tämä toiminta ja tulkinta suuntautuvat aina menneisyyteen.

Thirdness: edustaa intellektuaalista toimintaa ja loogista päättelyä, jotka luovat järjestystä muuten kaoottiseen kokemusmaailmaan. Näin yksilö osaa varoa kulkureitillä olevia kiviä ja tietää tietäntyyppeistä hedelmät makeiksi. Tämä toiminta suuntautuu aina tulevaisuuteen.

Tosielämässä firstness, secondness ja thirdness esiintyvät yleensä samanaikaisesti, eikä niitä voi selkeästi erottaa toisistaan. (Raunio et. al., 1999: 76)

Peircen tulkinnan mukaan esim. korsnäsinpaita on enemmän kuin pelkkä villapaita, jonka tarkoitus on lämmittää käyttäjäänsä. Näin myös tämän gradun aiheena olevat tunnetekstiilit ovat enemmän kuin pelkkiä kangaskuituja tai tekstiiliväriä!

Väitöskirjassaan Luutonen tuo esille, että tietyn tuotteen symboliset ominaisuudet ovat ympäröivän todellisuuden arvojen ja olettamusten aineettomia ilmentymiä. Tästä seuraa, että todellisuus näyttäytyy hämäränä jatkuvasti tulkittuna ja uudelleentulkittuna konstruktiona. Sama tuote, kuten Alvar Aallon suunnittelema aaltomaljakko, voi saada eri aikoina erilaisia attribuutteja. Ennen maljakkoon liitettiin käsityksiä ylellisyydestä, ”hienoudesta” tai ns. hyvästä mausta. Nyt kyseisen maljakon voi löytää ABC-huoltoaseman lahjatavaraosastolta muun Kiinasta tuodun lahjatavaran joukosta. Todellisuuden hahmottaminen vaikuttaa niihin tulkintoihin, joita liitetään tuossa todellisuudessa oleviin esineisiin. Tästä voi olettaa, että todellisuuden saavuttaminen sellaisenaan (*an sich*) on mahdoton. Todellisuus aktualisoituu aina vuorovaikutuksessa yksilön (kokijan) ja maailman välisessä vuorovaikutuksessa. (Luutonen: 1997)

2.5. Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen

Esineiden sekä asioiden nimeäminen ja luokittelu ovat ihmisen tapa tehdä tulkintoja ympäröivästä maailmasta sekä vetää symbolisia rajoja sen sisälle. Tämä luokittelu tapahtuu kunkin yksilön omien havaintojen sekä yksilöllisen elämänhistorian viitekehyksissä.

Yksilön kokemaa todellisuutta ja tapaa hahmottaa maailmaa sekä antaa merkityksiä eri asioille voi lähestyä myös Peter L. Bergerin ja Thomas Luckmannin teorian avulla. Heidän teoksensa *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen* (1966) tarkastelee yhteiskuntaa ja siinä ilmeneviä tapahtumia ja objektien ominaisuuksia ihmisen sisäisen ja ulkoisen todellisuuden välisenä vuorovaikutuksena. Heidän teoriansa kattaa kaikki elämän osa-alueet mukaan lukien mm. jokapäiväisen elämän perusrakenteet, sosiaalista vuorovaikutuksen, kielen sekä ns. ”arkielämän tiedon”.

Juuri tämä arkielämän tieto on äärettömän mielenkiintoista, koska sitä ei voi paikantaa esim. historiankirjoitukseen perustuvaan ns. ”viralliseen tietoon”, vaan se muodostuu yksilön oman elämäkokemuksensa perusteella. Tällaista arkielämän tietoa voi olla yleisellä tasolla, vaikka se, miten toimitaan eri tilanteissa tai käytännön tasolla, esim. miten viikataan liinakaapin sisältö isoäidiltä saatujen oppien mukaan.

2.5.1. Selfmade reality - itseohjautuva yksilö ja maailman konstrukttiivinen rakenne

Maailmassa toimiva yksilö ei kuitenkaan ole mikään mykkä objekti, jota oma sosiaaliluokka ja ympäröivä yhteiskunta automaattisesti ohjaavat kohti tietentyypistä käyttäytymistä. Minua kiinnostaa ennen kaikkea se, miten yksilö tulkitsee sitä sosiaaliluokkaa, johon kuuluu ja samalla koko maailmaa oman subjektiivisesti koetun elämäkokemuksensa kautta.

Tätä subjektiivisesti tulkittua maailmaa voidaan lähestyä ns. konstruktivistisen mallin mukaan. Tämän mallin oppi-isänä pidetään saksalaista Thomas Luckmannia, jonka vuonna 1966 julkaistu pääteos, *The Social Construction of Reality. A Treatise in the Sociology of Knowledge*, väittää, että yksilö ei voi koskaan tietää mitään siitä, millainen maailma on itsessään (*an sich*), vaan jokainen tulkitsee maailmaa oman subjektiivisen kokemuksensa kautta.

Luckmannin teorioista voi päätellä, että esineet ja oliot ovat maailmassa tahdostamme riippumatta, mutta näihin liittyvät tulkinnat ja määritelmät ovat sopimuksenvaraisia. Esim. Luckmann esittää, että tietoisuus

suuntautuu aina johonkin kohteeseen, emmekä voi koskaan tavoittaa tietoisuuden perusrakennetta, vaan tietoisuuden jostakin kohteesta. Tämän mukaan yksilön ilmaisukyky voi ilmentyä inhimillisen toiminnan tuotteina, jotka ovat sekä tuottajiensa että toisten ihmisten yhteisen maailman elementtejä. (Luutonen, 1997: 55)

Konstruktivistinen todellisuuskäsitys siis olettaa, että maailmassa olevat esineet ja oliot ovat osittain ihmisen omaa luomusta. Näin esim. jo tutkimuksen alussa mainitut Fanny-tädin kahvikupit tai Versacen juhla-asu eivät muodostu pelkästään kaoliinista ja maasälvästä tai silkkilangasta, ne koostuvat ennen kaikkea tulkinnoista, arvoista ja muistoista, joita noihin esineisiin liitetään.

Yhdysvaltalaisen filosofin Hilary Putnamin (1989) ajattelu tarjoaa esimerkin konstruktivistisesta ontologiasta. Hän väittää, että *”konstruktivistinen teoria kognitiosta kuvaa yksilön tapaa omaksua tietoa. Sen mukaan yksilöt ymmärtävät maailman ja toimivat siinä käyttäen hyväkseen rakentamiaan käsitteellisiä konstruktioita ja mielikuvia. Se, mitä he voivat mielessään rakentaa tietyssä ajan hetkenä, riippuu heidän käytettävissään olevista käsitteistä ja kielellisistä ilmaisuista, heidän motivaatiostaan ja käytettävissä olevasta ajasta ja energiasta.”* (Putnam: 1989, 110)

Näin esim. Marimekon kankailla kotinsa sisustava henkilö on täysin tietoinen Marimekon brändiin liitetystä arvoista. Samalla nämä kankaat voivat muistuttaa kyseistä henkilöä lapsuuden isovanhempien kodista, jossa myös oli käytetty sisustuksessa Marimekon kankaita.

3. Tutkimuksen toteutus

3.1. Tutkimuskysymykset

Tutkimus toteutettiin nettikyselynä, jonka tehtävänä onkin kartoittaa näitä eri tekstiileihin ja tekstiilimateriaaleihin liitettyjä merkityksiä. Tutkimuskysymyksiksi muodostui seuraavat asiat:

- Mitkä ulkoiset tekijät vaikuttavat siihen, että joku pitää tai inhoaa tiettyntyyppisiä tekstiilejä tai tekstiilimateriaaleja
- Miten nämä tunnetekijät muodostuvat yksilöpsykologisissa prosesseissa
- Miten nämä merkityksenannot näkyvät yksilön toiminnassa
- Miten näitä tekijöitä voi tarkastella eri sukupolviteorioiden avulla

3.2. Tutkimusmenetelmä ja tutkimusaineisto

Valitsin kohderyhmäkseni Taito-lehden lukijat, koska ennakkokäsitykseni mukaan heillä on jo valmiiksi positiivinen suhde esineisiin ja etenkin tekstiileihin. Julkaisen sekä PRO Kädentaitajat ry:n että Taito-lehden *Onni elää käsityössä* -facebook-sivuilla kyselylomakkeen, jonka avulla pyrin selvittämään ns. tunnetekstiilien ja yksilön/ihmisryhmän välisiä suhteita ja sitä, miksi ja miten joistakin tekstiileistä tulee arvokkaita ns. tunnetekstiilejä. Katsoin, että vastaajiin kuuluvat myös satunnaiset näillä facebook-sivuilla käyvät henkilöt, koska käydessään tällaisilla käsityökulttuuria käsittelevillä verkkosivuilla, heillä yleensä on positiivinen asenne tätä kulttuuria kohtaan.

Tutkimuksen lähestymistapa oli fenomenologinen, semioottinen ja yksilöpsykologinen. Analyysi oli aineistolähtöinen, joka perustui lomakekyselyissä saatuihin tietoihin. Kyselylomake (Liite 1) sisälsi paljon avoimia kysymyksiä, koska tällä tavalla oli mahdollista saada sellaista lisätietoa, jota erilaiset Likert-asteikot eivät voineet selvittää. Pyrin löytämään aineistosta yhteisiä tekijöitä, joiden perusteella voisi laatia teorian miksi joistain tekstiileistä tulee omistajalleen erityisen tärkeitä ja merkityksellisiä ja miksi joistain ei.

Kyselylomakkeella ja aineiston analyysillä pyrin etsimään vastaukset tunnetekstiileihin liittyviin merkityksiin. Tässä tunnetekstiili voi saada merkityksensä joko ns. sisäsyntyisesti tai ns. ulkosyntyisesti. Sisäsyntyiset merkitykset ovat lähtöisin yksilöstä ja hänen elämästään. Tällöin tietyllä tekstiilillä on merkitystä vain hänelle itselleen. Ulkosyntyiset merkitykset ovat lähtöisin yksilöä ympäröivästä maailmasta, esim. yhteiskunnasta, joka arvostaa Versacen ja Hugo Bossin vaatteita enemmän kuin Lindexistä hankittuja. Tällöin kyseinen henkilö on tietoisesti päättänyt ottaa tietyn tyyppiset tekstiilit tärkeäksi osaksi omaa elämää. Tässä tekstiiliin liitetyt semioottiset merkitykset koskevat laajempaa joukkoa kuin yhtä yksilöä.

Taustamuuttujina minulla on kyselylomakkeessa mainitut sukupuoli, ikä, koulutus sekä asuinpaikka. Minua kiinnostaa miten nämä mahdollisesti vaikuttavat siihen, miten eri tekstiileistä tulee joillekin erityisen tärkeitä. Käytän tässä apuna J.P. Roosin sukupolviteorioita. Haluan selvittää miten Suomen historiassa tapahtuneet muutokset mahdollisesti vaikuttavat ihmisten tapaan ottaa tietyt tekstiilit erityisasemaan nostamalla ne ns. tunnetekstiileiksi.

3.2.1. Joukkoistamisen ihmeitä tekevä voima

Toteutin graduuni liittyvän ns. ”kenttätyön” netissä julkaistavan kyselylomakkeen muodossa. Ajattelin käyttää kohdennettujen yksilöhaastattelujen sijaan anonyymiä joukkoistamista. Joukkoistamisella on mahdollisuus tavoittaa suurempi vastaajamäärä kuin yksilöhaastatteluilla. Lisäksi joukkoistaminen sopii hyvin erilaisen ns. ”raakadatan” analysoimiseen silloin kun tästä halutaan saada mahdollisimman monipuolista tietoa.

Ajattelin, että tässä yhteydessä käsite ”tunnetekstiili” voisi olla eräänlaista raakadataa, jonka omakohtaiseen analysoimiseen jokaisella olisi mahdollisuus. Mitä enemmän käsitettä analysoidaan, sitä tarkempi määritelmä ”tunnetekstiilistä” saadaan. Tällaisen anonyymisti toteutettavan nettikyselyn etuna on, että jokainen voi vastata siihen silloin kun huvittaa ilman yksilöhaastattelun tuomaa aikataulurajoitetta. Lisäksi anonyymisti on helpompi kertoa sellaisia asioita, joista ei tulisi maininneeksi henkilöhaastattelun yhteydessä.

Anonyymien vastaamisen haittana voi olla se, että jotkut henkilöt antavat tietoisesti vääriä vastauksia tai joku voi vastata kyselyyn useita kertoja antaen aina eri vastauksia, mikä myös vääristää tuloksia. Haluan kuitenkin uskoa, että jokainen kyselyyn vastannut on vastannut rehellisesti. Kyselyyn vastaaminen vie kuitenkin hieman aikaa ja uskon, että ne, jotka ovat kyselylomakkeen täyttäneet haluavat aidosti auttaa ns. tunnetekstiilejä koskevan tutkimuksen valmistumisessa.

Graduuni liittyvä nettikysely julkaistiin kesäkuun alussa 2018 sekä Taito-liiton Onni elää käsityössä – että PRO Kädentaitajat ry:n Facebook-sivuilla. Sain muutamassa noin 250 vastausta, joista riitti todella paljon analysoitavaa tutkimustani varten! Olin TODELLA yllätynyt kyselyn saamasta suosiosta! Suurin osa saamistani vastauksista sisälsi todella paljon syvällistä pohdintaa ja itseanalyysiä tekstiilien merkityksestä eri elämänvaiheissa.

Tämän jälkeen olen saanut vain muutaman vastauksen. Ilmeisesti eri facebook-sivut täyttyvät jatkuvasti uudella materiaalilla ja vain harva jaksaa katsoa esim. yli viikon vanhoja päivityksiä. Olettamukseni mukaan kaikki kyselyyn vastanneet seuraavat aktiivisesti käsityöhön liittyviä facebook-sivuja ja ovat muutenkin kiinnostuneita alan eri suuntauksista. Juuri tällaisten henkilöiden mielipiteistä olinkin kiinnostunut!

3.3. Fenomenologia, *grounded theory* sekä narratiivisuus tutkimusmenetelminä

Tutkimukseni menetelmiin kuuluvat sekä narratiivisen tulkinta sekä yksilöpsykologinen lähestymistapa, sopii näitä käsitellä ”fenomenologisten silmälasien” läpi. Tässä lähestymistavassa minua kiehtoo etenkin se, miten fenomenologia kuvaa yksilön suhdetta maailmaan, jossa hän elää. Tähän vaikuttaa koko hänen menneisyytensä ja nykyinen elämänsä. Fenomenologia kuvaa tapaa kokea maailma ja siinä olevat asiat ja ilmiöt. Fenomenologinen analyysi ei siis ole mikään tiukka metodi, vaan tapa ymmärtää asiat. Fenomenologisessa lähestymistavassa tärkeimpiä työkaluja ovat s kokemus, merkitys ja tulkinta sekä yhteisöllisyys.

Fenomenologia tutkii ihmisen suhdetta omaan elämäntodellisuuteensa, Tämä maailmasuhde perustuu kokemuksellisuuteen, jossa yksilön suhde maailmaan on intentionaalinen. Tämän mukaan kaikki siis merkitsee yksilölle jotain. Todellisuus ei ole ”neutraalia massaa”, vaan jokaisessa havainnossa kohde näyttäytyy havaitsijan pyrkimysten, kiinnostusten tai uskomusten valossa joko kauniina, haluttavana, kiinnostavana tai jonain muuna. Näin yksilön toimintaa voi ymmärtää sen merkityspohjan mukaan, joka on tämän toiminnan taustalla. (Aaltola & Valli, 2001: 27)

Eri merkitysten tutkimisen mielekkyys lähtee oletuksesta, että yksilön toiminta on intentionaalista ja tarkoituksellista. Merkitysteoria sisältää myös ajatuksen, että ihmisyksilö on perustaltaan yhteisöllinen. Merkitykset, joiden kautta todellisuus meille näyttäytyy, eivät ole meissä synnynnäisesti, vaan ne ovat lähtöisin siitä yhteisöstä, jonka vaikutuspiirissä hän elää. Yhteisön jäsenenä jokaisella yksilöllä on yhteisiä ominaisuuksia, mutta toisaalta jokainen yksilö on erilainen. (Aaltola & Valli 2001: 28)

Fenomenologisen tulkinnan mukaan esim. joillain yhteisöllä, kuten rajan taakse jääneiden siirtokarjalaisten jälkeläiset, voivat kaikki tunkea Viipurin pitäjän kansallispuvut identiteetilleen tärkeiksi, mutta tämä tunne koetaan yksilöllisesti riippuen omasta elämänhistoriasta ja kokemusmaailmasta.

Samoin kukin kokee itselleen tärkeät tekstiilit omalla tavallaan. Jollekin sama tekstiili, kuten Marimekon Unikku-kuosinen kangas saattaa yhdelle edustaa muistoa jostain itselle merkityksellisestä tapahtumasta, kuten koulun kevätjuhlista, kun jollekin toiselle kangas saattaa edustaa lämpimiä muistoja esim. edesmenneistä isovanhemmista, joiden keittiön ikkunassa oli kyseinen kangas. Heille molemmille kangas edustaa positiivisia muistoja, mutta näiden muistojen pohja perustuu molemmilla hieman eri tekijöihin – toisella merkitykselliseen tapahtumaan ja toisella yleiseen turvaan yleensä. Jollekin

kolmannelle kyseinen printtikangas näyttäytyy negatiivisessa valossa, se voi edustaa kaikkea turvattomuutta, joka esim. lapsuuteen liittyi. Omassa lapsuudenkodissa saattoi olla sama ikkunoissa sama verhokangas, mutta esim. kodin turvattomuuden takia tämä tekstiili edustaa samaa turvattomuutta, mitä lapsuudessa koettiin. Kaikissa kolmessa tapauksessa itse tekstiili pysyy samana, mutta siihen liitetään erilaisia attribuutteja riippuen kokijan omasta menneisyydestä.

Fenomenologisen analyysin pitäisi tuoda mahdollisimman hyvin esille tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden käsitykset ja kokemukset tutkittavasta asiasta. Vaikka tutkija tekee työtä oman kokemusmaailmansa ja elämänhistoriansa viitekehyksissä, tulee hänen tuoda itseään esille mahdollisimman vähän. Analyysivaiheessa tutkijan ”oma ääni” tulee väistämättä esille. Sillä hänen oma elämäkokemus näkyy väistämättä tutkimustuloksissa. Jos joku esim. sanoo minulle, että Karjalan pitäjän kansallispuku on hänelle tärkeä, minun täytyy ottaa tämän tulkinnassa huomioon omat käsitykseni kyseisestä kansallispuvusta – vasta tämän jälkeen voin aloittaa todellisen tutkimustyön. (Aaltola & Valli, 2001: 32)

Tunnetekstiilejä käsittelevä nettikyselylomake sisältää paljon avoimia kysymyksiä, joita voi pitää pienimuotoisina ”kertomuksina”, narratiiveina. Jotta aineistosta saataisiin parhaiten esiin eri henkilöiden tapa kertoa ja analysoida itselleen tärkeistä tekstiileistä, on näitä avoimia vastauksia parasta käsitellä narratiivisen tutkimusmenetelmän keinoin.

Narratiivisen näkemyksen mukaan yksilö tulkitsee maailmaa ja samalla omaa elämäänsä alati kehittyvänä kertomuksena. Tämä kertomus auttaa häntä paitsi jäsentämään ympäröivää maailmaa niin myös omaa asemaansa siinä. Kyse on jatkuvasta prosessista, jota tulkitaan ja uudelleentulkitaan jatkuvasti. Tämä tulkinta liittyy siihen kulttuuriseen kertomusvarantoon, jota narratiivinen tutkimus kutsuu tiedoksi. Tämä tieto on konstruktiiivisesti rakentunutta ja se vaikuttaa niiden henkilöiden tapaan tulkita maailmaa, jotka elävät tuon tiedon vaikutuspiirissä. (Aaltola & Valli, 2001: 118)

Tutkimukseni päämääränä on tavoittaa ne yksilön kokemukset, jotka hän elämänhistoriansa kautta käyttää apuna tulkitessaan maailman tapahtumia ja jotka ovat suorassa yhteydessä hänen tapaansa kertoa itselleen tärkeistä asioista. Esim. minua kiinnostaa miksi joku pitää tiettyjä tekstiilejä itselleen tärkeinä, mutta jättää toisenlaiset tekstiilit vähempiarvoisiksi. Minua kiinnostaa mitkä tapahtumat yksilön elämänhistoriassa vaikuttivat tähän lopputulokseen.

Hanna Meretoja artikkelissaan ”*Inhimillisen todellisuuden narratiivisuus ontologisena ja epistemologisena kysymyksenä*”, että inhimillinen kokemustodellisuus on lähtökohdaltaan narratiivista. (Hägg et. al. 2009: 207) Tällöin kertomusmuoto ei kuulu enää pelkästään kirjallisuuden alaan vaan siitä tulee kokonaisvaltainen tapa jäsentää olemassaoloa ja tähän liittyviä arkikokemuksia. Ihminen kertoo jatkuvasti itselleen omaa elämäänsä muodostaakseen siitä mielekkään kokonaisuuden. Nämä ”itselle kerrotut” arkikokemuksen tapahtumat muodostavat jäsentyneen jatkumon. Tähän liittyvät läheisesti ontologia ja epistemologia.

Kertomuksen suhde inhimilliseen todellisuuteen voidaan käsittää ontologisena määreenä, joka antaa muodon ihmisenä olemiselle. Ontologia pyrkii selittämään ja selvittämään tietämistä, sen alkuperää sekä erilaisten asioiden luonnetta. Ontologia pyrkii selvittämään esim. mikä on olemassa ja miten se voidaan jaotella. Filosofian osa-alana ontologia pyrkii tutkimaan olevaa olevana, erilaisia olioita ja ominaisuuksia sekä niiden olemassaoloa ja suhteita toisiinsa. (Hägg et. al.: 2009)

Epistemologia taas pyrkii selvittämään tietämisen alkuperää ja luonnetta sekä tiedon muodostumista. Tästä esimerkkinä vaikka suhteen selvittäminen tutkijan ja tutkittavan kohteen välillä. Epistemologia pyrkii myös selvittämään miten arvot vaikuttavat eri ilmiöiden ymmärtämisessä sekä sitä, mikä tutkimusmetodi olisi paras tapa lähestyä tutkimuskohdetta.

Käsitteinä ontologia ja epistemologia eivät ole selkeästi erotettavissa toisistaan, koska ontologiset uskomukset ovat myös episteemisiä asenteita. Täten myös epistemologiset asenteet vaikuttavat ontologisiin näkemyksiin.

Koska graduni teoreettinen tarkastelutapa pohjautuu laadulliseen analyysiin, aloin miettimään laadullisen tutkimuksen mahdollisuuksia ja rajoitteita. Useasti laadullista analyysiä pidetään höttöinä ”musta tuntuu”-lähestymistapana, jossa jokaista saatua tutkimustulosta voidaan pitää yhtä perusteltuna kuin jotain toista, koska ”ihmiselämä on nyt sellaista, ettei sitä voi kvantitatiivisesti mitata”.

Tämä ”mittaamattoman” mittaaminen alkoi kuitenkin kiinnostamaan ja mietin miten lähestyä asiaa teoreettisesti. Sitten löysin Barney'n ja Glaserin teoksen *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research* (1999). Teos tarjoaa uuden ja raikkaan lähestymistavan laadulliseen tutkimukseen. Tämä metodi sopii hyvin sellaisen ilmiön tarkasteluun, josta ei ole juurikaan etukäteistutkimusta. *Grounded theory* -tutkimuksen tavoitteena on aineistoanalyysin avulla luoda uutta teoriaa tai tuoda esiin

vanhaa. Tätä kautta saadut tutkimustulokset voidaan kuitenkin kytkeä aikaisempiin jo olemassa oleviin teorioihin ja tuloksiin.

Helsingin yliopistossa on julkaistu muutama opinnäytetyö, jossa on pohdittu tekstiilien merkitystä sukupolvikokemuksena kolmen eri sukupolven naisille tai tekstiilien merkityksestä kodin sisustuksessa. Näidenkään tutkimusmetodi ei suoraan pohjaa *grounded theory* -analyysiin. Merkittävin alan julkaisu on ehkä Outi Sipilän esiliinoista ja niiden kulttuurisista merkityksistä 2012 tehty väitöskirja *Esiliina aikansa kehyksissä: moniaikaista tekstiilikulttuuria ja representaatioita kodista, perheestä, puhtaudesta ja käsityöstä 1900-luvun alkupuolen Suomessa*.

Menetelmänä *grounded theory* tarjoaa raikkaan vastavedon perinteiselle tutkimukselle, jossa tutkimusaineisto haluttiin saada sopimaan valmiiseen teoriaan. *Grounded theory* toimii juuri päinvastoin – siinä tutkimusaineistoa ”kammataan” niin kauan, ettei tutkimuksen kannalta tärkeää uutta tietoa enää löydy. Omalta kohdaltani tämä tarkoittaa 256:n vastauksen käsittelyä ja luokittelua. Tätä analysointia tulee tehdä niin kauan, ettei mitään tutkimuksen kannalta uutta tietoa enää muodostu. Pysin löytämään luokittelun avulla tunnetekstiileille eri ryhmiä sen mukaan, miten ihmiset suhtautuvat näihin tekstiileihin. Esim. onko kyseessä ns. minuutta tukeva tekstiili, joka herättää yksilössä positiivisia muistoja vai onko kyseessä ns. ”epätekstiili”, joka herättää yksilössä pelkästään epämiellyttäviä muistoja. Pysin löytämään tunnetekstiileille niin monta luokkaa kuin on suhtautumistapoja niitä kohtaan.

Grounded theory -teoria pyrkii ymmärtämään ihmisen sosiaalista käyttäytymistä sekä selittämään että ennustamaan sitä tiettyjen viitearvojen puitteissa. Tämä metodi käyttää analyysin tekemisessä ns. ”jatkuvan vertailun teoriaa” (*constant comparative method*), joka sopii hyvin pienten yksikköjen, kuten Barney ja Straussin tapauksessa sairaalaympäristön, analysointiin. Tässä voi käyttää apuna kaikkia mahdollisia lähteitä tiedon saamiseksi. Tämä jatkuva vertailu voi olla aineiston sisäistä, jolloin uutta aineistoa verrataan edelliseen tai ulkoista vertailua, johon kuuluu kaikki muu aineiston kannalta tärkeät asiat. Näiden pohjalta vahvistetaan ja luodaan uutta teoriaa aiheeseen liittyen. Teoria ei siis ole heti tutkimuksen alussa valmis vaan se kehittyy koko ajan tutkimuksen edetessä.

Barneyn ja Glaserin mukaan *grounded theory* -analyysin tulisi sisältää seuraavat vaiheet, jotka minunkin tulisi muistaa omassa tutkimuksessani:

1. *Huolellinen alkuvalmistelu*

Tutkittavasta kohteesta kerätään mahdollisimman paljon tietoa eri lähteistä. Peruslähteenä minulla on nettikyselyn perusteella saatu aineisto, joka koostuu kaikista nettikyselyn vastauksista. Muina lähteinä käytän aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Pysin näiden perusteella luomaan empiirisen teorian siitä, miksi tietyistä teksteistä tulee joillekin tärkeitä, kun taas joistain toisista ei. Päätin käyttää teorian luomisessa kyselystä takaisin saamieni vastausten avointen kysymysten analyysiä.

2. *Empiirisen teorian luominen*

Esityön jälkeen saadusta aineistosta muodostetaan teoria, esim. onko tutkimuskysymykset relevantteja saadun alkutiedon jälkeen. Mikäli näin on, voidaan alkaa muodostamaan empiiristä teoriaa eri tutkimusmenetelmien avulla. Jos näin ei ole, joudutaan tarkastamaan, sopiiko tutkimuskysymykset lainkaan yhteen alkutiedon kanssa. Jos näin ei ole, joudutaan itse tutkimuskysymyksiä tarkastamaan tai koko alkutieto on kerätty väärin.

Omalla kohdallani empiirisen teorian luominen tapahtuu käyttämällä apuna fenomenologiaa, kertomusanalyysiä sekä yksilöpsykologiaa. Esim. fenomenologisen tulkinnan mukaan yksilö kertoessaan itselle tärkeistä teksteistä konstruoi samalla näihin teksteihin liitettyjä käsitteitä samalla kun tällä toiminnalla konstruoidaan maailmaa.

Viimeinen apuväline empiirisen teorian luomiselle on yksilön omaa toimintaa korostava humanistinen psykologia. Kyse ei ole yhdestä tiukasta teoriasta, vaan pikemminkin psykologisesta suuntauksesta, johon voi liittää humanistisia arvoja. Humanististen psykologioiden lähtökohtana on yksilö psykofyysisenä kokonaisuutena sekä hänen pyrkimyksensä kokonaisvaltaiseen henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin, johon kuuluu myös itsensä toteuttaminen. Suomessa tämän suuntauksen edustaja on Lauri Rauhala, jonka teos *Humanistinen psykologia* (1990) on alan klassikko.

Yhdistämällä sekä fenomenologisen analyysin, narratiivien tulkinnan sekä humanistisen psykologian minun on mahdollista luoda empiirinen teoria siitä, miksi ja miten jotkut tekstit nousevat tavallisten käyttötekstiilien luokasta erityiskohtelua saaviksi tunneteksteiksi. Esim. humanistisen psykologian tulkinnan mukaan tietty tekstiili, esim. vanha pöytäliina muistuttaa henkilöä edesmenneestä isoäidistä, joka on valmistanut tuon pöytäliinan. Näin pöytäliina lujittaa yksilön suhteita laajempaan sosiaaliseen kenttään ja elämismaailmaan, johon kuuluvat myös edesmenneet henkilöt. Henkilön kertoessaan nettikyselyyn perustuvassa vastauksessaan tästä pöytäliinasta on samalla näitä suhteita lujittavaa toimintaa, jota tutkija pyrkii analysoimaan omasta viitekehyksestään käsin.

3. Tapauksen tarkentaminen

Tapaustutkimuksessa tai monografiassa käytetty metodi. Tarkastelun alla olevaa kohdetta tutkitaan entistä tarkemmin. Saatuja tuloksia verrataan aikaisemmin saatuihin tuloksiin. Tässä vaiheessa voidaan luoda ns. ”ydinkategorioita”, joita tarkennetaan myöhemmin. Koska omassa tutkimuksessani tällaista ei ollut, korvasin puuteen tutustumalla aikaisemmin julkaistuihin pro gradu -tutkielmiin, joissa pohdittiin jollakin tavalla ihmisten ja tekstiilien välistä suhdetta ja yritin verrata näitä oman tutkimuksen kysymystenasettelun viitekehykseen. Tunnetekstiileihin liittyvinä alkuydinkategorioina minulla oli tässä vaiheessa ”positiivisia tunteita herättävä tekstiili” ja ”negatiivisia tunteita herättävä tekstiili”. Tekisin lisää luokituksia aineiston kerääntymisen myötä.

4. Teorian tarkentaminen

Tutkimuksen siirtyessä käsitteellisemmälle tasolle hypoteesien testaukseen kiinnittää riittävästi huomiota. Sekä implisiittinen että eksplisiittinen teorian testaus on aiheellista tässä vaiheessa tutkimusta. Tällöin jo hyvin luokitellusta aineistosta voi nousta esiin uusia asioita, jotka täytyy myös testata. Implisiittisen ”näkymättömissä olevan” toiminnan ja ajattelun kuvaus eksplisiittisin menetelmin, on haasteellista, koska ihmisten toiminnan taustalla olevia vaikuttimia on hankala kuvata systemaattisen tarkasti. Implisiittisesti voi yrittää luoda teoriaa siitä, mitkä tekijät yksilön elämänhistoriassa vaikuttavat siihen, että hän inhoaa tai rakastaa tietynlaisia tekstiilejä ja tekstiilimateriaaleja. (<https://www.areiopagi.fi/2015/03/minako-ennakkoluuloinen>) Eksplisiittinen teoria perustuu käsitteelliseen tietoon, joka on ilmaisultaan muodollista, systemaattista ja tarkkaan määriteltyä. Tätä voidaan käyttää apuna implisiittisen teorian ja siihen liittyvien luokitusten muodostamisessa.

5. Teorian luominen

Kun aineistosta ei löydy enää mitään uutta millään mielekkäällä tutkimusmenetelmällä, voidaan tapauksesta muodostaa teoria. Teorian muotoon vaikuttaa se, mitä tutkimuksen aikana on otettu huomioon ja mitä ei. Myös tutkijan oma tapa konstruoida maailmaa vaikuttaa saatuihin lopputuloksiin. Laadullinen tutkimus on aina suhteessa siihen maailmaan, jossa se on syntynyt. Näin *grounded theory* -menetelmällä saatu teoria antaa parhaiten tapausta selittävän teorian, ei täydellistä kvantitatiivista dataa. (Barney & Anselm: 1999)

Grounded theory -menetelmä on hyvä pienten yksittäisten ilmiöiden kuvauksessa ja se sopii muidenkin pienten aineistojen analysoimisessa. Teorian avulla on mahdollista kuvata ihmisten arkielämää tai suljettuja laitoksia, kuten Erving Goffman (1968) on tehnyt, vaikka hänen teoriansa eivät suoraan perustu

grounded theory -analyysiin. Hän kuvasi useassa eri mm. vankilaa tai mielisairaala koskevassa tutkimuksessaan ihmisten välistä sosiaalista kanssakäymistä ja tuli siihen lopputulokseen, että identiteetti on tuotettu ja sitä ylläpidetään erilaisissa sosiaalisissa konteksteissa. Esim. mielisairaala tuottaa käsityksiä ”normaalista” ja ”hulluudesta”. *Grounded theory* -menetelmän avulla näihin käsitteisiin liittyviä arvolatauksia ja käsityksiä voitaisiin analysoida. Ennakko-odotuksena tässä voisi olla yhteiskunnan valtarakenteita ylläpitävä toiminta. (Barney & Anselm: 1999)

Edellisen lisäksi *grounded theory* -menetelmään kuuluvat kiinteästi seuraavat käsitteet: induktiivinen ja deduktiivinen päättely sekä abduktiivinen päättely.

Induktiivinen päättely lähtee olettamuksesta, jossa yksittäisestä havainnosta tai havaintojoukosta voidaan muodostaa yleistys tai teoria. Esim. jos Suomen lippu on jollekin tai joillekin suomalaisille tärkeä tästä voi päätellä, että kyseinen lippu on tärkeä kaikille tai suurimmalle osalle suomalaisia. Ihminen käyttää arjessaan jatkuvasti edellisen esimerkin kaltaisia induktiivisia päättelyketjuja, jotka ovat usein aikaisempiin kokemuksiin perustuvia tiedostamattomia yleistyksiä.

Grounded theory -menetelmään liittyvä deduktiivinen päättely tarkoittaa, että päättelyketju etenee johtamalla yleistyksestä yksittäistapausta koskeva johtopäätös. Esim. edellä mainittu Suomen lippu on tärkeä suurimmalle osalle suomalaisia niin voi olettaa lipun olevan tärkeä myös naapurissa asuvalle Pekalle! Näin deduktiivinen päättely ei tuo sinällään esiin uutta tietoa, ”tuo esiin” annettuihin premisseihin sisältyvän oletuksen. Oman graduni aiheena olevien ”tunnetekstiilien” osalta tämä voisi tarkoittaa esim. suurimmalla osalla suomalaisista on itselleen tavalla tai toisella merkityksellisiä tekstiilejä. Tästä voi päätellä, että tällaisia tekstiilejä löytyy myös naapurin Pekalta. Deduktiivinen päättely onkin päättelyä tunnetuista tapauksista toisiin tunnettuihin tapauksiin.

Minulla on ollut taustaoletuksena, että tietyt tekstiilit ovat ihmisille tärkeämpiä kuin toiset. Tämä voi johtua tekstiileihin liitetystä emotionaalisista tuntemuksista tai yksilöllisistä tarpeista. Tutkimuksellani haluan testata näitä teorioita ja niiden paikkansapitävyyttä. Näin lopputuloksena ei ole tiukka kvantitatiivinen data vaan paras mahdollinen selitys.

3.3.1. Tutkimusaineiston analyysin toteuttaminen

Tutkimusprosessi alkaa sillä, että aineiston mininaisuudesta ja hajanaisuudesta pyritään löytämään tunnetekstiileihin liittyvien merkitysten muodostamia kokonaisuuksia. Tämän avulla aineisto, 254

nettikyselyn vastausta analysoidaan ja järjestetään mielekkääksi kokonaisuudeksi. Fenomenologia korostaa tässä intuition merkitystä, jonka avulla on mahdollista ”nähdä” aiheeseen liittyvät merkityskokonaisuudet. Tämä perustuu tutkijan, siis minun, oman elämäkokemuksen myötä kehittyneeseen merkitysten tajuun. Merkityskokonaisuudet löydetään niiden samankaltaisuuden perusteella, jossa nämä muodostavat omia kokonaisuuksia niitä yhdistävien ominaisuuksien perusteella. Kyseisen ilmiön ymmärtäminen edellyttää sen olennaisten piirteiden ja niiden välisten suhteiden ymmärtämistä. Tässä on hyvä muistaa, että jokainen ilmiö, kuten henkilön asenne kansallispukuja kohtaan, voidaan jakaa pienempiin osakokonaisuuksiin monesta eri näkökulmasta. Tutkitut merkitykset ovat osa jonkun yksilön elämänverkkoa, josta on mahdollista nähdä kulloinkin vain tiettyjä esim. graduun liittyvän tutkimuksen esille nostamia asioita. (Aaltola & Valli, 2001: 39 - 40)

Kun eri merkityskokonaisuudet on saatu valmiiksi, voidaan luoda kokonaiskuva tutkittavasta ilmiöstä, kuten tunnetekstiileistä. Eri merkityskokonaisuudet kootaan yhteen samaksi kokonaisuudeksi. (Todellisuudessa ne eivät ole koskaan olleet erillään toisistaan, vaan niiden välillä on sidoksia – ne ovat kokonaisen ihmiselämän osia.) Fenomenologia tarkoittaakin ilmiön olemuksellisen merkitysrakenteen selvittämistä, joka antaa lopullisen kuvan tutkittavasta ilmiöstä. Tässä saattaa selvitä, että jokin tietty merkityskokonaisuus nousee ratkaisevaan asemaan muiden merkityskokonaisuuksien jäädessä sen varjoon. Esim. Karjalan pitäjän kansallispukujen tärkein arvo voi olla niiden merkitys omistajansa identiteetille, pukujen käsityöarvon tai esteettisten arvojen jäädessä vähäisemmiksi, mutta ei merkityksettömiksi.

Tutkimusta pidetään onnistuneena, jos sen avulla tutkittavaa ilmiötä ymmärretään paremmin tutkimuksen lopussa kuin alussa. Tällöin myös tutkija voi vapauttaa itsensä aineistolähtöisyyden asettamista rajoituksista ja tarkastella saatuja tuloksia mistä tahansa tutkimuksen kannalta merkityksellisestä näkökulmasta. (Aaltola & Valli, 2001: 40)

4 Tutkimustulokset

4.1. Nettikyselyn tuloksia – joukkoistamisen ihmeitätekevä voima

Kaikki kyselyyn vastanneet olivat pääasiassa naisia. Vain kaksi ilmoitti sukupuolekseen ”mies”. Joku vastasi tähän ”muu” tai jätti koko kysymyksen avoimeksi. Usealla vastaajalla oli taustalla vähintään opistoasteen koulutus, mutta huomattavalla osalla oli myös korkeakoulututkinto, joko AMK tai yliopisto. Varsin korkea koulutustaso oli nähtävissä kaikissa ikäluokissa. Tämä voi johtua joko koulutustason nousemisesta yleensä tai siitä, että suhteellisen korkea koulutustaso kannustaa seuraamaan aktiivisesti eri harrastealojen nettisivuja sekä sitä kautta osallistumaan tällaisiin kyselyihin yleensä.

Naisten ennätyskorkea vastausprosentti johtuu mielestäni siitä, että naiset sekä seuraavat miehiä aktiivisemmin eri käsityöalojen sosiaalista mediaa että harrastavat enemmän käsitöitä kuin miehet. Lukiessani alustavasti läpi saamiani vastauksia kävi ilmi, että monen vastaajan lapsuudenkodissa oli harrastettu paljon käsitöitä ja joissain tapauksissa suurin osa käyttövaatteista valmistettiin itse aina pellavatekstiileihin tarvittavasta pellavan kasvatuksesta alkaen. Näin tehtiin varsinkin vanhempien ikäluokkien kohdalla. Suurin osa vastaajista harrasti aktiivisesti käsitöitä ja valmisti osan käyttötekstiileistä itse. Tämä tosin oli odotettavissa, koska kysely julkaistiin kahden käsityöalan organisaation facebook-sivuilla. Vastaajakunta oli näin selvästi profiloitunut. Huomattava osa vastaajista oli lähettänyt tarkkaan harkittuja ja syvällistä pohdintaa sisältäviä vastauksia, joista olen syvästi kiitollinen.

4.1.1. Tekstiilien eri merkitykset elämän jäsentämisessä sekä ihmissuhteiden ilmentäjinä

Analysoin saamiani vastauksia *grounded theory* -analyysin mukaan. Pyrin löytämään mahdollisimman tarkkaan kaikki ne tekijät, joiden mukaan eri henkilöt merkityksellistävät itselleen tärkeitä tekstiilejä. Kammattuani aikani aineistoa läpi, nousi niistä esille heikkoja, mutta selvästi erotettavissa olevia tekijöitä, joiden mukaan tunnetekstiilit olivat jaettavissa eri luokkiin. Lopputuloksena sain kahdeksan luokkaa: *turvatekstiilit*, *muistitekstiilit*, *paikkatekstiilit*, *tuntotekstiilit*, *juhlatekstiilit*, *minätekstiilit*, *unelmatekstiilit* sekä *epätekstiilit*. Edellä mainitut luokat menevät osittain päällekkäin, mutta olen valinnut luokan sen mukaan, mitä ominaisuutta kyseisessä tekstiilissä on mielestäni eniten. Esim. juhlapöytäliinan ominaisuuksiin voi kuulua tunnearvon lisäksi myös ”pellavainen rouheus”, mutta koska tunne-aspekti on edellistä tärkeämpi, sijoittuu pöytäliina luokkaan ”juhlatekstiilit”.

Olen yrittänyt antaa mahdollisimman paljon painoa vastaajien omille käsitteille näitä tekstiilejä kohtaan.

1. Turvatekstiilit

Vanhat ”unirätit” ja vastaavat, joista haetaan turvaa esim. nukkumaan mennessä tai jossain pelottavassa tilanteessa.

”Harsokangas (vaippaharso) toimi uniriepuna aivan pienestä vauvasta nuoruuteen asti. Mielikuva turvallisuudesta, rauhoitti ja toi hyvän tunteen.” (Nainen, 35-39 vuotta, AMK)

Turvatekstiilit liittyvät yleensä henkilön varhaisimpiin kiintymissuhteisiin, kuten vanhempiin tai isovanhempiin. Kyseessä on eräänlainen transitoilmiö, sisäisen ja ulkoisen todellisuuden välissä oleva kokemus. Tässä läheisen henkilön, esim. jommankumman vanhemman ja lapsen symbioosin kaltainen suhde voi aiheuttaa lapselle transitoilmiön. Tässä lapsi oppii käyttämään turvanaan ns. siirtymäesineitä, kuten uniriepua tai -nallea. Nämä ovat vanhempaa ja lasta yhdistäviä symboleja, jotka auttavat lasta kestämään symbioosin purkamisen. Tärkeitä turvatekstiilejä ei aina saanut edes pestä, koska muuten niistä olisi kadonnut tekstiilille ominainen haju, joka on myös osa kyseisen tekstiilin tuomaa turvallisuudentunnetta. Lapsilla on todettu olevan usein erittäin kehittynyt haju-, tunto- ja makuaisti, jolloin näihin liittyvät muutokset voivat olla liian suuria yllätyksiä. (Horelli-Kukkonen, 1993: 14)

”Haalin äitini käytetyn paidan itselleni turva-asiaksi pienenä lapsena. Paitaa ei saanut pestä eikä käyttää, vaan omin sen itselleni tuomaan turvaa. Nukuin sen kanssa ja kuljetin mukani. Erityisesti jos olin erilläni äidistä, paita oli tärkeä turvan ja lohdun tuoja.”
(Nainen, 25-29 vuotta, lukio)

Jo pelkkä yöunille meno merkitsee lapselle eroa vanhemmista. Tästä syystä erilaiset turvatekstiilit kuten unirätit tai pehmolelut toimivat apuvälineinä rauhallisille yöunille. Rauhallisille yöunille pääsyä helpottaa joskus myös tekstiileihin liittyvät tuntu-ominaisuudet. Esim. seinällä roikkuvan raanun hapsujen hiplaaminen, voi tuntua sormissa miellyttävänä, jolloin tekeminen toimii siirtymäobjektina. (http://cc.oulu.fi/~tesuorsa/Kokemuksen_tutkimus)

”Varmaan se oli kodin seinällä oleva, sittemmin äidin tekemäksi kerrottu, pehmeänukkainen ryijy. Jostain syystä nukuin (siis minun piti nukkua) ns. vieraskamarin hetekassa ja sen yläpuolella olevan ryijyn nukkaa oli mukava hipelöidä.” (Nainen, 65-69 vuotta, yliopisto)

Jotta jostain esineestä, tekstiilistä tai tekemisestä muodostuu lapselle siirtymäobjekti, tarvitsee hän tätä varten rakkauden ja turvallisuuden kokemuksia, joita hän tuohon objektiin lataa. Onneksi kaikissa vastauksissa turvatekstiileihin liitetyt muistot olivat positiivisia! Vastaajat muistelivat positiivisesti

vanhoja aikoja, joihin kyseiset tekstiilit ovat liittyneet. (<https://blog.vanmerryn.fi/blogi/unilelu-lapsen-tuki>)

”Isoisän jalkalampun hapsureuna. Olin yökylässä 2-3-4-vuotiaana isovanhempien luona, huonokuuloinen isoäiti nukkui jo, mutta juttelin isoisän kanssa jotain ja samalla hypistelin ja juokсутin sormiani hapsuissa. Turvallinen hetki. Psykkisesti läsnäoleva aikuinen. Omat vanhemmat tekivät töitä kotona, olivat fyysisesti läsnä, mutta henkisesti eivät.”

(Nainen, 65-69 vuotta, lukio)

Aivan pienellä lapsella rajat ”minän”, ”kehon” ja maailman välillä voivat olla usein epäselviä. Näin esim. oman sängyn päällä olevan filtin väri- ja materiaali voivat auttaa löytämään oman kehon rajat samalla kun tähän liittyvä tuntu-ominaisuus vahvistaa turvallisuudentunnetta. Esim. ensimmäinen tekstiilimuisto voi olla vaikka seuraava:

”Kukallinen lasten filtti, ikäni tuolloin 2-4 vuotta.” Vastaajalla on edelleen ”paljon kukallisia ja värikkäitä kuoseja ja samanlaisista pidän edelleen ja suosin niitä.”

(Nainen, 40-44 vuotta, yliopisto)

Tekstiileistä voi tulla myöhemminkin oman minuuden jatke, jolla ylläpidetään omaa identiteettiä ja rakennetaan psyykkistä rajapintaa ulospäin. Esim. vaatteet ja pukeutuminen, kuten koko kodin sisustus näyttää ulospäin millainen henkilö on kyseessä. Vaatteilla ja sisustamisella voi myös hävittää identiteettiä ja korostaa joukkoa yksilön sijaan. Näin esim. ”armeijan harmaat” askeettisine kasarmeineen ovat tehokas tapa sulauttaa yksilö osaksi isompaa joukkoa. Samoin asunnon sisustaminen Artekin huonekaluilla ja tekstiileillä ilmentää asukkaan trendikästä elämäntapaa tietyn sosiaaliluokan jäsenenä.

2. Muistitekstiilit

Muistitekstiilit liittyvät henkilölle tärkeisiin tapahtumiin. Tämän lisäksi muistitekstiileihin kuuluvat erilaiset itsetehdyt juhlapuvut ja vastaavat, jotka muistuttavat paitsi vaateen valmistajasta niin myös erikoistilanteesta, johon kyseinen vaate liittyy, kuten koulun kevät- tai joulujuhlista. Usein tällaiset tekstiilit olivat oman äidin tai isoäidin ompelemia juhramekkoja. Vaatteiden tuntu ja väri sekä yleinen ylpeys vaatteesta olivat vastaajien muistoissa selkeästi esillä.

”Kevät- tai joulujuhlavaatteet. Äiti hyvä ompelija ja teki meille tytöille aina uudet vaatteet kevät- ja joulujuhlaan, vaikkei muuten ollut paljoa varaa vaatteisiin.” (Nainen, 55-59 vuotta, lukio)

Tällöin tekstiilille on muodostunut ns. sisäinen merkitys, jota tekstiilin suunnittelija ei ole tietoisesti tarkoittanut. Tällöin tekstiili heijastaa omistajansa elämää tavalla, johon suunnittelija ei voi vaikuttaa. (Luutonen, 2007: 16) Esim. vaikka joku on tietoisesti valmistanut sukulaistytölle mekon koulun

kevätjuhliin, ei hän voi vaikuttaa niihin tunteisiin tai muistikuviin, joita kyseinen sukulaistyttö kevätkuulissa kokee. Myöhemmin tuo samainen mekko voi muistuttaa sukulaistyttöä tästä ainutlaatuisesta tapahtumasta.

Muistitekstiilit lujittavat henkilön omaa elämänhistoriaa ja antavat sille oman merkityksen. Tällaiset tekstiilit ovat ”*muistin naulakko*”, jossa on roikkumassa ”*tapahtumia, hetkiä tai hetken rippeitä, ihmisiä ja ihmisten lauseita*”. Kun tällaisia ominaisuuksia kantavaan tekstiiliin vaikka suursiivouksen yhteydessä törmää, sitä yleensä ilahtuu tekstiiliin liittyvien muistojen tulviessa mieleen. (Lindstedt, 1996: 22-29)

”Äitini teki vanhasta puuvillamekostaan - joka oli lähetetty Kanadasta - minulle midihameen. Se oli muistaakseni v. 1969. Hame jäi unholaan, kunnes omat tyttäreni löysivät sen 90-luvulla ja pitivät sitä kesähameena vuorotellen. Kangas on nyt tosi kulunut, mutta toinen tyttäreni halusi tehdä siitä vielä sohvatyynyn, jota hän nyt vaalii.” (Nainen, 60-64 vuotta, AMK)

3. Paikkatekstiilit

Paikkatekstiilit nimensä mukaisesti liittyvät yksilön tiettyyn paikkaan. Ihmisellä on tarve kuulua tiettyyn ryhmään tai olla kotoisin tietyistä paikasta, kuten kylästä tai kaupungista tai maasta. Yhteiskunnan nopea modernisoituminen tai kansainvälistyminen avartaa maailmankuvaa, mutta samalla vahvistaa yksilön tarvetta edustaa jotain kansakuntaa tai paikkaa, kuten rajantakaista Karjalaa. (Luutonen, 2007: 83)

Nettikyselystä takaisin saamissani vastauksissa nousi esille etenkin perintötekstiilinen merkitys ns. ”sosiaalisena liimana” eri sukupolvien välillä. Lisäksi tuli esille, miten vanhempien vastaajien (yli 60-vuotiaat) kohdalla perityt kansallispuvut muodostivat merkittävän osuuden merkityksellisistä tunneteksteileistä. Kansallispuku muistutti paitsi rakkaasta edesmenneestä läheisestä, niin myös tietystä fyysisestä paikasta, jossa joku läheinen on joskus elänyt. Tämä kansallispukuun liittyvä paikka on saattanut olla myös osa vastaajan elämää. Joku on voinut elää lapsuutensa tietyllä alueella, mutta joutunut sitten muuttamaan pois, jolloin tämän alueen kansallispuku toimii siltana vastaajan ja hänen lapsuudenympäristön välillä.

Monet mainitsivatkin kansallispuvun olevan tärkeä, koska se muistutti omista tiettyyn paikkaan sitoutuneista sukujuurista.

”Ehdoton suosikkitekstiilini on kansallispukuni (Sääksmäen kansallispuku). Sääksmäki sijoittuu mummuni lapsuudenkotia (nykyinen kesämökkimme) lähelle ja tuo sekä väreiltään että kuvioltaan mieleen mummun. Pukua käyttäessä oloni on vahva ja juureva – kuin kotona olisin!” (Nainen, 35-39 vuotta, yliopisto)

Tällaisesta henkilökohtaisiin muistoihin liittyvästä paikasta tulee henkilölle eräänlainen oman itsen ulkokehä, joka materialisoituu kansallispuvuissa. Perinteisesti on ajateltu, että paikka on jotain pysyvää, kun taas tila on liikkuva ja muuttuva. Tilan ja paikan käsitteiden ero tulee hyvin esille esim. asunnossa.

Nykyinen kulttuurintutkimus osoittaa, miten asunto ja sen tilajärjestelyt ovat sidoksissa kulloinkin vallitseviin kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin olosuhteisiin sekä niitä edeltäviin historiallisiin perinteisiin. Asutun tilan, kuten kodin haltuunottoa paikaksi voidaan uudistaa säännöllisesti esim. vaihtamalla kodintekstiilejä vuodenaikojen mukaan. Monet vastaajista mainitsivatkin, että heidän lapsuudenkodissa oli käytössä eri verhot sekä kesäksi että talveksi. Monet jatkavat tätä perinnettä omassa kodissa. Näin lapsuudenkodin tilajärjestelytapa siirtyy eteenpäin.

”Keittiössä oli syksyllä, jouluna, keväällä ja kesällä eri verhot. Olen tuonut saman tavan omaan kotiini.” (Nainen, 25-29 vuotta, yliopisto)

Tällaiset käytänteet ylläpitävät vallitsevia kognitiivisia että toiminnallis-ajallisia toimintamalleja. (Horelli-Kukkonen 1993, 19) Näin koti on ennemminkin prosessi, johon liittyviä representaatioita ylläpidetään jatkuvan tekemisen kautta. Tästä huolimatta koti tai kotipaikka mielletään pikemminkin paikaksi kuin tilaksi. Paikkaan liittyy enemmän kotiin liitettyjä tunteita ja mielikuvia kuin tilaan. Ihminen ei elä pelkästään tietyssä paikassa vaan myös paikkaa.

Tilalla yleensä käsitetään koko rakennettua ympäristöä, kuten kaupunkia ja sen keskustaa. Tällaisessa tilassa liikutaan anonyymisti, eikä se herätä yhtä voimakkaita tunteita kuin paikka.

Sekä paikka että tila muodostuvat käyttäjiensä välisestä vuorovaikutuksesta. Kumpikin muovaavat käyttäjiään ja päinvastoin - sekä paikka- että tilajärjestelyt ovat tärkeä osa elämismailmaa. Kummankin syntyyn vaikuttavat ympäröivä yhteiskunta arvoineen ja asenteineen. Ihminen asuttaa paikan tai tilan, jotka tulevat merkitykselliseksi vain käytön kautta, asumisella ja asuttamisella. Sekä paikka että tila säilyttävät sekä tuottavat ja palauttavat mieliin muistoja. Kun henkilö muuttaa toiselle paikkakunnalle, hän voi alkaa vasta sitten miettiä vanhan kotiseudun merkitystä. (Knuuttila & Laaksonen & Piela, 2006)

Omassa aineistossani tuli tämä erityisen hyvin esille ulkosuomalaisten kohdalla, jotka haluavat kiinnittyä vanhaan kotimaahansa käyttämällä sisustuksessa esim. perinteisiä suomalaisia tekstiilejä ja kudonnoisia, kuten räsymattoja.

”Lisäksi myös räsymatot, niitäkin tulee haalittua, vaikkei edes olisi lattiatilaa ☺, niitä olen vienyt myös toiseen, ulkomailla sijaitsevaan kotiimme. Niissä on mukana pala Suomea ja omaa lapsuutta! Huh, tulee ihan tippa silmään tätä kirjoittaessa!! (Nainen, 50-54 vuotta, AMK)

Toisaalta ulkomaille muutto voi saada henkilön miettimään suhdettaan käsitöihin ja tekstiileillä rakennettuun maailmaan yleensä. Kun kulttuuri ja kieli muuttuvat, voi käsistöistä tulla minuutta ylläpitävä voima ja keino toteuttaa omaa itseään. Nämä käsityöt voivat tulla osaksi kodin sisustusta.

”Teen paljon kirjontatöitä. Ne näkyvät koko kodissa pöydiltä seinille. Kirjonta ja ryijyt (modernit ja vanhat mallit). Nyt ulkomailla asuessani nautin uusista tuulista ja kokeilen kaikkea uutta. Käyn kursseilla ja kokeilen pidätkö uusista tekniikoista. Tästä syystä koti on täynnä erilaisia kokeiluja.”
(Nainen, 50-54 vuotta, opistoaste)

4. Tuntotekstiilit

Joihinkin tekstiileihin tai vaatteisiin liittyy ensisijaisesti tuntu-ominaisuudet. Nämä ovat joko positiivisia tai negatiivisia. Etenkin varhaisimmissa tekstiilimuistoissa esiin nousi usein joidenkin tekstiilin tuntu-ominaisuudet. Positiivisia tuntu-ominaisuuksia saattoivat olla esim. villan lämpö tai seinäraanun karhea pinta. Tähän tuntemukseen liittyy usein myös turvallisuuden ja rakkaan ihmisen läheisyyden muisto. Negatiivisia muistoja olivat joidenkin vaatteiden karhea tai kutittava materiaali. Tällaisten vaatteiden käyttö muistetaan erittäin epämiellyttävänä vielä vuosikymmenien jälkeenkin. Yleensäkin erilaiset tuntu-muistot ovat säilyneet vahvoina.

”N. 1964 olin parivuotias. Äiti oli kutonut minulle villahameen, muistan istuneeni lattialla ja raapuneen itseäni, koska vaate kutitti. Erittäin epämiellyttävä muisto. En tänäkään päivänä siedä villaa paljaalla iholla.” (Nainen, 55-59 vuotta, AMK)

”Kutiavat lasten sukkahousut ja villapaidat. Märkien lapasten tuoksu. Enstekskankaan pinta, angoramyssyn pehmeys.” (Nainen, 50-54 vuotta, yliopisto)

Tunto-tekstiilit kuuluvat usein turvatekstiilien ohella henkilön varhaisimpiin tekstiilimuistoihin. Tuntotekstiilit sisältävät usein haptisten ja tuntuominaisuuksien lisäksi myös tuoksun, kuten villan tuoksun. Tällaiset muistijäljet ovat säilyneet vahvana lapsuudesta aina aikuisuuteen asti. Usein näihin muistoihin liittyy turvallisuuden tunne. Nykytietämyksen mukaan alle 3-vuotiailla lapsilla aivojen rakenteellinen kehitys on vielä kesken, joten aikuismaisten kuva- ja tilannemuistojen syntymistä ei pidetä mahdollisena näin nuorilla lapsilla. On kuitenkin todettu, että jo paljon varhemmin lapset kuitenkin muistavat paikkoja, ääniä, makuja, hajuja, sanoja ja kasvoja. Vielä ei kuitenkaan täysin tiedetä, miten nämä muistot tallentuvat aivoihin. ([http s://www.tiede.fi/](http://www.tiede.fi/)) Varhaisimpia tekstiilimuistoja koskevissa vastauksissa tuli esille miten eri aistimukset, kuten haju-, tuntu- ja näköaistimukset limittyvät keskenään muodostaen muiston tietystä hetkestä lapsuudessa.

”Muistan pappani flanellipaidan tuoksun, olin aina papan tyttö. Ehdottomasti kaikkea positiivista edustaa, turvaa ja lämpöä.” (Nainen, 45-49 vuotta, AMK)

”Mummulan seinällä oli gobeliini, jossa oli useita saksanhirviä. Aina kun näen jossain samanlaisen niin hajumuistoista tulee esiin papan Työmies-savukkeiden tuoksu. Pappa poltti kuin korsteeni ja sisällä. Ja toisaalta ryijyt ovat kiehtoneet aina.” (Nainen, 45-49 vuotta, lukio)

Eräs kaikkein varhaisimmista muistamisen tavoista ovat kosketusmuistot, joita alkaa kertyä jo vauvana, vaikka puhuttua kieltä ei vielä ole. Ihon välityksellä tuntoaistimukset välittyvät aivoihin. Mielihyvähormoniksi sanottu oksitosiinin erityis saa aikaan hyvän tunteen, josta jää positiivisia muistoja. (<https://yle.fi/uutiset/3-10166807>)

Tunto-aistimus tekstiilien miellyttävyyden kannalta on ensisijaisen tärkeää. Lähes kaikissa vastauksissa korostettiin tekstiilin miellyttävää tuntua iholla. Tuntu-ominaisuuksiltaan miellyttävimmiksi koetut materiaalit olivat luonnonkuituja, kuten pellavaa, puuvillaa tai silkki’. Tekokuidut saivat kaikilta murskatuomion kaikkein vähiten pidetyimpinä tekstiilimateriaaleina.

”Keinokuituiset tekstiilit nostattavat ihokarvani pystyyn ja tuntuvat epämukaville. Niihin myös jää hajusteet kiinni ja tietyt pahat hajutkin.” (Nainen, 55-59 vuotta,-)

5. Juhlatekstiilit

Juhlatekstiilit tukevat henkilön minuutta siinä missä ns. minätekstiilit, mutta edellisistä poiketen niitä käytetään vain juhlatilanteissa. Etenkin perintötekstiilit, kuten vanhat pöytäliinat kuuluvat tähän luokkaan. Kyseisiä tekstiilejä käytetään vain erikoistilanteissa kuten juhlapäivinä, esim. jouluna. Näin juhla edustaa kaikkea sitä, mitä arki ei ole. Juhlatilaisuudet erotetaan arjesta poikkeavan käytös- ja pukeutumiskoodiston tai esinemaailman avulla. Juhlatekstiilien esillä pitäminen ja käyttö toimivat ns. ”sosiaalisena liimana” ihmisyhteisön jäsenten välillä. Näiden sosiaalisten suhteiden merkitystä vahvistetaan esim. arjesta poikkeavien tilanteiden, kuten juhlan, yhteydessä.

Juhlatekstiilit ovat usein ns. ritualistisen käytön kohteina. Niitä kohdellaan kunnioittavammin kuin tavallisia käyttötekstiilejä ja niitä voidaan myös säilyttää eri paikassa.

”Joululiina kun olin pieni 5-7 vuotta. Isä kertoi, että se oli hänen äitinsä tekemä. Liina laitettiin pöytään vain jouluisin. Tuolloin se tuntui juhlavalta. Positiiviset muistot tosin sitä piti aina varoa, ettei sotke liinaa.” (Nainen, 50-54 vuotta, opistoaste)

”Erityisesti pöytäliinat ovat jääneet mieleen. Juhlapyhiksi oli omat liinansa. Yleensä pellavainen ja värillinen. Minulla on edelleen käytössä lapsuudenkodista pöytäliinoja ja muutama todella upea äitini ja isoäitini tekemä taidokas liina.” (Nainen, 55-59 vuotta, opistoaste)

Juhlatekstiilien rituaalinen luonne tulee esille esim. yhteisöä ylläpitävänä voimana. Näin ihmisten kokoontuessa vaikka joulupöytään, jota koristaa vanha perintötekstiili, uusintavat ja lujittavat pöydän ääressä istuvat henkilöt kyseisen liinan avulla keskinäistä koheesiotaan.

Samoin suvussa sukupolvien ajan kulkenut kastemekko on omiaan lujittamaan ihmissuhteita yli sukupolvien ja liittämään näin myös kastettavan vauvan osaksi sukupolvien ketjua.

”Suurin aarteeni on kastemekko, jossa on kastettu v. 1929 lähtien isäni ja hänen viisi sisarustaan ja samoin kuusi meistä seuraavan polven serkuksista.” (Nainen, 45-49 vuotta, AMK)

Tällaiset juhlatekstiilit saavat toteemin kaltaisia merkityksiä. Siinä missä jotkut alkuperäiskansat palvovat toteemeinaan (Durkheim, 1980 & Levi-Strauss, 1962) eläimiä, kuten peuraa tai karhua, voi tietystä tekstiilistä, kuten perintö-kastemekosta, muodostua koko sukua yhdistävä toteemi. Näin kastemekossa yhdistyy kaikki se, mitä tietyn suvun arvomaailmassa on tärkeää. Kokoontumalla kastejuhlaan voi jokainen suvun jäsen paitsi kunnioittaa kastelasta niin myös vahvistaa ja päästä osalliseksi kokonaista yhteisesti jaetusta maailmankäsitystä. Näin suvun toteemista, kuten perintökastemekosta tai -pöytäliinasta tulee symboli, jossa yhdistyy kaksi asiaa: 1) se edustaa jumalaa eli tiettyä sukua ja sen arvomaailma ja 2) toimii tunnusmerkkinä, joka erottaa sen toisista suvuista. (Durkheim, 1980 & Levi-Strauss, 1962)

Tällaisiin totemistisen aseman saaneisiin tekstiileihin suhtaudutaan erityisellä kunnioituksella ja ne koetaan ”pyhän vertauskuviksi” ja korvaamattomiksi. Ne ovat tärkeä osa erilaisissa koko sukua tai perhettä yhdistävissä seremonioissa, kuten kastejuhlissa, joulunvietossa tai erilaisina merkkipäivinä.

6. Minä-tekstiilit

Tällaiset tekstiilit lujittavat käyttäjänsä minuutta ja identiteettiä, esim. ekologisena ihmisenä tai tietyn suvun jäsenenä. Tällöin tekstiilit muodostavat rajapinnan itsen ja ulkomaailman välille. Myös kanssaihmiset luokittelevat toisiaan pukeutumisen tai sisustuksen mukaan. Monet ulkomailla asuvat henkilöt halusivat käyttää kodin sisustuksessaan suomalaisia tekstiilejä muistutuksena suomalaisista sukujuuristaan. Yleensä kaikki perintötekstiilit olivat lueteltavissa minä-tekstiileihin. Tällaisia olivat esim. isoäidin perintöpöytäliinat, pellavapyyhkeet tai vanhat lakanat käsinvirkattuine pitseineen.

”Minulla on useita isäni kotoa perittyjä kotikasvatetusta pellavasta tehtyjä pyyhkeitä, joissa on eri omistajien kirjaillut nimikirjaimet. Ne ovat matkustaneet mukani asuessani 30 vuotta eri puolilla maailmaa. Ne ovat kuin napanuora perheeseen, omaan historiaani... niihin voi ikävissään

haudata kasvonsa ja saada tukea...ne muistuttavat minua siitä, että olen osa pitkää perinneketjua.” (Nainen, 50-59 vuotta, yliopisto)

Tekstiilit voitiin ottaa henkilökohtaiseen käyttöön ns. rituaalisen siirtymäriitin kautta. Tässä tavallinen käyttötekstiili siirretään osaksi minuutta tukevia tekstiilejä. Tällaisena siirtymäriittinä toimii esim. tekstiilinen nimikointi tai ns. tuunaus, jolloin tekstiili muokataan uudelleen vastaamaan paremmin omia tarpeita. Tällaisia tekstiilejä voidaan säilyttää tallessa koko elämä niiden suuren tunnearvon takia.

”...isäni antoi minulle joka joulu liinavaatteita ns. kapiroarkkuun laitettavaksi. Ne olivat kaikki pellavaisia ja hän oli kirjoittanut niihin nimeni alkukirjaimet. Vaikka vuosikymmenet ovat vierineet, jotain saamistani esim. keittiöpyyhkeistä on vieläkin käytössä.” (Nainen, 50-54-vuotta, yliopisto)

Tekstiilin valmistajan tai materiaalin rinnalla myös väreillä on minuutta ylläpitäviä ominaisuuksia. Useissa vastauksissa mainittiin miten värit ovat osa jokapäiväistä elämää, joitain värejä ei voi käyttää lainkaan. Värit vaikuttavat myös erilaisten mielikuvien ja assosiaatioiden kautta.

”Väri on vahvasti tunneasia. Se on osa elämää päivittäin. Illalla ei voi päättää, mitä aamulla pukee, kun ei tiedä minkä värinen on aamun olo. Tiettyjä värejä ei voi pukea. Mustaa vastahakoisesti, violetti ei lainkaan, viininpunaista ei ikinä.” (Nainen, 45-49 vuotta, yliopisto)

”Värit vaikuttavat mielialaan voimakkaasti assosiaatioiden kautta, esim. punainen on joulu ja veren väri, sininen taivaan ja veden väri, vihreä metsä ja leikkaussali, keltainen aurinko ja voikukat, valkoinen sairaala ja kuolema, musta yö ja myös kuolema, jne.” (Nainen, 45-49 vuotta, yliopisto)

Käytettävien tekstiilien, niin vaatteiden kuin sisustustekstiilien, visuaalisen ilmeen tuli vastata henkilön oman identiteetin tai värimaailman kanssa. Nämä ns. tuotesuhteet ovat seurausta henkilön yksilöllisestä toiminnasta sekä itsensä toteuttamisesta. Näin kyse ei ole vain välttämättömistä tarpeista, kuten kylmältä suojautumisesta vaan halusta, johon liittyy aina elämäntilanteen mukaan uusia ominaisuuksia. Esim. nuoruuden musta-valkoinen Artek-tyyli on saattanut eläkeiän kynnyksellä vaihtua riemunkirjavaan retro-tyyliin samalla kun identiteetti on saanut uusia ulottuvuuksia työelämän jäädessä pois tai pitkä elämä on muuten tuonut ulottuvuuksia omaan persoonaan.

7. Unelmatekstiili

Minä-tekstiileihin kuuluu myös ns. unelmatekstiili, jonka ominaisuuksia kysyin netissä olleessa kyselylomakkeessa. Tässä kyseinen tekstiili heijastaisi vastaajan toiveita, unelmia ja kuvaisi samalla osaltaan hänen persoonaansa.

Unelmatekstiileissä erottui muutamia alaluokkia esim. käyttötarkoituksen tai valmistustavan mukaan. Suurimmassa osassa vastauksista, ikäryhmästä riippumatta, unelmatekstiili edusti aineettoman minuuden aineellistamista eri käsityömenetelmiä apuna käyttäen. Se voisi olla alusta alkaen itse valmistettu vaate, jopa itse kehrätyistä langoista, joko itselle tai läheiselle ihmiselle.

”Itsepoimituilla kasveilla värjätty pellavakangas, josta olisin itse valmistanut vaikkapa vaateen itselleni tai seinävaatteen seinälleni eri tekniikoita lisäillen ja yhdistäen. Arkivaate, arkitekstiili.”
(Nainen, 45-49 vuotta, lukio)

Toisena tärkeänä tekijänä unelmatekstiilille oli sen tuntuominaisuudet, koska miellyttävältä tuntuva materiaali ”hellii sielua”. Yleensä nämä olivat rouheita luonnonkuituja, kuten pellavaa tai puuvilla. Näin se, minkä iho tuntee miellyttävänä, tuntee sen myös oma pää. Tekstiilin tuntuominaisuudet voivat liittyä myös laajempaan elämismailmaan.

”Ekologinen, miellyttävä ja kestävä. Sekä sisustuksessa että vaatetuksessa. Jokapäiväisessä käytössä.” (Nainen, 55-59 vuotta, yliopisto)

”Egyptiläisestä puuvillasta laadukkaasti satiinisidoksella kudotut lakanat ihoa vasten. Siinä saisi parhaat unet yhdistettynä lämpöiseen peittoon ja pehmeeseen mukanaan tyynyyn”
(Nainen, 35-39 vuotta, yliopisto)

”Kaunis, miellyttävä ja myös helppo käsitellä. Hengittävä. Luontoa säästävä, kierrätettävä. Sen voisi jättää perinnöksi seuraaville. Se toisi lohtua ja myös iloa, ihania muistoja.”
(Nainen, 65-69 vuotta, yliopisto)

Kolmas selkeä unelmatekstiili -ryhmän muodostivat ns. karnevalistiset tekstiilit, joiden ominaisuuksien toteuttamiskelpoisuus oli toissijaista, tärkeintä oli hyvä idea. Tällaisia olivat mm. tekstiilit, jotka vaihtavat väriä lämpötilan tai valaistuksen mukaan tai tekstiilit, joihin kissankarvat tai suklaajäätelö ei tartu. Tällaiset tekstiilit kuvaavat arjen karnevalisointia ja kaikkien tavallisten rutiinien kääntämistä ylösalaisin. Perinteisesti karnevaalilähtökohtana onkin nurin päin käännetty maailma: virallinen käsitys ja karnevalisoitu käsitys esim. eri tekstiilien mahdollisista ominaisuuksista on asetettu vastakkain. Parhaimmillaan lopputuloksena on rituaalinomainen henkinen puhdistautuminen omasta hektisestä arjesta. (wikipedia.org/wiki/Karnevaali)

”...turkoosi T-paita, jonka päälle suklaajäätelö ei roisku.” (Nainen, 45-49 vuotta, AMK)

”...yksiväriset pellavaverhot, jotka päivänvalossa vaihtaisivat väriä ja taas iltavalossa (sähkövalossa) olisivat astetta tummemmat. Samoin joku hento kuosi voisi tulla esiin riippuen valosta (aurionpaiste/hämärä ilta).” (Nainen, 60-64 vuotta, yliopisto)

8. Epätekstiilit

Tällaiset tekstiilit edustavat kaikkea sitä, mikä on vastoin omistajansa arvomaailmaa ja ihanteita tai uhkaavat muuten hänen identiteettiään. Myös kaikki keinokuidut lukeutuivat epätekstiileiksi, koska ainoastaan luonnonkuituisia tekstiilejä pidettiin arvokkaina.

Epätekstiilit voivat olla myös luonnonkuituisia, mutta niiden olemassaolo muistuttaa jostain pelottavasta tilanteesta tai niihin liitetyt merkityksenannot uhkaavat jollain tavalla henkilön arvomaailmaa tai minuutta. Muutama vastaaja mainitsi vähiten pidetyiksi tekstiileiksi mm. raanut, kuultokudokset ja ryijyt, koska ne *”keräävät pölyä ja ovat niin 1970-lukua”*. Usein tällaiset vastaajat suosivat sisustuksessaan selkeyttä ja esim. helposti pudistettavia puuvillatekstiilejä. Joskus henkilön elämä oli muuttunut ajan saatossa niin, ettei ennen käytössä olleet tekstiilit sopineet enää nykyiseen elämäntilanteeseen.

”Olin ennen runsaan ystävä ja tummemman ystävä kuin nykyisin. Valkoinen on muuttunut tärkeämmäksi. Raikkaus, valoisuus ja rauhallisuus ovat nykyisin tärkeämpiä. Ennen oli tärkeämpää olla ”huutomerkkinä” kaikilla elämän alueilla.” (Nainen, 55-59 vuotta, yliopisto)

Aikaisemmin mainitut tekokuidut nimettiin nettikyselyn mukaan vähiten pidetyiksi tekstiileiksi. Syinä olivat paitsi tekstiilin epämiellyttävyys päällä, *”koska se (tekokuitu) liimautui iholle.”* niin myös niiden valmistukseen liittyvä epäekologisuus, joka ei sopinut yhteen omien elämänarvojen kanssa. Esim. jotkut eivät halunnut käyttää mitään fleece-tekstiiliä, koska sen valmistamiseen käytettiin ympäristölle vaarallista öljyä.

”En pidä keinokuiduista, koska ne tuntuvat iholla liukkailta, kovilta ja kylmiltä.”
(Nainen, 45-49 vuotta, yliopisto)

”Fleece ym. tekokuidut. Ympäristövaikutukset hirvittää.” (Nainen, 40-44 vuotta, opistoaste)

Aineistosta nousi esille, että henkilön asenne tiettyä tekstiiliä tai valmistajaa kohtaan voi muuttua radikaalistikin, jos tästä valmistajasta tulee uutta tietoa, joka ei sovi vastaajan maailmankuvaan. Esim. saamistani vastauksista löytyi esimerkki, jossa henkilö oli aikaisemmin pitänyt Gudrun Sjödénin värikylläisistä kuoseista, mutta oli sittemmin alkanut inhota kyseistä brändiä kuultuaan, ettei sen omistaja arvostanut ei-uranaisia:

”No nyt kun kävi ilmi, että Gudrun Sjodén lausui ei-uranaisista halventavasti, huomasin, miten hänen yrityksensä tuotteet menettivät hohteensa. Möin mekot ja huivit.”
(Nainen, 50-55 vuotta, yliopisto)

Oman ryhmän epätekstiileistä muodostavat ns. ”antitekstiilit”, jotka eivät uhkaa henkilön arvomaailmaa sinällään vaan koko olemassaoloa. Antitekstiilit assosioituvat pelottaviin ja uhkaaviin tilanteisiin, jotka

herättävät vastaajassa pelkoa. Antiteksiili ei siis ole alkuaan luokiteltavissa ns. ”antiteksiiliksi”, mutta mistä tahansa tekstiilistä voi tulla antiteksiili, jos se esiintyy tilanteessa, jonka henkilö kokee uhkaavaksi. Tällaisia tavallisen tekstiilin muuttumista antiteksiiliksi muuttavia tilanteita ovat mm. seuraavat esimerkit:

”Varhaisin on kauhua herättävä yöpaita, jonka sydänkuosissa (sininen pohja, valkeat sydämet, joissa siniset ”madot”) ... ”kiilteet” muuttuivat korkeassa kuumetaudissa madoiksi tai toukiksi. Nuo kaaret valtasivat ensin minut ja sitten vuoroin äidin tai isän riippuen siitä kumman sylissä olin. Loikin kauhuissani sylistä toiseen, Tuon jälkeen yöpaitaa ei hävitetty, vaan se vainosi minua vaatekaapissa. Yritin piilottaa perälle, koska sen näkeminen nosti kyyneleet pakosti silmiini. En koskaan tunnustanut vanhemmilleni pelkääväni ko. yöpaitaa” (Nainen, 40-44 vuotta, AMK)

”Epämiellyttävän ihmisen lähellä tai käytössä olleet tekstiilit puistattavat, kantavat negatiivista taakkaa. Rakkaitten ihmisten tekstiilit huokuvat positiivista tunnetta.
(Nainen, 45-49 vuotta, opistoaste)

”Pallokas ehkä Marimekon paita. Vuosia vihasin pallokkaita vaatteita, koska minut säikäytti pahan kerran ihminen, jolla oli pallokas paita.” (Nainen, 45-49 vuotta, yliopisto)

Tavarat, kuten tekstiilit eivät ole yksilöä ympäröivää mykkää materiaalia, vaan ne ovat latautuneet erilaisilla merkityksillä, joita ei voi palauttaa suoraan tekstiilin fyysisiin ominaisuuksiin. Nämä ominaisuudet voivat olla negatiivisia, kuten ns. ”epäteksiilien” osalta. Mikäli yksilö törmää joskus myöhemmin esim. ”antiteksiilin” kaltaiseen tekstiiliin, voivat vanhat traumaattiset muistot aktivoitua!

4.1.2. Kokevan ruumiin ja esineiden välisistä rajoista

Prosessi, jossa tekstiiliin tarttuu mukaan symbolista arvoa, jota ei voi palauttaa suoraan itse tekstiiliin, vaikuttaa kiehtovalta. Tätä prosessia pohtii myös Droid, joka teoksessaan *Esineiden luonto* (2005), toteaaakin, ettei tiedä mistä esine, taikka minun tapauksessani tunnetekstiili, alkaa ja mihin se päättyy. Droid toteaaakin, *”että tuntuu siltä kuin suikaleita meistä siirtyisi esineisiin ja esineiden sirpaleita puolestaan meihin.”* (Droid, 2005, 103) Tällaista päällekkäisyyttä esiintyy Droidin mukaan esim. muistoesineissä, matkamuistoissa, rakastetulle kuuluneissa esineissä sekä lahjoissa, jotka sisältävät jäljen antajastaan.

Minua kiinnostaa verrata kuinka paljon samankaltaisuutta Droidin teorioilla on esim. animatismin kanssa. Animatismissa yksilö siirtää omia toiveitaan, uskomuksiaan ja elämänhistoriaansa alun perin elottomiin kohteisiin. Haluaisin selvittää, miten paljon tunnetekstiileissä on piirteitä

alkuperäisuskontoihin kuuluviksi katsottuja ominaisuuksia, kuten tabu-usko, animatismi tai totemismi ja mikä merkitys näillä on yksilön tai ihmisryhmän identiteetille. (Malinowski, 1960)

Analysoidessani saamiani vastauksia, tuli selvästi ilmi, etteivät yksilöä ympäröivät esineet olleet mitään mykkiä objekteja, vaan niillä oli käytössä oma aktiivinen roolinsa. Esim. Droid teoksessaan *”Esineiden luonto”* (2005), esittää näkemyksen, jonka mukaan kaupan hyllyllä oleva tuote on mykkä ja hengetön, mutta siirryttyään ostotapahtuman yhteydessä jonkun henkilön omistukseen, se alkaa elää omaa elämäänsä omistajansa persoonallisuuden jatkeena. Esim. T-paita ei ole vain tuote, joka on ollut mukana esim. ulkomaanmatkalla, vaan se on T-paita, jonka kanssa ollaan oltu ulkomaankatkalla. T-paita muodostaa yhteyden yksilön kokemuksen ja matkan välille. Huomasin tämän saman ilmiön saamissani vastauksissa. Usea vastaaja mainitsi tietyn itselleen tärkeän tekstiilin matkanneen mukana koko elämän. Tällainen tekstiili paitsi on muisto itselle tärkeistä tapahtumista niin sen kanssa ollaan myös eletty tuo tapahtuma. Esim. oman äidin valmistamat tekstiilit tai käsin solmittu Sammalenkukka-ryijy voivat olla vastaajalla edelleen käytössä. Niihin on latautunut suuri määrä tunnearvoa samalla kun ne muistuttavat läheisestä edesmenneestä ihmisestä. Eräs vastaaja kirjoittaakin: *”Äidin ompelema ryijy Sammalenkukka, äidin kirjomia pöytäliinoja...muistoarvonsa vuoksi osa perityistä (tekstiileistä) yhä omassa käytössä.”* (Nainen, 69+ vuotta, yliopisto)

Vaatteet voidaan kokea eläviksi. Esim. housut kävelevät tai jakkupuku ojentaa käsivartensa. Tämä siksi, että vaatteet usein jakavat ruumiin liikkeemme niin täydellisesti, että niistä tulee osa omaa liikkuvuuttamme. (Droid, 2005: 48) Esim. Droidin näkemyksen mukaan:

”Vaatteilla on erityinen suhde muistiin. Ne ovat elimellisessä yhteydessä ruumiin muistiin, siihen asentojen ja aistimusten varantoon, niihin toinen toisiinsa kytkeytyvien toimintojen sarjoihin, jotka eivät ole missään yhteydessä tietoiseen harkintaan tai asioiden loogiseen hallintaan. Ruumis on kokenut tietyn hetken tämän vaateen kanssa, se muistuttaa tästä yhä uudelleen omalla hiljaisella tavallaan.” (Droid, 2005: 49)

Tekstiilien merkityksellisyys ihmisen oman elämänhistorian jäsentäjänä tulee selvästi esille, kun Droid ilmoittaa teoksessaan esim. kaulaliinan assosioituneen äitiin. Hän mm. kertoo olleensa lähdössä kouluun ja ulkona olleen vielä pilkkopimeää. Tällöin Droidin äiti oli huikannut pojalleen: *”Älä unohda halstuukiasi”* ja kietoo samalla kaulaliinan poikansa kaulaan. Vielä myöhemminkin kietoessaan kaulaliinaa kaulaansa Droid muistaa tämän tapauksen. (Droid, 2005: 49) Tämä tekstiilin ja muistin välinen suhde tulee erityisen hyvin esille ns. turvatekstiileissä, joissa esim. vanhaan T-paitaan assosioituu se huolenpito, jonka vastaaja on tuon paidan omistajalta saanut.

Lukiessani läpi graduuni liittyvää tutkimusaineistoa, huomasin, että erilaiset tekstiileihin liittyvät muistikuvat ovat varsin yleisiä. Yleensä nämä muistikuvat liittyvät, kuten Droidillakin, hyvin läheisiin ihmisiin, kuten äitiin tai isoäitiin. Droid ihmettelekin, *”kuinka esineiden (kuten ”halstuuki”) alle mahtuu lymyämään niin paljon elämää? Riittää, että nostaa yhtä (”halstuukin”) kulmaa, ja sen alta paljastuu kokonaisia maailmoja.”* (Droid, 2005: 49) Tällainen eri tekstiileihin imeytyneet maailmat, kokemukset, tulkinnat ja muistot nousivat kerta toisensa jälkeen esille. Usein tällainen tekstiili oli ensin saattanut olla esim. isoäidin käytössä, josta se sitten myöhemmin ajan saatossa oli kulkeutunut lapsenlapsen haltuun. Tällä matkalla kyseiseen tekstiiliin oli tarttunut muistoja, elämyksiä ja tunteita itse tekstiilin pysyessä fyysisiltä ominaisuuksiltaan täysin samana.

5. Tunnetekstiilit sukupolvikokemusten valossa

Tutkimuksen toisena tavoitteena oli löytää vastauksia miten eri sukupolvet kokevat itselleen merkitykselliset tekstiilit. Lomakekyselyn vastauksissa näkyy henkilön tiettyyn tapahtumaan liittyvä tunnetila, johon kuului myös jokin tekstiili. Usein näihin muistoihin liittyi selvästi myös tuntu- ja hajumuistoja. On mielenkiintoista huomata, etteivät muistot tai tunteet kata pelkkiä visuaalisia muistoja, vaan mukaan liittyy yleensä myös muita aistimuksia. Tämän mukaan ihmisen keho ja mieli ovat yhteydessä toisiinsa. Ihmisen mieli muistaa vielä vuosikymmentenkin päähän sen, minkä keho kokee, vaikka sitten tekstiilin tunnun esim. karheiden villasukkien muodossa tai muiston äidin mekon pehmeystä. Useissa vastauksissa tuli esille, miten joku voi muistaa vielä vuosikymmentenkin päähän miltä vasta mankeloidut lakanat tuntuvat tai tuoksuvat. Nämä muistikuvat koetaan yleensä erittäin positiivisina. Jotkut jopa samaistavat itsensä koviksi mankeloitujen tekstiilien kanssa!

”Lapsena opittu pesutuvan käyttö lakanapyykkiin on yhä tapa. Siksi suosin lakanoissa helposti pestäviä ja mankeloitavia puuvillalakanoita. (Lakanoissa ei saa olla nappeja, kuminauhoja tai vetoketjuja.)” (Nainen, 35-39 vuotta, yliopisto)

”Mankeloidut lakanat ovat ehdoton juttu, joka oli jo kotona ja mankeloin itsekin aina.” (Nainen, 30-34 vuotta, yliopisto)

”Mankeloidun tuntu on minulle tärkeä. Satsaan siihen paljon: huolehdin että lakanat ja tyynynliinat ovat kosteita, kun mankeloin ne, jotta niistä tulee todella kovia mankeloidessa. Ihastun aina kun huomaan, että joku kangas tulee todella kovaksi mankeloitaessa...mankeli kuvaa minua hyvin todennäköisesti henkisestikin: olen 1-0 ihminen, koodaaja, kaikki tai ei mitään...”

(Nainen, 55-59 vuotta, yliopisto)

Huomattava osa vastauksista liittyi vaatteisiin. Esim. äidin tai itselle hankittu kansallispuke muistetaan tarkasti. Samoin itselle varta vasten valmistetut tai hankitut vaatteet muistetaan mieluisina. Tällainen erityisen hyvin muistettu vaate voi olla esim. Ruotsista Hans&Greta-kaupasta hankittu juhlaheninki vuodelta 1954 tai merimiespuke kaupan näyteikkunassa Heinolassa vappuna 1955!

Joissain vastauksissa tuli selvästi esille vastaajan oma käsityöharrastus, jonka pohjalta syntyneitä töitä muistellaan lämmöllä vuosikymmentenkin päähän. Tällainen voi olla esim. vastaajan 5-vuotiaana tekemä ristipistotyö tai 4-vuotiaana saatu kanavataulupohja, jossa oli oravan kuva. Taulu on kehystettynä vastaajalla tallella vieläkin.

Myös sisustustekstiilit saivat vastauksissa merkityksellisen aseman. Niiden avulla voi ottaa tilaa haltuun esim. sisustamalla persoonaton asunto persoonalliseksi kodiksi. Tämä psyykkinen metamorfoosi on mahdollista toteuttaa itselle rakkaiden tekstiilien avulla esim. sisustamalla *”luonnonmateriaaleilla, kauniilla väreillä ja itse tehdyillä tekstiileillä. Ompelen verhot itse, kirjon tauluja ja pöytäliinoja ja virkkaan koreja.”* (Nainen, 25-29 vuotta, AMK) Näiden tuotteiden kautta oma sisäinen minä siirtyy oman mielen ulkopuolelle ja näiden avulla on mahdollista personifoida persoonatonta tilaa. Tilasta, kodista, tulee oma henkilökohtainen tila, koska se on sisutettu tuotteilla, jotka muistuttavat alati omistajaansa eletyn elämän tärkeistä hetkistä ja ihmisistä.

5.1. Ikäryhmäanalyysiä

Halusin selvittää, löytyykö kustakin ikäluokasta tälle luokalle tyypillisiä piirteitä ja jos löytyy, niin mitä. Minua kiinnosti myös selvittää, mitkä eri tekstiileihin liitetyt kokemukset tai tunnetilat ylittävät sukupolvien rajat. Tutkimuksen nuorimmat vastaajat ovat ns. ”millienaaleja”, jotka ovat syntyneet samana vuonna kun maailmalla juhlittiin uuden vuosituhannen alkamista. Vanhimmat vastaajista ovat syntyneet sotien jälkeen ja heidän vastauksistaan näkyikin usein sodan jälkeisen ajan niukkuus ja puute lähes kaikesta. Erik Allardt (1981, 267) on oikeassa tähdentäessään, että ”sukupolven käsite on hedelmällisimmillään silloin kun tähän on vaikuttanut todella dramaattisten tapahtumien aiheuttamia äkkinäisiä käyttäytymisen sekä käsitysten muutoksia”. (Alestalo, 2007:147)

Tein taulukon kaikista saamistani vastauksista iän, sukupuolen, koulutuksen ja asuinpaikan mukaan. Analysoin vastaukset ikäluokittain taulukkoa apuna käyttäen

5.2. Vastaajien demografinen rakenne ikäryhmittäin, 19 – yli 65-vuotiaat

<u>Ikä</u> (vuotta)	19-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	69 +
<u>Sukupuoli:</u> Nainen = (N) Mies = (M) Muu = (m) Ei kerro = E	N= 4	N= 9 m=1	N=12	N = 25	N=18	N=24 M=1	N=39 M=1 E=1	N=50 E=1	N=21	N=28	N=19
YHTEENSÄ	4	10	12	25	18	25	41	51	21	28	19
<u>Koulutus:</u> Kansakoulu											
Kansalaiskoulu										3	2
Oppikoulu								1		1	
Peruskoulu				1	1						
Lukio	2	2		2		4		4		5	2
Opisto/Amk	1	4	4	9	7	9	16	18	11	2	7
Yliopisto	1	3	8	13	10	12	23	28	10	17	9
Ei kerro		1					2				
YHTEENSÄ	4	10	12	25	18	25	41	51	21	28	19
<u>Asuinpaikka</u> Maaseutu		1		1	2	5	7	8	5	4	2
Pieni taajama				2	2	4	6	7	3	6	1
Pieni/keskikok. kaupunki	2	5	3	10	2	6	12	16	5	7	6
Suuren kaupungin lähiö				2	4	1	3	6		1	2
Suuri kaupunki	2	4	9	10	7	9	13	14	8	10	8
Ei kerro					1						
YHTEENSÄ	4	10	12	25	18	25	41	51	21	28	19

Yhteensä 254 luokiteltua vastausta. Sain kolme vastausta, joita ei voinut luokitella puutteellisten esitetietojen mukaan, mutta tulivat mukaan aineistoanalyysiin. Kokonaismäärä oli siis 257 vastausta.

Käsittelen ohessa ikäluokittain seuraavat teemat:

- Mikä on yksilön varhaisin tekstiilimuisto
- Miten lapsuuden kodin tekstiiliympäristö on vaikuttanut oman kodin sisustukseen
- Mistä tekstiileistä yksilö pitää eniten ja mistä vähiten
- Miten yksilön makumieltymykset ovat muuttuneet elämän varrella?
- Millainen olisi yksilön ns. ”unelmien tekstiili”

Lopuksi teen näistä yhteenvedon, jossa yritän tiivistää, miten käsite tunnetekstiili käsitteellistyy ja konkretisoituu yksilön elämässä eri sukupolvien kokemana.

Olen tehnyt kaikista saamistani vastauksista tilastollista analyysiä, jossa tarkastelen vastaajaprofiilia ikäryhmittäin koulutuksen ja asuinpaikan mukaan. Tässä pyrin tarkastelemaan miten eri ikäryhmät mahdollisesti eroavat toisistaan iän, koulutuksen tai asuinpaikan mukaan.

5.2.1. Ikäryhmä 19-24 -vuotiaat sekä 25-29 -vuotiaat

Ikäluokat 19-24-vuotiaat sekä 25-29-vuotiaat muodostivat kyselytutkimuksen pienimmän ryhmän, vain 14 henkeä. Heidän osuus kaikista vastaajista oli noin 5,5 %. Käsittelin ikäryhmien pienuuden takia molemmat samassa kaaviossa.

Tämä ikäluokka kuuluu ns. ”millieniaaleihin”, jotka ovat syntyneet vuosituhaten vaihteen aikoihin. Heidän elämäänsä leimaa voimakas individualismi sekä ennen näkemätön koko yhteiskuntaa muokannut digitalisaatio. Ihmissuhteet, ajatukset ja kokonaiset elämäntavat liikkuvat verkossa maapallon puolelta toiselle. Henkilöllä voi olla enemmän yhteisiä asioita kaukaisen nettituttunsa kuin oman naapurinsa kanssa. Tämä muuttaa perinteisiä naapurisuhteisiin perustuvia käytänteistä kohti globaalin maailman puolianonyymeihin facebook-postauksiin perustuviin, jossa sosiaalisten suhteiden merkitys perustuu siihen, kuinka paljon peukutuksia oma kommentti saa.

Ikäluokka on varsin koulutettua kuten suurin osa kaikista vastaajista. Ikäluokka kuuluu siihen sukupolveen, jonka vanhemmilla oli mahdollisuus osallistua ensimmäisinä suomalaiseen peruskouluopetukseen ja saada tätä kautta sellaisia jatkokoulutusmahdollisuuksia, joita aikaisemmilla sukupolvilla ei ollut. Vanhempien hyvä koulutus yleensä periytyy jälkikasvulle.

Varhaisimmat tekstiileihin liittyvät lapsuudenmuistot

Yksilön varhaisimmat tekstiilimuistot ovat vahvasti kehollisia, koska pikkulapsella on vahvasti kokonaisvaltainen tapa aistia ja kokea maailmaa. Esimerkiksi kosketus- ja tuntumuistot säilyvät vahvoina aikuisikään asti. Tällainen voi olla esim. ommeltavan vaateen sovittamiseen liittyvä kosketusmuisto muuten harvinaisesta äidin kosketuksesta. Yleensä kaikki kosketusmuistot ovat positiivisia.

”Isän pilkkihaalarien vuorikankaan tuntu, kun kömmmin haalarin sisään. Olin noin 2-vuotias. Muisto on positiivinen.” (Nainen, 25-29 vuotta, AMK)

Päinvastaisiakin esimerkkejä löytyy. Esim. jos halusi käyttää mieluista, mutta kutittavaa villapipoa, oli parasta olla välittämättä kutinasta! Tällainen muisto säilyy kehon muistissa vuosikymmenten päähän.

”Äidin vanha pipo. Se houkutti, koska se oli mielestäni niin hieno. Pipo se kutitti kovasti, joten sitä ei voinut käyttää ja tämä tietysti harmitti. Pidin pipoa välillä, koska halusin, silloin en välittänyt kutinasta.” (Nainen, 19-24 vuotta, lukio)

Tällaista kolmiulotteisten artefaktien tunnistamista tuntoaistin avulla sanotaan haptiseksi havaitsemiseksi. Tähän liittyy aistimukset itse kohteesta, kuten tietystä vaatteesta tai tekstiilistä sekä näitä koskevat muistot ja tunteet. Koskettamalla vaikka kutittavaa pipoa, synnyttää se tietynlaisen aistimuksen, mutta kosketuksen avulla voi myös tunnistaa, että kyse on piposta ja juuri tietystä piposta, jolloin pipoa koskevat ajatukset ja tunteet sen kutittavuudesta aktivoituvat. (<https://www.tiede.fi>) Näin haptisuus ja siihen liittyvä kehollisuus voi synnyttää yhtä voimakkaita muistoja kuin visuaalinen muisto kyseisestä piposta.

Varhaisimpiin tekstiilimuistoihin kuuluvat myös ns. turvatekstiilit, jota edustavat vanhempaa tämän poissa ollessa ja tuovat näin turvaa ja lohdutusta. Tällaisia tekstiilejä ei saanut esim. pestä tai niistä lähti pois tunnusomainen tuoksu, joka olo oleellinen osa turvatekstiileille annettua merkityksenantoa. Myöhemmin nämä muistuttavat myös lapsuudesta, joka on auttamatta ohi.

”Muistan, että päiväkotiin mennessäni halusin turvaksi mukaan isän vanhan paidan. Tuolloin varhaislapsuudessa paitaan liittyi positiivisia tunteita. Nyt muisto on hieman surullinen: lapsuus on ollutta ja mennyttä” (Nainen, 25-29 vuotta, yliopisto)

Erilaiset tilannemuistot olivat myös yleisiä. Esim. yhdessä koettuja saunaretkiä oman mummon kanssa muistellaan lämmöllä vielä aikuisuuden kynnyksellä. Nämä liittyvät usein myös tärkeisiin ihmissuhteisiin ja niiden luoma turvallinen tunnelma onnellisesta lapsuudesta säilyy muistoissa pitkään. Eräs henkilö kuvaa lapsuutensa varhaisinta tekstiilimuistoa seuraavasti:

”Mummon tekemät vohvelikangas pyyhkeet ovat jääneet mieleen! Muisto on positiivinen ja vieläkin muistelen yhteisiä saunahetkiä ja noita vohvelikankaisia pyyhkeitä.”

(Nainen, 19-24 vuotta, opistoaste)

Tilannemuistoihin saattoi liittyä jokin tekeminen, kuten kuvioden piirtely nukkapintaiseen nojatuoliin tai sitten kyseessä oli selkeästi arjesta poikkeava tilanne, kuten koulun kevätjuhlat ja tätä varten hankitut vaatteet. Myös jokin yksittäinen tekstiilin väri, kuten kastematojen väriä muistuttavat vaaleanpunaiset pussilakanat ovat jääneet mieleen. Kyse on kokonaisvaltaisen elämismaailman yksittäisistä ilmiöistä, jotka kuvaavat yksilön tapaa hahmottaa maailmaa tekstiilien kautta.

Lapsuudenkodin tekstiilien vaikutus oman kodin sisustukseen

Juuri taakse jäänyt lapsuus sekä oman kodin vaikutus omiin sisustusvalintoihin näkyvät selvästi nuorimpien henkilöiden vastauksissa. Lapsuus ja sen ihmissuhteet näyttäytyvät monelle kultaisina ja turvaa antavina. Ihminen ei elä tietyssä paikassa tai tilassa vaan tiettyä paikkaa tai tilaa. Näin häntä ympäröivä fyysinen ympäristö on enemmän kuin mykkää materiaalia. Tilasta, kuten kodista, tulee minuuden jatke, joka otetaan haltuun. Tämä tapahtuu esim. sisustamalla koti ns. personoiduilla tavaroilla, kuten tekstiileillä, joilla on tärkeä merkitys yksilön minuudelle ja hyvinvoinnille. Personalisoimalla, eli antamalla tuotteelle annettuja merkityksiä, kuten turvallisuudentunnetta, mielihyvää tai muistoja, voidaan tila, jossa nämä tavarat ovat tehdä itselle psyykkisesti sopivaksi. (Appadurai, 1986: 73-77)

Vaikka itsenäistyminen koetaan positiivisena, merkitsee se samalla lapsuuden viattomuuden loppua, aikaa, jolloin oli vapaa kaikesta vastuusta. Lisäksi lapsuudenkodista muuttaminen omaan asuntoon on monelle ensimmäinen kerta, jolloin omia makumieltymyksiä ja kodin vaikutusta siihen joudutaan pohtimaan. Usean vastaajan kotona joko oma äiti tai isoäiti valmistivat itse osan kodin käyttötekstiileistä, Tällaisia olivat mm. räsymatot, verhot tai pyyhkeet. Nykyaikana tämän voi ajatella halusta toteuttaa itseään ja käyttää omaa osaamistaan arjessa tarvittavien tekstiilien valmistamiseen kuin pakosta, joka johtuu saatavilla olevien tuotteiden vähyydestä tai suoranaisestä taloudellisesta niukkuudesta, joka oli todellisuutta kaikkien iäkkäämpien, yli 60-vuotiaiden vastaajien kohdalla. Näin harvalla oli itse mahdollisuutta vaikuttaa tekstiilivalintoihin. Muuttaessaan pois lapsuudenkodista moni pyrkiin tekemään tietoisesti erilaisia tekstiilivalintoja kodin tekstiileihin verrattuna. Irtiotto lapsuudenkodista ja oman minuuden rakentaminen tapahtuu esim. hylkäämällä tuttu tekstiili- ja värimaailma. Tosin joku on voinut iän karttuessa huomannut kaipaavansa entistä, hillitympää värimaailmaa.

”Lapsuudenkodissa tekstiileistä päätti äitini, ja ne olivat usein hillittyjä ja maanläheisen värisiä, kuten beigeä. Itse olisin toivonut räväkämpää värejä, ja varsinkin ensimmäisessä omassa vuokra-asunnossani iloittelin väreillä ja kuoseilla. Nyt huomaan itsekin, että räikeät värit ärsyttävät. Esimerkiksi Marimekon tai Vallilan verhot, joita lapsuudenkodin ikkunoista löytyi, miellyttävät myös omaa silmääni, ja niitä löytyy nykyisestä asunnostani. Teininä halusin asuntooni räsymattoja ja rohkeita värejä ja kuoseja. Nyt, lähemmäs 30-vuotiaana, minua miellyttävät hillitymmät ja maanläheisemmät värit.” (Nainen, 25-29 vuotta, yliopisto)

Tämä on jatkuva prosessi, joka elää ja muokkautuu yksilön elämän varrella kulloisenkin elämäntilanteen ja minuuden mukaan. Se, mikä oli tärkeää yhdessä elämäntilanteessa, ei ole sitä enää joskus myöhemmin!

Eniten ja vähiten pidetyimpien tekstiilien merkitys yksilön identiteetille

Tekstiilien miellyttävyys tai epämiellyttävyys riippuu kaikista niistä annetuista merkityksistä, joita niihin liitetään. Nämä ominaisuudet eivät ole tekstiileissä itsessään, mutta kyse on päälle liimatuista ominaisuuksista, joiden avulla voi paitsi määritellä ja ylläpitää omaa identiteettiä niin myös luoda yhteyksiä itselleen tärkeiden henkilöiden, kuten äidin tai isoäidin kanssa.

Tekstiilien avulla voi ilmentää omaa maailmankatsomusta ja ekologisia arvoja. Etenkin luonnonkuidut, kuten puuvilla, villa, pellava ja myös nahka, olivat arvostettuja. Myös näiden materiaalien väri oli tärkeä. Värit koettiin erittäin henkilökohtaisena, eikä muuten laadukkaita, mutta väärän värisiä tekstiileitä haluttu käyttää.

”Luonnonmateriaaliset tekstiilit ja värikkäät kuviot ovat eniten mieleen. Arvostan myös paljon käsintehtyjä tekstiilejä. Haluan tekstiilien kuvaavan omaa persoonaani ja arvojeni esimerkiksi kestävän kehityksen kannalta.” (Nainen, 25-29 vuotta, AMK)

Sekä käyttö- että sisustustekstiilien korkea laatu oli erittäin tärkeää. Tällaiset tekstiilit olivat ryhdikkäitä ja kestäviä sekä helppohoitoisia. Etenkin käyttövaatteiden piti olla tarkoitukseensa sopivia.

Monet olivat aktiivisia käsityön harrastajia, jotkut jo kolmannessa polvessa. Eräs vastaaja ilmoitti kodin perintöä olevan, että kaikki tehdään itse.

”Käsin tehdyt tekstiilit ovat minulle tärkeitä. Esim. mummon tekemät verhot on keittiössä. Olen käsityöihminen ja samoin äiti ja mummo. Omatekemä on nättiä ja uniikkia.” (Nainen, 25-29 vuotta, yliopisto)

Eräs vastaaja oli itse kouluttautunut tekstiiliartesaaniksi ja arvosti kotimaisia ekologisesti valmistettuja tekstiilejä ja kertoi etsivänsä kirpputoreilta vanhoja laatutekstiileitä. Tekstiiliteollisuuden aiheuttama liiallinen luonnon rasittaminen kun ei ole kenellekään eduksi.

Kaikki käsityötuotteet olivat arvostettuja, varsinkin jos ne olivat itse valmistettuja tai jonkun läheisen tekemiä, varsinkin jos näihin liittyi jokin tarina, esim. mistä tekstiilit oli hankittu tai kuka ne oli valmistanut. Kaikki perintötekstiilit olivat tällaisia ns. personoituja tekstiilejä. Näin ne nousevat tunnetasolla tavallisten nimettömien arkitekstiilien yläpuolelle. Olemassaolollaan ne muistuttavat tekstiilin entisestä omistajasta ja lujittivat näin ihmissuhteita vastaajan ja kyseisen henkilön välillä.

Pidetyimpien tekstiilituotteiden tuli olla kestäviä, yksinkertaisia ja luonnonkuitua, kuten puuvillaa. Ominaisuuksiltaan tällaiset tekstiilit olivat hyvin käytännöllisiä, ne tuntuivat miellyttävältä iholla, olivat helppo pestä ja lopuksi ne olivat kierrätettäviä. Tämä sopii hyvin yhteen vastaajien varsin ekologisen arvomaailman kanssa. Esim. puuvilla sopii kestävyytensä ja hyvän värienpito-ominaisuuksiensa takia hyvin sisustusmateriaaliksi ja lopuksi se on helppo hävittää. Esimerkkinä laadukkaasta tekstiilistä mainittiin mm. Svenkt Tenn.

Useilla oli myös varsin henkilökohtaisia mieltymyksiä. Eräs ihaili 1800-luvun viktoriaanista tyyliä sekä vaatetuksessa että sisustuksessa. Toinen taas arvosti Marimekon paitoja pidetyimpinä vaatteinaan. Henkilökohtaista makumaailmaa ilmentää myös värit. Siinä missä joku pitää raikkaista ja kirkkaista väriestä tai värikkäästä retro-tyylistä, arvostaa joku toinen minimalismia tai rauhallista ja selkeää värimaailmaa. Näin joku voi arvostaa *”muhkeita, syvän värisiä tekstiilejä, kuten itämaisia mattoja, turkoosia silkkiä sekä maukkaita värejä.”* Joku toinen on taas sisustanut kotinsa *”oman maun mukaan kotimaisilla vintagete-tekstiileillä tai omilla tekeleillä, joissa on maanläheisiä värejä, kuten ruskeaa, vihreää, tai harmaata.”* Näin tekstiilit ilmentävät ulospäin vastaajan henkilökohtaista arvo- ja makumaailmaa. Ne auttavat myös kanssaihmiä määrittelemään kyseisen henkilön tiettyyn ryhmään, kuten ekologisia arvoja kannattaviin, kuuluvana. Näiden annettujen merkitysten olemassaoloa ei välttämättä edes huomata arjessa, mutta niiden avulla voi navigoida sosiaalisten suhteiden verkostossa.

Ylivoimaisesti vähiten pidetyimpiä tekstiilejä olivat tekokuidut, kuten fleece, josta irtoaa ympäristölle haitallisia pikkupartikkeleita. Yleensäkin keinokuituja kritisoitiin niiden epäluonnonmukaisuudesta. Siinä missä luonnonkuidut olivat hengittäviä ja kestäviä, olivat tekokuidut nyppyyntyviä ja huonosti tehtyjä. Esimerkiksi massatuotetut trendivaatteet olivat tällaisia pelkästään negatiivisia ominaisuuksia kantavia tekstiilejä.

Tekstiilien tuntu-ominaisuudet vaikuttavat siihen, millaisia aistimuksia ne herättävät. Esim. jotkut pitivät kaikkia pehmeitä materiaaleja tai nahkaa miellyttävinä iholla, kun taas joku toinen ei voinut sietää esim. liian pehmeitä pyyhkeitä. Näin kehon tuntemukset saavat tulkinnan henkilön oman makumaailman tai elämäntavan tai tekstiilin käyttötavan mukaan.

”Pidän vaatteissa pehmeistä kankaista (viskoosi, silkki, puuvilla), mustasta ja nahasta. Ne vain tuntuvat mukavilta päällä.” (Nainen, 25-29 vuotta, -)

”Tykkään pörrömatoista ja pehmeistä peitoista. Pehmeät asiat tuovat turvallisuudentunnetta. Sametti on aina kivaa vaatteissa, mukavan taktiilia. Inhoan pehmeitä pyyhkeitä, tuntuu ällöttävältä märkää ihoa vasten. Minulle pyyhkeen pitää olla mahdollisimman karkea, melkein kuin kylpyharja.” (Nainen, 23-25 vuotta, yliopisto)

Myös henkilökohtainen elämäntapa ja eri käsityötekniikoiden haastavuus vaikutti tekstiilien miellyttävyyteen. Esim. verhoilu sohvassa ja nojatuolissa on haasteellista pestä tai vaihtaa jos haluaa muuttaa sisustusta. Epämiellyttäviä olivat myös kylmiksi koetut kuosit, mikäli henkilö itse pitää lämpimistä sävyistä.

Joskus aivan arkiset asiat, kuten siivoaminen ja siihen liittyvät tarvikkeet koettiin vastenmielisinä.

”Siivousrätit ja lattialuutu. Vihaan siivoamista ja varsinkin likaisia rättejä”.
(Nainen, 25-29 vuotta, AMK)

Tekstiilien miellyttävyys tai epämiellyttävyys ovat vahvasti sidoksissa kulttuurisiin käytäntöihin, joita tulkitaan oman elämänhistorian ja arvomaailman kontekstissa. Niiden avulla on mahdollista ylläpitää omaa identiteettiä. Näitä ominaisuuksia ei voi palauttaa kyseisen tekstiilin fyysisiin ominaisuuksiin, mutta ne ovat tulkittavissa ja tarpeen mukaan vaihdettavissa yksilön sen hetkisen arvomaailman mukaan.

Tekstiilien värin, materiaalin ja muodin merkitys yksilön identiteetille

Pyrin selvittämään netissä olleen kyselylomakkeen avulla, miten tärkeänä vastaajat pitävät tekstiilien väriä, materiaalia tai vallitsevaa muotitrendiä. Tutkimustulosten mukaan tekstiilien materiaali ja väri ovat vastaajille merkityksellisempiä kuin trendit. Materiaali koetaan tärkeäksi, koska vaate on lähellä ihoa tai se toimii sisustuksessa myös esteettisenä elementtinä. Lisäksi itselle mieluinen materiaali, kuten luonnonkuidut (villa, puuvilla, pellava, hamppu, silkki) lujittavat henkilön minä-käsitystä eettisiä ja ekologisia arvoja kannattavana ihmisenä, joka vastustaa kertakäyttökulttuuria. Luonnonkuitujen suosiminen, kertakäyttökulttuurin vastustaminen, eettisyys ja kierrätys nousivat tässä ikäluokassa niin

voimakkaasti esille, ettei niiden merkitystä voi ohittaa. Kyse on laajemmasta asenteesta kuin nuorimpien ikäluokkien muotitrendistä, sillä ekologisuus ja luonnonvarojen säilyttäminen koettiin tärkeiksi kaikissa ikäluokissa.

Kaikki painottivat värien merkitystä tekstiilien miellyttävyyden kannalta. Esim. pukeutumisessa väreillä voi leikitellä ja korostaa itsessään eri ominaisuuksia. Eräs vastaaja perusteli värien merkitystä yleiselle hyvinvoinnille seuraavasti:

”Värit, joiden keskellä elämme vaikuttavat mielialaankin, joten toki positiivisia tunteita tuottavan värinen tekstiili on miellyttävämpi. Vaatteissa väreillä voi korostaa itseään edukseen ja peitellä epätoivottuja piirteitä ja tuoda esille miellyttäviä piirteitä tai sitten korostaa juuri niitä epätoivottuja piirteitä, saada itsensä näyttämään kalpealta ja tunkkaiselta, joten värillä on mielestäni väliä paljonkin,” (Nainen, 25-29 vuotta, lukio)

Vastauksissa korostui myös värien merkitys kodin sisustuksessa. Koti miellettiin niin henkilökohtaiseksi tilaksi ja sinne valitut värit tuli sopia vastaajan identiteettiin ja luoda muutenkin rauhallinen tunnelma. Värit kodin suojapaikkana maailmaa vastaan.

”Värimaailma on minulle osa identiteettiä. Kotiini hyväksymäni värit ovat osa suppeaa väripalettia, joka edustaa persoonallisuuttani.” (Nainen 25-29 vuotta, yliopisto)

Tunnultaan miellyttäväkkään tekstiiliä ei haluttu käyttää, jos se oli väärän värinen. Epämiellyttävän väristä vaatetta ei käytetä, vaikka sen olisi itse tehnyt ja vaate olisi muuten onnistunut.

”Ompelin hiljattain paidan, joka onnistui todella hyvin, se istuu ja tuntuu hyvältä. Mutta se on aivan väärän värinen, enkä kertakaikkiaan voi käyttää sitä.” (Nainen, 25-29 vuotta, AMK)

Värit ja niihin liitetyt tunteet ovat selkeä osa yksilön persoonallisuutta. Sama väri voi olla jollekin ns. lempiväri, kun joku toinen ei voi sietää sitä. Lisäksi värimaailma voi muuttua yksilön elämänmatkalla lapsuudesta nuoruuden kautta aikuisuuteen tai muun elämäntilanteen muutoksen myötä. Kun oma persoona ulkoisten ja sisäisten tekijöiden myötä muuttuu, myös värimaailma voi muuttua.

”Lapsena en ollut kovinkaan kiinnostunut tekstiilien väreistä tai materiaaleista. Teini-iässä minua miellyttivät vuorotellen mustat hevarivaatteet ja värikkäämpi tyyli. Aikuisiällä olen palannut tummiin, maanläheisiin väreihin. Materiaaleista ovat aina miellyttäneet luonnonmateriaalit ja valmistajista tietyt brändit, kuten Marimekko ja Vallila, ehkä johtuen myös lapsuudenkodin vaikutuksesta.” (Nainen, 25-29 vuotta, yliopisto)

Ihminen elää symbioosissa ympäristönsä ja sen esinemaailman kanssa – kun yksi osatekijä näistä muuttuu, vaikuttaa se muihinkin osatekijöihin! Nuoruuteen kuuluu oman itsen etsiminen ja erilaiset kokeilut ja leikittelyt erilaisilla materiaaleilla ja väreillä. Aikuisuuteen kuuluva itsensä löytäminen voi näkyä esim. harmonisempana värimaailmana, joka kuvaa henkilön tasapainoista suhdetta oman itsen ja ympäristön välillä.

”Teininä halusin asuntooni räsymattoja ja rohkeita värejä ja kuoseja. Nyt lähemmäs 30-vuotiaana, minua miellyttävät hillitymmät maanläheiset värit.” (Nainen, 25-29 vuotta, yliopisto)

Tekstiileihin liittyvien mieltymysten ja sisustuskäytäntöjen muutokset elämän varrella

Tämän ikäluokan edustajilla omaa makumaailma alkaa olla jo vakiintunut, eikä muotivirtauksilla ole enää samanlaista vaikutusta omaan pukeutumiseen kuin ennen. Myös oma pukeutumistyyli on löytynyt teini-iän kokeilujen jälkeen.

”Ostin ennen kalliita merkkivaatteita, sekä vaateketjujen nopeasti vaihtuvia ”fast fashion” vaatteita. Käytin hyvin paljon hyvin istuvia mekkoja ja mätsääviä asusteita. Nykyään en käytä enää niin paljon rahaa ja myös määrällisesti ostan vähemmän vaatteita. Otan huomioon myös eettisyyden ja kestävyys paremmin kuin ennen. Käytän nykyään folk-henkisempää vaatetusta kuin ennen. (Nainen, 25-29 vuotta, AMK)

Mahdollinen perheen perustaminen sekä pikkulapsiarki asettavat rajoituksia sille, minkälaisia tekstiilejä on mahdollista käyttää. Esim. *”puolison myötä on täytynyt tehdä kompromisseja ja on täytynyt hyväksyä ratkaisuja, joita itse ei olisi valinnut.”* (Nainen, 19-24 vuotta, yliopisto) Tekstiileiltä edellytetään ennen kaikkea korkeaa laatua, kestävyttä ja hyviä pesuominaisuuksia. Omalle identiteetille tärkeää on myös tekstiilien eettinen valmistustapa sekä mahdollisuuksien mukaan myös kotimaisuus. Käyttövaatteissa ideaalisinta olisi joko itse tehdyt tai ajan puutteessa myös ompelijalla teetetyt vaatteet.

”Olen löytänyt omaa tyyliäni aikuisuuden aikana. Olen myös tullut tietoiseksi kestävän kulutuksen tärkeydestä, joten nykyään koetan suosia kestävämpää sisustusta. Toki myös kumppaninmieltymykset sekä lasten tarpeet ja kasvaessa mieltymykset vaikuttavat kotini sisustukseen.” (Nainen, 25-29 vuotta, lukio)

Oma värimaailma on useampien kohdalla myös selkiytynyt. Teini-iässä kokeilut saattoivat olla rajujakin, mutta myöhemmin oman identiteetin vakautuessa myös värimaailma on vakautunut vastaamaan omaa persoonaa. Värit ovat selkeä osa yksilön minuutta. Itselle mieluisan värimaailman keskellä mieli rauhoittuu ja värit ovat tapa viestiä omasta itsestä ulospäin. Yksilön koko elämänsäkaudessa voi olla nähtävissä mieltymys tiettyihin väreihin aina kulloisenkin ikäkauden mukaan. Esim. lapsuudessa on nähtävissä erilainen tekstiili- ja värimaailma kuin aikuisuudessa. Nykytutkimuksen mukaan tämä johtuu siitä, että pienten lasten aivot ovat siinä kehitysvaiheessa, että kaikki kirkkaat värit herättävät eniten huomiota. Myöhemmässä elämänvaiheessa henkilökohtaiset makumieltymykset vaikuttavat siihen, mistä väreistä pidetään eniten.

”Lapsena tykkäsin räikeistä väreistä, halusin huoneeseeni mm. vaaleanvihreän seinän. Nykyisin tykkään hillitymmistä väreistä.” (Nainen, 19-24 vuotta, lukio)

Lapsena tekstiilien väreillä ja valmistajilla ole merkitystä, mutta tilanne voi muuttua, kun oman minuuden ja identiteetin etsiminen tulee ajankohtaiseksi. Tähän vaiheeseen voi liittyä reippaitakin kokeiluja tyylistä toiseen. Kun oma identiteetti on vakiintunut, vakiintuu yleensä myös oma väri- ja tekstiilimaailma.

Parhaimmillaan oman kodin sisustaminen on oman minuuden ylläpitoa tekemisen kautta. Tämä näkyy esim. ns. ”tuunauksen” avulla. ”Tuunaamalla” vanhoja kirpputorihuonekaluja mieleisekseen, on koko prosessi paljon palkitsevampi kuin hankkia vastaavat huonekalut Ikean katalogista!

”...Olen tajunnut nyt aikuisena, että sisustustarpeeni ovatkin erilaiset ja esim. kirpparihuonekalujen tuunaus on itselleni palkitsevampaa ja miellyttävää.”

(Nainen, 25-29 vuotta, yliopisto)

”Lapsena en ollut kovinkaan kiinnostunut tekstiilien väreistä ja materiaaleista. Teini-ikäisenä minua miellyttivät vuorotellen mustat hevarivaatteet ja värikkäämpi tyyli. Aikuisiällä olen palannut tummiin, maanläheisiin väreihin. Materiaaleista ovat aina miellyttäneet luonnonmateriaalit ja valmistajista tietyt brändit, kuten Marimekko ja Vallila, ehkä johtuen myös lapsuudenkodin vaikutuksesta.” (Nainen, 25-29 vuotta, yliopisto)

”Teininä halusin asuntooni räsymattoja ja rohkeita värejä ja kuoseja. Nyt, lähemmäs 30-vuotiaana, minua miellyttävät hillitymmät ja maanläheiset värit.”

(Nainen, 25-29 vuotta, yliopisto)

Useimmilla on vakiintunut taloudellinen tilanne, jolloin yksilöllä on varaa hankkia itseä miellyttäviä tekstiilejä, eikä enää tarvitse tyytyä halvimpaan mahdolliseen vaihtoehtoon. Oma minuutta ja arvomaailmaa voi ylläpitää ja uusintaa itseään miellyttävien tekstiilien avulla. Varsinkin omia ekologisia arvoja voi ilmentää käyttämällä sisustuksessa ekologisesti tuotettuja tekstiilejä!

”Panostan entistä enemmän laatuun ja ekologisuuteen. Tämä johtuu siitä, että nykyään minulla on siihen varaa. Ei tarvitse ostaa halvinta ja toisaalta jos löydän jotain miellyttävää, voin epäröimättä hankkia sen.” (Nainen, 25-29 vuotta, AMK)

Tekstiileillä ja etenkin niiden väreillä on vaikutus jo aivan pieniin lapsiin. Heidän kohdallaan tärkeintä on tekstiilien käyttömukavuus. Myöhemmin oman persoonan ja arvomaailman kehittymisen myötä tärkeiksi tulevat myös eettisyys, kotimaisuus, luonnonmateriaalit sekä perintötekstiilit. Näihin liittyy paljon sellaista merkityksenantoa, jota ei voi palauttaa suoraan kyseisen tekstiilin fyysisiin ominaisuuksiin.

Unelmien tekstiili minuuden kuvastajana

Kyselylomakkeen viimeinen kysymys käsitteli aihetta, millainen oli kyseisen henkilön unelmien tekstiili. Tällä ei välttämättä tarvitse olla tekemistä toteuttamiskelpoisuuden kanssa. Tässä ikäluokassa kyselystä saamani vastaukset olivat jaoteltavissa karkeasti kolmeen luokkaan: *käytännölliset tekstiilit*, *tuntutekstiilit* sekä *kansallispuvut*.

1. *Käytännölliset tekstiilit*: Tällainen tekstiili palvelee käytännön tarvetta ja tekee elämisestä mukavampaa. Tekstiili on käytännöllinen, helposti huollettavissa ja tuntuu mukavalta käytössä. Ominaisuudet eivät assosioitu mihinkään tiettyyn tekstiiliin sinänsä, vaan kuvaavat tekstiililtä toivottuja ominaisuuksia. Monilta arkivaatteilta ja -tekstiileiltä toivotaan tällaisia ominaisuuksia, sillä epäkäytännölliset tekstiilit eivät täyty niille asetettuja käyttövaatimuksia. Unelmien tekstiili on:

”...miellyttävä päällä, helppo hoitaa, ei rypisty käytössä, ekologinen, monenlaiseen vaatteeseen ja käsityöprojektiin soveltuva, sitä pystyisi värjäämään ja sitä saisi ohuena ja vahvana tarpeen mukaan.” (Nainen, 19-24 vuotta, yliopisto)

”Ekologinen, kotimainen ja monikäyttöinen materiaali, esim. jokin puupohjainen lanka tai kangas.” (Nainen, 25-29 vuotta, AMK)

2. *Tuntu-tekstiilit*: Tuntu-tekstiileissä korostuvat tekstiilin fyysiset tuntu-ominaisuudet, jotka henkilö kokee miellyttävinä ja minää ylläpitävinä. Yleensä tällaiset tekstiilit muistuttavat fyysisten ominaisuuksiensa kautta jostain henkilölle tärkeästä tapahtumasta tai henkilöstä. Tällaiset tekstiilit koetaan tunnearvoltaan erittäin merkityksellisiksi ja arvokkaimmiksi kuin ns. tavalliset käyttötekstiilit, jotka eivät sisällä tällaisia ominaisuuksia.

”Vanha silkki. Esimerkiksi silkkitäkki tai kauluspaita. Yhdistän sen oman mummoni makuuhuoneen päiväpeittoon, jossa nukuin lapsena päiväunia. Mummoni kuoli minun ollessa viisivuotias.” (Nainen, 25-29 vuotta, -)

3. *Kansallispuvut*: Kansallispukujen osuus unelmien tekstiilinä oli ikäkohortista riippumatta huomattavan iso. Tämä johtuu siitä, että kansallispukuihin liitetään runsaasti positiivisia ja minuutta ylläpitäviä merkityksiä. Kansallispuku haluttiin valita esim. sen mukaan missä itse tai isovanhempi on joskus asunut. Näin kansallispuvusta tulee fyysinen muistutus muuten aineettomien muistojen tai mielikuvien säilyttämiselle. Puvun valmistaminen itse alusta loppuun lisää sen merkitystä oman minuuden ylläpitämiselle.

”Rakastan kansallispukuja ja haaveena olisi saada seuraavaksi kansallispuku, joka edustaa fämmun syntymäkaupunkia ja olisi minulle ensimmäinen Suomen ruotsinkielisen alueen kansallispuku. Minulla on kolme kansallispukua ja yksi muinaispuku, näistä kaksi on mummoni tekemiä kankaiden kudonnasta lähtien ja kaksi muuta on itse kunnostamaani vanhaa pukua.”

Unelmani olisi valmistaa neljäs kansallispuku kokonaan itse. Käytän kansallispukujen osia arkipukeutumisessani tuunaa mun perinne henkisesti yhdistettynä muihin vaatteisiin ja pidän niiden materiaaleista ja väreistä todella paljon.” (Nainen, 25-29 vuotta, AMK)

4. *Fantasiatekstiilit*: Nämä ilmentävät yksilön luovuutta ja mielikuvitusta, eikä niillä ole suoraa käytännön funktiota. Fantasiatekstiilien funktio on puhtaasti esteettinen. Näillä on kuitenkin merkitys yksilön psyykkiselle hyvinvoinnille, sillä hänellä on mahdollisuus ilmentää omaa minuuttaan näiden tekstiilien kautta – aineettomat unelmat, toiveet ja fantasiat saavat aineellisen muodon fantasiatekstiileissä.

”Tykkään paljon nyt etenkin lasten keskuudessa suosituista paljettikankaista, jotka vaihtavat väriä kun paljetit pyyhkäisee toisin päin. Jos pelkällä tekstiilillä saisi samaa visuaalisesti ja taktiilisesti tyydyttävää efektiä aikaan, olisi varmasti kyseessä hittituote.” (Nainen, 25-29 vuotta, yliopisto)

5.2.2 Ikäryhmä 30-34-vuotiaat sekä 35-39-vuotiaat

Tämä ikäluokka muodosti noin 16 % kaikista vastaajista, maaseudulla heistä asuu vain yksi henkilö, muiden asuessa taajamissa tai tätä isommissa kaupungeissa.

Kaikista ikäluokan 30-34-vuotiaat vastaajista 75 % asuu suuressa yli 100 000 asukkaan kaupungissa ja 25 % pienemmässä kaupungissa. Tästä voi päätellä, että ikäluokan sidos maaseutuun on ohut tai epäsuora. Vertailuna voi mainita, että yli 60-vuotiaista vastaajista hieman yli 15 % asuu maaseudulla. Tämä vastaa hyvin nykyistä suomalaista keskitasoa.

Ikäluokat 30-34-vuotiaat sekä 35-39-vuotiaat ovat lähes kaikki syntyneet 1980-luvulla. J.-P. Roosin sukupolviteoriassa he edustavat kaupunkisukupolvea, joka on syntynyt ja kasvanut kaupunkimaisissa olosuhteissa. Monet vastaajista voivat edustaa jo toisen sukupolven kaupunkilaisia.

1980-luvulla syntyneet edustavat uutta urbaania yksilöllisyyttä korostavaa sukupolvea, jolle kaikki on mahdollista ja maailma auki aivan uudella tavalla kuin menneille sukupolville. Vanha luokkayhteiskunta, jossa yksilön syntymässä saatu sosiaalinen status määräsi koko tulevan elämän, oli tämän sukupolven kohdalla lopullisesti kuopattu.

Ikäluokat 30-34-vuotiaat sekä 35-39-vuotiaat ovat myös varsin koulutettuja, noin 54 % oli suorittanut yliopistotutkinnon ja hieman yli 31 % AMK-tasoisien tutkinnon.

Varhaisimmat tekstiileihin liittyvät lapsuudenmuistot

Tässä ikäluokassa yksilön varhaisimmat tekstiilimuistot ovat jaoteltavissa eri luokkiin sen mukaan millaisessa merkitysympäristössä ne esiintyvät. Nämä luokat ovat: *tapahtuma-*, *tuntu* ja *väri-* sekä *henkilömuistot*. Varhaisin mainittu tekstiilimuisto ajoittuu aikaan, jolloin vastaaja oli noin 3-vuotias. Henkilö oli lähdössä ulos isänsä kanssa, mutta huomasi jaloissaan olevan eripari sukat. Muisto on vastaajalle erittäin positiivinen. Merkillepantavaa on, että alle 3-vuotiaille ja sitä nuoremmille ei nykykäsityksen mukaan voi syntyä aktiivisia muistoja, koska aivot eivät vielä ole tarpeeksi kehittyneet. Kyseinen tapahtuma on ollut vastaajalle todella mieluinen, kun se on jäänyt hyvin mieleen. Aineistoanalyysin mukaan henkilöiden varhaisimmat muistot ovat jaettavissa seuraaviin luokkiin: *tapahtumamuisto*, *tuntu* ja *värimuisto* sekä *henkilömuisto*.

1. *Tapahtumamuisto*: Tekstiilimuistoon liittyy jokin merkittävä tapahtuma, joka poikkeaa arjesta. Tällainen voi olla vaikka samettinen musta hautajaismekko, johon pukeuduttiin aina hautajaisten yhteydessä. Muisto on positiivinen. Samoin 3-5-vuotiaana leikeissä mukana ollut äitiyspakkauksen makuupussi herättää positiivisia muistoja. Joskus lapsuuden lempivaate muistetaan niin mieluisana, että sama tunne halutaan kokea yhtenä elämän tärkeimpänä päivänä – omana hääpäivänä.

”Tyllimekko joskus 5-vuotiaana – mekko oli kevyt, mutta mukava ja tunsin itseni keijuprinsessaksi – saman tunteen haluan toistaa hääpäivänäni.” (Nainen, 30-34 vuotta yliopisto)

Jokin elämän mieleenpainuva tapahtuma määrittää millaisia merkityksiä jokin tekstiili tai vaate saa. Tekstiilin mykkä materiaali alkaa puhua siihen liitettyjen muistojen ja merkitysten kautta. Aineiston perusteella nämä muistot olivat yleensä positiivisia ja joiden kautta tulkittuna lapsuus tai muut elämän merkkitapahtumat näyttäytyivät onnellisena ja huolettomana aikana.

2. *Tuntu* ja *värimuisto*: Varhaisimpiin tekstiilimuistoihin sisältyy runsaasti myös tuntu- ja värimuistoja. Yksilö voi kuvailla hyvinkin tarkasti vuosikymmenten takaisen tekstiilin eri ominaisuuksia. Näin muisto on hyvin kokonaisvaltainen kokemus ja osa yksilön laajempaa elämismailmaa. Pää muistaa hyvin minkä silmä näkee tai iho tuntee. Yleensä nämä muistot koetaan erittäin positiivisina.

”Kun olin 4-vuotias äitini ompeli siskoni ristiäisiin punaisen mekon. Mekko oli tehty sametin tyylisestä kankaasta, siinä oli mustasta satiinista vyö, joka solmittiin rusetille ja lisäksi mekon päälle laitettiin valkoiset irtokaulukset. Muistaakseni olin saanut vaikuttaa mekkokaavojen valintaan ja mekko oli juuri sellainen kuin kuvittelin lempisatuhahmoni Astrid Lindgrenin Marikin käyttävän...Mekko herättää minussa erittäin positiivisia muistoja yhä edelleen”
(Nainen, 30-34 vuotta, yliopisto)

3. *Henkilömuisto*: Tekstiilimuisto liittyy yksilön varhaisimpiin kiintymyssuhteisiin. Olemassaolollaan nämä tekstiilit lujittavat ja uusintavat näitä suhteita. Tunneominaisuuksiltaan nämä tekstiilit lujittavat yksilön turvallisuudentunnetta ja eheyttävät minä-kokemusta ja itsetuntemusta. Näihinkin muistoihin voi liittyä myös tuntu-muistoja esim. painavan sängynpeiton muodossa.

”Muistan villasukat, jotka sain aina famolta tai tädiltä jouluna. Muistan myös famon vanhemmilleni virkatun valtavan päiväpeiton. Ymmärsin varhain, että isän puolen sukulaiset ovat käsityöihmisiä ja kiinnostuin siitä itekin.” (Nainen, 30-34 vuotta, yliopisto)

”Muisto alun perin äidin parisängyssä olevasta päiväpeitosta, joka oli mukavan painava ja siksi nukuin sen alla mielelläni. Muistoon liittyy positiivisia tunteita.” (Nainen, 30-34 vuotta, AMK)

Lapsuudenkodin tekstiilien vaikutus oman kodin sisustukseen

Aineistosta nousi selvästi esille kodin vahva käsityöperinne. Monen lapsuudenkodissa valmistettiin itse kaikki käyttötekstiilit, myös vaatteet. Myös kierrätys ja ns. ”tuunaus” kuuluivat usean vastaajan lapsuudenkotiin ja monet jatkavat tätä perinnettä myöhemmin omassa kodissaan.

”Pienenä oli paljon äidin tekemiä vaatteita. Käytän tällä hetkelläkin itsetehtyjä (ja äidin tekemiä) vaatteita kaupasta ostettujen vaatteiden kanssa. Pienestä pitäen on ollut selvää, että jos kaupasta ei löydy sellaisia vaatteita kun itse haluaa, niin sitten tekee itse.” (Nainen, 30-34 vuotta, AMK)

Tämä on nostanut vastaajien arvostusta itse tekemistä kohtaan. Se, mitä ei kaupasta saanut tehtiin itse. Siinäkin tapauksessa, että kaupasta olisi saanut tarvitsemansa käyttötekstiilin tai vaatteen tehtiin itse, koska itse tehty koettiin laadukkaammaksi ja kestävämmäksi ostovalmiiseen verrattuna. Tämä asenne periytyy vanhasta, mutta emotionaalisesti lähellä olevasta agraarikulttuurista, jossa kaikki tarvittava valmistettiin itse. Monen lapsuudenkodissa oli tyypillistä 1970-80-luvun sisustusta vahakangaspöytäliinoineen, kaitaliinoineen, räsymattoineen ja ryijyineen tai virkattuine tai puuvillaverhoineen, mutta itse tekemisen meininki on ollut keskeistä kodin sisustuksessa. Esim. vanhempien sängynpeittona saattoi olla äidin tekemä tilkkupeitto!

Kiinnostavaa oli huomata, miten kodin tilaa eriytettiin sekä tilallisesti että ajallisesti eri tekstiilien avulla. Tilallinen eriyttäminen tapahtuu kodin sisällä nimeämällä tietyt huoneet arvokkaammiksi kuin toiset. Kaikkein tärkein huone asunnossa oli olohuone ja tämän sisustuksessa käytettiin arvokkaampina pidettyjä tekstiilejä, joita ei ehkä käytetty samassa mittakaavassa muiden huoneiden sisutuksessa. Tällaisia materiaaleja olivat mm. pitsi ja organza sekä erilaiset perintötekstiilit, kuten käsinkudotut pöytäliinat. Olohuone onkin eräänlainen perhe-elämän ”näyteikkuna”, jonka tarkoitus on ilmaista statusta mahdollisille vierailijoille.

Kodin tilan ajallista eriyttämistä on eri tekstiilien käyttö eri vuodenaikoina. Monen kotona käytettiin suvun perintötekstiilejä, kuten pöytäliinoja juhlapäivinä esim. jouluna tai juhannuksena. Arkena käytettiin ns. arkitekstiilejä, kuten vahakankaista pöytäliinaa. Tämä on vaikuttanut henkilön oman kodin sisutukseen, että hän käyttää omassa kodissa juhlapäivinä isoäitinsä kirjomia pöytäliinoja. Muuten käytössä saattoi olla arkinen vahakangas. Joidenkin kotona sisustuksessa käytettiin perinteisen kotimaisen tekstiilituotannon lisäksi myös karjalaisia kirjontatöitä sekä arvostettiin kansallispukuja juhluvaatteina.

Jotkut vastaajista päättivät tehdä tietoisien eron lapsuudenkodin tavasta vaihtaa osa tekstiileistä vuodenaikojen mukaan. Näin tapa vaihtaa esim. kesä- ja talviverhot ja -matot ei periydy lapsille. Lisäksi, jos lapsuudenkodin sisustus on koettu liian kirjavaksi ja epäyhtenäiseksi, voidaan omassa kodissa panostaa harmoniseen sisutukseen ja värimaailmaan, jos tämä koetaan itselle omimmaksi. Sisustusta ei myöskään haluttu vaihtaa muotisesonkien mukaan. Mahdolliset perintötekstiilit sovitettiin osaksi muuta kodin sisustusta.

Lapsuudenkodin vaikutus näkyy myös vahvana ekologisten arvojen korostumisena, koska luonnontilasta ja luonnonvarojen riittävydestä oltiin huolissaan. Kaikkea turhaa kuluttamista pyrittiin välttämään. Kaikki vastaajat suosivat sekä vaatteissa että sisustuksessa luonnonmateriaaleja, etenkin puuvillaa, pellavaa ja villaa. Näiden tuli olla myös käytännöllisiä ja kestäviä sekä sopivia uudelleenkäyttöön esim. matonkuteina.

Lapsuudenkodin sisustuksella on vaikutusta yksilön omaan sisutukseen, mutta vaikutteet muokataan itselle sopiviksi ja mahdolliset epäkäytännöllisiksi koetut toiminnot, kuten kesä- ja talvitekstiilien käyttö, jätetään pois. Sisustuksen tulee ilmentää mahdollisimman hyvin yksilön persoonaa ja elämäntapaa. (Heiskala, 1994: 250-251)

Eniten ja vähiten pidetyimpien tekstiilien merkitys yksilön identiteetille

Aineistosta nousi selvästi esille, että sekä vaatteet että kodin tekstiilit ovat enemmän kuin pelkkiä käyttöobjekteja, ne ovat oman minuuden jatkeita, joiden tehtävänä on lujittaa yksilön suhteita paitsi maailmaan niin myös itseensä. Tekstiilien tulee kuvastaa omistajansa arvomaailmaa sekä toimia siinä tehtävässä, mihin ne on tarkoitettu. Tässä nousee selvästi esille yksilöiden käsityöharrastuneisuus ja kiinnostus luonnonmateriaaleja kohtaan. (Heiskala, 1994: 250-251)

Yleisesti ottaen pidetyimpiä tekstiilejä olivat erilaiset luonnonkuidut ja vähiten pidetyimpiä tekokuidut, etenkin fleece, josta jää runsaasti mikromuovia, joka voi päätyä esim. meriin pilaamaan ekosysteemiä. Luonnonkuidut mainittiin ekologisiksi, kestäviksi, kierrätettäviksi ja miellyttäviksi päällä. Ne sopivat ominaisuuksiltaan tukemaan yksilön minäkuvaan ekologisenä ihmisenä. Tekokuidut mainittiin epämiellyttäviksi iholla, kestäättömiksi ja luontoa saastuttaviksi.

Eri tekstiilituotteisiin liitetyissä mielikuvissa tuli jonkin verran eroja. Esim. joku ei pidä ryijyistä, koska kokee ne vanhanaikaisiksi ja tunkkaisiksi. Myös koko pöydän peittävät pöytäliinat saivat kritiikkiä. Samoin värit ja kuosit jakoivat mielipiteitä. Siinä missä joku pitää kirjavista heleistä väriestä, toinen arvostaa graafisia muotoja sekä harmaan sävyistä yleisvaikutelmaa sisustuksessa. Myös yksittäiset värisävyt koettiin tärkeiksi. Joku inhosi 1990-luvun persikan värejä sekä röyhelöitä, mutta piti vaaleista ja raikkaista väreistä.

Ominaisuuksistaan riippumatta värit koettiin niin tärkeiksi, ettei epämiellyttävän väristä tekstiiliä haluttu käyttää, vaikka se muuten olisi laadultaan korkeatasoinen. Aineistosta nousi esille, miten värit vaikuttavat paitsi mielialaan niin myös koko kodin tunnelmaan. Värien tulee vahvistaa hyvää oloa, ei heikentää sitä!

Tekstiilien tuntuominaisuudet olivat myös tärkeitä siinä, miten miellyttävänä tekstiiliä pidetään. Ihon vasten tulevien tekstiilien tulee tuntua hyviltä, ne eivät saa olla liian karheita tai hiostavia. Tekstiilien käytännöllisyys on myöskin tärkeää. Tekstiilit tulee olla helposti huollettavissa, kemiallista tai käsinpesua vaativat tekstiilit olivat pääsääntöisesti out.

Kestävät luonnonmateriaalit saivat eniten suosiota, varsinkin klassiset kotimaiset brändit, kuten Marimekko tai Finlayson. Tekstiilien ajattomuus osoittautui tärkeämmäksi kuin muoti, koska *”omaa tähteä tulee seurata, ei muotia”*. Tässä paljastui muodin pinnallisuus, koska muodin tulee luoda tarpeita, ei tukea yksilön identiteettiä.

Erityisen tärkeillä tekstiileillä, kuten arvotekstiileillä tulisi vastaajien mukaan olla tarina. Tällaiset arvotekstiilit ovat yleensä jonkun läheisen henkilön, kuten oman mummin tai äidin tekemiä ja olemassaolollaan lujittavat tärkeitä ihmissuhteita. Eräs vastaaja ilmoitti mummin tekemät ”jutut” tällaisiksi tarinallisiksi arvotekstiileiksi, jotka voi ottaa osaksi omaa sisustusta joko sellaisenaan tai vähän tuunattuna. Tällaiset tekstiilit ovat ladattu täyteen erilaisia semioottisia merkityksiä ja tunnetta!

Tekstiilien värin, materiaalin ja muodin merkitys yksilön identiteetille

Aineistoanalyysin perusteella voidaan todeta, että värin merkitys tekstiilin miellyttävyyden kannalta on oleellinen. Paraskaan materiaali ei käy sisustukseen, jos se on väärän värinen. Sen sijaan mielekäs väri saa mielekkään materiaalin näyttämään entistä mieluaisammalta. Värimieltyminen on siis erittäin henkilökohtainen asia ja ne muuttuvat hitaasti. Omat lempivärit voivat juontaa jo lapsuudenkodista. Eräs vastaajista ilmoitti olevansa 1970-luvun lapsi, jolloin omassakin kodissa näkyi tuon vuosikymmenen väri- ja sisustusmaailma. Yleinen asenne oli, että kodissa tuli olla sopiva määrä värejä ja printtejä. Kokovalkoinen tai beige sisustus ei saanut kannatusta.

Värikkään sisustuksen puolesta puhuu mm. se, että asunnon jokaisessa huoneessa on oma värimaailmansa niin, että sekä verhoissa että matoissa on aina yksi tai kaksi yhdistävää väriä. Tekstiilien tulee siis *”sopeutua muuhun sisustukseen tai antaa siihen jotain lisää.”* Värien käyttö sisustuksessa on hyvin henkilökohtaista ja tunteita herättävää. Tämä koskee niin sisustus- kuin käyttötekstiilejä.

”Osa tekstiileistä on väririippuvaisempia. Verhojen ja mattojen täytyy sopia muuhun sisustukseen ja myös lakanat valikoituvat helposti käyttäjänsä lempiväreihin.” (Nainen, 35-39 vuotta, yliopisto)

”Väreillä on suuri vaikutus mielialaan. En missään nimessä hyväksyisi kotini sisustukseen tiettyjä värejä, vaikka tuote olisi kuinka laadukas. Haluan, että kotini on täynnä minua miellyttäviä värejä ja väriyhdistelmiä, jotta tunnen oloni hyväksi.” (Nainen 30-34 vuotta, AMK)

Tekstiilien materiaali koettiin myös erittäin tärkeänä, varsinkin jos kyseessä oli ihoa vasten oleva käyttövaate. Tällaisissa vaatteissa sekä kuidun hengittävyys että yleinen käyttömukavuus ovat tärkeintä. Yleensä tällaiset vaatteet ovat myös luonnonkuitua, kuten puuvillaa, villaa, pellavaa tai silkkiä. Luonnonkuituja suositaan niiden käyttömukavuuden lisäksi myös niiden ekologisuuden takia. Käyttämällä puhtaita, eettisesti tuotettuja luonnonkuituja voi saada myös puhtaamman omantunnon!

Henkilön oma terveys, kuten atooppinen iho voi asettaa rajoituksia sille, minkälaisia tekstiilejä voi käyttää. Yleensä tällaiset vaatteet ovat juuri luonnonkuitua.

Muoti ja trendit eivät kiinnostaneet juuri ketään. Jotkut jopa kertoivat trendien joskus jopa estävän löytämisestä etsimäänsä! Jotkut seuraavat ajan trendejä, mutta eivät anna sen vaikuttaa ostopäätökseen. Oma tyyli sisustaa ja pukeutua on jo löytynyt.

”Mieluummin klassinen ja ajaton kuin trendikäs.” (Nainen, 35-39 vuotta, yliopisto)

Muotia tärkeämpiä asioita ovat tekstiilien kestävyys, miellyttävyys sekä kestävyys sekä ajattomuus. Tämä voi liittyä yleiseen itsensä löytämiseen ja oman elämäntavan vakiintumisen. Nuoruuden kokeilut ovat jo takanapäin.

Tekstiileihin liittyvien mieltymysten ja sisustuskäytäntöjen muutokset elämän varrella

Aineistosta nousi selvästi esille, miten tekstiilien värit, materiaali tai laatu muuttuvat yksilön elämän varrella. Yksilö elää maailmassa käyttäen apuna erilaisia esineitä, kuten vaatteita ja sisustustekstiilejä. Nämä tuotteet eivät ole sattumanvaraisesti valittuja vaan yksilö valitsee tietoisesti omaa persoonaa ja elämäntapaa tukevia artefakteja.

Moni vastaaja ilmoitti, miten esim. lapsuudenkotoa poismuuton yhteydessä sai mukaansa huonekaluja, joiden ympärille hankki opiskelijabudjetilla verhot ja torkkupeiton. Myös muu sisustus saattoi olla joko lahjoitettua tai käytettyä sekä ns. ”Ikea-tyyliä” Nyt myöhemmin työssäkäyvänä on varaa panostaa laatuun ja etenkin kotimaiseen tuotantoon. Oma tyyli on nuoruuden haihatteluiden jälkeen löydetty niin, että mieluummin jättää ostamatta kuin ostaa väliaikaisratkaisuksi jonkin halvan tuotteen. Valinnoissa painaa tuotteen laatu, ekologisuus ja kotimaisuus. Lisäksi esim. opiskelu tekstiiliartesaaniksi on lisännyt yksilön tietoutta eri tekstiilien laadusta.

Värimaailma on voinut muuttua nuoruuden kirkkaiden värien jälkeen kohti seesteisiä ja harmonisia värejä, joissa pääpaino on eheän kokonaistyylin luominen. Sisustus on voinut muutenkin muuttua entistä minimalistisempaan suuntaan. Jotkut mainitsivat sisustaneensa ennen jokaisen huoneen erikseen, mutta panostaneensa myöhemmin asunnon kokonaistyyliin. Tärkeintä on, että sisustus on merkityksellinen itselle. Kun oma tyyli on löytynyt, sitä ei tarvitse enää muuttaa.

Monet ovat nuoruudessaan suosineet mustaa väriä, mutta tämä on sitten ikääntymisen ja oman minän löytymisen jälkeen jäänyt pois. Väreillä on merkitys oman minuuden ylläpidossa ja muokkaamisessa. Nuoruuteen mahdollisesti liittyvää epävarmuutta voi peittää suosimalla pukeutumisessa esim. mustaa väriä, joka muodostaa ”suojakuoren” oman minän ja maailman välille. Kun oma persoonallisuus aikuisuudessa löydetään voi tätä ilmentää ulospäin käyttämällä itseään miellyttäviä värejä vaatteissa.

Värimaailman muutokset vuosien varrella voivat olla radikaalejakin. Esim. joku on aikaisemmin pitänyt vaaleanpunaisesta väristä sekä pastelliväreistä yleensä, mutta ei voi enää nykyisin sietää vaaleanpunaista

väriä. Yksilön suosima värimailma ei siis ole pysyvä vaan muuttuu elämäntilanteen ja oman persoonan muuttumisen myötä. Kun oma persoona ja elämäntilanne on vakiintunut, näkyy tämä myös sisutuksessa:

”Sisustus on tullut enemmän omanlaiseksi ja itsenäiseksi, verrattuna vaikkapa nuoruuteen, jolloin sisustuksen pääsääntö oli se, että tuotteen sai ilmaiseksi tai halvalla.”

(Nainen, 30-34 v.)

Värimailman vaaleneminen voi johtua koko elämäntilanteen seestymisestä. Nuoruuteen kuuluvat kirkkaat värit, kokeilut ja sisustuksellinen ”sekametelisoppa”, mutta seesteinen itsensä löytänyt aikuinen haluaa tavallisesti ympärilleen laatutekstiileillä ja neutraaleilla väreillä sisustetun kodin, jossa voi levätä ja elää rauhassa. Myös mahdollisen aviopuolison maku on vaikuttanut sisustusratkaisuihin ja asunnon värimailmaan. Myös tämän mahdollinen värisokeus on voinut vaalentaa yhteisen asunnon värimailma.

Kodin tekstiilit voivat vaihtua myös elämäntilanteissa tapahtuneiden muutosten myötä. Esim. lasten ja kotieläinten läsnäolo asettaa vaatimuksia tekstiilien kulutuksen kestolle sekä pudistettavuudelle. Vain kestäviä ja helppohoitoisia tekstiilejä käytetään.

Mahdollinen ulkomaille muutto on voinut vaikuttaa sisustukseen. Eräs vastaaja kertoi, että haluaa käyttää suomalaisten valmistajien verhoja, jotka ovat kuvioitu oman kotikaupungin maisemalla. Näin verhot muistuttavat olemassaolollaan paitsi koti-Suomesta niin myös entisestä kotikaupungista, jota voi muistella aina kun katse osuu verhoihin. Näin verhot eivät vain suojaa asuntoa kuumalta auringolta tai uteliaiden ohikulkijoiden katseilta, ne pitävät yllä tiettyä muistojen varaan rakennettua sosiaalista järjestystä, jossa vanhaan kotimaahan liitetyt muistot ja merkitykset ovat keskeisessä asemassa.

Kodin tekstiilien tai vaatteiden tulee tukea omaa persoonaa ja luoda harmoninen ympäristö, joka tukee yksilön minuutta, arvomailmaa ja jossa hänellä olisi hyvä olla.

Unelmatekstiili minuuden kuvastajana

”Unelmien tekstiili olisi käsintehty, pehmeä ja lämmin torkkupeitto. Se voisi olla virkattu tai neulottu. Siinä olisi jonkin verran kuvioita tai muita yksityiskohtia, jotka tekevät siitä uniikin. Se liittyisi tietysti kiireettömiin päiviin ja päivänokosiin. Toisaalta peitto voisi lämmittää minua syysaamuina parvekkeella istuessa. Lisäksi se toisi lohtua kipeänä kuumeessa torkkuessa.”

(Nainen, 30-34 vuotta, AMK)

Yllä olevassa kommentissa kiteytyy kaikki, mitä ikäluokan 30-34-vuotiaat unelmatekstiileihin liittävät. Unelmatekstiileissä konkretisoituu kaikki, mikä liittyy arjen ylevöittämiseen, oman minuuden

tukemiseen tai maailmassa olemiseen tuntoaistin avulla. Unelmatekstiilit kiinnittävät yksilön sekä ideaalitason että reaalityön maailmaan.

Ideaalityön maailma on ”parannettu versio” reaalityön maailmasta, jossa arkielämän ilmiöt tapahtuvat. Ideaalityö muistuttaa Platonin metafysiikan keskeisintä teoriaa, jossa *”ikuisena erillisessä ideamaailmassa olemassa olevat ideat, ilmiöt ja muutokset, ovat todellisimpia kaikkein korkeimmassa ja perustavimmassa mielessä. Ideat ovat ikään kuin aistimaailman asioiden arkkityyppejä. Aistittavissa olevan maailman ja kaikki siinä olevat asiat Platon näki epätodellisina kopioina vain ymmärryksen kautta tavoitettavissa olevan maailman ideoista. Aistimaailmassa näkemämme muodot eivät ole todellisia, vaan kirjaimellisesti jäljittelevät todellisia muotoja eli universaaleja ideoita.”* (<https://fi.wikipedia.org/wiki/Ideaoppi>) Näin esim. ihanteellinen unelmatekstiili on olemassa täydellisimmässä muodossa vai Platonin kuvaamassa ideoiden maailmassa. Reaalityömaailmassa siitä jää puuttumaan aina jotain, joka nostaisi sen täydellisesti arjen yläpuolelle. Arjessa aineettoman unelmatekstiilin idea jää parhaimmillaankin vajavaiseksi aineelliseksi kopioksi tästä ideasta.

Aineiston perusteella unelmatekstiileissä korostuivat fyysiset ominaisuudet, kuten tekstiilin tuntu tai väri, käytännölliset ominaisuudet, kuten helppohoitoisuus tai ekologisuus sekä minuutta tukevat ominaisuudet, kuten kansallispukuaiheet tai perinteisesti kuvioitunut kankaat.

Huomattava osa unelmatekstiileistä liittyy tavalliseen arkiseen elämään ja sen käytänteiden helpottamiseen sekä yleiseen elämisen estetiisointiin. Tällaisen tekstiilin toivottuja ominaisuuksia olivat esim. mukavuus, kestävyys, pehmeys, helppohoitoisuus. Esimerkkinä mainittakoon vaikka tilkkupeitto, joka oli täynnä muistojen kankaita. Myös villasukat tai sohvatyyny tulivat mainituiksi, jos ne olivat omistajalleen erityisen rakkaita.

Unelmien tekstiili olisi myös ekologinen, joka ei maksa paljoa, mutta olisi silti luksusta. Myös materiaalin tuntu on tärkeä tunnetekstiilien kohdalla. Pehmeästä pellavasta valmistetut vuodetekstiilit tai vaatteet koettiin luksukseksi samoin kuin sametti sekä suurikudokselliset kankaat. Tällaiset tekstiilit ovat paitsi miellyttäviä käyttää niin myös esteettisiä. Näin ne tuovat olemassaolollaan hieman juhlaa arjen keskelle.

Unelmatekstiiliä voi myös käyttää juhlatekstiilinä. Esim. mieluisaa päiväpeittoa ei välttämättä käytetä muulloin kuin vieraiden läsnä ollessa. Päiväpeitolla halutaan peittää perheen elämää arkea, johon kuuluu mm. sijaamaton vuode. Tällainen päiväpeitto olisi myös itse valmistettu, oman minuuden jatke. Siinä

olisi käytetty lempivärejä. Tällöin tekstiili paitsi kohottaa elämän arjen yläpuolelle, niin suhde siihen olisi erittäin henkilökohtainen.

”Salaa haaveilen itse tehdystä parisängyn päiväpeitosta. Se voisi olla tilkkutyö, jossa olisi sulassa sovussa ehkäpä minun ja mieheni lempivärejä: turkoosia ja ruskeaa, ehkä harmaalla/hopealla reunustettuna. Hauska sinänsä ettemme käytä päiväpeittoa muuten kuin silloin jos on vieraita.”
(Nainen, 30-34 vuotta, yliopisto)

Esiin nousi myös perinteisten suomalaisten kansallispukuaiheiden sekä -kuviointien merkitys yksilön minuudelle. Näihin liittyy mm. sellaisia käsitteitä kuten ”suomalaisuus”, ”karjalaisuus” tai ”etnisuus”. Yksilö voi vahvistaa näitä ominaisuuksia itsessään käyttämällä kansallispukuja tai sisustamalla etnohenkisesti. Tässä osa omaa minuutta on siirtynyt tekstiileihin tai sisustustuotteisiin. Tekstiilien avulla ylläpidetään omaa identiteettiä ja niiden kautta toimitaan maailmassa. Tekstiilit muodostavat rajapinnan minuuden ja maailman välille.

5.2.3 Ikäryhmä 40-44-vuotiaat sekä 45-49-vuotiaat

Tämä ikäluokka muodosti noin 18 % kaikista vastaajista. Ikäluokasta 40-44-vuotiaat 2 henkeä asuu maaseudulla ja ikäluokasta 45-49-vuotta 5 henkeä. Kaikista tämän ikäluokan vastaajista noin 84 % asuu taajamissa tai isommissa kaupungeissa ja noin puolet, 43 %, asuu yli 100 000 asukkaan kaupungeissa tai näiden lähiöissä. Tämä vastaa pitkälle yleistä urbanisoitumista, sillä vuoden 2015 lopussa vain 15 % väestöstä asui maaseudulla.

Tämän ikäluokan vastaajat ovat syntyneet 1970-luvulla. He ovat sodan jälkeen syntyneiden lapsia ja ensimmäinen ikäluokka, joka edustaa ns. toisen suupolven kaupunkilaisia ja joka on syntynyt ns. modernismin aikaan. J.-P. Roosin sukupolviluokituksessa he kuuluvat ns. lähiöiden sukupolveen, joiden vanhemmat ovat muuttaneet maalta kaupunkiin, mutta henkilöt itse ovat syntyneet kaupungissa tai kaupunkiin verrattavissa olevalla paikkakunnalla.

He ovat myös ensimmäinen ikäluokka, joka on käynyt suomalaisen peruskoulun. Näin he edustavat myös ensimmäistä ikäluokkaa, jolla on ainakin näennäisesti tasavertaiset mahdollisuudet opiskeluun vanhempien varallisuudesta riippumatta. Tämä mahdollisuus yhdistettynä uuteen urbaaniin elämäntapaan suosi myös yksilöllisyyttä ennen näkemättömällä tavalla. Siinä, missä

maatalousvaltaisessa elämäntavassa ammatti periytyi vanhemmilta lapsille, voi uusi kaupunkilainen sukupolvi valita itse ammattinsa.

Varhaisimmat tekstiileihin liittyvät lapsuudenmuistot

Yksilön varhaisimmat tekstiilimuistot ovat jaettavissa neljään eri luokkaan sen mukaan mitä ominaisuuksia yksilö muistoissaan painottaa. Nämä luokat eri tekstiilimuistoille olivat: *fyysinen muisto*, *henkilömuisto*, *tilannemuisto* ja *tuntumuisto*. Johtuen eri yksilöiden erilaisesta lapsuudesta ja elämäkokemuksista, varhaisimmat muistot vaihtelevat tämän mukaan. Moniin muistoihin liittyy myös muita aistimuksia kuin visuaalisia muistoja. Erilaiset tuntu- ja hajuominaisuudet liittyivät myös näihin muistoihin. Aineistoanalyysin perusteella henkilöiden varhaisimmat muistot oli jaettavissa seuraaviin luokkiin. *Fyysinen muisto*, *henkilömuisto*, *tilannemuisto* ja *tuntumuisto*.

1. *Fyysinen muisto*: Muisto liittyy puhtaasti tiettyyn tekstiiliin ja sen ominaisuuksiin. Tekstiilin, kuten paidan, värit muistetaan hyvin. Tällainen voi olla vaikka 2-4-vuotiaana saatu kukallinen vauvan filtti tai kudottu turkoosi päiväpeite. Muistot olivat yleensä positiivisia ja niihin liittyy voimakkaita minuutta tukevia tunnemuistoja, kuten turvallisuudentunnetta. Eräs vastaaja muistelee äidin varastossa ollutta ”ameriikan paketista” sodan jälkeen tullutta vaaleansinistä kukkakuvioista nylonkanasta, josta ommelttiin mekko, joka oli niin läpinäkyvä, että sen alla oli pidettävä aluspaitaa. Tällaisiin muistoihin usein myös haju- ja tuntumuistoja, koska ne täydentävät tekstiileihin liitettyjä visuaalisia muistoja.

”Mummulan seinällä oli gobeliini, jossa useita saksanhirviä. Aina kun näen jossain samanlaisen niin hajumuistoista tulee esiin pappan Työmies-savukkeiden tuoksu. Pappa poltti kuin korsteeni ja sisällä.” (Nainen, 45-49 vuotta, lukio)

Näin fyysiset tekstiilimuistot muistot asettuvat osaksi koko yksilön elämänhistoriaa kattavia muistoja.

2. *Henkilömuisto*: Henkilömuistot liittyvät lapsuuden tärkeisiin ihmissuhteisiin ja lujittavat niitä. Tällaisia ovat esim. tilanteet, jossa henkilö saa itselleen tärkeältä henkilöltä lahjaksi jonkun tekstiilin tai tietty tekstiili assosioituu vahvasti itselle tärkeään henkilöön. Tällaiset muistot säilyivät yleensä hyvin positiivisia vuosikymmenienkin jälkeen. Tällaiset muistot voivat vaikuttaa jopa henkilön tapaan suhtautua eri tekstiileihin myöhemmin aikuisiällä. Esim. jonkun kiinnostus erityisesti hansikkaista kohtaan voi juontua lapsuuden kokemuksista.

”Äiti ompeli juhlamekot minulle ja sisarelleni, talvimekot oli sinistä samettia ja kesämekot vaaleanpunaista kukkakangasta. Olin n. 4 v. Muistan kahdet juhlat joissa kesämekoissa oltiin.

Muistan myös mummon tekemät yöpuvut minulla ja siskolleni. Mummon tekemät nuket sekä nahkalaukut. Kaikkiin liittyy positiivisia muistoja.” (Nainen, 40-44 vuotta, yliopisto)

”Isoäidin (äitini äiti) vaatekaapin juhlat, raskaat ja kiiltelevät kankaat. Myöhemmin isoäidin tai kummitäidin kertomana pukuihin liittyvät tarinat ja niihin liittyvien valokuvien katselu...Noin kuusivuotiaana isoäitini kertoi kuinka hieno nainen pukeutuu, käyttäytyy ja ehostaa – tästä syntyi rakkaus ja ihailu erityisesti hansikkaita kohtaan. (Nainen, 40-44 vuotta, yliopisto)

3. *Tilannemuisto:* Tilannemuistot nousevat tavallisen arkielämän yläpuolelle niihin liittyvän merkityksellisen tapahtuman vuoksi. Tällaisiin muistoihin voi liittyä muitakin aistimuksia, kuten tuoksu tai äänimuisto. Esim. jos henkilö joskus myöhemmin törmää vastaavaan aistimukseen, voi se nostaa mieleen tuttuja muistoja menneestä elämästä. Yleensä tällainen muisto on minuutta eheyttävä.

”Mökillä oli suuri kanto jakkarana. Sen päälle isoäiti oli virkannut istuimen. Se tarrasi kiinni jakkaraan ja kun siitä nousi kuului karhea ääni.” (Nainen, 40-44 vuotta, yliopisto)

”Muistan kun lapsena lähdettiin äidin kanssa järvelle uimaan, että oli aina mukana iso vanha päiväpeite, jonka päällä oleskeltiin, evästettiin ja otettiin aurinkoa. Ei sitä silloin ajatellut kummemmin, mutta nyt tuo muisto marjapuuronpunaisesta päiväpeitosta tuo lämpimät kesämuistot mieleen.” (Nainen, 40-44 vuotta, AMK)

4. *Tuntumuisto:* Tällaiset fyysiset muistot ovat yksittäisiä muistoja Näihin voi liittyä tuntu- tai hajuaistimuksia esim. kesämökin kangassohvasta, joka tuntui pehmeältä ja jota oli mukava ”hipsutella”. Myös vastamankeloitujen lakanoiden tuntu ihoa vasten muistetaan positiivisena tai jaloissa olevaa kutisevaa ihottumaa saattoi kihnuttaa karheaa peittoa vasten. Samoin epämiellyttävänä koettu metallivetoketju saattoi aiheuttaa ällötyksentunteita muuten niin kivaa äidin ompelemaa takkia kohtaan.

”Ahdistus ja ällötys. Tietynmallinen vetoketju on sen kohteena. Äiti oli tehnyt minulle takin ja olisin halunnut olla kiitollinen ja iloinen, mutta en kestänyt koskea takkiin vetoketjun takia.” (Nainen, 40-45 vuotta, yliopisto)

”Puhtaiden vastamankeloitujen lakanoiden tunne iholla kun menee nukkumaan.” (Nainen, 40-44 vuotta, peruskoulu)

Esille nousi selkeästi muistojen kehollisuus. Maailma ja sen tapahtumat aistitaan kehon kautta, joka taas vaikuttaa syntyviin muistoihin. Lapsuudessa koettu kehollinen kokemus (kutittavat villasukat, isoisän pilkkihaalarien tuoksu) jää kehon muistiin ja aktivoituu vuosikymmentenkin kuluttua, mikäli henkilö kokee vastaavan tapahtuman uudelleen esim. vetäessään kutittavat villasukat jalkaansa tai törmätessään vanhoihin pilkkihaalareihin kesämökin syyssiivouksen yhteydessä.

Muistot ovat monitahoinen vyyhti aistimuksia ja tuntemuksia, joita tulkitaan suhteessa nykyiseen elämään. Muistojen perusluonne voi pysyä samana, mutta niitä tulkitaan ja uudelleentulkitaan aina sen

hetkisen elämäntilanteen mukaan. Näin muisto ja autenttinen tapahtunut tilanne ovat aina hieman eri asioita.

Lapsuudenkodin tekstiilien vaikutus oman kodin sisustukseen

Tämän ensimmäisen kaupunkilaissukupolven lapsuudenkodissa tekstiilivalikoimissa näkyy maatalousvaltaisen elämäntavan vaihtuminen urbaaniksi. Tällä on kokonaisvaltainen vaikutus yksilöiden elämäntapaan ja esim. kodin tekstiilivalikoimaan. Vanhaan agraarikulttuuriin kuuluvat ryijyt, tākānāt ja vastaavat alkavat väistyä uudenlaisten tekstiilien tieltä. Tällaisia olivat esim. pussilakanat, isokuvioiset printtikankaat ja uudenlainen värimaailma: oranssia, punaista, ruskeaa, jotka tunnetaan nyt perinteisinä 1970-luvun väreinä. Näiden uusien tekstiilien rinnalla oli vielä käytössä perintötekstiilejä, kuten ryijyjä ja raanuja.

Huomattava osa vastaajista ilmoitti, että omassa lapsuudenkodissa harrastettiin aktiivisesti käsitöiden tekemistä. Esim. suurin osa käyttötekstiileistä, kuten verhoista, matoista tai vaatteista valmistettiin itse. Myös kierrätys, esim. vaatteiden kierrätys vanhemmilta lapsilta nuoremmille oli yleistä. Tämä itse tekemisen perinne on siirtynyt vastaajille, jotka monet tekevät itsekkin käsitöitä. Tämä näkyy mm. luonnonkuitujen arvostamisena, korkealaatuisten ja yksilöllisten käsitöiden arvostamisena.

Oma koti halutaan saada mahdollisimman oman näköiseksi. Siirtyminen maataloudesta palkkatyöhön ja rahatalouteen on avannut uusia kulutustottumuksia uudelle urbaanille yksilöitymistä hakevalle yksilölle, jonka identiteettiä ei perinne enää määrittele. Kaupungistumien sekä koulutustason yleinen nousu ovat yleensäkin murtanut tehokkaasti vanhaa sääty-yhteiskuntaa. Siinä missä menneiden vuosikymmenten ihmisten sosiaaliluokan pystyi määrittelemään tämän kodin sisutuksesta, paljastaa tämä nyt yksilön viiteryhmän, mihin tämä haluaa samaistua. Tätä varten on tarjolla kokonainen esine-, tavara- ja tekstiilimaailma, jolla rakentaa ja ylläpitää omaa identiteettiään.

Eniten ja vähiten pidetyimpien tekstiilien merkitys yksilön identiteetille

Eri tekstiileillä on huomattava merkitys henkilöiden elämismaailmassa. Tekstiilien värit, struktuuri ja kuosi muodostavat jatkuvasti muotoaan muuttavan konstruktion, joka liittyy yksilön maailmaan ja joiden välityksellä toimitaan maailmassa. Tekstiilit eivät koskaan ole olemassa yksinään, vaan aina suhteessa

johonkin. Esim. jokin tekstiili voi näyttäytyä joko positiivisena tai negatiivisena riippuen siitä, käyttääkö sitä miellyttävä vai epämiellyttävä henkilö.

”Epämiellyttävien ihmisten lähellä tai käytössä olleet tekstiilit puistattavat, kantavat negatiivista taakkaa. Rakkaiden ihmisten tekstiilit huokuvat positiivista tunnetta.”

(Nainen, 45-49 vuotta, opistoaste)

Tekstiilit ovat yksilön minuuden jatkeita. Esim. jos henkilö pitää itseään eettisenä ja ekologisena kuluttajana, näkyy tämä myös hänen tekstiilimaussaan esim. luonnonkuitujen, kuten pellava tai puuvilla. tai retrotuotteiden suosimisena. Tällaisia tekstiilejä pidetään kestävinä ja laadukkaina, jotka myös tuntuvat hyvältä iholla. Lisäksi sen tulee olla helppohoitoinen. Trikoo on hyvä esimerkki tästä.

Myös henkilön oma käsityöharrastus voi vaikuttaa siihen, mitä pidetään miellyttävänä. Tämä näkyy mm. laadukkaista materiaaleista valmistettujen laadukkaiden käsitöiden arvostamisena, sillä laadukas käsityö sisältää tunnetta ja harmoniaa. Tällaiset tekstiilit lujittavat vastaajan minuutta käsityöihmisenä.

Monet vastaajat olivat eläneet lapsuuttaan 1970-luvun värimaailman keskellä, jolla on ollut vaikutusta yksilön elämään. Tämän vuosikymmenen kirkkaat värit ja selkeät kuosit näkyvät henkilön nykyisen kodin sisustuksessa. Eräs vastaaja kertoi, miten hän oli jo lapsena ihastunut Vallilan Howard Smithin suunnittelemaan verhokuosiin ja joutunut näkemään myöhemmin paljon vaivaa löytääkseen vastaavan kuosin. Jotkut ilmoittivat pitävänsä itämaisista kuoseista mm. matoissa, verhoissa sekä vuodevaatteissa, *”sillä tekstiilien tulee korostaa omaa persoonaa”*. Näin oma minuus laajenee tekstiilien välityksellä osaksi koko asuntoa!

Joillekin tänään, räsymatot ja ryijyt edustavat tuttua ja turvallista takaumaa lapsuuteen. Nämä tekstiilit kuuluvat kiinteästi agraariajan Suomeen, jossa kohderyhmän, 40-49-vuotiaiden vanhemmat elivät. Näin esim. ryijy voi kantaa erilaisia semioottisia merkityksiä, jotka yhdistävät eri sukupolvia toisiinsa. Vanhojen tekstiilien arvostus näkyy myös ns. vintage-harrastuksessa, jossa henkilö voi kerätä kaappeihinsa esim. 1930-luvun tai 1970-luvun käyttövaatteita sekä sisustuskuoseja. Perinteen uudelleen tulkintaa voi olla myös vanhojen virkkaus- ja perinnemallien tuunaaminen vastaamaan paremmin nykypäivää. Tällainen voi olla esim. *”retrohenkoset virkatut pitsiverhot modernilla tvistillä!”*

Päinvastaisiakin esimerkkejä tosin löytyy. Eräs vastaaja kertoi jo lapsuudenkodissaan kyllästyneen 1970-luvun ruskeaan väriin, eikä missään nimessä halua kyseistä väriä omaan kotiinsa! Värit, kuosit ja printtikuviot kantavat mukanaan henkilön lapsuutta ja lapsuuden kokemusmaailmaa, johon joko halutaan tehdä eroa tai jota on mukava muistella aikuisena esim. retrokuosien muodossa!

Tekstiilien väreillä on erittäin suuri merkitys henkilön minuudelle. Siinä missä joku haluaa asuntoonsa värikkäitä kuoseja, rentoutuu toinen parhaiten hillityn värimaailman keskellä. Tällaista tyyliä edustaa myös romanttinen English country cottage -tyyli.

”En halua kotiini mitään räiskyvää, vaan sen tulee olla paikka, jossa rentoutua. Koti on pesä, jonne voi mennä pois maailman melskeestä. Esim. lakanoiden tulee olla vaaleita ja hillittyjä, jotta uni tulee hyvin.” (Nainen, 40-44 vuotta, AMK)

Värituntemukset ovat hyvin henkilökohtaisia ja ne voivat herättää voimakkaita intuitiivisia mielikuvia, joiden merkitys yksilön hyvinvoinnille on merkittävä.

”Värit vaikuttavat mielialaan voimakkaasti assosiaatioiden kautta, esim. punainen on joulu, ja veren väri, sininen taivaan ja veden väri, vihreä metsä ja leikkaussali, keltainen aurinko ja voikukat, valkoinen sairaala ja kuolema...” (Nainen, 40-44 vuotta, yliopisto)

Omaa persoonaa kuvaavat myös lemmikkieläimet, kuten minipossut, jotka asettavat rajoituksia sille, millaisia tekstiilejä on mielekästä käyttää tai välttää sisustuksessa. Esim. lattiamattoja ei lemmikkiperheissä aina käytetä niiden epäkäytännöllisyyden takia. Samoin joku voi olla niin viluinen, että suosii villaisia shaaleja käyttötekstiileinä.

Kansallispuvut saivat muutamia mainintoja itselle tärkeistä tekstiileistä. Kansallispukuja voidaan kerätä aktiivisesti ja ne voivat yhdistää koko perhettä esim. niin, että koko perhe viettää juhlatilaisuutta kansallispukuihin pukeutuneena. Kansallispukuihin liitetyt semioottiset merkitykset voivat lisätä koko perheen koheesiota muistuttamalla kaikille yhteisistä ”suomalaisuuteen” liitetyistä arvoista.

Näin käyttötekstiilit, kuten vaatteet, eivät palvele vain fyysisiä tarpeita, vaan ne myös täyttävät omistajansa psyykkiset tarpeet. Näin sama tekstiili, kuten silkkinen takki pystyy täyttämään kahden eri ihmisen fyysiset tarpeet lämmittämällä, mutta kummallakin voi olla erilaiset psyykkiset tarpeet eri tekstiileille, toinen voi rakastaa silkin pehmeyttä ja kiiltoa, kun taas toinen inhoaa sitä.

Vastustusta herättivät mm. liian vanhat tai liian hienot tekstiilit, jotka olivat epäkäytännöllisiä ja vaativat esim. paljon silittämistä. Ylivoimaisesti vähiten pidettyjä olivat kuitenkin keinokuidut, kuten fleece. Niitä pidettiin hiostavina, epäekologisina, epäesteettisinä ja huonolaatuisena tusinatavarana. Näin keinokuitu muodosti sekä ideaali- että käytännön tasolla täydellisen vastakohdan luonnonkuiduille. Lisäksi tekstiilien yleinen laatu teollisuudessa on heikentynyt menneistä vuosikymmenistä ja tämä on herättänyt kritiikkiä, eikä tällaisia tuotteita haluta käyttää.

Myös henkilön makumaailma vaikutti siihen, mikä oli kaunista ja mikä ei. Jos henkilö suosi neutraalia värimaailmaa, olivat kirkkaat värit tai kirjavat kuosit kauhistus. Samoin joku tunnultaan karkeita

tekstiilejä suosiva saattoi pitää samettia tai perisalaismattoja liian pehmeinä. Näin tekstiilin miellyttävyys ei liity sen käyttöominaisuuksiin, vaan tuntuominaisuuksiin, jota on vaikea mitata objektiivisesti käyttöominaisuuksiin verrattuna. Tämä näkyy etenkin värimieltymyksissä, jotkut karsastivat värittöminä pitämiään materiaaleja, kuten mustaa, valkoista tai beigeä. Myös omassa henkilöhistoriassa tapahtuneet traumat voivat vaikuttaa värimieltymyksiin. Esim. kaikki pallokas-kuvioiset kankaat voivat olla jollekin kauhistus.

Epäkäytännölliseksi koettuun tekstiiliin liittyvät henkilömuistot voivat estää heittäjästä kyseistä tekstiiliä pois. Mikäli henkilön sisustus on moderni, eivät käsin virkatut pöytäliinat sovi sisustukseen, mutta koska nämä ovat rakkaan läheisen valmistamia, ei niistä haluta luopua. Sama voi koskea muitakin tarpeettomiksi käyneitä tekstiilejä.

”Virkatut pöytäliinat ovat hieman haastavia. Ne eivät oikein sovi moderniin sisustukseen...Poiskaan en raaski heittää, koska ovat mummon tai kummitäidin tekemiä...en myöskään kykene heittämään vanhoja lakanoita roskiin vaan leikkaan ne matonkuteiksi, vaikka en tiedä tuleeko niistä kenenkään koskaan mitään kudottua.” (Nainen, 45-49 vuotta, yliopisto)

Henkilön oma henkilöhistoria ja elämäntilanne vaikuttavat sisutukseen. Näin esim. kuultokudonnoiset ja seinävaatteet olivat joillekin tunkkaisia pölynkerääjiä, eivät muistoja menneiltä vuosikymmeniltä tai agraarisesta elämäntavasta. Jotkut olivat karsineet sisutuksesta esim. lattiamatot kotieläinten takia.

Sisustuksen tulisi olla ympäristöön sopiva. Väärin tai väärään ympäristöön laitettu sisustus ottaa silmään. Onnistunut sisustus muodostuu omasta henkilökohtaisesta mausta, laadukkaista tekstiileistä ja näihin sopivasta ympäristöstä.

”En pidä siitä, että esim. pieni lähiökämppä sisustetaan texasilaisen ranchin tyyliin tai japanilaiseen tyyliin; ympäristö ratkaisee. Jos saisin unelmien kodin, niin se olisi 1920-luvun huvila kaupungin laitamilla ja sisustaisin sen talon historiaa kunnioittaen, mutta asun lähiössä vuokrakerrostaloasunnossa ja sisustus on sen mukainen.” (Nainen, 45-49 vuotta, yliopisto)

Tekstiilien värin, materiaalin ja muodin merkitys yksilön identiteetille

Aineistoanalyysissä näkyi selkeästi, että henkilö oli löytänyt oman elämäntavan ja sitä tukevan tekstiilimaailman. Tähän kuuluivat esim. varma maku sisustuksen ja vaatetuksen suhteen. Käytännössä tämä näkyi mm. tapana vaihtaa sisustuksen värejä vuodenajan mukaan tai tukemaan omaa mielialaa. Esim. masennusta poteva henkilö voi saada voimaa esim. vaihtamalla petiin aina mielentilaa tukevan värisen pussilakanan, välillä värin tarkoitus on rauhoittaa välillä piristää. Yleensäkin vastaajat mainitsivat

väreillä olevan terapeuttisen vaikutuksen. Värien vaihtelu sisustuksessa vuodenaikojen mukaan jäsentää myös vuoden kulkua.

”Värit ovat elämäni ja tunteiden peili ja tulkki. Halju sisustus viestii minulle värittömästä ja sieluttomasta elämästä.” (Nainen, 40-44 vuotta, yliopisto)

”...käytän eri värejä myös vuodenaikojen mukaan...kevällä ja kesällä on keltaista, vihreää ja muita pirtsakoita värejä, syksyllä siirryn oransseihin ja punaisiin ja talvella jotain tummaa tai sittenkin ihan valkoista, kun muuten on niin pimeää...” (Nainen, 40-44 vuotta, maaseutu)

”Väri on vahvasti tunneasia, Se on osa elämää päivittäin. Illalla ei voi päättää, itä aamulla pukee, kun ei tiedä minkä värinen on aamun olo. Tiettyjä värejä voi pukea. Mustaa vastahakoisesti, violetta ei lainkaan, viininpunaista ei ikinä.” (Nainen, 45-49 vuotta, yliopisto)

Tekstiilien materiaalilla on suuri vaikutus miellyttävyyden tuntuun. Hyvältä tuntuva materiaali oli jopa väriä tärkeämpi tekijä tekstiilin miellyttävyyden kannalta. Materiaali mainittiin kankaan sieluksi! Vaikka tekokuidut todettiin lähes yksimielisesti kaikkein epämiellyttävimpinä, oltiin tästäkin joskus valmiita tinkimään, jos materiaali tuntui hyvältä päällä. Tärkeintä oli, että ihoa vasten olevien tekstiilien tuli olla luonnonkuitua ja tunnultaan pehmeitä. Myös ympäristökysymykset koettiin yleisesti tärkeinä. Kritiikkiä saivat myös huonolaatuiset massatekstiilit ja epäeettisesti valmistetut massatekstiilit, joiden alkuperästä ei ollut tietoa.

”Jos ihoa vasten oleva tekstiili, vaate tai tyynyn päällinen, on epämiellyttävän tuntuinen tai karhea, en päästä sitä kotiini.” (Nainen, 40-44 vuotta, AMK)

”Materiaali vaikuttaa vaateen tai muun tekstiilin tuntuun ja käyttömukavuuteen yleisesti ottaen paljon. Kaksi samannäköistä tuotetta eri materiaaleista voi tuntua/näyttää käytössä täysin erilaisilta.” (Nainen, 40-44 vuotta, yliopisto)

Muotiin suhtauduttiin pääsääntöisesti kielteisesti, vaikka jotkut myönsivät muodin vaikuttavan alitajuisesti omiin valintoihin. Lopullinen ostopäätös tapahtui kuitenkin omaa makua noudattaen. Eletty elämä on tuonut varmuutta myös sisustusmakuun, jolloin trendien merkitys jää yhä pienemmäksi. Käytännöllisyys oli tärkeämpi kuin ns. ”pintaliitomuoti”. Muodista haluttiin omia vain se, mikä sopi omaan persoonaan ja elämäntapaan.

”Olen varmasti altis vaikutteille, vaikka ajattelen, että sisustan oman maun mukaan.” (Nainen, 40-44 vuotta, yliopisto)

”Käytän tekstiilejäni monta sesonkia kun vastustan tätä kulutusjuhlaa. Valitsen mieluummin evergreenejä kuin sellaisia mitkä passaa olla just tiettyinä vuosina tai vuodenaikana. Toki sitten kun hankin jotain uutta se saattaa jopa olla kuluvan sesongin muotituote. Tai sitten ei. Olen lähes aina kulkenut omia polkujani.” (Nainen, 45-49 vuotta, AMK)

”Tasapainoilan modernien trendien ja perinnetekstiilien sekä kestävän kehityksen periaatteiden välillä. Pintaliittoa trendeissä haluan välttää periaatteestakin, mutten myöskään halua asua museossa.” (Nainen, 45-49 vuotta, yliopisto)

Tekstiileihin liittyvien mieltymysten ja sisustuskäytäntöjen muutokset elämän varrella

Tämän ikäluokan vastauksista näkyy, että henkilöt ovat löytäneet oman elämäntavan, jota voidaan ilmentää tähän sopivalla sisustuksella ja vaatetuksella. Tämä näkyy esim. värimaailman rauhoittumisena tai yleisenä sisustuksen selkiytymisenä. Useat kertoivat suosineensa nuorempana trendejä, mutta suosivansa nyt harmoniaa ja kestävyyttä. Vastauksissa korostui myös luonnonkuitujen arvostus ja tekokuitujen väheksyntä. Myös tekstiilien laatu koettiin tärkeäksi. Nuorempana monella ei ollut varaa laatuun, mutta taloudellisen tilanteen kohennettua myös laatuun haluttiin panostaa. Muiden mielipiteet eivät enää päässet vaikuttamaan omaan sisustusmakuun. Sisustustyyli on voinut pysyä samana, mutta värimaailmassa on ollut vaihteluita. Joidenkin kohdalla sisustus on muuttunut elämänculun myötä esim. talonpoikaistyylistä kohti rokokoota tai sisustuksesta on karsiutuneet lasten tulon myötä kaikki turhat koristetekstiilit. Sisustus ja tekstiilit valitaan kulloisenkin elämäntilanteen mukaan.

Huomattava osa vastaajista ilmoitti ymmärtävänsä nyt paremmin käsityön arvon, johon kuului myös perinteisten tekstiilien ja käsitöiden arvostus. Monet valmistsivat myös itse osan käyttö- ja vaatetekstiileistä. Käsityön arvostukseen kuului myös vanhojen tavaroiden huolto, korjaus ja entisöinti. Monet hankkivat osan tekstiileistä myös kirpputoreilta. Tekstiilien kuuluu olla ”rentoja, pehmeitä, sekoitus kaikkea kuten elämä.”.

”Olen aina tykännyt luonnonmateriaaleista, ja ne ovat edelleenkin lähellä sydäntä. Mieltymykset eivät ole paljoakaan muuttuneet, syventyneet, laajentuneet, monipuolistuneet...uskallan toteuttaa paremmin omia toiveitani” (Nainen, 45-49 vuotta, yliopisto)

”Tyylini on pehmentynyt, esim. kukkakuviot ovat tulleet verhoihin ja enää ei merkillä (esim. Marimekko) ole enää niin suurta merkitystä, vaan osaan poimia oman tyyllisiä asioita mistä vain (oma tyyli selkiytynyt).” (Nainen, 44-45 vuotta, yliopisto)

”Sisustustyylini on peritty jo kotoa vanhemmilta ja tyylietietoiselta isoäidiltä. Tyyli on ajaton ja tuskin se tästä muuttuu, enintään sesonkitekstiilit, kuten joulu tuovat uusia tuulahduksia.” (Nainen, 40-44 vuotta, AMK)

Unelmien tekstiili minuuden kuvastajana

Unelmien tekstiilissä materialisoituu yksilön aineettomat toiveet, ideat ja unelmat. Se myös lujittaa läheisiä ihmissuhteita tai sen kautta voi ilmaista omaa minuutta esim. itse ommeltujen sisustustuotteiden muodossa. Unelmien tekstiileissä kiteytyy yksilön arvomaailma, makumieltymykset ja käsitykset ns. ”hyvästä elämästä”, johon kuuluu lepo ja joutenolo. Tällainen tekstiili olisi myös esteettinen ja

valmistettu kestävän kehityksen periaatteita noudattaen. Tekstiili olisi myös korkealaatuinen. Unelmien tekstiili tulee olla jotain luonnonkuitua, kuten villaa, pellavaa, puuvillaa tai vaikka nokkosta.

Jaottelin unelmatekstiilit eri luokkiin sen mukaan, mitä ominaisuutta niissä oli mielestäni eniten. Joskus luokittelu oli vaikeaa, sillä useassa esimerkissä unelmien tekstiili sisälsi useita eri ominaisuuksia. Sain lopputulokseksi seuraavat luokat: *minuutta tukevat unelmatekstiilit*, *arkea helpottavat tekstiilit* sekä *kansallispuvut*.

1. *Minuutta tukevat unelmatekstiilit*: Tällaiset tekstiilit ovat yleensä yksilön itsensä valmistamia. Tämä prosessi voi sisältää kaikki työvaiheet tekstiilikuitujen värjäämisestä aina ompeluun asti. Itse tekeminen vahvistaa yksilön suhdetta omaan itseensä samalla kun kyseisen tekstiilin avulla voi vahvistaa itselle merkityksellisiä ihmissuhteita. Tällainen henkilösuhteita vahvistavia artefakteja voivat myös olla esim. räsymatot tai lapaset. Henkilön isoäiti on opettanut vastaajan neulomaan ja kutomaan mattoja. Näihin tuotteisiin assosioituu paljon rakkaita muistoja tärkeästä ihmissuhteesta.

”Olen vahvasti räsymattoihminen...mummo opetti minutkin neulomaan ja kutomaan mattoja. Lapaset eivät enää mahdu, mutta ovat silti tallessa. Koska mummo on joka lankasilmukkaan koskenut.” (Nainen, 45-49 vuotta, yliopisto)

”Itsepoimituilla kasveilla värjätty pellavakangas, josta olisin itse valmistanut vaikkapa vaateen itselleni tai seinävaateen seinälleni eri tekniikoita lisäillen ja yhdistäen. Arkivaate, arkitekstiili” (Nainen, 45-49 vuotta, lukio)

”Tässä ikäluokassa odottelen jo lapsenlapsia, joten unelmieni tekstiilituote, jonka toivottavasti saan olla valmistamassa, on kansallispukuaiheinen vauvanpeite lapsenlapseni nimiäisiin/ristiäisiin.” (Nainen, 45-49 vuotta, AMK)

Tekstiilin ekologisuutta pidettiin myös tärkeänä. Tekstiilin tuli olla lähellä tuotettu ja hyvän näköinen. Kaikilla näillä tekijät ylläpitivät yksilön käsitystä itsestään ekologisena ja vastuullisena kuluttajana. Mainituksi tulivat myös selkeästi luksustekstiilit, kuten italialainen silkkisamettinen kangas, jossa yhdistyvät sekä tekniikan vaikeus, historia ja estetiikka kuten myös koko olohuoneen peittävä itämainen matto.

2. *Arkea helpottavat tekstiilit*: Tällaisilla tekstiileillä oli selkeä käyttöfunktio, mutta tähän liittyy ns. kotoilu ja arjen yläpuolella oleva oma fyysis-psykkinen tila. Tällainen arjen yläpuolella oleva käyttötekstiili voi olla esim. villainen sohvapeitto, johon kääriytyä talvella taikka makuuhuoneen tilkuista ommeltu päiväpeitto. Makuuhuoneen ja sohvan tekstiilien tuli olla ominaisuuksiltaan laadukkaita ja pehmeitä, koska ne palvelivat lepoa ja rauhoittumista. Tällaisen arkea helpottavan

tekstiilin tuli lisäksi olla luonnonkuitua ja ominaisuuksiltaan viileä kesällä ja lämmin talvella. Tekstiilin tuli myös sopia moneen eri käyttötilanteeseen.

”Helppohoitoinen, kestävä, pese ja pidä -tuote.” (Nainen, 45-49 vuotta, yliopisto)

”Ekologinen luonnonkuitu, helppohoitoinen, tyyliltään ja materiaaliltaan aikaa ja kulutusta kestävä. Miellyttävä tuntumaltaan.” (Nainen, 45-49 vuotta, yliopisto)

3. *Kansallispuvut*: Kansallispuvut mainittiin useasti unelmatekstiiliksi, varsinkin itse valmistettu kansallispuku, jonka valmistamisesta haaveiltiin. Esimerkkinä mainittiin myös brokadeista, kirjonnasta ja helmistä koottu feresiakokonaisuus. Kansallispuvun merkityksellisyyttä kuvaa hyvin, että pukua haluttaisiin käyttää vaikka joka päivä. Kansallispuvussa materialisoituu yksilön sukujuuret tietylle paikkakunnalle tai se lujittaa yksilön suomalaisia sukujuuria tai kuulumista tiettyyn sukuun.

5.2.4 Ikäryhmä 50-54-vuotiaat sekä 55-59-vuotiaat

Tämä ikäluokka muodosti ylivoimaisesti suurimman ryhmän kaikista vastaajista, noin 38 %. Vastaajien asuinpaikka edusti jakaumaa koko Suomesta, maaseudulla asui vajaa 17 % vastaajista, kun taas suurissa, yli 100 000 asukkaan asui noin 33 % vastaajista. Tämä ikäluokka on varsin koulutettua, kuten suurin osa kyselyyn vastanneista, yli 78 % vastaajista oli suorittanut joko AMK tai yliopistotasaisen koulutuksen

Vastaajien korkea koulutus kertoo paitsi korkeasta suomalaisesta koulutustasosta yleensä niin myös korkeasti koulutettujen henkilöiden halukkuudesta osallistua tällaisiin kyselyihin.

Tämä ikäryhmä on syntynyt 1960-luvulla, aikana, jolloin Suomalainen yhteiskunta muuttui hurjaa vauhtia rakennemuutoksen kourissa. Vuodet 1965-1975 olivat ns. ”suuren maaltamuuton” aikaa, jolloin väki pakkautui maalta kaupunkeihin. Suhteet vanhaan agraariyhteiskuntaan alkaa väistyä uuden urbaanin elämäntavan tieltä.

Sisutuksessa saattoi olla elementtejä sekä vanhasta agraariajasta että modernista sisustuksesta. Agraarisiksi lueteltavia tekstiilejä ovat mm. räsymatot, raanut, tākānät, poppanaliinat ja vanhanaikaiset ryijyt. Modernimpaa sisustamista edustavat mm. Marimekko, Vallila sekä ns. ”skandinaavinen sisustus”, joka on muodoltaan ja värimaailmaltaan edeltäjiänsä selkeämpää ja vaaleampaa.

Sisustuksessa näkyi selkeästi myös vastaajan oman maun kirjo. Esim. jotkut halusivat päästä eroon ”tunkkaisista” tai ”epämiellyttävistä” ryijyistä, kuultokudoksista ja tākānōistä. Jotkut vastaajat kertoivat suosivansa värejä, koska ne ”tuovat voimaa” kun taas toiset kokivat ”sielunsa lepäävän” selkeän ja vaalean värimaailman keskellä.

Varhaisimmat tekstiileihin liittyvät lapsuudenmuistot

Ikäluokkien 50-54-vuotiaat, sekä 55-59-vuotiaat, varhaisimmat tekstiileihin liittyvät muistot ovat jaettavissa eri luokkiin kontekstista riippuen. Tällaisia muistoja ovat *yksittäiset muistot*, *eri henkilöihin liittyvät muistot* ja *eri tilanteisiin liittyvät muistot* sekä *minä itse -tekstiilimuistot*.

Yksittäiset muistot: Suurin osa näistä muistoista eivät ole tilannesidonnaisia vaan kyse on yksittäisistä muistoista, jotka liittyvät tekstiileihin. Kyseessä voi olla joko yksittäinen vaate tai kodintekstiili. Nämä tekstiilit kuvaavat tapaa, jolla maailma koetaan varhaislapsuudessa. Varhaislapsuuden tekstiilimuistojen kautta lapsi muodostaa mielikuvia maailmasta ja sen ilmiöistä. Usein nämä muistot säilyvät läpi elämän.

”Puvuvillainen aluspaita, uimarannalla olon jälkeen. Iho hieman palanut ja pehmeä puuvilla tuntui mukavalta iholla”. (Nainen, 55-59 vuotta, AMK)

Muutenkin eri materiaaleihin liittyvä väri- ja tuntuominaisuudet ovat voimakkaita lapsuusajan muistojen herättäjiä. Mikäli muistot ovat positiivisia, voi henkilö pyrkiä myöhemmässäkkin elämässään suosimaan samantyyllisiä tekstiilejä kuin lapsena oli käytössä. Näin henkilön tapa muistaa eri asioita liittyy laajempaan tapaan kokea ja aistia maailmaa.

Yksittäisiin tekstiilimuistoihin voi lukea myös muistot oman äidin mattojen kutomisesta tai naapurin tädin ryijyn valmistamisesta. Usein näillä on se vaikutus, että kyseisiä tekstiilejä löytyy myös vastaajan omasta kotoa. Näin tekstiilit toimivat muistojen siltana nykyisyyden ja menneisyyden tärkeiden ihmissuhteiden välillä.

Jotkut ovat säilyttäneet lapsuusajan tärkeitä tekstiilejä koko elämänsä ajan. Varhaislapsuuden merkitykselliset tekstiilit liittyvät kiinteästi siihen ympäristöön, jossa lapsi elää. Tällaisia tekstiilejä ovat esim. läheiseltä henkilöltä saadut vaatteet tai erilaiset sisustus- ja kodintekstiilit.

”Vanhempien sängyn päiväpeitto, josta tuli miellelyhtymä mereen, jonka päällä leikittiin, köllittiin ja kuultiin sadut.” (Nainen, 50-55 vuotta, yliopisto)

”Minulla oli essumekko, jossa oli autojen kuvia. Ehdottomasti positiivinen muisto. Lisäksi muistan, kuinka äidillä oli neonvihreä kevättakki, jota ihailin.” (Nainen, 50-55 vuotta., yliopisto)

”Syvänsiniset verhot syntymäkodissani, jossa asuin 31/2-vuotiaaksi asti. Muistot eivät ole sen paremmin positiivisia kuin negatiivisiaakaan.” (Nainen 50-55 vuotta, yliopisto)

”Noin 3-vuotiaasta lähtien muistan tiettyihin vaatteisiin liittyviä asioita; värejä, materiaalin tuntua jne. Samoin muistan kotoa värejä ja materiaaleja esim. verhoista, pyyhkeistä, ryijyistä, raanuista, pöytäliinoista, lakanoista...Muistot ovat kaikki tavalla tai toisella positiivisia.”
(Nainen 50-54 vuotta, yliopisto)

Tunnelmaltaan nämä yksittäiset muistot ovat joko neutraaleja tai positiivisia. Yhteistä niille on, että ne liittävät lapsen paitsi kotiympäristöönsä ja sen tapahtumiin ja henkilöihin niin myös lujittavat hänen käsitystään omana erillisenä yksilönä. Esineiden, kuten tekstiilien kautta, lapsi oppii toimimaan vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Jaottelin aineiston perusteella eri tekstiileihin liittyvät muistot seuraaviin luokkiin: *eri tilanteisiin liittyvät muistot, eri henkilöihin liittyvät tekstiilimuistot sekä minä itse -tekstiilimuistot.*

1. *Eri tilanteisiin liittyvät muistot:* Nämä tekstiilimuistot assosioituvat selkeästi tiettyyn tilanteeseen. Yleensä kyseessä ovat arjen tilanteet, jotka ovat painuneet mieleen erityisen hyvin ja ne voivat liittyä tärkeisiin ihmissuhteisiin. Tällaisten tilanteiden tunnemuisto säilyy vahvana läpi elämän. Yleensä nämä tilanteet muistetaan positiivisina, mutta poikkeuksiakin on. Näihin tilanteisiin mahdollisesti liittyvät tuntumuistot säilyvät myös hyvin.

”Saunatakki, isä kantoi ulkosaunasta minut sylissään sisälle pakkasella. Positiivisia muistoja.”
(Nainen 50-55 vuotta, AMK)

”Suuri suru, kun sininen keinokuituinen lempimekkoni paloi rei ’ille lämmotellessäni muurin suuluukun edessä noin neljävuotiaana. Toinen muisto liittyy ryijyyn, jonka hapsuja laikkasin muka tasaisemmaksi alle kouluikäisenä. Hauska muisto, kun siitä ei pahemmin toruttu.”
(Nainen, 55-59 vuotta, AMK)

”Papan hautajaisiin äidin tekemä villalangasta kudottu mekko, joka kutitti koko ajan (5 v)”
(Nainen 50-55 vuotta, yliopisto)

”Nukenvaate: äiti oli virkannut puuvillalangasta keltavihreän nutun pikkusiskoni nukelle, Lealle. Löysin sen keskeneräisenä ennen kuin saumat oli ommeltu yhteen olkkarin nurkkapöydältä, ja innoissani vein sen äidille ja näytin, että tästä tulee sopiva nuttu nukelleni. Ismolle. Äiti oli vaitonainen ja hyssytteli: se oli yllätyslahja pikkusiskolleni. Pettymykseni oli kai suuri, koska muistijälki on niin vahva.” (Nainen, 55-59, yliopisto)

Jotkut muistot herättävät traumaattisia muistoja vielä vuosikymmentenkin kuluttua. Kyse voi olla jostain tapaturmasta tai muusta arkisesta tapahtumasta, jonka seuraukset olivat surullisia ja jäävät kaihertamaan mieltä. Näin eri tekstiileihin liittyy koko ihmiselämän kirjo iloineen ja suruineen. Tapahtumassa mukana olleen tekstiilin näkeminen uudelleen tai pelkkä tekstiilin muistelu voi herättää esiin vanhat muistot.

” ”Lainasin” äidin kansallispuvun hametta alle kouluikäisenä...löysin linnunpesän. Aikani katseltuani otin yhden linnunpoikasen syliini ja jotenkin sain sen rusikoitua hengiltä hameen syövereissä. Tuli kyllä negatiivisia muistoja 50 vuoden takaa,” (Nainen, 55-59 vuotta, AMK)

2. *Eri henkilöihin liittyvät tekstiilimuistot:* Nämä muistot assosioituvat selkeästi tiettyihin henkilöihin, yleensä kyseessä on joku läheinen, kuten äiti, isä tai isovanhempi. Tällaiset muistot vahvistavat yksilön kiintymyssuhteita ja vahvistavat näin minuutta. Yleensä nämä muistot ovat positiivisia, koska tilanteisiin liittyvät henkilöt muistetaan positiivisina. Henkilöihin liittyvät tekstiilimuistot saattoivat muuttua, jos näihin liittyvä henkilö muuttui äkisti.

”Vohvelikankainen kylpypyyhe, jossa oli virkatut rimpsupitsit. Kummitädin tekemä ja minusta aivan ihana. Positiivisia muistoja.” (Nainen, 50-54 vuotta, opistoaste)

”Oma punakukkainen peittoni, johon äiti minut aamulla kää räisi. Otti syliin ja tuuditti hyräillen. Erittäin positiivisia muistoja.” (Nainen, 50-54 vuotta, AMK)

Urheiluseuran verryttelytakki ensimm. Elinvuosina. Varsinkin valokuvissa se huvittaa. Myöhemmin on tuottanut negatiivisia mietteitä, isän lähtöä kotoa” (Nainen, 50-55 vuotta, opistoaste)

”Muistan isäni ostaman keltaisen lyhyen toppatakin ja mustat sammarit. Olin silloin kansakoulussa ja ehkä 4. luokalla. Asukokonaisuus oli minusta niin hieno!” (Nainen 55-59 vuotta, yliopisto)

”Balettipuku, joka valmistettiin esitystämme ”pieniä perhosia” varten. Olin silloin kolme vuotias ja erityisesti siivet ja tyllitutu ovat jääneet mieleeni.” (Nainen, 55-59 vuotta, yliopisto)

Varhaisimmat tekstiilimuistot liittyvät selkeästi yksilön minuuteen, yleensä sitä tukien. Tämä minuus käsittää niin kehollisen kuin psyykkisen puolen. Keho tuntee ja toimii maailmassa, se muistaa vuosikymmeniä joko villasukkien karheuden tai äidin esiliinan pehmeiden. Psyykkinen minuus prosessoi näitä kehon tuntemuksia ja tulkitsee niitä suhteessa nykyisyyteen. Minuuden avulla ollaan yhteydessä maailmaan ja toimitaan maailmassa. Tällaisia muistoja ovat esim. minä itse -tekstiilimuistot.

3. *Minä itse -tekstiilimuistot:* Tällaiset tekstiilimuistot liittyvät esim. yksilön omaan toimintaan tai tekstiilit tuovat erityistä turvaa yksilön minuudelle. Tällaisia ovat esim. henkilön itsensä valmistamat tekstiilit tai ns. ”turvatekstiilit”, joiden avulla ollaan yhteydessä maailmaan. Turvatekstiili symboloi lapselle suhdetta vanhempiin, ja sen kautta hän voi kokea samaa turvaa, jota on kokenut äidin ja isän läheisyydessä. (<https://www.vauva.fi>) Tällaiset tekstiilit koetaan erittäin positiiviksi ja ne muistetaan hyvin vielä vuosikymmentenkin kuluttua. *”Koulun käsityötunnit ja ilo itse tehdystä lainasta joskus alakoulun ekaluokilla.”* (Nainen, 50-54 vuotta, yliopisto)

”Siskollani oli erityisen rakas ”rätti”, sitä ei saanut edes pestä ja se oli varmasti melko nuhruisen näköinen, koska se kulki aina mukana. Muutimme uudelle paikkakunnalle ollessani noin 4 ja siskoni noin 3 vuotta. Silloin vanhempamme päättivät hävittää muuton yhteydessä tuon rätin. Se osoittautui kyllä virheeksi, ja siskoni kaipasi rättiään vielä pitkään. Myös koko suku puhui tuosta rätistä, puhutaan ja muistellaan vieläkin.” (Nainen, 50-54 vuotta, yliopisto)

Tekstiilimuistot eivät ole pysyviä vaan niihin liitetyt tunteet voivat muuttua nopeastikin elämäntilanteen muuttuessa. Alkuaan positiiviset tekstiilimuistot voivat kääntyä negatiivisiksi, jos kyseisen tekstiili muuttuu ominaisuuksiltaan negatiiviseksi esim. aiheuttamansa kutinan tai allergisen reaktion takia tai jos tekstiilin omistajasta tulee esiin uusia, ei toivottuja ominaisuuksia. Esim. uusi hieno oman äidin ompelema valkoinen tekoturkistakki aiheuttaakin kutinaa, jonka takia takkia ei voi käyttää tai jos ennen niin tärkeän urheiluseuran takki tuo sittemmin mieleen negatiivisia asioita, kun tähän takkiin assosioituva henkilö on lähtenyt pois perheen yhteisestä kodista.

Tekstiilimuistoihin voi liittyä myös ristiriitaisia tunteita, jos näihin liittyviin ihmissuhteisiin liittyy hankalia asioita, joita lapsen on vaikea käsittää.

”Isoisä toi minulle hameen käydessään tervehtimässä vastasyntynyttä pikkuveljeäni. Olin 3-vuotias. Oli huikean positiivista. Että sain lahjan, mutta siihen liittyi hämmennystä: isovanhemmat olivat eronneet, enkä tiennyt saanko tykätä tuosta mekosta. Olin kuitenkin sydänjuuriani myöten isoäidin tyttö. Pienet aistii jännitteet, vaikka kaikki käyttäytyy hyvin.” (Nainen 55-59 vuotta, yliopisto)

Muistot eivät ole irrallaan muusta kokemusmaailmasta, vaan se tapa, jolla maailma koetaan, vaikuttaa näihin muistoihin. Tähän kokemistapaan vaikuttaa esim. juuri läheiset ihmissuhteet ja niiden dynamiikka. Esim. rakkaiden läheisten valmistamiin tekstiileihin liittyy lähes poikkeuksetta vain positiivisia muistoja, mutta jos näihin ihmissuhteisiin liittyy ristiriitaisuuksia, niitä liittyy myös näihin henkilöihin liittyviin tekstiileihinkin!

Lapsuudenkodin tekstiilien vaikutus oman kodin sisustukseen

Lähes kaikissa vastauksissa tuli esille lapsuudenkodin tekstiiliympäristön vaikutus omaan sisustamiseen. Lähes jokaisen kotona osa käyttö- ja sisustustekstiileistä valmistettiin itse. Valmistajina olivat joko oma äiti tai molemmat isoäidit. Toisinaan myös perheen isä valmisti osan käyttötekstiileistä. Tämä johtui suvun vahvasta käsityöperinteestä – tehtiin itse kun osattiin! Muutama ilmoitti tämän takana olevan varojen puutteen, uutta ei ollut varaa hankkia kaupasta. Tähän liittyi myös vanhojen vaatteiden kierrätys ”tuunaamalla” vanhemmalta sisarukselta nuoremmalle. Mikäli lapsuudenkodissa ei ollut juurikaan

tekstiilejä, varojen puutteen tai sisustustyylin takia, saattoi vastaajan omassa kodissa olla tekstiilejä tämänkin edestä.

Käyttötekstiilien, kuten verhojen ja mattojen vaihtaminen vuodenaikojen mukaan oli myös yleistä. Kesällä käytössä oli kevyemmät kesäverhot ja ohuemmat kesämatot. Talvella taas käytettiin paksumpia talviverhoja ja -mattoja. Elämän rytmittäminen vuodenaikojen mukaan konkretisoitui sisustustekstiileissä. Myös erilaisten juhlatekstiilien käyttö rytmittää arkea. Tavallisessa arjessa käytetään ns. arkitekstiilejä, joilla ei ole suurta tunnearvoa ja joiden rahallinen arvo on pieni. Elämän taitekohdat, kuten juhlapyhät (joulu, syntymäpäivät, erilaiset merkkipäivät) nousevat arjen yläpuolelle ja näitä halutaan juhlistaa käyttämällä erityisiä juhlatekstiilejä. Nämä juhlatekstiilit ovat tavallisesti jonkun läheisen, kuten isoäidin valmistamia. Nämä ovat valmistettu myös arvokkaana pidetystä materiaalista, kuten pellavasta, erotuksena arkisemmasta puuvillasta. Kokoontumalla juhlapäivälliselle tällaisen juhlatekstiilillä katetun pöydän ympärille, henkilöt kokoontuvat samalla juhlistamaan omaa olemassaoloaan vahvistaen näin ryhmään kuuluvien välistä koheesiota. Mikäli pöytäliina on jonkun edesmenneen läheisen henkilön valmistama, vahvistaa tämä pöytäliinan totemistista luonnetta ihmisten välisen koheesion vahvistajana. (Levi-Strauss, 1964)

Tosin valmistekstiilejäkin käytettiin, etenkin suomalaisia brändejä, kuten Marimekkoa tai Vuorelmaa. Nämä yritettiin saada yhteensopivaksi muun sisustuksen kanssa. Sisutuksella pyrittiin kaikissa tapauksissa luomaan viihtyisä koti, joka ilmentäisi asukkaidensa minuutta. Näin oma persoona tavallaan jatkuu oman kehon ulkopuolelle saaden muodon kodin eri tekstiileissä.

Huomattavassa osassa vastauksista lapsuudenkodin vaikutus oman kodin sisustuksessa näkyi mm. luonnonkuitujen suosimisessa. Lapsuudenkodin tekstiilit olivat pääosin vanhoista lumpuista ja puuvillakuteesta valmistettuja mattoja, pellavapyyhkeitä, lakanoita ja muita luonnonkuituja. Myös osa vaatteista valmistettiin itse. Jotkut vastaajista jatkoivat tätä perinnettä valmistamalla itse osan käyttötekstiileistä, kuten pyyhkeistä, verhoista tai matoista tai jopa vaatteista. Myös lapsuudenkodista perityt tekstiilit olivat käytössä ja niitä arvostettiin paljon, koska ne olivat rakkaita muistoja menneestä. Näillä oli selkeä minuutta eheyttävä vaikutus.

Erilaiset retrokuosit, sekä ryijyt, raanut, poppanat ja 1960-luvun huonekalut jakoivat vastaajien mielipiteitä. Jotkut halusivat säilyttää vanhat arvoryijyt ja muut vanhat tekstiilit, kun osalle nämä olivat tunkkainen muisto menneestä ja tähän liittyvistä muistoista. Hävittämällä epämiellyttävinä pidetyt tekstiilit, pystyi hävittämään myös näihin liittyvät epämiellyttävät muistot ja ehkä kokonaisen

elämäntavan. Uudet raikkaat tekstiilit ja moderni sisustus eivät ole pelkkää estetiikkaa, niihin liittyy lupaus kokonaisesta modernista elämäntavasta! Kaikki kuitenkin arvostivat laadukasta käsityötä, koska sen esteettinen arvo oli korkea. Seinälle ripustettuna tällainen tekstiili oli kuin taulu.

Joskus lapsuudenkodin liiallinen stailaus ammattisisustajan toimesta voi aiheuttaa se, että kyseinen henkilö pyrkii tietoisesti tekemään päinvastaisia sisustusratkaisuja omassa kodissaan ja suosimaan mm. talonpoikaistyyliä ja kaikkea mikä ilmentää *”ei-tyylikästä”* tai *”ei-vähäeleistä”*.

Eniten ja vähiten pidetyimpien tekstiilien merkitys yksilön identiteetille

Ikäryhmissä 50-54 vuotta ja 55-59 vuotta näkyy selvästi vielä agraari-Suomen vaikutus. Tekstiileiltä odotettiin helppohoitoisuuden ja käytännöllisyyden lisäksi tiettyä *”suomalaisuutta”*, joka näkyy etenkin ryijyjen ja räsymattojen suosimisena sisutuksessa. Tällaisia olivat myös erilaiset 1950-luvun teollisen tuotannon tekstiilit, oman äidin kapiot, nojatuolimatot, joissa näkyy sekä vanhan agraariajan että 1950-luvun modernismin esiintulon vaikutukset.

Tekstiilituotteen miellyttävyyteen vaikutti henkilökohtainen maku. Siinä, missä ryijy edusti yhdelle sidosta rakkaaseen lapsuudenkotiin, oli se toiselle *”koinsyömä pölypesä”*, jota ei missään tapauksessa haluttu omalle seinälle. Joillekin kanavatyöt edustivat vanhanaikaista sisustusta, josta haluttiin päästä eroon. Mainituksi tulivat myös käsintehdyt poppanaliinat, jotka *”eivät siirry kaapista (vastaajan) pöydälle. Oli kai liian paljon lapsuuden aikana”*. Näin vähiten pidetyt tekstiilit assosioituvat selkeimmin yleisiin eettisiin mielipiteisiin sekä henkilökohtaisiin mieltymyksiin.

Tekstiilien tuntu- ja väriominaisuudet jakoivat mielipiteitä vastaajan oman maun mukaan. Esim. jotkut kokevat vaikeaksi yhdistää kirkkaita värejä sisustukseen tai kirjavat tekstiilit tuo levottoman olon.

”Ei isokokoista marimekkotyylistä kuviointia jaksa tällä hetkellä kodin tekstiileissä. Kaipaen ympäristöstä rauhaa.... Olen ollut sen verran värien kanssa tekemisissä, että on alkanut uuvuttaa.” (Nainen, 50-54 vuotta, opistoaste)

Toiset taas kokivat saavansa voimaa väreistä, eivätkä *”harmaat, asialliset tekstiilit”* herätä tunnetta, eivätkä näin pääse vastaajan kotiin. Tämän lisäksi tekstiilien miellyttävyyteen vaikuttivat myös tuntuominaisuudet. Joku saattoi kokea silkin liian kylmänä ja liukkaana ja suosi ns. *”rouheita”* materiaaleja kuten pellavaa. Myös oma kehollisuus vaikuttaa tekstiilien miellyttävyyteen, helposti rypistyviä vaatteita on hankala hoitaa, jos istuu pyörätuolissa! Materiaalin väri- ja tuntuominaisuudet perustuvat

henkilökohtaiseen mielipiteeseen, kun taas tekstiilin valmistusta koskevassa prosessissa on kyse eettisistä ja moraalisisista asioista, jotka yhdistävät ihmisiä enemmän kuin henkilökohtaiset mieltymykset.

Yleisellä tasolla tekokuidut ovat uhka käsitteelle ”käsityöläisyys”. Tämä termi assosioituu käsitteisiin kuten: eettisyys, esteettisyys, yksilöllisyys ja luonnonmukaisuus. Tekokuituihin assosioituu kaikki se, mikä on vastakohta käsityöläisyydelle: äärikapitalismi, halpatuotanto, massatuotanto ja keinotekoisuus. Myös tekstiilin tuntu-ominaisuudet jakoivat mielipiteitä puolesta ja vastaan. Inhokkeja saattoivat olla sekä villavaatteet että silkkilakanat, koska *”ne ovat liian liukkaat”*. Eräs mainitsi myös huovuttamisen, koska:

”Itse olen huovuttanut paljon ja pitänyt kursseja. En pidä lainkaan huovutetuista tauluista, liinoista, vaatteista jne. En vain pidä siitä, että huovutettu materiaali on ”epäselvää”, ei selkeässä muodossa pysyvää ja sitä saa työstää veden kanssa.” (Nainen, 50-54 vuotta, opistoaste)

Kierrätyksen arvostus nousi myös selvästi esiin. Vanhasta hyväkuntoisesta, mutta tarpeettomasta materiaalista haluttiin valmistaa uutta ja tarpeellista. Esim. vanhoista verhoista saattoi ommella uudet paremmin sisustukseen sopivat verhot! Käytännöllisyys meni usein ulkonäön edelle. Perintötekstiilit sekä talonpoikaistyyli koettiin itselle läheisiksi, koska ne muistuttivat menneestä elämäntavasta, joka kuitenkin oli vielä varsin lähellä.

Kaikki vastaajat arvostivat luonnonkuituja, kuten villaa, pellavaa, puuvillaa ja silkkiä tekokuitujen sijaan, joista kukaan ei pitänyt. Luonnonkuituja kuvattiin miellyttävän tuntuiseksi sekä sisutuksessa että vaatteissa. Luonnonkuiduista tulee myös assosiaatioita vanhanaikaiseen maalaiselämään, jossa kaikki tarvittava saatiin suoraan luonnosta ja elanto maataloudesta.

Myös ihmisten elämäntilanne vaikutti siihen, millaisia tekstiilejä suosittiin. Esim. av(i)oliiton kautta tulleet lemmikit, kuten koirat, kissat tai minipossut vaikuttavat siihen, millaisia tekstiilejä on yleensä järkevä käyttää, niiden kun tulee kestää kulutusta.

Tämän lisäksi yksilön oman makumaailman muutokset vaikuttavat esim. kodin tekstiilimaailmaan. tekstiileihin. Nuoruusvuosina kun oma minuu ei ole vielä täysin selkiintynyt, monet ovat kokeilleet erilaisia sisustustyyliä esim. mainonnan ja muodin innoittamina. Myöhemmin kun oma minuu on vuosien saatossa selkeytynyt, selkeytyy yleensä myös sisustaminen ja värimaailma. Kumpikin halutaan saada vastaamaan omaa persoonaa. Näin sisustukselta voidaan haluta esim. draamaa tai tarinaa, joka ilmentää asujansa elämää, menneisyyttä, iloja, suruja - kertoo asukkaastaan. Tekstiileiltä halutaan rosaa ja epäsymmetriaa, jolloin *”tekstiilin pinta olisi kuin syli tai toisen ihmisen kosketus.”* Tekstiilit ovat

täynnä merkityksiä, jotka vaihtelevat, muuttuvat, katoavat tai ilmestyvät ollen yhtä monimuotoisia kuin elämä itse, jota ne kuvaavat.

Useassa vastauksessa tuli esille, miten väreillä voi luoda tunnelmaa tai perinteisiä tekstiilejä halutaan käyttää modernilla tavalla. Monet ilmoittivat väriskaalan pehmenneet nuoruusvuosien jälkeen ja monilla oli tiettyjä kausia, jolloin esim. sinisen eri sävyt vuorottelivat vaaleiden sävyjen kanssa. Monet sanoivat ikääntymisen myötä löytäneensä oman tyylinsä, josta ei sitten haluttu luopua.

Vastauksissa tuli selvästi esille, miten kotimaisia toimijoita, kuten Marimekko tai Lapuan Kankurit arvostettiin ja ulkomaista ”halpatuontia” ja ”riistotyövoimalla” valmistettuja tekstiilejä karsastettiin. Monet ilmoittivat, että vanhemmiten, nuoruusvuosien jälkeen, kiinnittävänsä enemmän huomiota tekstiilien ja materiaalien laatuun sekä eettisiin kysymyksiin, johtuen oman arvomaailman selkeytymisestä että yleisen varallisuustason nousun antamista mahdollisuuksista. Tämä näkyi myös materiaalivalinnoissa, satiini oli mahdollista vaihtaa silkiksi ja villa alpakaksi.

Kaikissa vastauksissa näkyi myös käsityön arvostus. Esim. itseommellut lahjat, kuten häälahjaksi saatu parivuoteen tilkkupeitto, koettiin erityisen merkitykselliseksi. Käsityö personoi lahjan antajaansa tavalla, johon tehdasvalmisteinen tuote ei pysty. Itse valmistettu lahja vahvistaa sosiaalisia suhteita lahjan antajan ja saajan välillä, koska siihen on tarttunut antajasta erityistä ”voimaa”, joka siirtyy lahjan välityksellä sen saajaan. Tällaisia itse tehtyjä lahjoja tai tekstiilejä ei myöskään hävitetä yhtä kevyesti kuin tehdasvalmisteista lahjaa.

Tekstiilien värin, materiaalin ja muodin merkitys yksilön identiteetille

Tekstiilien miellyttävyydessä tärkeimmiksi tekijöiksi nousivat sekä väri- että tuntuominaisuudet. Väreistä joko tykätään tai niitä inhotaan. Tekstiilin väri ei ole täysin merkityksetön kenellekään. Se, mistä väreistä kukin pitää, jakoi mielipiteistä. Yksilön omasta persoonallisuudesta riippuu mistä väreistä hän saa eniten voimaa - räiskyvistä ja voimakkaista vai rauhallisista ja murretuista väreistä.

Toinen tekstiilien miellyttävyyden kannalta merkityksellinen tekijä oli tekstiilin tuntuominaisuudet. Kukaan ei halunnut käyttää hiostavia ja sähköisiä keinokuituja. Sen sijaan luonnonkuiduista pitivät kaikki, niiden pehmeiden ja ihoa hellivien ominaisuuksien takia.

Kukaan ei suoraan ilmoittanut muodin olevan itselle tärkeä, mutta useat ilmoittivat seuraavansa muotia, jolla voi joskus olla alitajuisia vaikutuksia tekstiilihankintoihin. Jotkut mainitsivat kyllä seuraavansa muotia, mutta eivät antaneet tämän vaikuttaa omaan päätöksentekoon, koska *”oma maku tulee ensin”*.

Hankittavien tekstiilien, niin käyttö kuin sisustustekstiilien tulee paitsi sopia henkilön värimaailmaan, niin myös tuntua hyvältä. Muoti voi joskus sanella reunaehdoja sen mukaan, millaisia värejä tai materiaaleja on yleensä saatavilla. Tosin suuri osa 50-54-vuotiaista ilmoitti muodin olevan ei juurikaan tärkeää tai neutraali. Vain muutama ilmoitti seuraavansa muotia.

Tämä ikäluokka on löytänyt oman persoonansa ja elää tasapainossa ympäristön ja itsensä kanssa, eikä näin ollen tarvitse muotia vahvistamaan omaa minäänsä.

Vähiten pidettyjä tekstiilejä olivat selkeästi tekokuidut ja erilaiset kertakäyttötekstiilit, joiden käyttöikä oli lyhyt ja laatu huono. Tekokuituja kritisoitiin etenkin niiden epämiellyttävyyden takia. Ne koettiin sähköisinä, tunkkaisina sekä muovimaisina, lisäksi ne haisivat pahalle. Ne koettiin myös epäautenttisina autenttisina pidettyihin luonnonkuituihin verrattuna. Kyse on varsin voimakkaista mentaalisista representaatioista koskien sitä, mitä pidetään *”aitona”* ja *”autenttisena”*, kuten luonnonkuituja. Näille täydellisen negaation muodostavat tekokuidut, jotka ovat kaikkea sitä, mitä luonnonkuidut eivät ole. Vastauksissa välittyi myös tuntu-ominaisuuksien tärkeys tekstiilien miellyttävyyden tai epämiellyttävyyden kannalta. Tekstiilit, joiden kautta maailma koetaan, täytyy tuntua hyvälle.

Myös markettien *”tusinakama”* ja *”henkka-maukka -tekstiilit”* saivat tylyn tuomion. Kyselyn vastaajakunta edustaa pääsääntöisesti eri asteisia käsityön ammattilaisia, harrastajia ja seuraajia. Heille kaikki huonolaatuiset tekstiilit ovat korkealaatuisen, yksilöllisen käsityön vastakohta. Jos ns. *”käsityöidentiteetti”* on henkilölle tärkeä, ovat huonolaatuiset *”halpistekstiilit”* uhka tätä identiteettiä vastaan!

Tekstiileihin liittyvien mieltymysten ja sisustuskäytäntöjen muutokset elämän varrella

Eri tekstiilit ovat kommunikaation väline oman itsen ja maailman välillä, johon yksilön elämäntilanne vaikuttaa. Esim. varhaisaikuisuudessa tai 50-vuoden aikoihin usealla on tilanne, jossa oma elämäntilanne joutuu uudelleenpohdinnan kohteeksi. Varhaisaikuisilla on takana muutto lapsuudenkodista omaan kotiin ja 50-vuotiailla omat lapset ovat jo muuttaneet pois, jolloin myös oma elämäntilanne muuttuu. Tällöin voidaan tietoisesti muuttaa myös oman kodin sisustusta. Eräs vastaaja kertoikin, että tekstiilien

vaihto liittyy ns. ”50-vuoden villitykseen”, joka toimii eräänlaisena elämän tasauspysäkinä ja jolloin ehkä halutaan tehdä tiliä menneestä elämästä samalla kun halutaan elämään jotain uutta.

Myös muut elämän taitekohdat, kuten muutto uuteen asuntoon voi olla oikea hetki muuttaa kodin sisustusta. Kodin vaihtamisessa toiseen on mahdollista paitsi päästää irti vanhoista tekstiileistä niin myös uudistaa uusilla tekstiileillä uutta elämäntilannetta.

Kaikki eivät olleet juurikaan tietoisesti muuttaneet sisustusta ajan saatossa, vaan käyttivät saatavilla olevia tekstiilejä. Heille tekstiilien käyttöominaisuudet olivat tärkeimpiä, ei värit tai muoti. Tämän sijaan perintötekstiilien merkittävyys nousi selkeästi esille, sillä ne olivat side oman suvun menneisyyteen ja toivat samalla mieleen itselle rakkaan ihmisen. Näitä perintötekstiilejä voidaan sitten yhdistää kodin muiden tekstiilien kanssa.

Monet vastaajista elivät varsin vakaassa elämäntilanteessa, joka myös näkyi heidän tekemissään tekstiilivalinnoissa. Useat heistä kertoivat sijoittavansa nykyisin laatuun enemmän kun ennen. Monet olivat jo löytäneet oman vakaan tyylin, jolloin kaiken uuden kokeilu on jo jäänyt taakse.

”Laadukkaampia tuotteita vaurastumisen myötä. Pois jääneet lapsiperheille suunnatut kankaat ja en käytä vanhempien sukupolvien tekemiä heidän mielikseen kuten nuorena.”

(Nainen 50-54 vuotta, yliopisto)

Vastauksessa tuli pääsääntöisesti esille vastaajien ekologisia arvoja suosiva asenne. Myös huoli tekstiilien valmistajien työoloista nousi esille. Jotkut suosivat kirpputoreja, koska kierrättäminen sopii heidän arvomaailmaansa, toiset sen takia, että työelämän jäädessä taakse myös tulot olivat pienentyneet.

Tekstiilien värit voivat vaihdella eri elämäntilanteiden mukaan esim. ikääntymisen tai jonkun elämää mullistavan tapahtuman takia. Esim. nuoruuden musta-valkoinen tyyli on vaihtunut ikääntymisen ja oman identiteetin löytymisen jälkeen värikkäämpään tai selkeämpään suuntaan. Myös elämä eri kulttuureissa voi muuttaa sisustusta. Jos ennen oma tyyli suosi yksinkertaisuutta, voi ulkomailla vietetty aika tuoda tilalle kultaa, helmiä ja ”kimallusta”.

”80-luvulla musta ja valkoinen ja lila, nyt vanhan talon myötä talonpoikaistyyli...valkoinen on pysynyt, mutta lisää värejä on tullut, lila jäänyt pois.” (Nainen 50-54 vuotta, yliopisto)

Myös elämän suuret sattumukset, kuten traumat, voivat muuttaa henkilön käyttämiä värejä esim. pukeutumisessa. Ennen niin raikkaat punaisen ja oranssin värit ovat vaihtuneet läheisen ihmisen kuoleman jälkeen mustaksi surun väriksi, koska ei surultaan voi vielä muita sävyjä käyttää.

Myös vakava sairaus voi muuttaa asennetta vaatetekstiileihin. Esim. pyörätuoliin joutuminen yksinkertaistaa pukeutumista, koska vaatteiden on tällöin oltava helposti puettavia, helppohoitaisia ja mukavia päällä. Monissa vastauksissa nousikin esille, että käytettävien tekstiilien tulee olla helppoja puhdistaa ja olla konepestäviä. Pukeutumisessa tyylikkyyttä tärkeämpiä tekijöitä ovat käyttömukavuus ja rentous. Esim. Nanson, Marimekon tai armeijan ylijäämävaatteet olivat juuri tällaisia.

Kaikissa vastauksissa yhteisenä teemana oli eränlainen *less is more* -asenne. Vain ne tekstiilit halutaan säilyttää, mitkä tuovat iloa. Trendeillä ei tässä ole merkitystä, mutta perintötekstiilit ovat arvossaan. Tekstiilit voidaan valmistaa myös itse, joten aito käsityö on arvossaan, samoin ekologisuus. Eräs vastaaja asian ilmaisi ytimekkäästi: *”Tekstiilien on kerrottava tarinaa itsestämme”*.

Yksilön eri tekstiileihin tai väreihin liittyvät mieltymykset eivät ole staattisia, vaan ne vaihtelevat yksilön elämänkaaren ja -tilanteen mukaan. Tekstiilit ovat yksilön minuuden jatkeita, jotka materialisoivat yksilön henkiset arvot ja mieltymykset. Esim. ennen musta-valkoista graafista selkeää sisustusta suosiva henkilö saattaa elämäntilanteen ja arvomaailman muutoksen myötä vaihtaa sisustuksen riemunkirjavaan ”huvikumputyyliin”.

Unelmatekstiili minuuden kuvastajana

Ns. ”unelmatekstiilit” nousevat tavallisten arkisten käyttötekstiilien yläpuolelle niihin liittyvien yksilöpsykologisten merkitysten takia. Ne ovat yksilön unelmien, toiveiden ja tarpeiden materialisoitumia. Tällaisia tekstiilejä ei käytetä täyttämään tiettyä funktiota, vaan yksilö käyttää niitä vahvistaakseen omaa minuuttaan tai suhdettaan maailmaan.

Ikäluokissa 50-54-vuotiaat sekä 55-59-vuotiaat unelmien tekstiilejä koskevat kommentit antoivat hyvän kuvan siitä, millaista vastaajan unelmien elämä voisi olla. Unelmien tekstiilin olisi sopiva sekä arki- että juhlaikäyttöön, mutta sen ominaisuudet tukisivat yksilön omia mieltymyksiä ja toimintatapoja. Näin se toisi luksusta kumpaankin, se olisi yksilöllinen ja tukisi vastaajan omaa yksilöllisyyttä.

Vastauksissa nousi esille luonnonkuitujen, silkki, pellava, puuvilla, villa ja hamppu, arvostus. Nämä koettiin miellyttäväksi käyttää sekä pestäviksi ja kestäviksi. Näistä voisi sitten valmistaa erilaisia käyttötekstiilejä kuten vuodevaatteita, käyttö- ja juhlavaatteita tai mattoja, pyyhkeitä tai hartiahuiveja. Myös verhoilukankaat tai kansallispuvun osaset tulivat mainituiksi. Aineiston perusteella sain seuraavat luokat: *fantasiatekstiili, käytännön tarve -tekstiili, luova minä -tekstiilit* sekä *kansallispuvut*.

1. *Fantasiatekstiili*: Tällaiset tekstiilit sisältävät tai sisältävät erikoisia materiaaleja, kuten puuta, kirjontaa tai ryijyteknikkaa yhdistettynä tai niiden käyttö on poikkeuksellista, esim. tekstiilin käyttö tauluna. Tällaisia tekstiilejä voisi kuvata termillä steampunk, jossa tapahtumaympäristönä on yleensä 1800-luku, varsinkin viktoriaaninen Britannia. Siinä missä steampunk yhdistelee höyrykoneiden aikakautta nykyaikaan ja uusimpaan tekniikkaan, yhdistelee tällainen tekstiili estotta eri tekniikoita ja materiaaleja välittämättä tuotteen toiminnallisuudesta, vaan pääpaino on esteettisessä lopputuloksessa. (<https://fi.wikipedia.org/wiki/Steampunk>).

2. *Käytännön tarve*: Tällaiset tekstiilit liittyvät selkeästi johonkin käytännön tarpeeseen. Näitä voi olla esim. erityisen hyvälaatuiset lakanat, verhot tai muut kodintekstiilit tai nahkasuikaleista koottu matto. Yleensä nämä ovat valmistettu luonnonmateriaaleista, kuten villasta, puuvillasta, pellavasta, silkistä tai nahasta. Tällaisia tekstiilejä voi myös kuvata termeillä ”helppohoitoisuus” tai ”funktionaalisuus”, tekstiili olisi lämmin kylmällä ilmalla ja viileä hellekelillä. Olisi myös suotavaa, että tekstiili sopisi perheeseen, jossa on lemmikkieläimiä. Myös erilaiset vaatteet, niin arki- kuin juhlavaatteet nousivat esille. Vaikka tällainen vaate palvelee ”juhlaa”, ei ”arkea”, on sen käyttötarkoitus funktionaalinen, toimia eristeenä kehon ja ulkomaailman kanssa. Erä vastaajista toivoi itselleen ”kevyttä Sarah Bernhardt-tyylistä hörselömekkoa”.

3. *Luova minä*: Tällaiset tekstiilit ovat henkilön itsensä valmistamia tai niiden valmistamista suunnitellaan heti kun aikaa tähän on. Tällainen voi olla vaikka itse virkatut pitsiverhot, jotka halutaan valmistaa heti kun aikaa tähän löytyy. Myös itse kudotut tekstiilit mainittiin joitain kertoja. Näitä voi valmistaa kudonta-asetilla, jos ei itse omista kangaspuita. Kolmantena mainittiin erilaiset tilkku- ja ompelutyöt. Tähän kuuluu myös esim. tuolien verhoilu.

Itse tekeminen on oman minuuden tukemista parhaimmillaan! Tällaisten tekstiilien toivotaan myös periytyvän sukupolvelta toiselle, jolloin ne toimisivat linkkeinä sukupolvien välillä.

4. *Kansallispuvut*: Kansallispukua sanottiin ”naisen parhaaksi ystäväksi”- se viimeistelee sekä ulkoisen olemuksen että eheyttää sisäisen minän. Joku unelmoi valmistavansa itse tykkimyssyn omistamaansa kansallispukuun. Samoin toivottiin muinaiskansallispukukulttuurin nousemista Suomessa

5.2.5 Ikäryhmä 60-64-vuotiaat sekä 65-69-vuotiaat

Tämä ikäluokka muodosti noin 15 % kaikista vastanneista. Heistä noin 19 % asui maaseudulla, mikä on hieman enemmän kuin väestössä keskimäärin.

Ikäryhmät 60-64-vuotiaat sekä 65-69-vuotiaat kaikki ovat 1950-luvulla syntyneitä. Tätä sodanjälkeistä aikaa leimasi ennennäkemättömän nopea talouskasvu. Elämä 1950-luvun alussa oli vielä niukkaa ja moni elintarvike oli kortilla, jolloin sen ostamista oli rajoitettu. Vuosikymmenen lopussa ihmisten elämä oli paljon helpompaa, yhä useampi oli päässyt nauttimaan nousevan elintason hedelmistä.

Yhä useammalla oli myös mahdollisuus kouluttautua ja päästä tämän ansioista siirtymään navettatöistä konttoriin ja nostaa näin omaa elintasoaan. Suhteellisen korkea koulutustaso näkyy myös vastauksissa, sekä 60-64-vuotiaista että 65-69-vuotiaista vähintään puolet oli suorittanut jonkin korkea-asteen tutkinnon. Tämä voi johtua osaltaan siitä, että korkeasti koulutettu väki seuraa aktiivisemmin sekä nettipalstoja että vastaa siellä oleviin tutkimuskyselyihin.

Huolimatta aineellisen elintason noususta 1950-luvulla, kummankin ikäryhmän vastauksissa sota ja sen jälkeinen materiaaalipula näkyy selvästi. Sota näkyy myös siinä, että tämän ikäluokan vanhemmat ovat heitä, jotka joutuivat lähtemään evakkoon Karjalasta. Tämä näkyy mm. kansallispukujen, etenkin Karjalan alueen, suosimisena juhlapukeutumisessa.

Varhaisimmat tekstiileihin liittyvät lapsuudenmuistot

Usean yli 60-vuotiaiden varhaisimmat lapsuudenkokemukset sijoittuvat maaseudulle ja elämässä näkyy pitkälle viety omavaraisuus. Esim. lähes kaikki vaatteet valmistettiin kotona ja lapsille saatiin omat vaatteet aikuisten vanhoista vaatteista pienentämällä. Kaikki naiset osallistuivat ainakin jollakin tavalla vaatteiden tai käyttötekstiilien valmistamiseen. Vaatteiden kotivalmisteisuus vaikutti toisinaan käyttömukavuuteen.

”(Vaatteet olivat) puuvillaa ja villaa. Laamapaitoja, flanellialusvaatteita, puuvillasta tai villasta tehtyjä tyttöjen vaatteita, isoäitimme lisäksi myös äitimme ompeli. Vain päällysvaatteet ostettiin kaupasta tai pienennettiin aikuisten vaatteista. Painajaismaisina vaate oli sukkanauhapaita, johon kiinnitettiin napeilla kuminauhaan toisessa mummolassa valmistuneet kotona kehrätystä lampaanvillasta neulotut sukat. Ne sukat pistelivät ja reiden yläreunaan muodostui kirvelevä hiertymä.” (Nainen, 65-69 vuotta, yliopisto)

Mikäli kotoa ei saatu riittävästi vaatteita, oli niitä mahdollista saada myös köyhäinapuna. Tätä ei kuitenkaan jättänyt negatiivisia muistoja.

”Sain villatakin, tiilenpunaisen kuplille neulotun. Olin alle kouluikäinen. Meille saatiin aina köyhänäpuvvaatteita ja se saattoi olla sellainen, tai myyjäisistä ostettu. Muistan ne kirkkonportaat joita pitkin kävelin, uusi villatakki päällä. Kirkostakin on jäänyt hyvä mieli, kitarakuoron esitykset jne.” (Nainen, 60-64 vuotta, opistoaste)

Varhaisimmat tekstiileihin liittyvät muistot voivat assosioitua yleiseen lapsuuden kokemusmaailmaan, johon liittyvät mm. turvallisuuden tunne ja läheisten tärkeiden ihmisten läsnäolo. Tällainen muisto voi olla vaikka salin villamaton hapsujen suoristaminen mummun ”käskystä”. Samoin muisto esim. mummolan kukallisesta sängynpeitteestä, joka laitettiin kokoontaitettavan sängyn ja pinoksi kasattujen vuodevaateiden päälle, jolloin kasasta tuli niin korkea, ettei sen päälle pystynyt kiipeämään. Varhaisimmat tekstiilimuistot voivat olla myös osa kokonaisvaltaista hyvänolon- ja turvallisuudentunnetta. Esim. *”puhtaat lakanat saunassa käynnin jälkeen lauantaisin, ihana puhdas ja tyytyväinen ja onnellinen olo, täynnä turvallisuutta”* (Nainen, 65-69 vuotta, yliopisto) Myös tärkeisiin ihmissuhteisiin assosioituvat tekstiilit säilyttävät arvonsa. Esim. rakkaalta ihmiseltä saadut tekstiililahjat, kuten 4-vuotiaana isoäidiltä saatu kissapyyhe voi olla vieläkin tallessa muistuttamassa rakkaasta edesmenneestä ihmisestä. Mieluisan kesämekon väri muistetaan hyvinkin tarkasti, vaikka itse mekko on kadonnut vuosikymmeniä sitten.

Jotkut muistot voivat olla myös negatiivisia, yleensä tällaiset muistot liittyvät selkeästi materiaalin tuntu-ominaisuuksiin. Tällainen muisto assosioituu esim. ”pässinpökkimiin” karheisiin villasukkiin tai kutittavaan angoraneuleeseen. Tällaisten vaatteiden muistelu saa vielä vuosikymmentenkin jälkeen ”ihokarvat pystyyn” ja niiden näkeminen aiheuttaa tukalan olon.

”Kummitädin angoralangasta neuloma myssy, joka kutitti päänahkaa, varsinkin jos tuli vähän hiki. En vieläkään voi sietää angoraneuleita. Pelkästä näkemisestäkin tulee tukala olo.”
(Nainen, 60-64 vuotta, yliopisto)

Varhaisimmat tekstiilimuistot eivät välttämättä liity puhtaasti tiettyihin tekstiileihin sinällään, vaan kokonaiseen tilanteeseen, jossa nämä tekstiilit ovat osana. Ainoastaan tuntu-ominaisuuksiin liittyvät muistot assosioituvat puhtaasti kyseiseen vaatekappaleeseen tai tekstiiliin. Tämä todistaa miten voimakkaita keholliset muistot voivat olla.

Usealla on kuitenkin positiivisia muistoja lapsuusajan tekstiileistä. Esim. maalaistalon tuvan lattialla olleita räsymattoja muistellaan edelleen lämmöllä. Samoin ryijyt, raanut ja muut kodin kudonnaiset säilyvät mielessä koko elämän.

”Tekstiileihin liittyvät muistot ovat lähinnä positiivisia, mutta en osaa nimetä mitään varhaisinta. Erilaiset tekstiilit ja niiden valmistaminen on osa elämäni lapsuudesta alkaen.”
(Nainen, 60-64 vuotta., yliopisto)

Lapsuudenkodin tekstiilien vaikutus oman kodin sisustukseen

Vastaajien lapsuudenkodissa valmistettiin suurin osa käyttötekstiileistä itse. Valmistajina olivat yleensä joko oma äiti tai isoäiti. Tämä johtui siitä, että valmisvaatteita ei tuohon aikaan ollut samalla tavalla saatavilla kuin nykyään ja toiseksi kun osattiin, niin tehtiin itse. Monien vastaajien lähipiirissä on ollut taitavia käsityöläisiä, esim. oma äiti on saattanut olla ammattiompelija. Monen lapsuudenkodissa kangaspuut olivatkin ahkerassa käytössä. Tämän ikäluokan lapsuudessa oli vielä materiaalipulaa, joka näkyy kodin tekstiileissä ja muussa vaatetuksessa. Usein kaikki päällyysvaatteet ommeltiin kotona. Lapsille vaatteet pienennettiin aikuisten vaatteista. Kodin kauniista verhoista saatettiin ommella perheen ainoalle tytölle juhlamekkoja. Suvun naisten kesken pidettiin matonkuteiden leikkaustalkoita, joissa loppuun käytetyt tekstiilit jatkoivat elämäänsä räsymattojen muodossa. Joskus joku perheenjäsen saattoi käydä töissä esim. Tampellalla ja saada tätä kautta korkealaatuista ylijäämäkangasta vaatteisiin ommeltavaksi. Tätä kautta pukeutumiseen saattoi saada hieman luksusta!

Monien lapsuudenkodin perustekstiilejä olivat räsymatot ja pöytäliinat, ryijyt ja takanät, joita löytyy myös vastaajien omasta kotoa. Myös oman kodin värimaailma oli monella lapsuudenkodin peruja ja jos lapsena oli istunut juhlapäivinä kangasliinalla päällystetyn pöydän äärellä, jatkuu tapa usein myös omassa kotona. Kerniliinoja ei arvostettu. Luonnonkuiduista (puuvilla, pellava, villa) valmistetut tekstiilit mainittiin yleisesti kaikkein arvokkaimpina ja mieluisimpina. Tekokuituja ei arvostanut kukaan, eikä niitä välttämättä edes vastaajien lapsuudessa ollut käytössä tai keksitty.

Yleensäkin vastaajat olivat omaksuneet käsitöiden tekemisen jo lapsuudenkotoa ja valmistivat itse suuren osan kodin tekstiileistä. Tuunaus, itse tekeminen, käsityön korkea laatu olivat yleisesti tärkeitä. Käsintehtyjä tuotteita pidettiin yleisesti arvokkaampina kuin kaupasta ostettuja. Myös perintötekstiilit olivat ahkerassa käytössä. Oman äidin tai isoäidin valmistamia tekstiilejä pidettiin arvoltaan kultaakin kalliimpina. Jollakin saattoi olla kaapissa tallella äidin vihkipuku, lottapuku ja koko suvun kastemekko. Esim. oman äidin tekemiä käsitöitä on edelleen käytössä vastaajan kesäkodilla.

”...kun aloin sisustaa omaa kotiani, halusin käyttää samanlaisia luonnonkuituja (kun lapsuudenkodissa oli ollut). Minulla on vieläkin käytössä äitini kutomia mattoja.”

(Nainen, 60-64 vuotta, AMK)

”Vanhat ryijyt seinillä ja pellavakankaat, Ne samat ovat minulla vieläkin,”

(Nainen, 65-69 vuotta, yliopisto)

Monien lapsuudenkotona kodin tekstiilien vaihto rytmitti vuoden kiertoa. Esim. kesällä käytettiin kevyempiä kesäverhoja ja -mattoja, kun taas talvella nämä vaihdettiin raskaampiin tekstiileihin. Monet

ovat jatkaneet tätä perinnettä omassa kotona, kun taas jotkut ovat tietoisesti tehneet tässä eroa lapsuudenkotiin ja halunneet käyttöönsä vain yhdet verhot ja matot.

Lapsuudenkodin vaikutus oman kodin tekstiilivalintoihin voi juontua esim. tilanteesta, jossa vastaajalla oli pienenä mahdollisuus leikata suvun naisten kanssa matonkuteita tuleviin mattoihin. Tämän muiston perusteella vastaaja kutoi vuonna 1975 omat matot ensimmäiseen yhteiseen kotiin.

Lapsuudenkodin tekstiilit muodostavat yleisesti sillan menneen ja oman nykyisen elämän välille. Niiden kautta välittyy paitsi yleistä kulttuurista perinnettä, että myös muistoja uskomuksia tapoja sekä henkilöhistoriaa. Mikäli nämä muistot ovat olleet mieluisia, niitä ylläpidetään myös omassa kotona käyttämällä lapsuudenkodista tuttuja tekstiilejä. Mikäli jotkut lapsuudenkodin tavat, kuten kesä- tai talviverhojen vaihto, koettiin turhiksi, ei niitä jatkettu omassa kodissa. Samoin jos lapsuudenkotona on ollut liian hienoja sisustusmateriaaleja, joita piti varoa ja joita *”tampattiin ja tuuletettiin jatkuvasti”*, voi omassa kotona tärkeintä olla tekstiilien helppohoitoisuus ja värit.

Aineistosta nousi selkeästi esille, että *”väreillä väliä, koska lapsuudenkotona oli ollut värittömiä ruskean, punertavan, vihertävän tai yksivärisiä tekstiilejä, joita ei (vastaajan) kotoa löydy.”*

Tähän ikäryhmään kuuluvista moni eli lapsuuttaan 1960-luvulla, jolloin yhteiskunta ja koko maailma muuttuivat voimakkaasti ja uusi modernisaation aalto pyyhkäisi perinteisen agraarisen elämäntavan ylitse. Tämä näkyi myös kodin tekstiilivalikoimassa. Eräs vastaaja totesikin tästä yhteiskunnallisesta murroksesta *”1950-luvulla tekstiilit olivat hirvigobeliineja ennen kuin 1960-luvulla tuli Marimekko.”*

Tähän uuteen aikakauteen kuuluvat silloiset uutuustekstiilit kuten pussilakanat ja muut värikkäät tekstiilit ja oman huoneen ikkuna somistettiin Marimekon Unikko-kuosisilla verhoilla. Tällä kaikella on sittemmin ollut suuri vaikutus kotien sisustukseen. Uuden sisustustyylin mukana elämään tuli uudet modernit aatteet, kuten tasa-arvokeskustelu, perinteisten arvo- ja sukupuoliroolien mureneminen. Yleensäkin 1960-luvun loppua leimasi koko länsimaista yhteiskuntaa ravistellut radikalisoitumisen aalto.

Eniten ja vähiten pidetyimpien tekstiilien merkitys yksilön identiteetille

Ihmisillä oli hyvin selkeitä ja perusteltuja mielipiteitä siitä, mitkä tekstiilit herättivät ihastusta ja mitkä vihostusta. Tekstiilit ovat yksilön minuuden, arvojen, toiveiden ja mieltymysten aineellisia ilmentymiä, joilla voi sekä sisustaa kodin että käyttää vaatetuksena. Tekstiileiltä toivottiin ennen kaikkea käytännöllisyyttä, niiden tuli olla kestäviä ja pestäviä ja tuntua mukavalta päällä. Koti ilman verhoja ja

mattoja ei kuulemma ole kodikas. Tässä yhteydessä mainituiksi tulivat suomalaiset tekstiilibrändit, kuten Marimekko tai Finlayson, koska niitä pidettiin kestävinä ja kauniina.

Huomattava osa kaikkein pidetyimmistä tekstiileistä liittyi yksilön varhaisimpiin ihmissuhteisiin tai lapsuuden elämismaailmaan yleensä. Kaikkein pidetyimpiä materiaaleja olivat kaikki luonnonkuidut. Yleensäkin käsityö ja itse tehty oli arvostettua. Tällaisia olivat esim. ristipistotyöt, ryijyt, pellavaiset pöytäliinat tai vuodenaikojen mukaan vaihdettavat verhot. Myös perintötekstiilit olivat arvostettuja ja niitä myös käytettiin. Esim. tänä, räsymatto, ryijy voivat pitää sisällään tuttuja turvallisia takaumia lapsuudesta. Näiden sanottiin tuovan iloa elämään samalla kun ne toimivat linkkeinä eri sukupolvien välillä ja niihin liittyi paljon tunnetta ja arvostusta. Samalla oli mahdollista päästä osalliseksi näiden tekstiilien entisten omistajien elämästä ja yleisestä osaamisesta.

”Käytän leivontaliinoinani isoäitini ja mummoni kutomia pellavaisia pyyhkeitä. Ajattelen heitä, kun peittelen taikinan ja leivät. He olivat kumpikin erittäin taitavia kokkeja. Toivon aina silloin, että saan osan heidän osaamisestaan ja he ovat erityisesti mielessäni.”
(Nainen, 65-69 vuotta, yliopisto)

Monet mainitsivat kansallispukujen olevan itselle tärkeitä. Niiden sanottiin olevan kauniita ja arvokkaita. Tällainen puku on mahdollisesti kuulunut läheiselle henkilölle ja muistuttaa olemassaolollaan paitsi tästä henkilöstä niin myös siitä seudusta, jota kyseinen puku ilmentää.

Tekstiilien värit olivat myös tärkeitä ja värien sanottiinkin olevan elämän eliksiiriä ja niillä on vahva merkitys omalle minuudelle. Joku voi hankkia sisutuksessa käytettävät värit esim. Rut Bryckin keramiikkaesineiden mukaan. Lisäksi tekstiilien vanha ikä, kuluneisuus ja muokattavuus ovat tärkeitä apuvälineitä oman identiteetin ylläpitämiseksi. Eräs vastaaja kertoi, ettei itse löydä tällaisia tekstiilejä vaan ne löytävät hänet.

Myös omat harrastukset vaikuttivat siihen, millaisia tekstiilejä arvostettiin. Tällaisia olivat mm. ristipistotyöt ja räsymatot, joita käytettiin oman kodin sisustuksessa. Eräs mainitsi jääneensä koukuun ryijyihin ryijyntekokurssilla. Joku voi ommella uusia tyynyjä, joita sitten vaihtelee sisustuksessa vuodenaikojen mukaan.

Joskus mahdolliset kotieläimet vaikuttavat siihen, millaisia tekstiilejä vastaajalla on mahdollista käyttää. Eläinten takia kaikkien sisustustekstiilien täytyy olla helppohoitoisia, vaikka itse haluaisi käyttää kirjottuja tyynyjä ja tyylikkää räsymattoja.

Vähiten pidetyiksi tekstiileiksi mainittiin lähes yksimielisesti tekokuidut, kuten polyesteri tai fleece. Näitä pidettiin huonolaatuisina, epämiellyttävinä ja epäekologisina. Kaikki huonolaatuiset massatuotetut ”henkkamaukka”-tyyliset tekstiilit tuomittiin jyrkästi. Joskus on kuitenkin pakko antaa myönnytyksiä tekokuiduille esim. materiaalin hinnan takia.

”En pidä huonolaatuisista kankaista vaatteissa tai vuodevaatteissa. Liian teollinen ja prosessoitu ns. halpatuotantorätti ei ole minun tekstiilini. Joskus vaan on pakko katsoa hintalappua ja valita se edullisempi versio.” (Nainen, 65-69 vuotta, lukio)

Tekstiilin huonon laadun lisäksi henkilökohtaiset makumieltymykset saattoivat vaikuttaa siihen, ettei tietyistä tekstiilistä tai sisustustavasta pidetty. Esim. jotkut eivät pitäneet yltiöromanttisesta sisustuksesta, vaan suosivat minimalismia ja skandinaavista selkeyttä. Tekstiilien liiallinen kirjavuus oli myös pahasta. Jotkut eivät pitäneet neulegraffiteista, vaan katsoivat sen olevan ympäristön roskaamista. Tekstiilit eivät myöskään saaneet olla liian vaikeasti huollettavia tai persoonattomia. Tekstiilin merkitys oman minuuden ylläpitäjänä oli suuri. Tekstiilin tuli *”kertoa jotain itsestä.”* Epämiellyttävä tekstiili *”kertoo itsestä jotain muuta kun on.”*

Yleensäkin tekstiilien tuntuominaisuuksia pidettiin tärkeinä, sillä kehollinen tuntemus niin hyvässä kuin pahassa jättää lähtemättömän muistijäljen. Näin epämiellyttävän tuntuinen tekstiili muistetaan vielä vuosikymmentenkin kuluttua.

”Sukkanauhapaita painajainen, siihen kiinnitettiin napeilla kuminauhan toiseen päähän mummolassa kotonakehrätystä lampaanvillasta valmistetut sukat. Pisteli. Reiden yläreunaan jäi kirvelevä hiertymä.” (Nainen, 65-69 vuotta, yliopisto)

Tekstiilien tuntuominaisuuksien lisäksi myös ns. pintamuoti ja ”glitter” koettiin epämiellyttävinä. Sen sijaan retro-henkisyys, ajattomuus ja laatu olivat tärkeitä. Näin tekstiilit liittyvät kokonaiseen elämismaailmaan ja tapaan kokea asioita.

Tekstiilien värin, materiaalin ja muodin merkitys yksilön identiteetille

Henkilöiden vastauksista näkyy eletyn elämän tuoma varmuus tekstiilien kuten myös vaatetuksen suhteen. Kaikilla vastaajilla oli selkeä mielipide siitä, mikä on miellyttävää ja mikä ei. Esim. kaikki pitivät värejä erittäin tärkeinä, niiden kuvattiin vaikuttavan kokonaiskehollisesti sekä mieleen että fyysiseen oloon.

”Pienetkin värivalinnat tekevät ihmeitä sisustuksessa.” (Nainen, 60-64 vuotta, yliopisto)

Materiaaleista luonnonkuidut mainittiin kaikkein miellyttävimpinä. Tällaisia olivat mm. pellava, puuvilla, villa ja silkki. Tekokuiduista ei pitänyt kukaan. Materiaalin tuntuominaisuudet koettiin tärkeinä. Muoti merkitsee vähiten. Jotkut tosin kertoivat, vaikka eivät aktiivisesti seuraa muotia, se vaikuttaa silti hieman sisustusvalintoihin.

”Emme sisusta kotia trendien mukaan. Oma tyylimme on muotoutunut vuosikymmenten aikana. Tietynlainen kerroksellisuus menee trendien edelle meillä. Harmonia sisustuksessa vaikuttaa rauhoittavasti.” (Nainen, 60-64 vuotta, yliopisto)

”Täytyy sitä jossain muotia seurata, ettei muiden tarvitse hävetä. Mutta omasta tyylistä pidän kiinni.” (Nainen, 65-69 vuotta, yliopisto)

Erilaiset tekstiilit ovat tapa ilmaista itseä ja näyttää muille kuka on tai millainen haluaisi olla. Ne muodostavat rajapinnan sisäisen ja ulkoisen maailman välille. Tekstiileihin kiinnittyy elämän varrella lukematon määrä erilaisia merkityksiä, joiden avulla voi toimia omassa elämässä ja maailmassa.

Tekstiileihin liittyvien mieltymysten ja sisustuskäytäntöjen muutokset elämän varrella

Tähän ikäluokkaan kuuluvat olivat löytäneet oman sisustustavan jo vuosikymmeniä sitten, mutta tyyli on voinut muuttua vuosikymmenten saatossa perheen perustamisen ja lasten saamisen ja myöhemmin heidän kotoa poismuuttamisen myötä. Elämän ruuhkavuosien aikaan lapsiperhe-elämä edellytti tekstiileiltä helppohoitoisuutta ja kestävyyttä. Niukka taloudellinen tilanne vaikutti siten, että jouduttiin käyttämään niitä tekstiilejä ja huonekaluja, joita oli helppoiten ja edullisimmin saatavilla. Myöhemmin elämäntilanteen ja vaurauden lisääntymisen myötä oli mahdollista panostaa tekstiilien korkeaan laatuun, vaikka perusmieltymyksissä ei olisikaan tapahtunut suuria muutoksia.

Vastaajat ovat kertoneet, että laadukkaiden ja itseä miellyttävien tekstiilien tulee olla sekä luonnonkuitua että kotimaisia, esim. Vallilaa tai Marimekkoa. Usean kohdalla makumaailma oli iän myötä selkiytynyt ja muuttunut persoonallisemmaksi. Sisustuksessa näkyi myös kerroksellisuus eri vuosikymmenien ajalta. Tähän on vaikuttanut oman elämäntilanteen lisäksi myös silloinen sisustusmuoti.

”Nuorempana seurasin trendejä ja omaa perhettä perustaessa joutui ottamaan niitä kuoseja ja värejä, joita sattui olemaan tarjolla. Nykyisin olen tyytyväinen omaan makumaailmaani, ja ottaa vaikutteita tarpeen mukaan... 1970-luvun vahvat keltainen metsänvihreä ja suklaanruskea olivat irtiotto ja täysin erilaisia kuin omat lempivärit. Vaalean vaaleat sävyt taas 1980-luvulla. Nyt perityt tyylihuonekalut, vanha roosa ja tumma puu tuovat rauhallisuutta olohuoneeseen.” (Nainen, 65-69 vuotta, yliopisto)

Useat ovat valmistaneet itse osan käyttötekstiileistä sekä korjanneet ja entisöineet vanhoja vielä käytössä olevia huonekaluja. Monesta vastauksesta näkyykin vahva itse tekemisen meininki. Vanhojen tekstiilien uusiokäyttö ja sovittaminen nykyiseen sisustukseen oli suosittua. Nykyisten tekstiilien huonontunut laatu sai runsaasti kritiikkiä. Esim. Marimekon kankaat kuulemma olivat 1970-luvulla paljon nykyistä laadukkaampia. Pidetyimpien tekstiilien tuli olla myös luonnonkuitua. Tekokuituja pidettiin halpoina ja arvottomina.

”Aidot materiaalit tuntuvat hyvältä iholla ja esim. villa lämmittää. Luonnonmateriaalit ovat ajattomia” (Nainen, 60-64 vuotta, AMK)

Värimaailma oli pysynyt monien kohdalla yllättävän muuttumattomana, vaikka poikkeuksiakin oli. Siinä missä joku oli suosinut koko ikänsä samoja rauhallisia värejä, saattoi joku ikääntymisen myötä lisätä värejä sisustukseen. Saatavilla olevien vaihtoehtojen määrän lisääntyminen ei sinällään ole vaikuttanut kaikkien sisustustapaan. Eräskin vastaaja kertoi talonpoikaistyylin pysyvän, vaikka vaihtoehtoja on enemmän tarjolla.

”Aina ollut värikäs tyyli ja perusteluni on, että väri piristää ja tuo kotiin viihtyisyyttä oikein yhdisteltynä.” (Nainen, 60-64 vuotta, opistoaste)

Jotkut kertoivat seuranneensa nuorempana trendejä, mutta iän karttuessa luopuneet tavasta. Lisäksi elämäntilanteen muutos voi aiheuttaa sen, että tekstiilejä sekä kodin irtaimistoa on karsittu reippaastikin, koska ”minimalismi on hienoa ja vähemmälläkin tavaramäärällä pärjää”.

Kodin sisustus voi muuttua vähitellen elämän varrella tiukan modernista kohti rennompaa tyyliä. Omaan elämään on avautunut ikääntymisen myötä uusia näkökulmia, joka näkyy esim. vanhojen perintötekstiilien arvostamisena. Lisäksi monet kertoivat muuttuneet vanhemmiten rennommiksi, joka näkyy myös sisutuksessa esim. aikaisempaa kirkkaampien värien suosimisena.

”Minusta on tullut rennompi. Lapset sanoivat, että aikanaan meidän koti oli tyylipuhdas ”Alvar Aalto” -koti, mutta nykyään kaikki kukat saavat kukkia. Perintöhuonekalut ja tekstiilit ovat sujahtaneet sopuisasti aaltojen sekaan. Sisutuksessa elämä ja historia saavat näkyä...väriä saa olla ja onkin.” (Nainen, 65-69 vuotta, yliopisto)

Henkilön maku voi vaihdella iän ja elämäntilanteen mukaan paljonkin. Se, mikä tuntuu hyvältä yhdessä elämäntilanteessa, ei ole sitä enää myöhemmin.

”Värimieltymykset ja kuosit vaihtelevat...aikoinaan kaappiin hylätty tuote voi näyttää trendikkäältä vuosien kuluttua.” (Nainen, 60-64 vuotta, AMK)

Tekstiileihin liitetyt merkitykset vaihtuvat läpi yksilön elämän. Tekstiilien materiaalliseen pintaan kiinnittyy ja irtoaa immateriaalisia merkityksiä aina sen hetkisen elämäntilanteen mukaan!

Unelmien tekstiili minuuden kuvastajana

Tämän ikäluokan unelmien tekstiili painottui vahvasti käytännöllisyyteen. Se oli helppo puhdistaa ja laadukas sekä kestävä. Tällaisen tekstiilin tuli olla ehdottomasti luonnonkuitua. Eniten esille nousi pellavan merkitys materiaalina. Myös nokkonen mainittiin muutaman kerran. Jaottelin unelmatekstiilit niille annettujen ominaisuuksien mukaan seuraaviin luokkiin, *käytännöllinen tekstiili, minä-tekstiili, tuntu-tekstiili* sekä *luksustekstiili*.

1. *Käytännöllinen tekstiili*: Tällainen tekstiili on esim. kestävä, pehmeä ja lämmin kuten peitto. Se olisi myös laadukas, helppo puhdistaa ja valmistettu kierrätysmateriaaleista. Tekstiilin tulee olla ehdottomasti luonnonkuitua, mieluiten pellavaa. Myös puuvilla, silkki, villa, nahka ja jopa puu mainittiin. Tekstiilin rypistymättömyys koettiin tärkeäksi, jos on laiska silittämään. Käytännöllinen unelmatekstiili edustaa kaikkia niitä tekijöitä, joista ideaalinen ja harmoninen arki koostuu.

”Kaunis, miellyttävä ja myös helppo käsitellä. Hengittävä. Luontoa säästävä, kierrätettävä. Sen voisi jättää ”perinnöksi” seuraaville. Se toisi vaikka lohtua ja myös iloa, ihania muistoja.”
(Nainen, 65-69 vuotta, yliopisto)

Lisäksi arkielämä asettaa reunaehdoja hyvälle unelmatekstiilille. Joskus kyseessä voi olla tavallinen arkea helpottava ominaisuus, kuten tekstiilin helppo puhdistettavuus.

”...kun kahden ojanpohjia rymyävän, minua vasten hyppivän koiran kanssa tulen lenkiltä, toivoisin, että se kura ja muta lähtisivät helposti pyyhkäisemällä pois.”
(Nainen, 65-69 vuotta, yliopisto)

2. *Minätekstiili*: Tällainen tekstiili edustaa kaikkea, mikä on yksilön arvomaailmassa tärkeää. Se on kestävä, pestävä ja muokattavissa käyttötarkoituksen mukaan. Tällainen tekstiili on mahdollisesti saatu perintönä tai hankittu kirpputorilta. Se voi toimia siltana eri sukupolvien välillä tai muistuttaa omasta menneestä elämänhistoriasta.

”Tekstiili, mikä kestää kulutusta, mikä on kauniisti ja laadukkaasti tehty ja mikä on luontoystävällinen. Ostan niitä kotimaassa käydessäni.” (Nainen, 60-64 vuotta, AMK)

Tekstiili voi liittyä myös mukavaan joutenoloon ja itsensä toteuttamiseen. Se voi olla itse valmistettu lahjaksi joko sukulaiselle tai täysin tuntemattomalle. Tällainen tekstiili liittyy yleensä kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

”Pellavaiset ovat kivoja. Olen juuri teettämässä perintöpellavalangoista lastenlapsille käsipyyhkeitä (ovat 6 – 15 -vuotiaita)” (Nainen, 65-69 vuotta, lukio)

”Rakastan merinovillaa, alpaka ja silkkevillaa ja puuvillaakin langoissa. Parasta ajankulua ja hyvää oloa tuottaa kiva neule, kiva katsottava telkkarista, mukillinen kahvia vieressä. Ja se, kun tekee jotain jollekin, esim. sytomyssyt, vanhukselle hartiahuivi, paleleviin jalkoihin lämpimät sukat, joka silmukkaan neulon lämpöä tai sydämellisyyttä.” (Nainen, 65-69 vuotta, lukio)

Minuutta ylläpitävä tekstiili voi olla myös itse suunniteltu ja valmistettu, kokonaan luonnonmateriaaleista.

”Kotipihan nokkosista itsekehrätystä langasta itse kudotut pyyhkeet olisivat se ihanne.”
(Nainen, 65-69 vuotta, oppikoulu)

3. *Tuntu-tekstiilit*: Näissä tekstiileissä ominaisinta on erilaisia muistoja ja aistimuksia herättävät tuntuominaisuudet. Ne ovat yhteydessä kokonaiseen tapaan hahmottaa ja tulkita paitsi omaa elämää niin myös koko maailmaa. Tällainen tekstiili voi olla esim. paksuhko, pehmeäksi kulunut pellavavaate tai lämmin peitto, johon kääriytyä esim. päiväunille. Joitain mainintoja saivat myös iholle miellyttävät silkki- tai puuvillasatiinilakanat.

”Lämmin ja pehmeä peitto, päiväunet tai myrskyävät illat” (Nainen, 60-64 vuotta, yliopisto)

”Kevyt, pehmeä, lämmin muttei hiostava. Eikä kutittava!” (Nainen, 60-64 vuotta, yliopisto)

Tällainen tekstiili toimii linkkinä yksilön kehollisuuden ja tajunnallisuuden sekä ulkopuolisen maailman välillä. Yksilö kokee maailman kehonsa kautta ja antaa sen asettamien reunaehtojen puitteissa merkityksiä maailmalle.

4. *Luksustekstiilit*: Näihin liittyy lupaus elämästä harmaan arjen yläpuolella. Tällaiset tekstiilit ovat käyttötekstiileitä, kuten sisustustekstiilejä tai vaatteita, mutta jotka ominaisuuksiensa perusteella nousevat tavallisten käyttötekstiilien yläpuolelle. Esim. käsin solmittu itämainen silkkimatto mielletään yleisesti arvokkaammaksi kuin perinteinen räsymatto, vaikka kummatkin suojaisivat lattiaa yhtä hyvin.

”Unelmien tekstiili olisi kuitenkin hyvin yllellinen, oikea ja aito laadukas silkki. Silkkiä voisi olla yöasu ja lakanat.” (Nainen, 65-69 vuotta, AMK)

”...esim. yksiväriset pellavaverhot, jotka päivänvalossa vaihtaisivat väriä ja taas iltavalossa sähkövalossa) olisivat astetta tummemmat. Samoin joku hento kuosi voisi tulla esiin riippuen valosta (auringonpaiste/hämärä/ilta.” (Nainen, 60-64 vuotta, yliopisto)

Luksustekstiili onkin valmistettu hyvin laadukkaista materiaaleista, kuten silkistä tai niihin liittyy muita ominaisuuksia, joita tavallisessa tekstiilissä ei ole. Näiden annettujen ominaisuuksien avulla on mahdollista saada itselleen kaikkea sitä, mikä mielletään luksukseksi.

5.2.6 Ikäryhmä yli 69-vuotiaat

Yli 69-vuotiaiden ikäryhmä edustaa vanhinta ikäluokkaa lomakekyselyssäni. Ajattelin, että tämän ikäryhmän jäsenten elämäkokemuksilla on niin paljon samankaltaisuutta, ettei lisää vanhempia ikäluokkia tarvita.

Tämä ikäluokka on syntynyt talvi- tai jatkosodan aikaan. Sota muodostaakin tämän ikäryhmän sukupolvikokemuksen. Monet tähän ikäluokkaan kuuluvista ovat ehkä joutuneet lähtemään evakkoon ja jättämään kotinsa rajan taakse.

Vielä sotien aikaan Suomi oli köyhä maatalousvaltainen maa, jossa kaupungistuminen oli vasta alkamassa. Suurimmalla osalla tähän ikäluokkaan kuuluvista on kokemusta agraarisesta elämäntavasta.

Kyseiseen ikäluokkaan kuuluvista tähän kyselyyn vastanneista noin kaksi kolmasosaa asuu pienessä kaupungissa tai maaseudulla. Vastaajien koulutustaso on kuitenkin varsin korkea. Kaksi kolmasosaa vastaajista on suorittanut jonkin korkea-asteen koulutuksen. Vastaajien koulutustasosta ei voi suoraan päätellä mikä on tämän ikäryhmän yleinen koulutustaso, sillä matalan koulutustason omaavat eivät ehkä ole internetin vakiokäyttäjiä, jolloin he jäävät tällaisten kyselyiden ulkopuolelle.

Varhaisimmat tekstiilimuistot

Yksilön varhaisimmat tekstiilimuistot voivat liittyä yksittäisiin tapahtumiin, jotka ovat tunnemuistoiltaan neutraaleja havaintoja esim. kodin tekstiileistä. Eräs vastaajista kirjoittikin:

”muistan kukallisen sängynpeitteen ihan varhaislapsuudesta. Ihmettelin vuodetta, joka päiväksi pedattiin niin korkeaksi (kasaan työnnettävä sänky, jonka päälle vuodevaatteet kasattiin ja päälle laitettiin päiväpeite), että en voinut kiivetä niin ylös. Muisto tuntuu aika neutraalilta, ei positiivinen, eikä negatiivinen.” (Nainen, 69+ vuotta, opistoaste)

Tällaiset tekstiilimuistot ovat osa laajempaa elämänhistoriaa, jotka ovat jääneet yksilön mieleen, mutta eivät nouse tavallisen arjen yläpuolelle. Nämä eivät ole yksilön minuuden rakentumiselle yhtä tärkeitä kuin merkityksellisiin tilanteisiin tai henkilöihin liittyvillä tekstiileillä on.

”Paljon äidin ompelemia ja neulomia vaatteita. Äidin kutomat räsymatot, myös jättikokoinen...ryijy Sammalenkukka, äidin kirjomia pöytäliinoja... muistoarvonsa (tunnen lämpimiä muistoja ja myös tunnen arvostusta äitini töihin) vuoksi osa perityistä on yhä omassa käytössä,” (Nainen, 69+ -vuotta, yliopisto)

Varhaisimpiin tekstiilimuistoihin liittyvät väri- ja tuntuaistimukset muistetaan hyvin, ja nämä muistot edustavat jonkinlaista varhaislapsuuden kodin turvaa, Samoin tietyt käyttövaatteet tai kodintekstiilit

sisältävät positiivisia muistoja. Varhaisimmat muistikuvat ovat usein ei-kielellisiä kokonaisvaltaisia aistimus-muistikuvia. Näiden jättämät muistijäljet voivat kestää koko elämän. Saamissani vastauksissa nämä koettiin yleensä positiivisina.

”Sängynpeitto – sellainen vanhanaikainen ruskea, neuletta muistuttava – ei negatiivista eikä positiivista, vain tunne poskea vasten ja ehkä jonkinlainen hajuelämys. Tuttuuden tunne ehkä, jonkinlaista turvaa.” (Nainen, 69+ vuotta, lukio)

Joskus tekstiilimuistot voivat liittyä dramaattisiin tilanteisiin. Näissä tilanteissa yksilön fyysinen tai psyykkinen hyvinvointi on uhattuna. Kyseessä voi olla esim. joku onnettomuus. Tällaiset tilanteet muistetaan hyvin vielä vuosikymmentenkin jälkeen:

”Olin varmaan parivuotias kun laskin potkukelkalla hiekaista rinnettä alas ja kelkka pysähtyi kiveen. Löin leukani kelkan ohjaustankoon niin, että leukaani tuli haava. Päälläni oli punainen talvitakki ja siihen kuuluva punainen hattu, jossa oli valkoiset nauhat. Muistan kuinka ne valkoiset silkkinauhat olivat aivan punaiset siitä haavasta tulvivasta verestä. Sen värjäytymisen muistan. Leuassani on vieläkin arpi ja siinä arvessa kasvaa muutama partakarva.”
(Nainen, yli 69 vuotta, AMK)

Varhaisimmat tekstiilimuistot ovat hyvin kehollisia ja kokonaisvaltaisia. Lapsen tapa kokea maailmaa on hyvin kokonaisvaltaista. Kun henkilö joskus myöhemmällä iällä kokee jotain samanlaista, voi lapsuudessa koettu tapahtuma palautua mieleen kehon muistin ansiosta.

Lapsuudenkodin tekstiilien vaikutus oman kodin sisutukseen

Lähes kaikissa vastauksissa tulee esiin itse tekemisen eetos, usein siitä syystä, että sodan jälkeen materiaalipulaa oli kaikesta, eikä esim. maaseudulla ollut aina edes kauppoja mistä ostaa. Kaikki vaatteet käytettiin loppuun – ensin ne käännettiin nurinpäin ja lopulta niistä tehtiin matonkuteita.

”Maaseudulla oli kuitenkin mahdollisuus kasvattaa pellavaa ja pitää lampaita, joista kummastakin saatiin lankaa. Eräs vastaaja kirjoitti kuinka ”karkea villalanka kutitti ja ihoon tuli läikikästä punoitusta, mutta sukkia oli silti pidettävä talvella, kun muita ei ollut. Itkin kouluun lähtiessä kangerrusta.” (Nainen, 69+ vuotta, opistoaste)

Lähes kaikki vaatteet valmistettiin kotona, Vaatteiden valmistamiseen osallistuivat yleensä perheen äiti ja yleensä myös vastaaja. Joskus myös miespuoliset perheenjäsenet valmistivat vaatteita esim. vaatturina. Monet kertoivat lapsuuden pula-ajan vaikuttavan omaan elämään siten, että nykyäänkin tekstiilejä käytetään harkiten ja pitkään. Kaikkea turhaa kulutusta vältetään.

”Lapsuuteni osui sodan jälkeiseen puutteen aikaan. Vain välttämättömiä vuode- ja pitovaatteita. Suurin osa omista ja kotimme tekstiileistä minun valmistamiani. Ehkä lapsuuden vaikutusta on se, että käytän joskus vuosikymmeniä samoja vaatteita.” (Nainen, 69+ vuotta, opistoaste)

Monet kertoivat harrastavansa itse käsitöitä ja esim. kutovansa kangaspuissa osan käyttötekstiileistä. Kutominen on yleensä kotoa opittua. Eräs vastaaja kertoi, kuinka äiti kutoi itse ja auttoi vastaajaa kutomaan ensimmäisen ryijynsä yli 20-vuotiaana. (Kyseessä oli Kirsti Ilvessalon Palokärki-ryijy.) Myös kierrätysmateriaalien käyttö sisustuksessa oli suosittua, samoin yleinen vanhojen tavaroiden ja tekstiilien kunnioitus. Monen lapsuudenkotona oli ollut paljon perinteisiä tekstiilejä, joita löytyy myös vastaajien nykyisestä kodista.

”Seinillä oli täkänöitä, ryijyjä, raanuja. Verhot olivat kauniita. Ryijyjä ja raanuja löytyy nykyisinkin.” (Nainen, 69+ vuotta, yliopisto)

Vastaajat suosivat sisustuksessa luonnonkuituja, kuten pellavaa, puuvillaa, villaa. Jotkut jatkoivat omassa kodissa lapsuudenkodista opittua tapaa vaihtaa sekä verhot että matot kesäksi, talveksi ja jouluksi. Jotkut mainitsivat pitävänsä perinteisen talonpoikaistyylin lisäksi mm. ranskalaisesta Provence-tyylistä tai unkarilaisista Transilvanian kirjontatyöistä. Sisustamista ja omaa käsityöharrastusta hillitsi kuitenkin materiaalien ja kankaiden kallis hinta.

Vastaajien nykyinen sisustus on paljolti lapsuudenkodin perua. Kohonnut elintaso ja materiaalien hyvä saatavuus ja oman maun kehittyminen ja muuttuminen vuosikymmenten saatossa on kuitenkin vaikuttanut sisutukseen.

Eniten ja vähiten pidetyimpien tekstiilien merkitys yksilön identiteetille

Ylivoimaisesti eniten pidetyimpiä olivat kaikki luonnonmateriaaleista (pellava, puuvilla, villa) valmistetut tekstiilit. Niitä pidettiin yleisesti hyvälaatuisina, kestävinä ja helppohoitoisina. Tähän liittyi myös yleinen kunnioitus vanhoja tekstiilejä kohtaan, jotka saattoivat olla jonkun lähisukulaisen valmistamia. Tällaisia tekstiilejä olivat esim. pöytäliinat, matot tai kirjaillut liinat. Näiden visuaalinen ilme, kuten värit, olivat myös tärkeitä. Tekstiilien sanottiin myös vaimentavan ääntä.

Tekstiilien tuotantotapa sekä eettinen valmistustapa olivat tärkeitä, sillä kukaan ei halunnut tukea riistotaloutta, ja eettisesti valmistettuihin tuotteisiin haluttiin myös sijoittaa.

Tekstiilien laatu koettiin niin tärkeäksi, että eräs vastaaja kertoi säilyttävänsä vain hyvänlaatuiset ja hyvin istuvat vaatteet ja myyvänsä kirpputorilla pois kaikki huonot. Erikoisaseman vaatteiden joukossa saavat kansallispuvut, joihin liittyy paitsi paljon tunnearvoa niin myös ihailua erittäin korkeatasoista käsityötä kohtaan.

”Kansallispuvut...niistä näkyy parhaiten erilaisuus ja voi vain suuresti ihailla, miten ja millä tekniikalla ne on saatu aikaiseksi. Tietenkin myös kaikki muukin, nimenomaan kaikki käsintehdyt aidot tuotteet ovat ihmetyksen aiheena.” (Nainen, 69+ vuotta, yliopisto)

Kaikkein vähiten pidettiin keinokuiduista. Niitä pidettiin käytössä sähköistyvinä, epämiellyttävinä sekä huonolaatuisina. Lisäksi tekokuitujen epäeettinen valmistus ja luontoa kuormittava vaikutus herätti runsaasti vastustusta. Myös rumat kuosit harmittivat samoin kuin nopeasti vaihtuva ”tusinakama” ja pintamuoti.

”...tekokuituisia, tuntuvat luonnottomilta. Kaikki rumat kuosit harmittavat. Tekstiileissä on tärkeintä muoto, kuosi, väri, toki käyttökelpoisuus. Jos ne eivät tuota hyvää mieltä, niitä ei voi pitää. Tekstiilit eivät ole yhdentekeviä, ne ovat kotiympäristöäni ja itseni osa!”
(Nainen, 69+ vuotta, yliopisto)

Vähiten pidetyt tekstiilit muodostavat negaation kaikelle, mitä pidetään hyvänä, arvokkaana ja kestäväenä. Kysymys on kokonaista jo kotoa perittyä arvomaailmaa uhkaavista tekstiileistä. Riippumatta henkilökohtaisesta makumaailmasta, kukaan ei pitänyt tekokuiduista!

Toiseksi vähiten pidettiin omaan makumaailmaan sopimattomista tekstiileistä. Tässä oli paljon vaihtelua. Joillekin ristipistotaulut olivat kitschiä, kun taas joku muisteli tällaisia töitä positiivisina. Joku saattoi säilyttää kaapissa käsin virkattuja pitsipeitteitä, koska ei saanut niitä sovitettua nykyiseen sisustukseen. Siinä, missä ryijyt ovat yhdelle nostalgiaa, ovat toiselle koinpsyömiä tomupesä.

Tekstiilien väreillä oli vaikutus tekstiilien miellyttävyyteen, Kirkasväriset tekstiilit herättivät yleisesti positiivisia mielikuvia, mutta tummia värejä karsastettiin.

”Mustat lakanat, en voi nukkua tummissa lakanoissa. Syytä en tiedä, en muutenkaan pidä kodissani tummista pinnoista. Musta sauna olisi kauhistus.” (Nainen, 69+ vuotta, AMK)

Myös asumiskäytännöt saattoivat vaikuttaa siihen, mistä tekstiileistä pidettiin ja mistä ei. Jos esim. asui seitsemännessä kerroksessa, ei tarvinnut verhoja!

Tekstiilit ovat selkeästi oman minuuden jatkeita ja niiden kautta voi elää ja toimia maailmassa. Ne muodostavat linkin nykyhetken ja menneisyyden välille. Itseä ympäröivät miellyttävät tekstiilit luovat harmoniaa itsen ja maailman välille kun taas epämiellyttävät tekstiilit tuhoavat tämän harmonian.

Tekstiilien materiaalien, värin ja muodin merkitys yksilön minuuden ylläpitäjänä

Kaikista vastauksista paistaa tyytyväisyys nykyiseen tilanteeseen. Kaikki myönsivät värien olevan itselle tärkeitä sekä sisustamisessa että pukeutumisessa. Oikeat värit tuovat tunnelmaa sekä kokonaisvaltaista

hyvää oloa. *"Omat mielivärit luovat oikeanlaisen tunnelman."* (Nainen, 69+, yliopisto) Eräs vastaaja kertoi murrettujen värien sopivan parhaiten omien vanhojen kalusteiden kanssa. Myöskään kylmän väriseen peitteeseen tee mieli kääriytyä. Värien merkitystä omalle identiteetille kuvaa se, että värimaailma ja lempivärit voivat vaihdella eri ikäkausien ja elämäntilanteiden myötä.

Tekstiileissä tärkeintä ovat käyttömukavuus ja helppohoitoisuus sekä yleinen ns. "tuntuma". Tunnultaan parhaat tekstiilit ovat luonnonkuitua, kuten puuvillaa. Tekokuidut olivat vähiten arvostettuja niiden epämiellyttävien tuntuominaisuuksien että epäekologisen valmistustapansa takia.

Muodista ei yleisesti ottaen välitetty. Jotkut kertoivat kyllä seuraavansa muotia, mutta eivät antaneet sen vaikuttaa ostopäätöksiin tai sisustushankintoihin. Eräs vastaaja ilmoittikin, että *"en noudata pintatrendejä, mutta haluan olla trendeistä tietoinen"* (Nainen, 69+ vuotta, yliopisto) Kun oma tyyli on kerran löydetty, se pysyy. Esim. kaikki huonekalut ja sisustustekstiilit on elämän aikana hankittu ystäviltä, kirpputoreilta tai alennusmyynneistä.

Eräs vastaaja tosin totesi *"...että (muodilla on) jotain merkitystä, koska en halua näyttää vanhalta mummolta, vaikka sellainen olenkin."* (Nainen 69+ vuotta, yliopisto) Yleensäkin liian nopeasti vaihtuva muoti herättää kritiikkiä, sillä käytettävien materiaalien tulee olla kestäviä ja helposti puhdistettavia niin sisustuksessa kuin vaatetuksessa. Näin esim. pietarilainen kertaustyyli edustaa pysyvyyttä, johon sopivaksi oma tekstiilimaailma halutaan sovittaa ja joka olemassaolollaan haastaa nopeasti vaihtuvan pintamuodin.

Tekstiileihin liittyvien mieltymysten ja sisustuskäytäntöjen muutokset elämän varrella

Usealla vastaajalla muutos oli tapahtunut pikkuhiljaa elämäntilanteen ja ajan kuluessa sekä iän karttuessa. Nuoruusvuosien ehkä ajan trendin sanelema moderni sisustus on vaihtunut vuosien saatossa enemmän vastaajan omaa persoonaa kuvaavaksi. Samoin värimaailma on voinut muuttua tiukan graafisesta musta-valkoisesta tyylistä kohti pehmeitä murrettuja värisävyjä. Esim. Marimekko ei enää sytytä kuin 20 vuotta sitten tai koko värimaailma on siirtynyt kohti sinistä väriä. Yleisen elintason nousun myötä on ollut mahdollista hankkia entistä laadukkaampia tuotteita. Myös kotimaisuus ja eettisyys ovat tärkeitä ominaisuuksia tekstiileille. Niiden tulee olla myös helposti puhdistettavia. Tekstiileitä ei enää vaihdeta huvun vuoksi.

"Sisustus tuo turvallisuutta, niinpä sisustus muuttuu vaan tarpeen mukaan."
(Nainen, 69+ vuotta, kansalaiskoulu)

Monet kuitenkin kertoivat löytäneensä oman makumaailman jo vuosikymmeniä sitten ja pitäytyneet tässä tyyliässä. Kun oma identiteetti on vakiintunut, näkyy tämä myös sisustustyyliässä. Sisustus voi olla sekoitus uutta ja vanhaa vuosikymmenten aikana kertyneistä huonekaluista, jotka voivat olla peräisin ystävilä, kirpputoeilta tai huonekalukaupasta. Lapsuudenkodin, etenkin oman äidin, vaikutus oman kodin sisustukseen säilyi yllättävän vahvana. Tämä voi johtua lapsuudenkodin yleisestä vaikutuksesta identiteetin muodostumiselle.

Vaatteissa käyttömukavuus ja väri ovat muotia tärkeämpiä. Esim. jos iho on arka ja kutiaa helposti, täytyy vaateen olla pehmeää materiaalia kuten trikoota.

Sisustus siis heijastaa yksilön persoonaa ja identiteettiä ulospäin. Sisustustekstiilien käyttö toimii arjen helpottamisen lisäksi vahvana merkinä, jolloin se välittää sisältämiään sosiaalisia merkityksiä vierailijoille. Samalla yksilöllä on, joko tietoisesti tai tiedostamattaan, mahdollisuus rakentaa ja ylläpitää sisustustekstiilien avulla omaa identiteettiään.

Unelmatekstiili

Useimmat ilmoittivat olevansa tyytyväisiä nykyiseen sisustukseensa ja yleiseen tekstiilivalikoimaan. Jotkut ilmoittivat unelmoivansa silkkilakanoista tai pellavaisista pöytäliinoista, mutta todenneet lopuksi muiden asioiden olevan elämässä tärkeämpiä. Vastauksista paistoi yleinen tyytyväisyys nykyiseen elämäntilanteeseen.

Useampien unelmatekstiili oli varsin arkinen ja käytännöllinen, kuten kaunis matto, puuvillasta valmistettu verho tai lakana tai luonnonvärinen/ luonnonruskea villainen torkkupeitto. Jotkut unelmoivat kuluneesta ns. bobo-chic -tyylistä. Nämä vastaukset kuvaavat tasapainoa itsen, kodin ja maailman välillä. Kaikki mitä halutaan, on jo saavutettu. Joku tosin unelmoi valon määrään reagoivasta materiaalista!

Vastauksissa näkyi selkeä itse tekemisen arvostus. Itse valmistettu ja kudottu tekstiili, kuten pellavakangas, on paitsi parasta niin myös aitoa. Tekstiilien aitoutta puoltaa myös kansallispukujen suosio unelmatekstiileinä. Eräs vastaaja kertoi, kuinka hän oli valmistanut elämänsä aikana neljä kansallispukua ennen kuin nivelreuma pakotti luopumaan harrastuksesta.

Kaikista vastauksista näkyi, että kaikki mitä on elämlä tekstiilien tai sisutuksen suhteen haluttu on saavutettu. On aika siirtää oma tekstiili perintönä seuraavalle sukupolvelle.

”...suomalaisella lammastilalla hyvin hoidettujen lampaiden villasta, mahdollisimman ekologisesti kehrätystä villalangasta, jotka itse värjään myrkyttömästi kasviväreillä, kudottu tekstiili (esim. seinälle laitettava) tai neule. Tuote voisi olla lahja esim. lapsenlapselle ja siitä muodostuisi hänelle ehkä rakas muisto, jonka hän välillä hautaisi pois silmistään kaappien kätköön, mutta jota hän ei raaskisi heittää pois.” (Nainen, 69+ vuotta, opistoaste)

Unelmatekstiili voi parhaimmillaan yhdistää eri sukupolvia toisiinsa. Unelmatekstiili voi välittää tuleville henkilöille niin fyysisiä kuin psyykkisiä merkityksiä, joita nämä voivat käyttää ja tulkita oman identiteettinsä rakennusaineena.

6. Pohdinta

Tämän tutkielman tarkoituksena on ollut tarkastella ns. tunnetekstiilien merkitystä eri ihmisille. Koska ihminen elää syntymästään lähtien maailmassa erilaisten ärsykkeiden ja esineiden ympäröimänä, voi ajatella näiden myös vaikuttavan siihen, millaisena tämä maailma koetaan. Tämä minuuden, maailman ja siinä olevien esineiden, asioiden ja tapahtumien suhde jatkuu koko eliniän. Tämän tutkimuksen tarkoitus on käsitellä sitä, millainen vaikutus tekstiileillä on ollut yksilön eri elämänvaiheissa.

Lähtökohtana tutkimuksessa oli J.P. Roosin sukupolviteoriat, eli miten eri sukupolvet merkityksellistävät itselleen tärkeitä tekstiilejä. Taustamuuttujana tässä on ollut suomalaisen yhteiskunnan kehitys 1900-luvun alkupuolelta tähän päivään. Tänä aikana suomalainen yhteiskunta koki rajuimman rakennemuutoksen, joka on maailmanlaajuisestikin vertaansa vailla. Tänä aikana perinteinen luokkayhteiskunta hajosi ja tilalle tuli moderni itseohjautuva ihminen, joka oli vapaa perinteen painolastista. Tämä kaikki on myös vaikuttanut ihmisten ajatusmaailmaan. Minua kiinnostaa tietää, miten tämä on vaikuttanut eri sukupolvien tavasta nimetä ja merkityksellistää itselleen tärkeitä tekstiilejä, kuten ns. tunnetekstiilejä.

Suomalainen yhteiskunta on nyt samanlaisen yhteiskunnallisen muutoksen keskellä kuin joskus 1960-luvun alussa, mutta nyt ennennäkemätön globalisaatio, internet ja yksilöllisyyden korostus ovat luoneet ns. täsmäelämää sekä uusyhteisöllisyyttä, jossa eri henkilöitä yhdistää enemmän ajatusten, arvojen ja elämäntavan samankaltaisuus kuin naapuruus. Ajatukset ja arvostukset liikkuvat internetin myötä maapallon puolelta toiselle helpommin kuin reaaliaikainen kohtaaminen seinänaapurin kanssa. Täsmäelämää kuvaa teknologiavetoinen reaaliaikaisuus, kun uusyhteisöllisyys perustuu eri henkilöiden

väliseen vuorovaikutukseen ennemmin arvojen ja asenteiden perusteella kuin naapuruus- tai sukulaisuussuhteiden perusteella. (Puohiniemi, 2006: 43, 255-261)

6.1. Tutkimuksen etenemisen ja luotettavuuden analysointia

Kun aloitin tutkielman tekemisen, minulla ei vielä ollut tarkkaa käsitystä siitä, mihin suuntaan tutkimus tulisi minua viemään. Olin siihen mennessä lukenut muutaman aihetta sivuavan teoksen mm. kuluttamisesta sekä pari kirjaa J.P. Roosilta yhteiskunnallisesta luokkamutoksesta ja ns. ”hyvästä mausta”. Luettuani nämä teokset aloin laatia nettiin tulevaa kyselylomaketta. Kysymysten asettelu tuntui aluksi hieman vaikealta. Sain kuitenkin nettiin tulevan kyselylomakkeen valmiiksi ja julkaistua sekä Taito-lehden *Onni elää käsityössä* -nettisivuilla sekä PRO Kädentaitajat ry:n nettisivuilla. Sain parissa viikossa noin 250 vastausta, mikä määrä todella yllätti! Olin todella ilmoinen siitä, että kyselyni oli saanut niin paljon huomiota!

Luettuani saamiani vastauksia läpi, alkoi minulle muodostua mielikuva siitä, millainen merkitys tekstiileillä on ollut eri ihmisille eri elämänvaiheissa. Tämän jälkeen alkoi tulosten analysointi ja sopivan teorian valitseminen tähän.

Saatuani tutkimussuunnitelman valmiiksi, aloin miettiä sopivaa metodologista lähestymistapaa. Päädyin valitsemaan sekä fenomenologisen analyysin että yksilöpsykologisen lähestymistavan. Fenomenologinen analyysi korostaa kokemusta, aistihavaintoja ja niihin perustuvaa ymmärryksen muodostumista tutkimuskohteesta. Minua kiinnostaa selvittää niitä mekanismeja, joilla joistain tietyistä tekstiileistä tulee ihmisille tärkeitä ja jotkut toiset taas jäävät täysin huomiotta. Prosessia, jossa ihmiset merkityksellistävät itselleen tärkeitä tekstiilejä voi parhaiten kuvata juuri fenomenologian avulla. Koska fenomenologisen näkemyksen mukaan tutkija ei voi irrottaa itseään tutkimusaiheesta ns. objektiivisen tarkkailijan rooliin, tulee tutkimusstrategiassa ottaa huomioon myös tutkijan omat kokemukset, joita hyödyntämällä tutkimuskohteesta pyritään löytämään sen keskeinen olemus (<https://koppa.jyu.fi>) Näin tunnetekstiilejä koskeviin käsityksiin ja analyyseihin vaikuttaa myös minun omat käsitykset tällaisista tekstiileistä sekä koko eletty elämäni yleensä. En voi fenomenologisen näkemyksen mukaan koskaan olla objektiivinen tarkkailija tehdessäni analyysiä tunnetekstiileistä, tämä kun on osa siitä todellisuudesta sellaisena, kun se minulle näyttäytyy!

Toiseksi lähestymistavaksi aiheeseen muotoutui yksilöpsykologinen analyysi. Lähtökohtana tässä on, että ihmiselle on ominaista jatkuva koko elämän kestoinen pyrkimys minuuden tuottamiseen, säilyttämiseen sekä laajentamiseen. Tavoitteena on mahdollisimman eheä mielihyväsävyinen minäkokemus. Minuuden, psyyken toiminta ja rakentuminen noudattavat ns. konstassiperiaatetta, jonka mukaan psyyken homeostaattisena tehtävänä on pitää sisäisenä jännitteenä ilmenevän psyykkisen tension taso mahdollisimman matalana. Näin tension lasku koetaan yleensä mielihyväsävytteisenä, kun taas tension nousu tuottaa mielipahaa. Minua kiinnostaa selvittää, mikä merkitys tunnetekstiileillä on tässä prosessissa ja miten voisin tutkia asiaa tämän gradun avulla.

Lähtöolettamuksena on, että minuutta voidaan tuottaa esim. muokkaamalla psyykkisiä toimintoja ja kokemuksia, jotta päästäisiin yksilöä tyydyttävään minäkokemukseen. Tämä edellyttää hyvää omien psyykkisten kokemusten, kuten tunteiden hallintaa. Se, miten tunnetekstiilit liittyvät tähän prosessiin, on tämän tutkimuksen ydinaihe! (Horelli-Kukkonen, 1993: 26-27)

Käsittelin aineistoa narratologisen lähestymistavan avulla. Tässä eri henkilöiden avoimiin kysymyksiin antamia vastauksia voitiin pitää pienimuotoisina ”kertomuksina”, joilla on juoni. Joka etenee alusta loppuun. Jaoin nämä ”kertomukset” niiden sisällön mukaan eri teemoihin, jotka sitten analysoin. Näitä pyrin antamaan mahdollisimman suuren äänen vastaajien omille näkemyksille.

6.1.1. Fenomenologia eri henkilöiden tunnetekstiileihin liittämien arvonantojen taustalla

Kaikkia saatuja vastauksia on mielekästä tulkita fenomenologisen analyysin keinoin. Fenomenologiassa yksilön monimutkaisia ja ainutlaatuisia kokemuksia esim. tunnetekstiileistä ei voi tutkia luonnontieteellisesti, koska kummankin todellisuuskäsitys rakentuu eri pohjalle. Siinä missä luonnontiede pitää maailmaa objektiivisena, yksilön ulkopuolella olevana rakennelmana, fenomenologia ei tee eroa yksilön, kokemuksen ja maailman välille, koska maailma on juuri sellainen, millaisena se koetaan ja tulkitaan. Esim. kaikki vastaajat tulkitsivat maailmaa ja siinä esiintyviä tekstiilejä oman elämänhistoriansa ja makumaailmansa viitekehityksessä. Siinä missä esim. ryijy on yhdelle rakas muisto edesmenneestä isoäidistä, on se toiselle ”koinsoymä pölypesä”, joka ei koskaan päädy minimalistista sisustusta suosivan vastaajan seinälle. Fenomenologisen tulkinnan mukaan ryijyn nukkaan on tarttunut paljon ns. annettuja merkityksiä, jotka voivat vahvistua, muuttua tai kadota yksilön elämäntilanteesta riippuen.

Fenomenologiassa kokemus tai tulkinta ei ole koskaan staattinen, vaan se on jatkuvan uusinnan ja uusinnan uusintamista aina sen hetkisen elämäntilanteen mukaan, yhä uudestaan ja loputtomasti. Tätä muiston uusintamista tukevat merkityksellisten tekstiilien tapahtuma- ja eri aistein aktualisoituvat muistot. Esim. villasukkien karheus, vastapestyn pyykin tuoksu tai visuaalisen muistikuvan aktualisoituminen nostattavat esiin aina uusia muistoja tilanteesta riippuen. Käsitteenä tunnetekstiili on aina tulkittava sen hetkisen tilanteen mukaan, joka muodostuu tekstiilin, yksilön ja maailman välisestä vuorovaikutuksesta.

Tekstiilien vaihdettavissa olevat merkitykset näkyvät esim. siinä, että ennen niin kirjavat ja iloiset Gudrun Sjödenin kankaat ja vaatteet menettävät hohtonsa, kun paljastuu, ettei firman omistaja arvostanut ns. ei-uranaisia. Kaikki Gudrun Sjödenin tekstiilit ovat pysyneet fyysisiltä ominaisuuksiltaan samoina, vain niille annetut merkitykset ovat radikaalisti muuttuneet.

Fenomenologisen tulkinnan mukaan tekstiilin valmistajalla on ollut mahdollisesti ollut oma merkitys, jonka on suunnittelelleen tai valmistamalleen tekstiilille antanut, mutta tämän jälkeen tekstiili alkaa elämään omaa elämäänsä, jolloin siihen tarttuu merkityksiä, uskomuksia tai muistoja, joita valmistaja ei ole tarkoittanut. Tekstiilit alkavat kommunikoida ympäröivän maailman kanssa. Tällöin tekstiilien merkitykset syntyvät niiden suhteista objekteihinsa sekä ympäröivään kulttuuriseen todellisuuteen. (Luutonen, 1999: 18) Tekstiileillä on tärkeä osa yksilön identiteetin rakentumiselle niin yksilöpsykologisesti, alueellisesti tai kansallisesti. Tästä esimerkkinä, vaikka kansallispukujen suuri suosio eri ikäisten henkilöiden keskuudessa. (Luutonen, 2007: 8, 10) Aineistosta tuli usein esille kansallispukujen suuri suosio. Olemassaolollaan ne muistuttivat esim. edesmenneen isoäidin karjalaisista sukujuurista tai vahvistivat vastaajan identiteettiä ”suomalaisena”. Ne saattoivat toimia myös koko perhettä yhdistävinä juhlavaatteina, joita käytettiin vain erikoistilanteissa. Näin tekstiileillä, kuten kansallispuvuilla, on suuri merkitys jo yksilön varhaislapsuudessa, sillä näiden kautta voi ilmentää suhdetta toisiin ihmisiin, maailmaan tai itseensä.

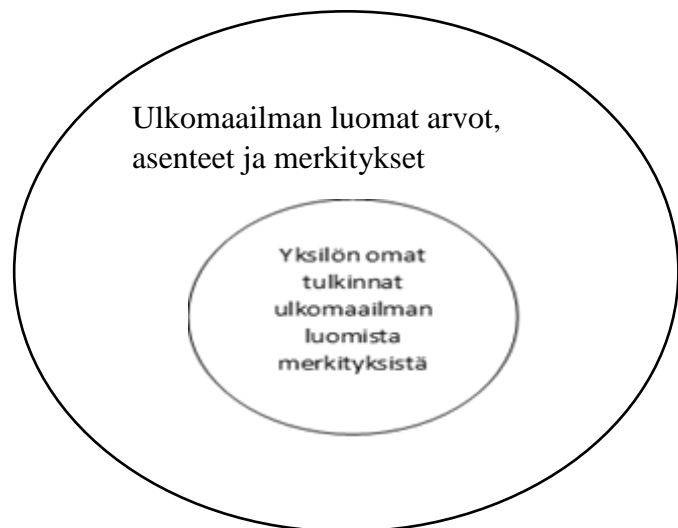
6.1.2 Merkityksenannon muodostumisesta

Tunnetekstiilit ovat yksi osa kokonaista maailmankäsitystä, jotka on ladattu täyteen erilaisia merkityksiä ja arvonantoja. Tunnetekstiilejä koskeva merkityksenanto voidaan hahmottaa kehämäisen rakenteen avulla, joka muodostuu ulko- ja sisäkehästä. Ulkokehän tässä kontekstuaalisessa merkkijärjestelmässä muodostaa kulttuuri, jossa vallitsevat käsitykset eri esineiden asemasta ja tehtävästä maailmassa. Esim.

tekstiilit suojaavat kylmyyttä vastaan ja niitä voi käyttää helpottamaan arkea käyttötekstiilien muodossa. Nämä muodostavat reunaehdot kaikille niille käsityksille, joita yksilö eri tekstiileihin liittää.

Sisäkehä taas muodostuu yksilön antamista merkityksistä noille kulttuurisille merkityksille. Tähän vaikuttaa mm. yksilön oma elämäkokemus sekä muistot ja toiveet, jotka vuorovaikuttavat näiden tekstiilien kanssa. (Vartiainen, 2014)

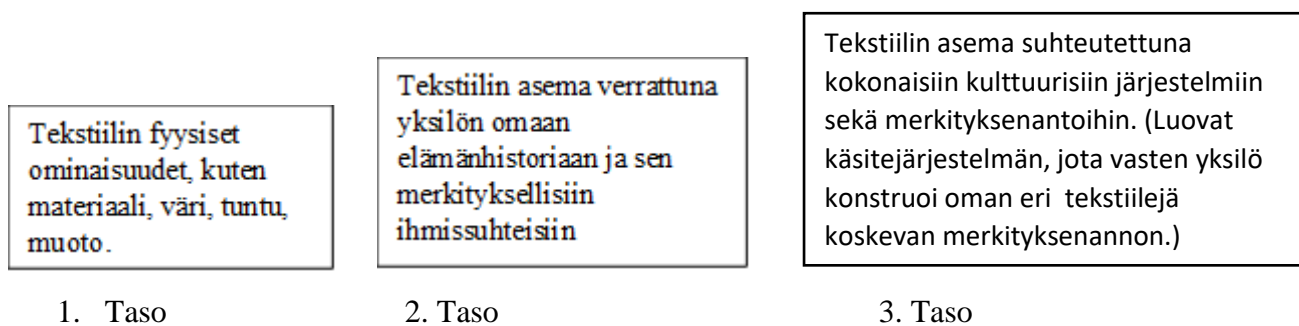
Yksilön oma tulkinta ympäröivän maailman arvoista, asenteista ja sen luomista merkityksistä eri artefakteja kohtaan.

Tunnetekstiileihin liittyvää sekä ulko- että sisäkehän merkityksenantoprosessia voidaan kuvata kolmiportaisena merkkijärjestelmänä, jotka lähtevät yksilöä lähinnä olevista elementeistä laajeten lopulta erilaisten sosiaalisten tilanteiden kautta käsittämään koko kulttuurin.

Ensimmäisellä tasolla on itse tekstiilin fyysiset ominaisuudet, kuten villaryijyn väri, muoto ja materiaali. Seuraavalla tasolla kyseiset tekstiilit ankkuroivat yksilön omaan elämänhistoriaansa ja sen tapahtumiin sekä läheisiin ihmisiin. Tämä on se taso, joka erottaa ns. tavalliset tekstiilit tutkimuksen kohteena olleista tunnetekstiileistä. Tunnetekstiili on täynnä erilaisia merkityksiä, muistoja ja kokonaisia elämänhistorioita, kun taas käyttötekstiileistä nämä ominaisuudet puuttuvat.

Kolmannella ja ylimmällä tasolla tunnetekstiilit liittyvät kokonaisuun kulttuurisiin järjestelmiin ja merkityksenantoihin. Näin tunnetekstiileihin liitetyt merkitykset eivät siis tule ns. ”tyhjästä”, vaan ovat peräisin kulttuurisista yläkäsitteistä, joita eri tekstiileihin yleensäkin liitetään.

Näihin kolmeen tunnetekstiiliä koskevaan määritelmään sopii myös ns. *patina*, jolla voidaan kuvata kaikkia fyysisiä artefakteja, kuten tunnetekstiilejä. Patina sisältää artefaktin sekä fyysiset että symboliset ominaisuudet. Patinaa sisältävät artefaktit, kuten hopeiset lautaset tai Svenskt Tennin tekstiilit legitimoivat omistajansa sosiaalista statusta. Ne ylläpitävät tietyn sosiaalisen rankenin olemassaoloa että vahvistavat yksilön tietoisuutta tämän sosiaaliluokan jäsenenä. Edellytys patinan olemassaololle on, että kaikki ymmärtävät siihen kuuluvat symboliset merkitykset samalla tavalla. Patinaan liittyvää symbolista järjestystä ylläpidetään sosiaalisen toiminnan kautta. (McCracken, 1990: 31-37, 41-43. 135-137)

Tunnetekstiileihin liittyviä symbolisia ominaisuuksia voi kuvata termillä *patina*. Nämä ominaisuudet ovat intersubjektiivisesti jaettuja, jolloin jokainen tekstiilin vaikutuspiirissä oleva henkilö ymmärtää ne samalla tavalla. Tällaisia patinaa sisältäviä tekstiilejä ovat esim. isoäidin vanhat pöytäliinat tai suvun vanha kastemekko. Olemassaolollaan nämä tekstiilit vahvistavat tietyn henkilöryhmän keskinäistä koheesiota, vaikka niihin liitetyt symboliset ominaisuudet eivät avaudu muille, jotka eivät ole tämän ryhmän jäseniä.

Patina liittyy tietyn yhteisön yhteisiin arvoihin, jotka ohjaavat valintoja mm. sen suhteen, millaisia tekstiilejä pidetään arvokkaina ja millaisia ei. Arvot ovat yleensä vakaita ja muuttuvat suhteellisen hitaasti. Näin suvun vanha kastemekko tai isoäidin pöytäliina säilyttää arvonsa yleensä sukupolvelta toiselle. (Puohiniemi, 2002: 5, 19-20)

6.2. Tekstiilit sukupolvikokemusten valossa

Tunnetekstiilien luokittelussa oli nähtävissä suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtuneiden rakennemuutosten vaikutus yksilön elämään. Siinä, missä vanhimpien ikäluokkien vastauksissa näkyy sodan jälkeinen niukkuus, leimaa nuorimpien vastaajien elämää vauraus ja hyvinvointi.

Vanhimpien, yli 60-vuotiaiden, ikäluokkien vastauksissa näkyi vielä agraariajan Suomen maatalousvaltainen elämäntapa, joka perustui pitkälle vietyyn omavaraistalouteen. Esim. vaatteisiin tarvittava villa tai pellava saatiin omista lampaista tai omasta pellostä. Vain välttämättömät vaatteet hankittiin kaupasta. Vaatteita tehtiin itse myös siksi, ettei tuolloin valmisvaatteita ollut saatavilla samalla tavalla kuin nyt. Vaatteiden valmistamiseen osallistuivat yleensä kaikki perheen naiset. Lapsille valmistettiin vaatteet aikuisten vaatteista pienentämällä. Kaikki vaatteet käytettiin loppuun, viimeiseksi vaatteista tehtiin matonkuteita.

Vanhimmat vastaajat elivät vielä Roosin (1985) mainitsemissa yhtenäiskulttuurissa. Elämäntavat eivät olleet vielä eriytyneet henkilökohtaisten makumielityksien mukaan. Käytettävien tekstiilien osalta tämä näkyy ns. perinnetekstiilien suosimisena. Tällaisia olivat esim. ryijyt, tākānāt ja rāsymatot.

Ikäluokan 50-59-vuotiaiden vastauksissa Suomen nopea kaupungistuminen 1960-70-luvuilla. Tämä ilmenee sekä elämäntavan muutoksena (Roos, 1985) että käyttötötekstiilien saatavuuden lisääntymisenä. Erilaiset tehdasvalmisteiset tekstiilit tulevat markkinoille esim. Marimekon myötä, jonka tekstiilien ulkoasu noudattaa ajan modernia henkeä. Ajan henkeen kuuluu myös yksilöllisyyden esiinnousu, vanha yhtenäiskulttuuri alkaa murtua. Näin yksilö voi esim. tekstiilivalinnoilla tukea omaa identiteettiä, että ilmentää Bourdieun mainitsemaa ns. makua. Vanhat perintötekstiilit, kuten ryijyt ja tākānāt, säilyttävät asemansa muistutuksena vanhasta agraarisesta elämäntavasta.

Ikäluokkien 30-39 sekä 40-49-vuotiaiden vastauksissa näkyvät perinteiset agraari-Suomen arvot, tekstiilien on oltava ekologisista, käyttötarkoitukseensa sopivia, kierrätettäviä ja niiden tulee olla luonnonkuitua. Niiden tulee lisäksi korostaa käyttäjänsä persoonallisuutta. Nämä tekstiilien käytännöllisyyttä koskevat mieltymykset tulevat tosin esille kaikissa ikäluokissa.

Ikäluokat 40-49-vuotiaat suosivat sisustuksessa sekä vanhoja perinnetekstiilejä että uusia moderneja tekstiilejä. Näiden ikäluokkien vanhemmat olivat yleensä maalta kotoisin, joten vastaajat edustavat toisen sukupolven kaupunkilaisia, joiden tekstiilivalinnoissa agraariajan tekstiilivalikoima vielä näkyy.

Nuorimpien, noin 20-vuotiaiden vastauksissa näkyy voimakas individualismi sekä ekologisten arvojen kannatus. Heidän tekstiilivalinnoissaan korostui itseilmaisuus, sillä sekä vaatetus- että sisustustekstiilien tuli ilmaista omaa itseä ja tuoda hyvää oloa. He suosivat luonnonkuituisia tekstiilejä kuten muutkin sukupolvet. Tämä sukupolvi edustaa ns. toisen sukupolven kaupunkilaisia, joiden vanhemmat ovat aikoinaan muuttaneet maalta kaupunkiin, (Roos, 1985) Heidän vastauksissaan ei enää näy agraariajan tekstiiliperinne samalla tavalla kuin edellisten sukupolvien kohdalla

Erilaisiin artefakteihin, kuten tekstiileihin, liitetyt kulttuuriset merkitykset voivat palvella yhteiskunnallisella tasolla sekä muutosta että jatkuvuutta. Siinä, missä vanhemmille ikäluokille kotivalmisteiset vaatteet ja tekstiilien ”tuunaaminen” uutta käyttötarkoitusta varten olivat merkki köyhyydestä, on tämä nuorimmille ikäluokille itseilmaisun väline. Tämä eri tekstiilien avulla tapahtuva itseilmaisuus ei kuitenkaan ole syntynyt tyhjästä, vaan yhteiskunnassa tapahtuneet rakennemuutokset, kuten hurja talouskasvu, ovat antaneet tähän mahdollisuuden. Tavaroiden, kuten tekstiilien hankkiminen ei enää palvellut *tarvetta* vaan *halua*. Kun individualismista tulee yhteiskunnallinen normi, edesauttaa se myös yhteiskunnassa vallitsevien arvojen jatkuvuutta. (Mc Gracken, 1988: 131-135, Puohiniemi: 2002, 95-109))

Muistamisen fysiologiaa koskevista viimeaikaisista tutkimuksista on todettu, että hajumuistot ovat evolutiivisesti hyvin vanhaa perua ja ne voivat jättää hyvin vahvoja muistijälkiä. Esim. varhaislapsuudessa koettu märkien villavaatteiden tuoksuun liittyvä tapahtuma voi jäädä muhimaan mieleen vuosikymmenten ajaksi ja kun henkilö joskus myöhemmässä elämässä törmää samanlaiseen märkien villavaatteiden tuoksuun, voi jo mennyt unohdettu tapahtuma palautua mieleen. Varhaisimmat tekstiilimuistot voivat siis olla osa laajempaa aistimusmaailmaa, johon liittyy visuaalisten muistojen lisäksi myös haju- ja tuntuaistimuksia. Nämä muistetaan voimakkaana vielä vuosikymmenten kuluttua. Tähän liittyy paljon sekä tiedostettuja että tiedostamattomia psyykkisiä prosesseja, joita tulkitaan aina sen hetkisen elämäntilanteen mukaan. Yksilön sen hetkinen muisto jostain tekstiilistä on aina tulkinta tuosta tilanteesta, autenttisen tilanteen saavuttaminen sellaisena kuin se tapahtui, on mahdotonta, koska muistelu tapahtuu aina sen hetkisessä kontekstissa, ei menneessä kontekstissa. Tällaisia muistoja ovat esim. *aistimusmuistot*, *tilannemuistot* sekä *henkilömuistot*.

1. *Aistimusmuistot*: Näitä ovat esim. erilaiset tekstiilien ja vastaavien fyysisiin ominaisuuksiin liittyvät tuntumuistot. Esim. villasukkien karheus tai vastamankeloitujen lakanoiden sileys voivat säilyä muistoissa läpi elämän. Näillä on vaikutusta yksilön myöhempiinkin tekstiilivalintoihin. Mikäli karheat

villasukat muistetaan epämiellyttävinä, henkilö voi myöhemminkin vältellä villavaatteiden käyttöä. Samoin jos mankeloidut lakanat muistetaan positiivisina, voi henkilö jatkaa lakanoiden mankelointia omassakin kodissa.

2. *Tilannemuistot*: Tällaisissa muistoissa pääpaino on itse tilanteessa, johon tietty tekstiili liittyy. Tällaisia ovat esim. tiettyinä juhlapäivinä, kuten kouluna, käytettävät tekstiilit, joita ei muuten pidetä esillä. Myös koulun päättäjäisjuhlissa käytettävät vaatteet kuuluvat tähän ryhmään. Joskus myös erilaisissa onnettomuustilanteissa silloin päällä olleet vaatteet muistetaan hyvin. Esim. kelkkailuonnettomuudessa yllä ollut vaatekerta jää mieleen.

3. *Henkilömuistot*: Läheisiin tai muuten merkityksellisiin ihmisiin liittyvät tekstiilimuistot kuuluvat tähän ryhmään. Tällaisia voivat olla esim. oman äidin päällä ollut leninki tai isoäidin ompelema kesämekko, jonka vastaaja on saanut lahjaksi. Tällaiset muistot ovat yleensä erittäin positiivisia, koska ne tuovat muistoja rakkaista läheisistä ja toimivat muutenkin ihmissuhteiden lujittajina.

Edellä mainitut kolme kategoriaa eivät ole tiukkarajaisia, vaan tietyssä tekstiilimuistossa voi olla elementtejä kaikista kolmesta kategoriasta. Olen tehnyt luokituksen sen mukaan, mitä ominaisuutta tietyssä muistossa on mielestäni eniten.

6.3. Lapsuudenkodin vaikutus oman kodin sisustukseen

Lapsuudenkoti voi jo terminä, saati fyysisenä paikkana, palauttaa mieliin muistoja, jotka yksilö on jo kauan aikaa sitten unohtanut ja mieleen voi tulla hyvinkin tarkkoja kokemuksia ja muistoja. Tähän liittyvä affektiot voivat olla voimakkaista, joko positiivisesti tai negatiivisesti.

Yksilön minuus kehittyy jo lapsuudessa. Se, miten aikuisena suhtautuu esimerkiksi uusiin asioihin tai yllättäviin tilanteisiin, juontaa juurensa lapsuuteen. (<https://yle.fi/uutiset/3-8290559>)

Yksilön varhaisimmat elinympäristöt, kuten lapsuudenkoti, ovat yleensä hyvinkin merkityksellisiä yksilön identiteetin ja minäkuvan muodostumiselle. Tämän elinympäristön esinemaailma, kuten erilaiset tekstiilit imevät itseensä muistoja, kokemuksia ja assosiaatioita, jotka saattavat herätä henkiin, kun niihin törmätään joskus myöhemmässä elämässä. Esim. lapsuudenkodissa olleet ikkunaverhot voivat herättä

niin positiivisia muistoja, että eräs vastaaja on nähnyt aikuisiällä huomattavasti vaivaa vastaavien verhojen löytämiseksi ja ilahtunut kun viimein löysi etsimänsä!

Varhaisimpiin lapsuudenmuistoihin liittyy paljo sekä tiedostamattomia että tiedostettuja elementtejä, joiden avulla yksilö ankkuroi itsensä senhetkiseen elämäntilanteeseensa. Muistojen tarkoitus on yksilön ”eheäksi tekeminen”. Muistojen avulla yksilö voi liittää itsensä paitsi omaan elämäänsä niin laajempaan sosiaaliseen kenttään, jossa elää ja toimii. Näitä ovat esim. asuinalue, perhe, ystävät ja mahdolliset viiteryhvät. Muistot ovat kommunikaatiota maailman kanssa ja niiden kautta voi ottaa symbolisesti tilaa haltuun. Tästä esimerkkinä, vaikka merkitykselliset fyysiset paikat, kuten kesämökki, lapsuudenkoti tai isovanhempien koti. (Marcus, 1995: 28) Näin erilaisilla tekstiileillä ja tekstiilimateriaaleilla on suuri merkitys toimiessaan yksilön aineettomien muistojen aineellisina ilmentyminä.

Aineistosta nousi selvästi esille, miten moninaisia eri tekstiileihin liitetyt muistot olivat. Ne olivat täynnä eri aistein saatuja mielikuvia ja kokonaiskehollisia kokemuksia, joihin liittyi näkömuistoja, äänimuistoja sekä tuntumuistoja.

6.3.1. Tekstiileihin liittyvien mieltymysten ja kodin sisustuksen muutokset elämän varrella

Koti on ihmisen henkilökohtaisinta aluetta. Se muodostaa suojapaikan ulkomaailmaa vastaan. Kotiin on yleensä kertynyt elämän aikana mukaan tarttuneita käyttö- ja koriste-esineitä. Kodin esinemaailman muodostumiseen vaikuttavat paitsi asukkaan oma henkilökohtainen makumaailma, niin myös yleinen urbanisoituminen ja elintason huima nousu. Tämä näkyy myös vastausaineistossa, vaikka se kooltaan oli suhteellisen pieni, noin 250 vastausta. Siinä missä vanhimpien, yli 65-vuotiaiden vastaajien kertomuksissa mainitaan itse valmistetut vaatteet ja käyttötekstiilit, jossa lanka saatiin omasta pellavasta ja omista lampaista, hankkivat nuorimmat, noin 20-vuotiaat vastaajat vaatteensa ja kodintekstiilinsä marketista, muotiliikkeistä tai kirpputorilta.

Yhteiskunnan rakennemuutos näkyy hyvin kodin sisustuksessa. Aineistosta näkyi, että vanhimmat ikäluokat suosivat hieman enemmän ryijyjä ja perinnetekstiilejä kuin nuorimmat. Eräs vastaaja kuvasikin osuvasti, miten aina 1960-luvulle asti perinteinen agraarinen sisustustapa oli yleinen käytäntö, ennen kuin tämän vuosikymmenen lopulla tilalle tulivat pussilakanat ja Marimekko.

Kodin seinät toimivat eräänlaisena ”suotimina”, jotka läpäisevät yhteiskunnan esine- ja tekstiilitarjonnasta asukkaan parhaiten sen hetkiseen elämäntilanteeseen sopivat artefaktit. Esineiden

fyysinen ulkonäkö vaihtelee asukkaasta toiseen tämän henkilökohtaisen historian mukaan. Myös yleinen elintason nousu tai rakennemuutos vaikuttavat tapaan sisustaa oma koti. Esim. monet ilmoittivat, ettei nuorena ollut varaa hankkia kuin edullisia tekstiilejä, mutta elintason nousun myötä saattoi panostaa kodin tekstiilivalinnoissa laatuun ja omiin makumieltymyksiin. Aineistosta nousi esille, ettei koti ole koskaan valmis, vaan se on jatkuvan tekemisen ja tulkinnan kohteena. Asunto yleensä myös muuttuu asujansa ikäkauden mukaan. Näin nuoren, noin 20-vuotiaan henkilön asunto näyttää erilaiselta kuin yli 69-vuotiaan koti. Näin koti ja sen tekstiilit elävät aja, tilan ja mahdollisuuksien ja rajoitusten leikkauspisteessä. (Huttunen, 2002: 329)

Mikäli lähtökohtana on, että tekstiilit toimivat aineettoman minuuden aineellisina ilmentyminä, eikä postmodernin tukinnan mukaan ihmisellä ole mitään pysyvää muuttumatonta minuutta, ovat nämä minuutta ilmentävät erilaiset tekstiilitkin jatkuvan muutoksen alaisina. Se, mikä elämän alkutaipaleella poukkoilevasta nuoresta vaikutta ”rajulta” ja ”siistiltä” voi myöhemmässä elämänvaiheessa vaikuttaa ”häiritsevältä” tai ”räikeältä” kun oma elämäntapa ja arvomaailma on selkeytynyt. Samoin mikä tahansa elämänmuutos, kuten ulkomaille muutto, elämässä tapahtunut pelottava tai mieltä ylentävä kokemus voivat muuttaa äkillisesti ja pysyvästi jonkun henkilön asenteen tiettyä tekstiiliä tai tekstiilimateriaalia kohtaan. Postmodernissa maailmassa, joka on jatkuvan muutoksen alla, ainoa pysyvä asia on muutos. Tämä koskee myös yksilöä ja häntä ympäröivää tekstiilimaailmaa.

Aineistosta nousi selvästi esille, miten voimakas vaikutus lapsuudenkodilla on oman kodin sisustamiseen. Siinä missä joku selvästi myöntää haluavansa jatkaa lapsuudenkodista tuttujen tekstiilien käyttöä, joku toinen voi tietoisesti sisustaa kotina juuri päinvastoin, koska koki lapsuudenkodin tekstiilimaailman ahdistavana. Yksilö kuljettaa mukanaan lapsuuden tunne- ja elämismaailmaa oman kodin sisustuksessa. Näin koti on paikka, jossa, jonka kautta ollaan suhteessa paitsi maailmaan niin myös omaan lapsuuteen ja menneisyyteen yleensä. Se muodostaa kokonaisen merkitysten kentän, jossa eri yksilöt operoivat. (Huttunen, 2002: 328)

Kodin sisustus ja tekstiilit muodostavat näkyvän pinnan oman itsen ja ulkomaailman välille. Maailma ja siinä elävät yksilöt tulkitsevat toisiaan sen mukaan, miten nämä pukeutuvat tai sisutavat kotinsa. Tähän tulkintaan vaikuttaa se, millaisia kokemuksia heillä itsellään on kyseisistä tekstiileistä tai tekstiilimateriaaleista. Esim. saamani aineiston perusteella, joku pitää neutraalia tai väritöntä kotia osoituksena ns. tylsästä elämästä. Joku taas kokee vastaavan ympäristön rauhoittavana, koska on muuten niin paljon tekemisissä värien kanssa. Näin kodin sisutukselle annetut tulkinnat voivat vaihdella

paljonkin riippuen tulkitsijasta ja hänen elinympäristöstään, jotka antavat pohjan näille tulkinnoille. Näin näistä teksteistä tulee erilaisten, jopa keskenään ristiriitaisten tulkintojen kasaumia. Kyse on ns. annetuista ominaisuuksista, joita ei voi palauttaa tekstiin fyysisiin ominaisuuksiin.

6.3.2. Asunto ja sisustus yksilön minuuden kuvastajana

Tutkimuksen kohteena olevat tunnetekstiilit ovat erityisasemassa kodin ns. haltuunotossa, jossa asunto muutetaan kodiksi sisustamalla se itselle tärkeillä teksteillä. Kyse on yksilö-esine -suhteesta, jossa fyysiset ja emotionaaliset tarpeet ovat korostuneessa asemassa ja jossa nämä tukevat yksilön minuuden ylläpitoa. Fenomenologisen tulkinnan mukaan koti on yksilön oman maailmankaikkeuden keskipiste. (Woodward, 2007: 155-156) Tämän tulkinnan mukaan objektiivista fyysistä kotia ei ole olemassa, vaan koti saa merkityksensä siihen liitettyjen attribuutioiden kautta. Graduaineistosta nousi hyvin esille, että jokaisella vastaajalla oli oma tapansa antaa sisältö näille attribuutioille, muuta itse koti käsitteenä pysyi samana. Näin koti on jatkuvan tulkinnan ja uudelleen tulkinnan kohde, joka saa aina uusia merkityksiä yksilön elämäntilanteen mukaan. Kodin antropokosminen luonne ylläpitää sen psykososiologista joustavuutta – asuessaan kodissaan yksilö ”kertoo itselleen” jatkuvasti omaa elämänhistoriaansa esim. juuri tunnetekstiilien kautta. Tämä ”itselleen kerronta” saa uusia tulkintoja yksilön elämäntilanteen mukaan.

Aineistosta nousi esille, että jotkut haluavat olla edelläkävijöitä sisustukseen liittyvissä asioissa. Näin ”minuuden lepopaikan” lisäksi koti voi muodostua eräänlaiseksi ”näyteikkunaksi” muille. Tällöin koti näyttää muille sen, mitä heidän halutaan näkevän, todellisuudella ei ole tämän kanssa tekemistä. Yksilöllä on kuitenkin ”näyteikkuna-sisustuksen” avulla tehdä selkeä ero julkisen minuuden ja yksityisen minuuden välille – julkinen näytetään muille, yksityinen ei.

Csikszentmihalyi ja Rochberg-Halton (1995) ovat esittäneet näkemyksen, jonka mukaan yksilö voi kodin esineistön, tässä tapauksessa tunnetekstiilien, avulla tuo esiin psykologisia tarpeitaan elämäänsä koskevien merkitysten luomisessa. Näin *merkitys*, ei *omistaminen* sinänsä, on yksilön elämän päämäärä. (Woodward, 1997: 158) Jokainen haluaa ”kertoa itselleen” merkityksellisen ja eheän elämäntarinan esim. juuri tutkimuksen kohteena olevien tunnetekstiilien avulla. Käytännössä tämä voi tarkoittaa vaikka isoäidin perintöryijyn nostamista seinälle arvopaikalle. Ryijyssä kulminoituu paitsi sukhistoria niin myös koko suvun ja entisen omistajan arvo- ja asennemaailma. Juuri tämä kuulumisen tunne onkin

omiaan tuomaan turvaa kaoottisessa ja hektisessä nykymaailmassa, missä mikään ei ole niin pysyvää kuin jatkuva muutos!

Eri kotien sisustuksia tutkinut Tony Bennet et. al. (1999) on todennut genderin vaikuttavan kodin sisustukseen. Hänen mukaansa naiset suosivat esteettisyyttä sosiaaliluokasta riippumatta, kun taas miehet suosivat enemmän käytännöllisyyttä esteettisyyden kustannuksella. Lisäksi miehet suosivat enemmän abstrakteja käsitteitä, kuten ”modernius”, ”hyvin suunniteltu” tai ”huomiota herättävä”. Naiset taas tuntuivat tutkimuksen mukaan suosivan käytännöllisiä arkipäivän ratkaisuja, kuten ”järjestyksessä oleva”, ”siisti ja puhdas” ja ”asuttava”. Naisilla korostuvat sisäänpäin kääntyneisyyttä kuvaavat termit, kun taas miehet suosivat itseilmaisua ja erottautumista kuvaavia termejä. Tämän perusteella Bennetin tutkimus tarjoaa tarkennetun näkemyksen Bourdieun makuteoriaan, jossa määräävinä tekijöinä ovat luokka ja koulutus, ei niinkään gender.

Bourdieuun viitaten, kodin esineistöllä, kuten tekstiileillä on kulttuuristen tai psykologisten merkitysten lisäksi mahdollisuus ilmaista myös luokkaa, statusta tai ns. ”hyvää makua”. Mikäli kodin sisustuksessa yhdistyvät nämä kolme tekijää, voi niiden avulla luoda ”fasadin”, josta muut huomaavat sosiaalisen rankenin yläpäässä olevan henkilön olemassaolon, mutta jonka läpi he eivät pysty näkemään kyseisen henkilön todellista ”minää”. Näin ”tunnetekstiileistä” tulee ”tunne-minut-sellaisena-kuin-minä-haluan”-tekstiilejä.

6.3.3. Tekstiilien, asunnon ja minuuden vuorovaikutuksen fenomenologiaa

Fenomenologis-hermeneuttisen näkemyksen mukaan yksilö ja ympäristö, kuten asunto, ovat toisistaan erottamattomat. Tätä symbioosia ei voi tulkita objektiivisesti vaan pääpaino on yksilön subjektiivisten kokemusten kuvailussa ja tulkinnassa asunnosta. Näiden tulkintojen avulla voidaan kartoittaa asunnon monitasoisia merkityksiä. Näin ihminen ei elä asunnossa vaan asuntoa. (Horelli-Kukkonen 1993: 7)

Liisa Horelli-Kukkonen teoksessaan *Asunto psykologisena ympäristönä* (1993), on tutkinut asuntoa psykososiaalisena ympäristönä ja löytänyt asunnosta mm. seuraavia ulottuvuuksia.: 1) Koti juurtumisen ja kiintymisen kohteena, 2) koti jatkuvana omaksumisena, 3) koti turvapaikkana, 4) koti identiteettinä, 5) koti sosiokulttuurisena kontekstina.

1. Koti juurtumisen ja kiintymisen kohteena:

Tässä aineistosta nousi esille kaksi erilaista luokkaa, joista toinen on suora jatkumo lapsuuden kodille, kun taas toinen on tälle lähes vastakkainen. Useasta vastauksesta näkyi selvästi, miten henkilö joko tietoisesti tai tiedostamattaan on toistanut oman kodin sisustuksessa samaa kaavaa kuin lapsuudenkodissaan. Esim. huomattava osa käytössä olevista tekstiileistä olivat samanlaisia kuin lapsuudenkodissa oli ollut. Näin yksilön ja asunnon väliset nykyiset transaktiot (vuorovaikutukset) näyttäytyvät lapsuudenkodin vuorovaikutussuhteiden toistoina. Monet myöntävät suoraan, että lapsuudenkodin sisustuksella on ollut vaikutusta oman kodin sisustukseen.

Koti voi muodostua myös tietoisien itseilmaisun välineeksi, jolloin se voi olla sisustukseltaan lähes vastakkainen lapsuudenkodille. Jotkut mainitsivat suoraan, etteivät halunneet omaan kotiinsa vanhanaikaisena pitämiään tekstiilejä, joita lapsuudenkodissa oli ollut.

2. Koti jatkuvana omaksumisena

Tämä kuvaa sitä prosessia, jonka avulla asunto otetaan psykologisesti ja sosiaalisesti ”haltuun”, jolloin siitä muodostuu koti. Tämä voi toteutua esim. muutettaessa vanhasta kodista toiseen, jolloin uusi koti voidaan ”ottaa haltuun” sisustamalla se itselleen mieluisalla tavalla. Tämä asunnon haltuunotto voi tapahtua kerran tai se voi olla myös uusiutuva prosessi, jossa haltuunotto uusinnetaan vaihtamalla sisustusta. Jotkut vastaajista olivat kertoneen oman värimaailman muuttuneen iän myötä. He saattoivat nuoruudessaan suosia kirkkaita värejä ja isoja kuvioita, mutta ovat vanhemmiten siirtyneet suosimaan rauhallisia ja murrettuja värejä. Tällainen kodin jatkuva omaksuminen sisustuksen uudistamisen kautta liittyy yleensä henkilön elämässä tapahtuviin muutoksiin esim. ikääntymisen tai elämänmuutoksen kautta. Täten koti transaktionaalisena yksikkönä (asuja ja fyysinen tila) sekä aika ovat kietoutuneet toisiinsa. Kodin asujat ovat sidoksissa kotiinsa transaktionaalisen kehän avulla, joka koostuu sosiaalisista säännöistä ja suhteista, ympäristön sisältämistä toimintamahdollisuuksista sekä ”haltuun ottamisprosessista”. Tämä aktuaalistuu psykososiaalisten prosessien kautta, joka koostuu haltuunottavasta subjektista sekä häntä ympäröivästä arkielämästä. Näin tilan haltuunotto ei ole erillinen yksilöllinen teko, vaan se on olemukseltaan sosiaalinen, sillä kaikki esineet ja niiden sijainti tilassa ovat viestien kantajia. Tämän johdosta tilan haltuunotto on kommunikaatiota, jota leimaavat sosiaaliset suhteet sekä ympäröivän yhteiskunnan rakenteellinen kokonaisuus. Haltuunottamisprosessin lisäksi aika on keskeinen tekijä asunnon muuttuessa kodiksi. (Horelli-Kukkonen, 1993: 8-11)

3. Koti turvapaikkana

Saamistani vastauksista koskien kodin sisustamista näkyi, että koti koettiin eräänlaiseksi turvapaikaksi maailmalta ja siksi se haluttiin sisustaa mieleiseksi. Kodissa saattoi olla erilaisia tiloja, jotka olivat sisustettu eri tavalla. Kotona saattoi olla ihan oma itsensä.

4. Koti identiteettinä

Tämä kategoria on lähes yhteneväinen koti turvapaikkana -kategorian kanssa. Tässä kodin esinemaailma, kuten tunnetekstiilit, palvelevat lujittavat enemmän henkilön identiteettiä kuin toimivat suojana maailmaa vastaan. Koti identiteettinä assosioituu etenkin personalisaatioon, yksilöllisyyteen, tilan haltuunottoon, sosiaaliseen samaistumiseen sekä vapauden tunteeseen. (Horelli-Kukkonen, 1993)

Jotkut vastaajista olivat asuneet ulkomailla useita vuosia eri maissa, kuten Thaimaassa, Ranskassa tai USA:ssa. Tämä näkyy myös kodin sisustuksessa ja sen tekstiiliympäristössä. Ulkomailla asuttaessa halutaan suosia suomalaisia tekstiilejä, kuten Marimekkoa tai Vallilaa, Näitä voi sitten yhdistää sikäläisiin sisustuskäytäntöihin. Kotimaassa asuttaessa voidaan sisustukseen sisällyttää entisen asuinmaan tekstiilejä muistona ulkomailla sijainneesta kodista.

Sisustustekstiilit ovat merkityksiä täynnä. Esim. pala Suomea kulkeutuu uuteen asuinmaahan Marimekon tai Vallilan tekstiilien muodossa ja päinvastoin. Näin sisustamisesta tulee tapa rakentaa minuutta uusissa ja vaihtuvissa olosuhteissa, kuten muutettaessa maasta ja kulttuurista toiseen. Eräs vastaajista kirjoitti suosivansa sisutuksessa vahvoja värejä sekä ajattomuutta. Hän oli tuonut Thaimaan kodistaan tekstiilejä, joissa loistivat kulta, helmet ja sifonki. Tekstiilien tulee lisäksi puhutella omaa minuutta, jota se olemassaolollaan tukee.

Näin kodista ja sen esinemaailmasta tulee henkilön tapa näyttää ulospäin, kuka hän on, mistä hän on kotoisin ja minne menossa. Yksilön arvomaailma ja elämäntapa on nähtävissä sisustusta katsottaessa. Näin koti ei ole pelkkää fyysistä materiaa, vaan koti tehdään arkitoimien ja rutiinien avulla. Tuttuudesta ja turvallisuudesta tulee kodin perusta. (Vilkko et al., 2010: 284) Sisustamalla koti kaikkien niiden maiden tekstiileillä, joissa on asunut, voi luoda jatkumon näiden asuinpaikkojen ja oman elämän välille. Näin elämä ei ole sirpaleisista yksittäisistä eri paikoista muodostuva kokemus, vaan nämä eri paikat voidaan sisustuksen avulla saada muodostamaan jatkumo elämän pitkässä virrassa.

Ulkomailla asuminen poikkeaa merkittävästi ulkomailla käymisestä esim. lomamatkan yhteydessä. Kun lomailija käy vierailulla eksoottiseksi koetussa maassa palatakseen taas kotimaahansa, asuu

maahanmuuttaja siellä pysyvästi. Näin loma on psykologista hetkellistä poispääsyä arjesta. Maassa pysyvästi asuva elää maassa arkeaan. Turistin omat arkirutiinit eivät lomamatkan takia muutu, mutta maassa pysyvästi tai pitkään asuvan henkilön arki muuttuu pysyvästi. Uudessa kotimaassa arki ja koko koti on otettava haltuun aivan uudella tavalla. (Vilkko et. al., 2010: 289-290) Helpoiten tämä käy esim. sisustamalla uusi koti vanhan kotimaan tutuilla tekstiileillä, esim. Marimekon tai Vallilan tekstiileillä. Myös rakkaiden perintötekstiilien tuominen uuteen kotimaahan helpottaa sopeutumista.

Kun maailmanmatkaaja lopulta palaa koti-Suomeen, voi hän tuoda mukanaan entisen kohdemaansa esineistöä ja tekstiilejä muistoksi vanhasta kohdemaasta erilaista esineistöä, kuten tekstiilejä.

6.3.4. Viskeraalinen, toiminnallinen ja tulkitseva – tunnetekstiilin eri aspekteja

Tämän tutkielman aikana on jo useasti tullut esille, että eri henkilöt pitävät ja inhoavat erityyppisiä tekstiilejä. Vaikka kyse on henkilökohtaisista makumieltymyksistä, liittyvät nämä mieltymykset laajempiin kulttuurisiin käytäntöihin. Normanin (2004) mukaan nämä makua koskevat käytänteet ovat jaoteltavissa kolmeen aspektiin, joita ei voi erottaa toisistaan. Nämä ovat viskeraalinen (*visceral*), toiminnallinen (*behavioral*) ja tulkitseva (*reflective*) aspekti.

Näistä ensimmäinen (*visceral*) on välitön havainto tuotteesta, kuten tekstiilistä. Esim. kaunis tekstiili miellyttää, mutta jos se on epäkäytännöllinen tai ei sovi henkilön makumaailmaan (*behavioral*), sitä ei voi käyttää. Esim. kaikki tekokuidut ovat aineiston mukaan tällaisia. Jos tekstiili on miellyttävän näköinen ja sopii henkilön käyttötarpeisiin, nousee se arvostettujen tekstiilien joukkoon. Kolmas tulkitseva (*reflective*) aspekti vaikuttaa kahteen edelliseen. Se sisältää kaikki kulttuuriset käytännöt mitä tekstiilejä yleensä pidetään kauniina, arvokkaina ja käytettävänä. Tämä aspekti sisältää paljon alitajunnasta kumpuavaa tiedostamatonta toimintaa, johon ympäröivä kulttuuri vaikuttaa. Näin Normanin mukaan esim. vanhat arvotekstiilit tai kansallispuvut näiden kolmen aspektin mukaan tulkittuna ovat kauniita ja esteettisiä (*visceral*). Niitä on helppo käyttää (*behavioral*) ja ne sisältävät paljon kulttuurisia ominaisuuksia (*reflective*), jotka antavat erilaisia emotionaalisia merkityksiä kyseisille tekstiileille. (Norman, 2004, 5, 65-89)

6.4. Tunnetekstiilit ja *mana* – tekstiili kosmisen järjestyksen luojana

Tämän ns. tunnetekstiilejä koskevan opinnäytetyön analyysiä tehdessäni, on useasti tullut esille, että nämä tekstiilit sisältävät käsitteitä, jotka yleensä liitetään uskontotieteeseen kuuluvaksi. Yleisin tällainen uskomus on, että tietystä tekstiilistä tai vaatekappaleesta siirtyy jollain mystisellä tavalla salaperäistä ”voimaa” tekstiilin nykyiselle omistajalle. Tällaista ”voimaa” voi kutsua vaikkapa nimellä *mana*. Sana *mana* tulee maoreilta. *Mana* viittaa henkilöön, eläimeen tai muuhun objektiin, jolla katsotaan olevan salaperäistä ”voimaa” tai valtaa. *Mana*-sanaa on käytetty Melanesiassa, Polynesiassa ja Micronesiassa. *Mana* on näkymätön ylikuonnollinen voima, jota voi olla esineessä, eläimissä tai ihmisessä. *Manaa* lähellä oleva käsite on tabu, mutta tabu viittaa kiellettyyn. *Mana* viittaa siihen, että asiaan liittyy voimaa. (wikipedia) Tällaiset *manaa* sisältävät tekstiilit ovatkin eräänlaisia ”voimatekstiileitä”, joita käyttämällä on mahdollista saada haltuunsa kaikkia niitä ominaisuuksia, joita ei löydy tavallisista käyttötekstiileistä. Myös ihminen, johon liitetään salaperäistä ”voimaa” tai *manaa*, voi tartuttaa tätä voimaa omistamaansa tekstiiliin tai käyttämäänsä vaatteeseen. Näin esim. isoäidin pitsiliinat tai oman lapsen kansakouluaikaiset käsityöt ovat korvaamattomia aarteita verrattuna tavallisiin käyttötekstiileihin.

Kansallisella tasolla erilaisia *manaa* sisältäviä tekstiilejä ovat esim. kansallislippu tai kansallispuvut. Kummassakin konkretisoituu kaikki ne arvot ja asenteet, joita liitetään käsitteeseen ”suomalaisuus”. Koska kukaan ei todellisuudessa koe suomalaisuutta tai siihen liitettyjä arvoja samalla tavalla, täytyy näitä käsitteitä ylläpitää keinotekoisesti esim. palvomalla kansallislippua kansallispäivinä. Tällöin kaikkia niitä tekijöitä, joita liittyy käsitteeseen ”suomalaisuus” uusinnetaan erilaisin rituaalein, kuten laulamalla kansallislaulu tai järjestämällä tapahtumia, joissa kansallispuvut ovat näkyvästi esillä. Kansallislippu myös representoi käsityksiä suomalaisten myyttisestä alkuperästä, johon jokainen voi samaistua, vaikka tilaisuuteen osallistujilla ei olisi muuten mitään yhdistäviä tekijöitä. (Malinowski, 1960:79-81, 84-90, 155-166)

Yksilöllisellä tasolla tämä eri tekstiileihin liitetty *mana* näkyy esim. erilaisissa perhe- tai sukujuhlissa, joissa nämä suvun vanhat perintötekstiilit ovat näkyvästi esillä. Tällaisia juhlia ovat esim. erilaiset merkkipäivät tai vuodenkiertoon kuuluvat juhlat, kuten joulu. Nämä perhettä tai sukua yhdistävät rituaalit, kuten merkkipäivien vietto, joululaulujen laulaminen tai vastasyntyneen vauvan juhlistaminen kastejuhlalla, liittyy näihin tilanteeseen usein myös joku tekstiili, kuten isoäidin vanha pöytäliina tai suvun vanha kastemekko. Kyseiset tekstiilit ovat apuna uusinnettaessa yhteistä myyttistä historiaa ja yhteisiä arvoja. Näin tällaiset eri merkityksillä latautuneet ns. juhlatekstiilit ovat nostettu tavallisten arkisten käyttötekstiilien yläpuolelle. (Malinowski, 1960:79-81, 84-90, 155-166)

(Huippumuoti, haute couture, hyödyntää häikäilemättä eri muotihuoneiden, kuten Versace tai YSL, nimeen liitettyä salaperäistä ”voimaa”. Näin näistä vaatteista maksetaan tuhatkertainen hinta verrattuna naapurin Sepon talvitakkiin, vaikka kummatkin olisivat laadultaan yhtä hyviä. Samanlaista ”voimaa” liitetään myös julkisuuden henkilöihin, kuten kuninkaallisiin tai rocktähtiin. He tartuttavat tätä ”voimaa” myös käyttämiinsä esineisiin, kuten vaatteisiin. Jos tämä vaate on vielä huippudesignerin suunnittelema, on vaateen sisältämä ”voima” vaarallisen voimakas. Tämä vaatteeseen tarttunut ”voima” selittää osaltaan sen, miksi esim. James Deanin tai Elviksen käyttämästä nahkatakista maksetaan viisinumeroisen summa taaloja, mutta naapurin Sepon käyttämän nahkakin saa kirpputorilta muutamalla kymptä. Muistan lukeneeni jostain, että edesmenneen prinsessa Dianan käyttämästä Versacen asusta olisi maksettu jossain huutikaupassa taaloja saman verran kuin pienestä kaksiosasta Helsingissä.)

Tällaisista ”voimavaatteista”, oli kyseessä sitten edesmenneen prinsessa Dianan leninki tai pitkään tietyssä suvussa kulkenut kastemekko, tulee niistä samanlaisia arkielämän yläpuolella olevia objekteja, joilla on samanlainen vaikutus kuin Pyhän Lourdesin lähteen vedellä. Siinä missä tämän lähteen vesi parantaa kaikki sairaudet, nostaa Dianan leninki tai suvun vanha kastemekko arkielämän korkeammalle sakraalitasolle. (Appadurai, 1986:174.181)

Kansallispuvut saivat kaikilta pelkästään positiivisia kommentteja. Kansallispuvut liittivät omistajansa tiettyyn fyysiseen paikkaan, jolla oli minuutta eheyttävä vaikutus. Kansallispukuihin liittyy voimakkaita semioottisia ja yksilöpsykologisia merkityksiä. Pukeutumalla tietyn alueen kansallispukuun voi ajatella kuuluvansa tiettyyn ryhmään tai alueeseen, vaikka itse asuisi jossain muualla.

Kansallispukuihin voi liittää samanlaista merkityksenantoa kuin mitä Marketta Luutonen on tehnyt tutkiessaan eteläpohjalaisten jussipaitojen merkityksiä. Sekä kansallispuvut että jussipaita ovat olleet alkuaan arkisia käyttövaatteita. Kummatkin ovat saaneet merkityslatauksen vasta myöhemmin. Luutonen esittää, että kummassakin on kysymys merkitysten siirtämisestä. Tässä vaatteisiin liittyvät merkitykset tulevat ympäröivästä maailmasta ja sen arvoista. Siinä missä Luutosen jussipaidat edustavat enemmän tai vähemmän piilotetusti pohjalaista uhoa, edustaa kansallispuku kuulumista. Vaikka kummankin esikuva löytyy kansankulttuurista, niiden merkityksiä uusinnetaan jatkuvasti reaaliaikaisesti. Koska merkityksiä tulee aina uusia, on kummankin vaatekappaleen suosio taattu tulevaisuudessakin. Kun kuluttaja hankkii esim. Antrean alueen kansallispuvun, hän ei osta pelkkää pukua vaan kokonaisen elämäntavan!

Kansallispuku voi toimia sekä karjalaisuuden että suomalaisuuden symbolina. Tästä esimerkkinä, vaikka Kaustisen kansanmusiikkijuhlat, joissa esiintyjät ovat pukeutuneet kansallispukuihin. Kansallispukuisen tytön kuvan painaminen kaurahiutalepaketin kylkeen voi viitata ikonisesti ”aitoon” kansallispukuun. Indeksinä kansallispuku voi viitata käyttövaatteeseen. Se voi indeksisesti viitata myös muihin karjalaisena pidettyihin piirteisiin, kuten ”iloisuuteen” tai ”runollisuuteen”. Symbolisella tasolla se voi viitata ”karjalaisuuteen” käsitteenä. Kun joku pukeutuu esim. Antrean alueen kansallispukuun, alkavat kansaihmiset liittää häneen karjalaisina pidettyjä luonteenpiirteitä ja kohdella tämän mukaisesti. Näin merkityksenanto toimii! (<http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/monitiet/luutonen.htm>)

6. 5. Muiston, minuuden ja tunnetekstiileihin liittyvän tulkinnan pysyvyydestä

Postmoderni tulkinta haastaa perinteisen sosiologisen subjektin, jossa yksilö nähdään ”keskuksen” omaavana, täysin yhtenäisenä yksilönä, joka on varustettu järjellä, tietoisuudella ja toimintakyvyllä. Tämä ”keskus” kuvaa ihmisen identiteettiä, joka pysyy muuttumattomana koko yksilön elämän. Postmodernin tulkinnan mukaan yksilöllä ei ole kiinteää, olemuksellista tai pysyvää identiteettiä vaan se muokkautuu jatkuvasti suhteessa niihin tapoihin, joilla yksilö representoidaan ympäröivässä kulttuurissa. Näin identiteetistä tulee kulttuurisesti, ei biologisesti, määrittynyt. (Hall, 1999:21-22)

Tämä kulttuurisesti tuotettu identiteetti tulee esille, jos yksilö esim. ulkomaille muuton takia joutuu uuden ja erilaisen kulttuurin keskelle. Tällöin turvaa minuuden ylläpitämiseksi voidaan hakea sisustamalla koti esim. kotimaisten brändien, kuten Marimekko tai Vallila, tekstiileillä. Myös vanhat perintötekstiilit tuovat turvaa uuden kulttuurin keskellä. Tällaisista tekstiileistä tulee eräänlaisia ”muistin naulakoita”, jolloin niihin voi ripustaa muistoja niiden edellisestä omistajasta ja elämästä vanhassa kotimaassa. Lisäksi näihin tekstiileihin on siirtynyt ”voimaa”, jolla tarkoitetaan kaikkia niitä käsitteitä ja representaatioita, joita kyseisen tekstiilin sosiaaliseen ympäristöön liitetään. Vanha perintöpöytäliina muistuttaa omasta sukuhistoriasta, sen arvoista ja asenteista. Tässä ”voima” rinnastuu toteemiin, joka on mikä tahansa luonnollinen tai yliluonnollinen kohde, yleensä luonnonilmiö, kasvi, olento tai eläin, johon ihmisen uskotaan olevan maagisessa yhteydessä. Ihminen, jolla on toteemi, kokee omaavansa toteeminsa voimia ja olemusta. Toteemi voi yhdistää myös ihmisjoukkoa. Toteemiuskoon kuuluu käsitys, että eri ihmisillä tai ryhmillä on eri toteemit, joiden mukaan osa näiden ihmisten piirteistä määräytyy. Kärpät urheiluseuran jäsenet haluavat olla yhtä nopeita ja vilkkaita kuin kärpät. Toteemi on

symboli, joka symboloi kahta asiaa. Ensinnäkin se on jumalan tai yhteiskunnan symboli. Toiseksi se on ”klaaniyhteisön” tunnusmerkki, klaanin lippu, jonka perusteella se tunnustetaan toisista klaaneista. Toteemi ei ole pelkkä nimi tai tunnus, vaan uskonnollisten seremonioiden yhteydessä se on osa liturgiaa. (Lèvi-Strauss, 1967)

Muistot eivät ole pysyviä vaan niitä uusinnetaan, muokataan ja uudelleentulkitaan aina sen hetkisen elämäntilanteen mukaan. Näin tekstiilit ja niihin liittyvät muistot ovat tärkeä osa yksilön identiteetin rakentamisessa, joka sekin on jatkuvan muokkauksen ja ylläpidon tilassa. Identiteetti ei siis ole koskaan staattinen vaan sitä uusinnetaan jatkuvasti. Identiteetti on jaettavissa neljään osatekijään, jotka yhdessä muodostavat yksilön minuuden. Nämä tekijät ovat: *fyysinen minuus*, *psykkinen minuus*, *sosiaalinen minuus* ja *henkinen minuus*. (Lehminen: 2015, 10)

1. *Fyysinen minuus* liittyy yksilön kehoon, jonka kautta hän kokee maailman ja toimii maailmassa. Kehon tuntee, aistii ja toimii. Vaikka keho on tärkeä minuuden osa, se ei kuitenkaan ole koko yksilön olemisen ydin.

2. *Psykkinen minuus* tuntee ja tulkitsee kehon välittämän informaation maailmasta. Tämä on jatkuva prosessi, joka saa uusia muotoja yksilön elämäntilanteiden ja -kokemusten mukaan. Esim. asenteet tiettyjä tekstiilejä kohtaan tulkitaan aina yksilön sen hetkisen elämäntilanteen mukaan. Elämäntilanteen vaihtuessa tulkintakin muuttuu, kuten jo mainitun urheilutakin kohdalla kävi.

3. *Sosiaalinen minuus* liittyy ihmissuhteisiin, kansallistunteeseen ja kaikkiin niihin sosiaalisiin tekijöihin, jotka liittävät yksilöt toisiinsa. Sosiaalinen minuus ja siihen liittyvä tunnemaailma toimivat ”liimana” eri ihmisten välillä. Se vahvistaa esim. sukulais- tai ystävyys-suhteita. Sosiaalinen minuus on myös jatkuvan tulkinnan kohteena ja sen eri puolet voivat vahvistua elämäntilanteiden muuttuessa. Esim. kotimaassa asuessaan yksilön kansallistunne ”suomalaisuudesta” ei korostu arkielämässä. Tämä saattaa kuitenkin vahvistua ulkomaille muuton seurauksena, jolloin omia suomalaisia piirteitä aletaan korostamaan esim. käyttämällä sisustuksessa suomalaisten brändien tekstiilejä.

4. *Hengellinen/henkinen minuus* liittyy omaan uskoon ja uskomuksiin. Tämä kattaa yksilön koko elämän vaikuttaa hänen tapaansa toimia maailmassa. Aineistosta löytyi muutama vastaus, joissa henkilö kertoi ”palanneensa islamiin”, jonka jälkeen hän alkoi käyttämään peittävämpiä vaatteita kuin aikaisemmin ja elävänsä muutenkin islamin sääntöjen mukaan. Hengellisten/ henkisten arvojen muutos monesti esille

muuttavat usein ihmisten ajattelua ja maailmankatsomusta, sillä niiden myötä oma elämä joutuu entistä syvemmän tarkastelun kohteeksi. Tällä on parhaimmillaan elämää suojaava, yksilön minuutta suojaava vaikutus. (Lehminen, 2015,10 & Niemi, 2013: 63–66)

Tutkimuksen aiheena olissa tunnetekstiileissä yhdistyvät sekä subjektiiviset että objektiiviset tekijät. Objektiivisesti tekstiilit muodostuvat tavallisesti erilaisista luonnonkuiduista, joskus myös tekokuiduista. Subjektiiviset tekijät ovat paljon moniulotteisimpia, ne koostuvat muistoista ja kokemuksista, joilla on *käyttöarvoa*, *näyttöarvoa* ja *vaihtoarvoa*. Graduun liittyvän aineiston analyysissä on jo useaan kertaan tullut esille, tutkimuksen kohteena olevat tunnetekstiilit ilmentävät elämäntyyliä ja habitusta, se kertoo, kuka joku on sekä kuka hän haluaisi olla. (Jarva & Korvela: 2001, 22-23)

Tunnetekstiileiden merkityssisältö voi muodostua elämänprojektiksi, joka sisältö muuttuu aina yksilön elämäntilanteen mukaan. Tätä näkemystä tukee esim. suomalaisen sosiologi Erik Allardtin kehittämä kolmiosainen hyvinvoinnin edellytysten klassinen jako, joka on sovellettavissa myös tunnetekstiileihin:

1. *Having*: resurssit, materia, raha. Tässä tunnetekstiilit näyttäytyvät fyysisinä objekteina, jotka koostuvat erilaisista kuiduista. Tällaisia ovat mm. ryijyt, tākānāt, matot, vaatteet, verhot sekä kaikki kodin tekstiilit kuten myös vaatteet. Tunnetekstiilit ovat yleensä perintötekstiilejä, mutta joskus myös hankittuja, kuten kansallispuvut tai jossain tapauksissa myös ns. ”metrikankaat”.

2. *Loving*: tunteet ja yhteisöllisyys. Tähän kuuluvat mm. perhe, naapurit ja yhteisöllisyys. Tekstiilit edustavat omistajalleen yhteyttä sukuun, kansakuntaan tai vahvistavat omistajansa minuutta. Esim. isoäidiltä peritty pöytäliina voi edustaa jatkuvuutta sukupolvien ketjussa. Samoin kansallispuvut voi edustaa jollekin esim. rajantakaisessa Karjalassa olevia sukujuuria. Samoin suomalaiset brändit, kuten Marimekko tai Finlayson voivat edustaa suomalaisuutta jollekin ulkomailla asuvalle suomalaiselle. Suurinta yhteisöllisyyttä edustaa varmaan Suomen kansallislippu, joka yhdistää kaikkia suomalaisia asuinpaikasta tai sosiaaliluokasta riippumatta.

3. *Doing*: käyttöfunktiot. Omistajan tapa käyttää tekstiilejä joko kodinsisustukseen tai pukeutumiseen. Tekstiilien käyttöfunktiot helpottavat asumista ja elämää yleensäkin. Pukeutumisen on tapa suojautua paitsi sääolosuhteita vastaan niin myös keino ilmaista itseään. (Jarva, Korvela: 2001, 22-23)

Tunnetekstiileihin liitetty merkitykset läpäisevät kaikki Allardtin mainitsema hyvinvoinnin eri osa-alueet. Itse tekstiilit fyysisinä kappaleina voivat kuulua kategoriaan *having*, jolloin ne ovat pelkkiä

fyysisiä artefakteja. Eniten tunnetekstiileissä on kuitenkin *loving*-kategoriaa niihin ladattujen merkitysten, muistojen ja minuutta tukevien attribuuttien takia, Tällaisia voi olla esim. isoäidiltä perityt ryijyt, kansallispuvut tai Marimekon kankaat. Tällaiset tekstiilit ovat myös käyttötuotteita, jolloin ne sisältävät myös *doing*-kategorian. (Jarva & Korvela: 2001, 22-23)

Nämä Allardtin mainitsemat kolme kategoriaa eivät esiinny erikseen, vaan ne kuvaavat saman ilmiön eri osatekijöitä. Yhdessä ne paitsi helpottavat omistajansa elämää niin myös auttavat häntä ehyen minäkuvan ja elämänhistorian ylläpidossa – kyse on siis tunnetekstiileistä!

Loppuyhteenvedon voisi todeta, että tunnetekstiilit muodostavat konstruktion, jossa yksilölle tärkeät muistot, unelmat ja minäkäsitykset yhdistyvät. Tämä konstruktio ei ole vakaa, vaan sen rajat ja sisältö voivat muuttua yksilön elämän eri vaiheissa. Ydin pysyy kuitenkin samana – tunnetekstiilien merkitys yksilölle ei muutu!

6.6. Jatkotutkimuksen aiheita

Tätä opinnäytetyötä kirjoittaessani huomasin useasti miten kehollisia ja kokonaisvaltaisia monet tekstiileihin liitetyt muistot olivat. Niihin liittyi visuaalisen muiston lisäksi myös paljon tuntu-, haju ja jopa äänimuistoja. Samalla ne liittyivät osaksi laajempaa tapaa muistaa, kokea ja aistia ympäristöä ja siinä olevia yksittäisiä tapahtumia. Tämän perusteella minua alkoi kiinnostaa kokemuksen merkityksen muodostuminen ja mikä merkitys kehollisuudessa on tässä prosessissa. Maailma koetaan ja tulkitaan kehollisuuden kautta. Olisi kiinnostavaa tietää tarkemmin, kuinka ihmiset tulkitsevat ja merkityksellistävät itselleen tärkeitä tekstiilejä kehollisen kokemuksen kautta.

Olisi mielenkiintoista selvittää miten tekstiileihin liittyvä kokemuksellinen merkityksenanto muodostuu yksilön elämän eri vaiheissa ja eri tilanteissa, joissa oma minuus joutuu uudelleen tulkinnan kohteeksi:

- Vakavan sairauden kohdatessa, jossa oma kehollisuus joutuu uudelleen arvioinnin kohteeksi.
- Suomesta poismuuttavien sekä paluumuuttajien keskuudessa, jossa oma minuus joutuu uudelleen arvioinnin kohteeksi

- Ikääntymisen mukana tuomat muutokset kehossa, lapsuudesta vanhuuteen. Omaa minuutta ja kehollisuutta joudutaan arvioimaan uudelleen iän mukanaan tuomien muutosten takia.
- Muu elämän merkittävä taitekohta, jonka takia sekä minuutta että kehollisuutta joudutaan arvioimaan uudelleen.

Olisi mielenkiintoista selvittää millä tavalla tekstiileihin liitetty kehollinen merkityksenantoprosessi ylläpitää henkilön minuutta tai kokemusta omasta ”suomalaisuudestaan” sekä kotimaassa että ulkomailla. Onko olemassa useita eri identiteettejä, joita ylläpidetään kehollisen kokemuksen kautta?

Tietääkseni kukaan ei ole vielä selvittänyt tarkemmin tekstiileihin liittyvän kehollisen kokemuksen muodostumista ja mikä merkitys sillä on yksilön identiteetin muodostumiselle elämänhistorian aikana. Tässä omaa identiteettiä määritellään näihin tekstiileihin liittyvän kokemuksen kautta, jolloin *”kokemus ymmärretään faktoista erillisenä subjektiivisena tuntemuksena, jota strukturoivat omat ennakkokäsitykset ja ennakkoluulot. Toisaalta kokeminen on intersubjektiivisesti jaetun, yhteisen todellisuuden kohtaamista ja omien käsitysten testaamista suhteessa siihen”*. (Vadén, 2004)

”Kokemus tai kokeminen on aina henkilökohtaista ja se sisältää aina myös kehollisuutta ja muistoja. Kokemisessa ja kokemuksessa sekoittuvat kerroksellisia useat eri asiat, joten yksittäistä kokemusta on mahdotonta rajata ja pilkkoa osiin.” (Vadén, 2004). Nämä keholliset tekstiileihin liittyvät muistot ovatkin tulleet useasti esille tämänkin gradun aineiston analyysin yhteydessä!

Tällä tarkoitetaan ns. kehofenomenologiaa, jossa ”keskitytään erityisesti siihen, mikä ilmenee ihmiselle kehollisesti koettuna, elettyinä maailmana ja itsenä tuossa maailmassa. Näin ollen yksilön ja ympäröivän maailman välistä vastavuoroista suhdetta tarkastellaan aina toimivan yksilön perspektiivistä eli kulloisenkin kehollisen minän suhteina maailmaansa.” (Vadén, 2004)

Tähän kehofenomenologiaan voi liittyä myös paljon ideologisia аспекteja. Olisi mielenkiintoista tutkia ns. ”kehon politiikkaa” ja mikä merkitys tekstiileillä on tässä prosessissa. Esim. Neuvostoliitossa kehon tuli toteuttaa sille annettuja yhteiskunnallisia ihanteita ja tekstiileillä oli tärkeä rooli tässä kehon politisoimisessa. Tekstiilien tuli palvella *tarvetta*, ei *halua*. Esimerkkinä tästä mainittakoon Helsingin kaupunginmuseossa vuonna 2004 järjestetty *Kehon muisti* -näyttely, joka esitteli neuvostoajan alusvaatteita. Näyttelyssä kävi hyvin ilmi, ettei neuvostokansalainen aina ajatellut *tarvetta* vaan sekä *halu* ja yleinen tekstiileihin liitetty kauneudenpalvonta jyräsivät usein neuvostoideologian ylitse.

Neuvostoajoista on kulunut niin vähän aikaa, että monilla ihmisillä on omakohtaisia muistikuvia mitä tuon ajan alusvaatteet näyttivät ja tuntuivat ja miten alusvaatteita pyrittiin mahdollisuuksien mukaan tuunaamaan omaa makua miellyttäväksi. Näyttelystä miten kehollisia ja merkityksellistettyjä näihin alusvaatteisiin liitetyt muistot olivat. (Demidenko, 2004, 8-9)

Näin tekstiili, oli kyseessä isoäidin vanha perintöliina tai neuvostoajan alusvaate, ovat täynnä merkityksiä, joiden avulla kokeva ja tunteva keho merkityksellistää maailmaa, jossa se elää ja toimii. Näihin tekstiileihin liittyvä kokemus on kuitenkin jatkuvassa muutoksessa ja on sidoksissa moneen asiaan, elämyksiin, tapahtumiin. Tämä kaikki olisi mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe.

LÄHTEET:

- Aaltola, Juhani & Valli, Raine (2001) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Alasuutari, Pertti (1994) *Laadullinen tutkimus*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy
- Alestalo, Matti (2007) *Rakennemuutokset ja sukupolvet*. Yhteiskuntapolitiikka 72, 2
- Allardt, Erik (1981) *Sukupolvet suomalaisen yhteiskunnan kuvauksessa*. Sosiologia 18, 265–274
- Appadurai, Aram (1986) *The social life of things. Commodities in cultural perspective*. New York: Cambridge University Press.
- Arnkil, Harald (2011) *Värit havaintojen maailmassa*. Taideteollisen korkeakoulun julkaisuja B 85. Keuruu: Otavan kirjapaino oy.
- Anttonen Veikko (1996) *Ihmisen ja pyhän rajat. ”Pyhä” kulttuurisena kategoriana*. Helsinki: Painotalo Miktor.
- Alestalo, Matti (1997) *Rakennemuutokset ja sukupolvet*. Julkaisussa Yhteiskuntapolitiikka 72, 2.
- Glaser, Barney G. & Strauss, Anselm L. Aldine (1971) *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*. New York: Transaction Publishers.
- McCracken, Grant (1990) *Culture & consumption. New Approaches to the Symbolic Character of Consumer Goods*. Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press.
- Csikszentmihalyi, Michaly & Rochberg-Halton, Eugene (1995) *The meaning of things: domestic symbols and the self*. Cambridge: Cambridge University Pres.
- Demidenko, Julia et. al. (Toim.) (2004) *Kehon muisti. Neuvostoajan alusvaatteita*. Helsinki: Multiprint.
- Droid, Roger-Pol (2005) *Esineiden luonto*. (Suom. Tiina Arppe). Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy.
- Durkheim, Èmile (1980) *Uskontoelämän alkeismuodot: australialainen totemijärjestelmä*. (Suom. Seppo Randell). Helsinki: KK Kirjapaino.
- Foucault, Michel (1980) *Tarkkailla ja rangaista*. (Suom. Eevi Nivanka). Helsinki: Otava.
- Goffman, Erving (1968) *Asylums: essays on the social situation of mental patients and other inmates*. Harmondsworth: Peguin books.
- Gronow, Pekka (1995) *Maun sosiologia*. Teoksessa: Rahkonen (toim.) Sosiologisen teorian uusimmat virtaukset. Helsinki: Gaudeamus.

- Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. (Suom. Juha Herkman). Tampere: Vastapaino.
- Heiskala, Risto (toim.) (1994) *Sosiologisen teorian nykysuuntauksia*. Gaudeamus. Tampere: Tammer-Paino oy.
- Horelli-Kukkonen, Liisa (1993) *Asunto psykologisena ympäristönä. Asujan ja asunnon vuorovaikutusta koskeva tutkimus pientalojen itsesuunnittelun valossa*. Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston julkaisuja 3.
- Huxley, Alex (1944) *Uljäs uusi maailma*. (Suom. I. H. Orras). Helsinki: Tammi.
- Hägg, Samuli & Lehtimäki, Markku & Steinby, Liisa (toim.) (2009) *Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen*. Tietolipas 226. Suomalaisen kirjallisuuden Seura. Vantaa: Hansaprint direct Oy.
- Ilmonen, Kaj (1993) *Tavaroiden taikamaailma. Sosiologinen avain kulutukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Jarva, Vuokko & Korvela, Pirjo (toim.) *Koti tieteiden risteyksessä. 110 vuotta kotitalousopettajien koulutusta*. Juhlaseminaari 15.1.2001. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitoksen julkaisuja. 9. Yliopistopaino.
- Jensen, Rolf (1999) *The Dream society. How the Coming Shift from Information to Imagination Will Transform Your Business*. New York, San Francisco: McGraw-Hill.
- Kahma, Nina (2011) *Yhteiskuntaluokka ja maku*. Helsinki: Unigrafia.
- Knuutila, Seppo & Laaksonen Pekka & Piela, Ulla (2006) *Paikka. Eletty, kuviteltu, kerrottu*. Kalevalaseuran vuosikirja 85.
- Kotkavirta, Jussi (1995) ”Moderni hyvä elämä”, teoksessa Pitkänen, Pirkko & Telaranta, Mikko (toim.): *Ovi parempaan maailmaan: Hyvän elämän avaimet eri kulttuureissa*. Helsinki: Painatuskeskus.
- Lehminen, Hannes (2015) *Matkalla minuksi – lapsen minuuden vahvistaminen*. Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö, Hämeen Ammattikorkeakoulu HAMK
- Levi-Strauss, Claude (1962) *Totemism*. GB: Biddles Ltd, Guildford and King's Lynn.
- Lindstedt, Risto (1996): *Esineet ovat muistin naulakko. Tämähän kuuluu minulle*. Suomen Kuvalehti 47/96. Helsinki. Yhtyneet Kuvalehdet, 22-29.
- Liikkanen, Mirja & Hanifi, Riitta & Hannula, Ulla (toim.) 2005. *Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Luutonen, Marketta (1997) *Kansanomainen tuote merkityksenkantajana. Tutkimus suomalaisesta villapaidasta*. Artefakta 3. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino oy.
- Luutonen, Marketta (2007). *Tuotesuhteita. Pohdintoja ihmisistä ja tuotteista*. Artefakta 18. Hamina: Pilotkustannus. (1952/1928): *Essays on the Sociology of Knowledge*. London: Routledge & Kegan

- Malinowski, Bronislaw (1960) *Magia, tiede, uskonto sekä muita esseitä*. (Suom. Leea Aaltonen). Porvoo: Werner Söderström oy.
- Marcus, Clare Cooper (1995) *House as a mirror of self. Exploring the deeper meaning of home*. Berkley: California. Conari Press.
- Maslow, H.Abraham & Frager, Robert (1987) *Motivation and personality*. New York: Harper and Row.
- Mäkelä, Johanna (1994) *Pierre Bourdieu – erottautumisen teoreetikko*. Teoksessa: Heiskala (toim.) Sosiologian teorian nykysuuntauksia. Helsinki: Gaudeamus.
- Niemi, Päivi (2013) *Resuinen ja rikas*. Hämeenlinna: Päivä Osakeyhtiö.
- Niiniluoto, Ilkka (1990) *Maailma ja minä*. Helsinki: Otava.
- Norman, A. Donald (2004) *Emotional design. Why We Love or Hate Everyday Things*. New York: Basic Books.
- Popper, K. & Eccles, J.C. 1986 (1977) *The self and its Brain. An argument of Interactionism*. London, New York: Routledge & Keagan Paul.
- Puohiniemi, Martti (2002) *Arvot, asenteet ja ajankuva. Opaskirja suomalaisen arkielämän tulkintaan*. Vantaa: Limor-kustannus.
- Puohiniemi, Martti (2006) *Täsmäelämä ja uusyhteisöllisyyden aika*. Vantaa: Limor-kustannus.
- Putnam, Hilary (1989) *Representation and reality*. MIT Press: Gambridge, Mass
- Raunio, Anna-Mari & Seitamaa-Hakkarainen, Pirita (toim.) (1999) *Liitteitä – Attachments. Kirjoituksia käsityötieteestä*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Rahkonen, Keijo (toim.) (1995) *Sosiologisen teorian viimeiset virtaukset*. Gaudeamus. Tampere: Tammer-Paino oy: Tampere.
- Roos, Jeja-Pekka (1985) *Elämäntapaa etsimässä*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Roos, Jeja-Pekka (1987) *Suomalainen elämä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Roos Jeja-Pekka (1988) *Elämäntavasta elämänkertaan*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Saarikangas, Kirsi (2002) *Asunnon muodonmuutoksia. Puhtauden estetiikka ja sukupuoli modernissa arkkitehtuurissa*. Suomalaisen Kirjallisuudenseuran toimituksia 860. Helsinki: Vammalan kirjapaino Oy.
- Schulze, Gerhard (1992) *Die Erlebnisgesellschaft. Kultursoziologie der Gegenwart*. Frankfurt am Main: Campus Bibliothek:.
- Sarpila, Outi (2012) *Minun sukupolveni, sinun sukupolvesi* Hyvinvointikatsaus 1, 14-18

- Seppänen, Janne (2002) *Katseen voima. Kohti visuaalista kuluttamista*. Nuorisotutkimusverkosto 17. Osuuskunta Vastapaino. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Takala-Schreib, Vuokko (2016) *Visuaalinen kuluttaminen. Katseita, makuja ja muotokieliä*. Lahti: Aldus.
- Woodward, Ian (2007) *Understanding material culture*. Los Angeles, London, New York, New Delhi, Singapore: Sage Publications
- Vadén, Tere (2004) *Mitä on paikallinen ajattelu?* Niin tai Näin 1, 49-55.
- Veivo, Harri & Huttunen, Tomi (1999). *Semiotiikka. Merkeistä mieleen ja kulttuuriin*. Helsinki: Oy Edita ab.

Internet-julkaisut:

- Leskinen, Hannele & Soronen, Hannu (2006) *Sosiaaliset distinktiot – Bourdieun makuteoria*. Tampereen teknillinen yliopisto.
(http://www.cs.tut.fi/~ihtesem/s2006/teoriat/esitykset/Raportti_Leskinen_Soronen_141106.pdf)
- Rautio, Pertti & Saastamoinen, Mikko (toim) (2000) *Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma*. Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print Tampere (pdf)

Muut internetjulkaisut:

- http://www.cs.tut.fi/~ihtesem/s2006/teoriat/esitykset/Raportti_Leskinen_Soronen_141106.pdf
- (http://cc.oulu.fi/~tesuorsa/Kokemuksen_tutkimus)
- (<http://www.tiede.fi/>)
- (<https://yle.fi/uutiset/3-10166807>)
- (wikipedia.org/wiki/Karnevaali)
- (<https://www.areiopagi.fi/2015/03/minako-ennakkoluuloinen>)
- (<https://fi.wikipedia.org/wiki/Ideaoppi>)
- (<https://yle.fi/uutiset/3-8290559>)
- (<http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/monitiet/luutonen.htm>)
- (<https://yle.fi/uutiset/3-8290559>)
- (<http://sokl.uef.fi/verkkojulkaisut/monitiet/luutonen.htm>)

Liite 1

Kysely tunnetekstiileistä pro gradu - tutkielmaa varten

Teen parhaillani käsityötieteen pro gradu -tutkielmaa Helsingin yliopistossa. Tutkielman aiheena on ns. tunnetekstiilit, eli miksi tietyt tekstiilit herättävät ihmisissä voimakkaita tunteita. Nämä tunteet voivat olla niin positiivisia kuin negatiivisia.

Pro gradu -tutkielman lähtökohtana on, että meitä ympäröivät tekstiilit eivät ole vain pelkkää materiaalia, vaan ne ilmentävät monia eri asioita ja niiden avulla voi viestiä paljon, kuten kansallisuutta tai itselle tärkeitä arvoja tai halua samaistua tiettyyn viiteryhmään.

Olisin erittäin kiitollinen, jos Teillä olisi aikaa vastata seuraavaan kyselyyn. Vastaaminen vie noin 5–10 minuuttia, mutta sen avulla saatu tieto olisi erittäin arvokasta tutkimuksen toteutumisen kannalta.

Vastata voi nimettömänä, eikä kenenkään henkilötietoja tule näkyviin valmiissa tutkimuksessa. Vastausaikaa kyselyyn on **31.8.2018** asti.

Parhain terveisin,

Kukka Viitala

Kasvatustieteellinen tiedekunta

Käsityötiede

Helsingin yliopisto

Taustatietoja

Sukupuoli

- ☐ Nainen
- ☐ Mies
- ☐ Muu
- ☐ en halua kertoa

Ikä

- ☐ alle 19 vuotta
- ☐ 19-24 vuotta
- ☐ 25-29 vuotta
- ☐ 30-34 vuotta
- ☐ 35-39 vuotta
- ☐ 40-44 vuotta
- ☐ 45-49 vuotta
- ☐ 50-54 vuotta
- ☐ 55-59 vuotta
- ☐ 60-64 vuotta
- ☐ 65-69 vuotta
- ☐ yli 69 vuotta
- ☐ en halua kertoa

Koulutus

- ☐ Kansakoulu
- ☐ Kansalaiskoulu
- ☐ Oppikoulu
- ☐ Peruskoulu
- ☐ Opistoaste
- ☐ Lukio
- ☐ Ammattikorkeakoulu
- ☐ Yliopisto/Korkeakoulu
- ☐ en halua kertoa

Asuinpaikka

- ☐ Suuri kaupunki (yli 100 000 asukasta)
 - ☐ Suuren kaupungin lähiö tai lähiseutu (suuren kaupungin vaikutusalueella)
 - ☐ Pieni tai keskikokoinen kaupunki tai kunta (20 000 - 100 000 asukasta)
 - ☐ Pieni taajama tai kunta (alle 20 000 asukasta)
 - ☐ Maaseutu (haja-asutusalue)
 - ☐ en halua kertoa
-

Kysely

1. Mikä on varhaisin tiettyyn tekstiiliin liittyvä muisto, joka Teillä on?

Mihin tilanteeseen tämä liittyi? Liittyykö muistoon positiivisia vai negatiivisia muistoja?

2. Millaisia tekstiilejä Teillä oli käytössä lapsuudenkodissanne?

Onko näillä vaikutusta Teillä tällä hetkellä käytössänne oleviin tekstiileihin? Jos on, niin minkälaisia?

3. Minkälaisista tekstiileistä pidätte tällä hetkellä eniten? Miten perustelisitte antamaanne vastausta?

4. Minkälaisista tekstiileistä pidätte tällä hetkellä vähiten? Miten perustelisitte antamaanne vastausta?

5. Minkälaisilla tekstiileillä sisustaisitte kotinne, jos saisitte vapaasti päättää?

6. Millainen merkitys väreillä on Teille eri tekstiilien miellyttävyyden kannalta?

Asteikko: 1–5 (1 = ei lainkaan merkitystä, 5 = erittäin suuri merkitys)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

Miten perustelisitte antamaanne vastausta?

7. Millainen merkitys materiaalilla on Teille eri tekstiilien miellyttävyyden kannalta?

Asteikko: 1–5 (1 = ei lainkaan merkitystä, 5 = erittäin suuri merkitys)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

Miten perustelisitte antamaanne vastausta?

8. Millainen merkitys eri muotitrendeillä on Teille eri tekstiilien miellyttävyyden kannalta?

Asteikko: 1–5 (1 = ei lainkaan merkitystä, 5 = erittäin suuri merkitys)

☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5

Miten perustelisitte antamaanne vastausta?

9. Miten tapanne sisustaa kotinne on mahdollisesti muuttunut menneestä?

Miten perustelisitte antamaanne vastausta?

10. Miten eri tekstiileihin liittyvät mieltymykset ovat mahdollisesti muuttuneet menneestä nykyiseen verrattuna? Tällä tarkoitetaan esim. tekstiilien värejä, materiaalia tai valmistajaa.

11. Millainen olisi unelmienne tekstiili/tekstiilimateriaali? Millainen tämä voisi olla? Mihin tilanteisiin tämä voisi liittyä?

Paljon kiitoksia vastauksistanne! Tietoja käsitellään luottamuksellisesti.

Jos olette kiinnostuneet saamaan lisätietoja kyselystä tai tutkimuksesta, ottakaa yhteyttä.

Sähköposti: Kukka.Viitala@ursa.fi

Puhelin: 050 578 0645

Parhain terveisin,

Kukka Viitala

Kasvatustieteellinen tiedekunta

Käsityötiede

Helsingin yliopisto